

Limba și literatura română

Clasa a VII-a

Florentina Sâmihiān
Sofia Dobra
Monica Halaszi
Anca Davidoiu-Roman
Horia Corcheș

art Klett

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației Naționale.

Acest manual școlar este realizat în conformitate cu
Programa școlară aprobată prin Ordinul ministrului educației naționale
nr. 3393/28.02.2017.

116.111 – numărul de telefon de asistență pentru copii

Limba și literatura română

Clasa a VII-a

Florentina Sâmihăian
Sofia Dobra
Monica Halaszi
Anca Davidoiu-Roman
Horia Corcheș

art Klett

Manualul școlar a fost aprobat de Ministerul Educației Naționale prin ordinul de ministru nr. 5103/03.09.2019.

Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și în format digital, și este transmisibil timp de patru ani școlari, începând din anul școlar 2019 – 2020.

Inspectoratul Școlar

Școala/Colegiul/Liceul

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT DE:

Anul	Numele elevului	Clasa	Anul școlar	Aspectul manualului*			
				format tipărit		format digital	
				la primire	la predare	la primire	la predare
1							
2							
3							
4							

* Pentru precizarea aspectului manualului se va folosi unul dintre următorii termeni: **nou, bun, îngrijit, neîngrijit, deteriorat**.

• Cadrele didactice vor verifica dacă informațiile înscrise în tabelul de mai sus sunt corecte.

• Elevii nu vor face niciun fel de însemnări pe manual.

Referenți științifici:

prof. univ. dr. Rodica Zafiu, Facultatea de Litere, Universitatea din București

prof. gradul I Monica Columban, Colegiul Național „Emil Racoviță”, Cluj-Napoca

Contribuție autori:

Florentina Sâmihiāian: Unitatea II (integral), Unitatea V (Redactare), Unitatea VI (Comunicare orală, Redactare, Evaluare)

Sofia Dobra: Unitatea III (integral), Unitatea IV (Limbă română, L14 – L17)

Monica Halaszi: Unitatea IV (Limbă română, L10 – L11), Unitatea V (Lectură, Interculturalitate, Comunicare orală, Limbă română, Recapitulare, Evaluare), Unitatea VI (Interculturalitate, Limbă română), Recapitulare finală

Anca Davidoiu-Roman: Unitatea IV (Lectură, Interculturalitate, Comunicare orală, Limbă română, L12 – L13, L18, Redactare, Recapitulare, Evaluare), Unitatea VI (Lectură, Recapitulare)

Horia Corcheș: Unitatea I (integral)

Redactor-suf: Roxana Jeler

Redactor: Mădălina Vatcu

Corector: Theodor Zamfir

Ilustrații: Cristina Dandu

Design: Faber Studio

Tehnoredactor: Teodor-Alexandru Pricop

Activități digitale interactive și platformă e-learning:

Learn Forward Ltd. Website: <https://learnfwd.com>

Înregistrări și procesare sunet: ML Systems Consulting

Voice: Camelia Pintilie

Credite video: Dreamstime

Filmări: S.C. Film Experience S.R.L.-D

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Limba și literatura română: clasa a VII-a / Florentina Sâmihiāian, Sofia

Dobra, Monica Halaszi, ... ; il. de Cristina Dandu. - București: Art Klett,

2019

ISBN 978-606-8964-51-5

I. Sâmihiāian, Florentina

II. Dobra, Sofia

III. Halaszi, Monica

IV. Dandu, Cristina (il.)

811.135.1

821.135.1.09

Pentru comenzi vă puteți adresa Departamentului Difuzare

C.P. 12, O.P. 63, sector 1, București

Telefoane: 021.796.73.83, 021.796.73.80

Fax: 021.369.31.99

www.art-educational.ro

Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate Editurii Art Klett.

Nicio parte a acestei lucrări nu poate fi reproducă, stocată ori transmisă, sub nicio formă

(electronic, mecanic, fotocopiere, înregistrare sau altfel), fără acordul prealabil scris al Editurii Art Klett.

© Editura Art Klett SRL, 2019

Deșteaptă-te, române!

Versuri: Andrei Mureșanu

Muzica: Anton Pann

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strânepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!“ strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

Prezentarea manualului

Manualul cuprinde:
varianta tipărită

+

varianta digitală (similară cu cea tipărită, având în plus peste
170 de AMII, activități multimedia interactive de învățare, cu rolul
de a spori valoarea cognitivă)

Ne-am propus să scriem un manual deopotrivă prietenos și serios, cu ajutorul căruia elevii să înțeleagă că și tă să comunice (adică să asculte, să vorbească, să citească și să scrie) înseamnă să poată descoperi o seamă de lucruri interesante despre lume și despre ei însăși, dar și să fie performanți la orice disciplină școlară. Am dorit ca acest manual să le stârnească elevilor curiozitatea, să le dezvolte gândirea critică, creativitatea și sensibilitatea pentru frumos. Am încercat să creăm puncte între școală și viață, astfel încât tinerii să descopere un sens în ceea ce învață și să-și asume această experiență de cunoaștere.

Structura manualului: Un pasionant traseu de cunoaștere în

U1 Călătorie în necunoscut

U2 Aproape de ceilalți

U3 Harta sentimentelor

This screenshot shows a digital interface for a lesson titled "Lecția 1. Textul dramatic". It includes sections for "Lectură" (Reading), "Viziune generală" (General view), and "Explorare" (Exploration). The content is in Romanian and discusses the text "Cine încearcă să devină rege" by Ion Creangă, focusing on themes like love, jealousy, and power. It includes a summary, questions, and activities for students.

Structura unității de învățare: O abordare integrată a temelor

Lectură

- texte de bază literare semnate de Veronica D. Niculescu, Ioan Slavici, Mihai Eminescu, Gala Galaction, Matei Vișniec, Marin Sorescu; texte de bază nonliterare
- texte auxiliare diverse, având drept autori atât scriitori români, cât și străini (Noi pagini – alte idei)

Interculturalitate

- temele propuse în programă
- proiecte de grup

Comunicare orală

- strategii de ascultare activă și de producere a textelor orale

This screenshot shows a digital interface for a section titled "Explorare". It includes a "Tiptește schimbările de replică" (Tipărește schimbările de replică) activity, a "Cărți de invatare" (Books for learning) section, and a "Aplicare" (Application) section. The content is in Romanian and focuses on exploring changes in speech patterns and applying them to various situations.

Structura lecției: Un parcurs de învățare coerent și eficient

Pentru început

Secvență care valorifică acele cunoștințe ale elevilor pe care se pot construi noile achiziții, urmărind în același timp să stimuleze interesul elevilor pentru temele abordate

Explorare

Rubrică în care se discută textele sau se rezolvă exerciții de familiarizare cu tema, bazate pe învățarea prin descoperire

Reprezintă

Secvență care propune o sinteză teoretică a celor descoperite în Explorare

Parcursul manualului propune un itinerar de explorare a lumii din jur cu instrumentele specifice disciplinei limba și literatura română. Începem prin a vă invita într-o *Călătorie în necunoscut*, continuăm cu o perspectivă asupra valorilor umane esențiale – *Aproape de ceilalți* – și propunem apoi o incursiune în tărâmul lăuntric – *Harta sentimentelor*. Cum în jur se petrec însă adeseori întâmplări inexplicabile, explorăm mai departe *Granițe între lumi* și universul *Lumii de pe scenă*. Călătorind, apar mereu prefaceri și în noi înșine; la final, le oferim tinerilor ocazia să se privească iarăși în oglinda *Cunoașterii de sine*.

- AMII static, de ascultare activă și de observare dirijată a unei imagini semnificative
- Activitate animată, filmuleț sau scurtă animație
- Activitate interactivă, de tip exercițiu sau joc, în urma căreia elevul are feedback imediat

6 unități de învățare

U4 Granițe între lumi

Lectură	Textul narrativ-literar • Activitate, compoziție și spovedală • Descrierea și analiza relației dintre text și mediul înconjurător • Encyclopædia
Interulturalitate	Compararea relației românești și ale altor culturi
Comunicare orală	Sărbătoarea tradițională românească
Limbă română	Sărbătoarea tradițională românească • Promovarea personală de adesie • Promovarea relației și a relațiilor sociale • Promovarea relației interculturale • Promovarea și adeseațul promovării relației interculturale • Promovarea și adeseațul promovării posibilității de a se exprima și a se exprima în cadrul relației interculturale • Promovarea și adeseațul promovării relației interculturale • Promovarea și adeseațul promovării regulației și a normelor de comportare socială • Promovarea și adeseațul promovării relației interculturale și ale relațiilor interculturale (inclusiv ambalajul și obiectul adeseațul)
Redactare	Secvență de tip narativ, expozitiv, descriptiv, dialogic • Descrierea și spovedală
Recapitulare	
Evaluare	

U5 Lumea de pe scenă

Lectură	Textul dramatic • Structura, rolul individualizator, autor • Arta teatrului și teatruul românesc • Teatrul de la doar patru • Dialogul în textul teatrului românesc • Schimbările teatrale în secolul XXI
Proiect de grup	În teatru în secolul XXI
Conversație orală	Întrebări și răspunsuri • Prezentările de la concursul de teatru
Context cultural	Teatrul românesc • Prezentările de la concursul de teatru • Adesivă • Posibilitățile comunicării ale actorului (fondat, afara față, adesivă) • Recomandările critice și opinia publică
Budetă	Secvență de tip narativ, expozitiv, descriptiv, dialogic
Recapitulare	
Evaluare	

U6 Cunoașterea de sine

Lectură	Textul literar • Limbișor popular • Metafizica
Interulturalitate	Compararea relației românești și ale altor culturi
Comunicare orală	Despre acuzațiile sociale
Limbă română	Glossa creștină
Redactare	Stil naturalistic, amoral, variabil, originalitate, concordanță
Recapitulare	
Evaluare	

din perspectiva celor **5 domenii de conținut**

Limbă română

- noțiuni de limbă

Redactare

- etape și strategii de redactare a diferitelor tipuri de texte

Recapitulare

- folosirea în contexte noi a achizițiilor dobândite în unitatea de învățare

Evaluare

- teste la final de unitate
- metode complementare (proiect, portofoliu, autoevaluare)

În 7 pași didactice

Aplicații

Secvență care propune numeroase situații de exersare, asigurând transferul noilor achiziții în contexte cât mai diverse

Interpretare

Secvență din cadrul lectiilor de lectură în care se discută semnificațiile textului

Provocări

Secvență care inițiază dialoguri interdisciplinare și punți spre realitate, solicitându-le elevilor gândirea critică și creativă

Evaluare/Autoevaluare/Portofoliu

Secvențe ce propun criterii de evaluare și sarcini de redactare relevante pentru urmărirea progresului în învățare al elevilor

Cuprins

	Lectură	Interculturalitate/ Proiect
UNITATEA I Călătorie în necunoscut 1.3, 1.4, 2.1, 2.3, 2.4, 3.1, 3.4, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 5.2	<p>L1. Textul narativ literar în proză <i>Cum e lumea</i> de Veronica D. Niculescu / 10</p> <p>L2. Narativul literar. Structură. Legarea secvențelor narrative / 14</p> <p>L3. Narratorul, personajele, autorul. Enumerația / 16</p> <p>L4. Semnificațiile textului / 18</p> <p>L5. Textul nonliterar, textul discontinuu. Anunțul / 20</p> <p>L6. Noi pagini – alte idei <i>Amintiri din copilărie</i> de Ion Creangă (fragment) / 22</p>	L7. Contacte culturale / 24
	Recapitulare și evaluare 42 – 44	
UNITATEA II Aproape de ceilalți 1.1., 1.2, 1.3, 2.2, 2.4, 3.2, 3.4, 4.1, 4.2, 4.4, 5.1	<p>L1. Textul narativ literar <i>Popa Tanda</i> de Ioan Slavici / 46</p> <p>L2. Structura textului narrativ / 51</p> <p>L3. Mijloacele de construcție a personajului. Repetitia / 53</p> <p>L4. Conflictul. Complexitatea personajului / 55</p> <p>L5. Semnificațiile textului / 57</p> <p>L6. Noi pagini – alte idei <i>Inocenții</i> de Ioana Pârvulescu (fragment) / 58</p>	Proiect de grup: Valorile mele, valorile comunității / 60
	Recapitulare și evaluare 80 – 82	
UNITATEA III Harta sentimentelor 1.2, 1.4, 2.1, 2.3, 3.1, 3.3, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 5.1	<p>L1. Textul liric <i>Lacul</i> de Mihai Eminescu / 84</p> <p>L2. Textul liric. Exprimarea emoțiilor și a sentimentelor / 86</p> <p>L3. Limbajul figurat / 88</p> <p>L4. Semnificațiile textului / 89</p> <p>L5. Noi pagini – alte idei <i>Poveste sentimentală</i> de Nichita Stănescu / 90</p>	L6. Tradiții și obiceiuri legate de sentimente și emoții / 92
	Recapitulare și evaluare 110 – 112	
UNITATEA IV Granițe între lumi 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 2.4, 3.1, 3.3, 4.1, 4.4, 4.5, 5.1	<p>L1. Textul narativ literar <i>Moara lui Căifar</i> de Gala Galaction / 114</p> <p>L2. Acțiunea, timpul și spațiul. Structura textului (fantasticul) / 119</p> <p>L3. Personajele / 121</p> <p>L4. Semnificațiile textului / 123</p> <p>L5. Textul multimodal (actualizare). Enciclopedia / 125</p> <p>L6. Noi pagini – alte idei <i>Sfânta-Fecioară-a-Rândunelelor</i> de Marguerite Yourcenar (fragment) / 128</p>	L7. Elemente de mitologie românească: Baba-Dochia și tradiția mărțișorului / 130
	Recapitulare și evaluare 150 – 152	
UNITATEA V Lumea de pe scenă 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 2.1, 2.3, 2.4, 3.2, 3.4, 4.1, 4.3, 4.4	<p>L1. Textul dramatic <i>Vrem să vă dăruiim câte o fereastră</i> de Matei Vișniec / 154</p> <p>L2. Textul dramatic. Structura, rolul indicațiilor scenice, autorul / 160</p> <p>L3. Arta spectacolului. Personajul dramatic / 161</p> <p>L4. Rolul dialogului. Dialogul în textul scris și în spectacol / 163</p> <p>L5. Semnificațiile textului / 165</p> <p>L6. Dialogul în textul nonliterar. Interviu / 166</p> <p>L7. Noi pagini – alte idei <i>Visul unei nopți de vară</i> de William Shakespeare (fragment) / 169</p>	Proiect de grup: De la text la spectacol / 171
	Recapitulare și evaluare 182 – 184	
UNITATEA VI Cunoașterea de sine 1.1, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 3.2, 3.3, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 5.2	<p>L1. Textul liric <i>Harta de Marin Sorescu</i> / 186</p> <p>L2. Limbajul poeziei. Metafora / 188</p> <p>L3. Semnificațiile textului / 190</p> <p>L4. Noi pagini – alte idei <i>Cum să faci portretul unei păsări</i> de Jacques Prévert / 191</p>	L5. Despre limba și cultura țărilor vecine / 193
	Recapitulare și evaluare 202 – 204	
Recapitulare finală	205 – 207	

Comunicare orală	Limbă română	Redactare
L8. Principii de interacțiune în comunicare / 26	L9. Fraza. Norme de punctuație / 28 L10. Conjuncția / 30 L11. Derivarea / 32 L12. Compunerea. Familia lexicală / 34 L13. Pleonasmul / 36 L14. Categoriile semantice (actualizare). Confuziile paronimice / 37 L15. Îmbinări libere de cuvinte și locuții. Termeni științifici. Limbaj popular. Variație regională a limbii / 38 L16. Utilizarea corectă a accentului. Variantele accentuale admise/neadmise de normă / 39	L17. Etapele scrierii. Organizarea unui text în funcție de situația de comunicare / 40
L7. Fapte și opinii. Textul explicativ / 61	L8. Verbul. Tipuri de verbe / 63 L9. Modurile și timpurile verbului / 66 L10. Forme verbale nepersonale: infinitivul și participiul / 70 L11. Forme verbale nepersonale: gerunziul și supinul / 72 L12. Posibilități combinatorii ale verbului. Circumstanțialul de cauză / 74 L13. Circumstanțialul de scop / 77	L14. Caracterizarea personajului / 78
L7. Atitudini comunicative / 94 L8. Textul descriptiv / 96	L9. Substantivul / 98 L10. Prepoziția / 100 L11. Posibilități combinatorii ale substantivului / 102 L12. Adjectivul / 104 L13. Posibilități combinatorii ale adjectivului / 106	L14. Textul descriptiv / 108 L15. Comentarea unor pasaje dintr-un text. Descrierea unei emoții / 109
L8. Structura textului narativ oral / 132 L9. Strategii de concepere și de comprehensiune a textului oral / 133	L10. Pnumele personal. Pnumele personal de politețe. Pnumele reflexiv / 134 L11. Pnumele și adjectivul pronominal posesiv / 136 L12. Pnumele și adjectivul pronominal demonstrativ / 138 L13. Pnumele și adjectivul pronominal nehotărât / 140 L14. Pnumele și adjectivul pronominal interrogativ / 141 L15. Pnumele și adjectivul pronominal relativ / 142 L16. Pnumele și adjectivul pronominal negativ / 144 L17. Adjectivul pronominal de întărire / 145 L18. Posibilități combinatorii ale pnumelui și ale adjectivului pronominal / 146	L19. Structuri textuale: sevențe de tip narativ, explicativ, descriptiv, dialogat. Integrarea părților / 148
L8. Textul dialogat. Tracul comunicativ / 172	L9. Numeralul. Posibilități combinatorii ale numeralului / 174 L10. Adverbul. Posibilități combinatorii ale adverbului / 176 L11. Interjecția. Onomatopeele. Interjecția predicativă / 178	L12. Tipare textuale de structurare a ideilor. Cererea / 180
L6. Strategii de ascultare activă / 196	L7. Sintaxa propoziției / 197	L8. Stil: naturalețe, armonie, varietate, originalitate, concizie / 200

Unitatea I**Călătorie în necunoscut**

1.3, 1.4, 2.1, 2.3, 2.4, 3.1, 3.4,
4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 5.2

Competențe generale și specifice

- 1.** Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare prin receptarea și producerea textului oral
 - 1.1.** Sintetizarea informațiilor, a intențiilor de comunicare și a atitudinilor comunicative din diverse texte monologate și dialogate
 - 1.2.** Prezentarea unor informații, idei și puncte de vedere, oferind detalii semnificative și exemple relevante, în fața unui public cunoscut, adoptând comportamente paraverbale și nonverbale adecvate
 - 1.3.** Participarea la interacțiuni verbale diverse, apelând la strategii variate de ascultare activă și de negociere a informației și a relației cu interlocutorii
 - 1.4.** Evaluarea comportamentelor și a atitudinilor comunicative, identificând strategii personalizate în funcție de profilul psihologic, de interesele și de nevoile fiecărui

- 2.** Receptarea textului scris de diverse tipuri
 - 2.1.** Recunoașterea modurilor în care sunt organizate informațiile din texte literare și nonliterare, continue, discontinue și multimodale
 - 2.2.** Compararea diferitelor puncte de vedere exprimate pe marginea unor texte diverse
 - 2.3.** Adevararea atitudinii și a practicilor de lectură în funcție de scopul lecturii
 - 2.4.** Dezvoltarea competenței de lectură prin diversificarea activităților consacrate cărții

- 3.** Redactarea textului scris de diverse tipuri
 - 3.1.** Redactarea unui text complex, având în vedere respectarea etapelor procesului de scriere și selectare a unor structuri adecvate intenției de comunicare
 - 3.2.** Redactarea, individual și/sau în echipă, a unor texte diverse, care urmează a fi prezentate în fața colegilor
 - 3.3.** Utilizarea unor surse diverse pentru realizarea de texte originale
 - 3.4.** Evaluarea comportamentelor și a atitudinilor eficiente sau adecvate de redactare, aplicând în activitățile curente de redactare strategiile învățate, personalizate în funcție de profilul psihologic, de interesele și de nevoile fiecărui

- 4.** Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise
 - 4.1.** Folosirea structurilor morfosintactice ale limbii române standard pentru înțelegerea și exprimarea clară și precisă a intențiilor comunicative complexe
 - 4.2.** Exprimarea clară a intenției comunicative prin corelarea achizițiilor lexicale și semantice cu cele sintactice și morfologice din limba română standard
 - 4.3.** Aplicarea conștientă a regulilor și a convențiilor ortografice și ortoepice pentru o comunicare corectă
 - 4.4.** Raportarea conștientă la normă în exprimarea intenției de comunicare, din perspectivă morfosintactică, fonetică și lexicală
 - 4.5.** Dezvoltarea gândirii logice și analogice, prin valorificarea competenței lingvistice, în procesul de învățare pe tot parcursul vieții

- 5.** Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context național și internațional
 - 5.1.** Compararea unor tradiții românești cu tradiții din alte culturi
 - 5.2.** Compararea unor elemente privitoare la cultura proprie și la cultura altor popoare

Unitatea VI**Cunoașterea de sine**

1.1, 1.4, 2.1, 2.2,
2.3, 3.2, 3.3, 4.2,
4.3, 4.4, 4.5, 5.2

Unitatea II**Aproape de ceilalți**

1.1., 1.2, 1.3,
2.2, 2.4, 3.2, 3.4,
4.1, 4.2, 4.4, 5.1

Unitatea V**Lumea de pe scenă**

1.1, 1.2, 1.3, 1.4,
2.1, 2.3, 2.4, 3.2,
3.4, 4.1, 4.3, 4.4

Unitatea III**Harta sentimentelor**

1.2, 1.4, 2.1, 2.3,
3.1, 3.3, 4.1, 4.2,
4.3, 4.4, 4.5, 5.1

Unitatea IV**Granițe între lumi**

1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 2.4,
3.1, 3.3, 4.1, 4.4, 4.5, 5.1

U1 Călătorie în necunoscut

Lectură

Textul narativ literar în proză • Structură. Legarea secvențelor narrative • Naratorul, personajele, autorul • Enumerația • Textul nonliterar, textul discontinuu • Anunțul

Interculturalitate

Contacte culturale

Comunicare orală

Principii de interacțiune în comunicare

Limbă română

Fraza. Norme de punctuație • Conjuncția • Derivarea • Compunerea • Familia lexicală • Pleonasmul • Categoriile semantice • Confuziile paronimice • Îmbinări libere de cuvinte și locuțiuni • Fonetica • Termini științifici • Limba populară. Variație regională a limbii • Utilizarea corectă a accentului. Variante accentuale admise/neadmise de normă

Redactare

Etapele scrierii • Organizarea unui text în raport cu situația de comunicare

Recapitulare

Evaluare

Lecția 1. Textul narativ literar în proză

Pentru început

- 1 Lucrați în perechi. Priviți imaginile de mai jos și asociați-le cu două dintre următoarele cuvinte: *aspirație, captivitate, libertate, neputință*. Justificați-vă alegerile.

- 2 Numește câte două sentimente pe care le asoci ezi fiecărei imagini.
- 3 Ascultă textul alăturat în lectura profesorului.

Veronica D. Niculescu (n. 1968)

Este scriitoare și traducătoare. A publicat volume de povestiri și romane. Printre cărțile sale se numără *Orchestra portocalie, Roșu, roșu, catifea, Simfonia animalieră, Hernalia, Spre văi de jad și sălbătie*. În 2017, a publicat prima carte dedicată copiilor și adolescentilor, romanul

O vară cu Isidor, o poveste despre prietenie și libertate, în care este vorba despre aventurile unei fetițe de 13 ani din București, care salvează un condor bătrân de la zoo.

A tradus numeroase cărți din limba engleză, din opera unor scriitori celebri, precum Lewis Carroll și E.B. White. *Cum e lumea* este un text inedit.

Text de bază

Cum e lumea

de Veronica D. Niculescu

Dimineața devreme, când încă nu mișcă nimeni în toată grădina, un sunet infim trezește puiul de urs. Dormea cu capul pe labe pe potecă, aproape de gard. A deschis ochii și a văzut făptașul: un fluture roșcat care poposise pe un ciulin, dincolo de gratii, făcând tulpina uscată să trosnească. Este un fluture neobișnuit de mare, cu aripi pestrițe, cum n-a mai văzut niciodată. Ursulețul întinde gâtul și adulmecă mireasma dulce a florii. Însă la fluture nu poate ajunge. Nu-i simte atingerea delicată pe vârful nasului. Doar gratiile reci, cu vopseaua lor roasă.

De jur împrejur, liniște.

Puiul de urs lovește cu labele din față în roata de cauciuc atârnătă de-o sfoară. Întins pe spate, o privește cum se leagănă, icnește a plăcuteală și se uită iarăși la fluture.

După un timp, apare îngrijitoarea cea grasă, împingând roaba pe cărările grădinii zoologice. Le aruncă de mâncare maimuțelor, porcului spinos și păunilor. Face un pic de curătenie prin fiecare cușcă, vorbind cu animalele. Când ajunge la urși, pune sferturi de pâine neagră și mere în toate igheaburile de pe latura lungă a cuștii, vorbind întruna. Așa vorbește ea, îngrijitoarea cea grasă. Despre vreme și despre durerile de oase care o supără acum, la capătul verii, când se simte toamna în aer. Când vede că puiul de urs este treaz și se uită la ea, se îndreaptă de spate, își pune mâinile în sold și îi zice:

— Ia uite, te-ai trezit cu noaptea-n cap, fetițo. Păi, de ce? Ce griji ai tu, să nu poți dormi? Ia spune-mi! Vezi că nu spui? Tu n-ai nicio grija, de-asta taci. Păi, cum să ai, dacă ești doar un copil?

Îngrijitoarea se apieacă peste roabă, ia de acolo o pară zemoasă și i-o întinde ursulețului.

— Doar un copil, asta ești mătăluță. Ia la mama! Știi, ușor nu ți-o fi nici ție... Cine știe ce viață te aşteaptă. Când mă uit la maică-ta, mă ia cu fiori. E aici de atâtia ani. Eu o știu de când era ca tine, așa. Și-naintea ei a fost maică-sa. Ei, bunică-ta era un urs sălbatic rău. Prost a sfărșit-o ea, Bruna. Știi, știi... Ia și mănâncă, fetițo, zice îngrijitoarea.

Apoi ursulețul rămâne singur din nou. Și ce singur se simte în fiecare dimineață ca asta, când mama și ceilalți doi pui dorm duși, cuibăriți în grota din celălalt capăt al cuștii...

După ce termină para, își amintește de fluturele cel mare. Se ridică pe labele din spate, întinde gâtul încolo

și-ncoace, căutând să-l mai vadă. Însă fluturele a sorbit tot ce era de sorbit din floarea mov a ciulinului și a plecat mai departe.

„Departă“, își zice puiul de urs.

Fiindcă, deși s-a născut aici, știe că există o lume întreagă dincolo de cușca asta. De acolo, de departe, vin sunete și mirosluri, nu doar sunetele de pe lacul din preajmă, unde se plimbă vizitatorii cu barca dumincă, și nu doar miroslurile de mici și de vată de zahăr din acele duminică. E vorba de un departe mult mai tainic și mai plin de promisiuni, care există în fiecare zi, nu doar în cele de sărbătoare. Acel departe pe care îl bănuiește orice ființă, mică sau mare, un loc mai larg, mai cuprinzător decât cel locuit, locul pe care fiecare dintre noi îl simte pulsând înăuntru, deși el, locul, se află în afară.

Și puiul oftează de se clatină tulpina uscată a ciulinului.

S-a născut, ca toți puii de urs, în ianuarie. Medicul veterinar a strigat încântat că este fetiță. Datorită gulerașului alb, pe care nu-l au decât puțini urși bruni, i-au pus numele Bianca.

Bianca are acum șapte luni, e mai mare decât câinii cu care vin oamenii în vizită la zoo, știe să se urce în copacul din cușcă și are gheare lungi cât degetele unui copilaș. E înnebunită după joacă. S-ar juca toată ziua cu frații ei. Când însă ei dorm, ca acum, ea visează cu ochii deschiși și se lasă fermecată de câte-o nălucă venită de departe, de dincolo. Ca fluturele nemaiîntâlnit vreodată.

Ursulețul își suge o gheară și se gândește unde s-o fi dus fluturele. Poate a rămas aici, după colțul cuștii, unde aleea face o buclă ce separă casa urșilor de pădure. Lumea de aici, de lumea de dincolo.

*

Ceea ce s-a întâmplat în clipele următoare la Zoo Sibiu nu avea să fie deslușit prea curând, deși lucrurile

care par incredibile au adesea explicații dintre cele mai simple.

Limpede este un singur lucru acum, când ursulețul Bianca gonește pe alei, pe urmele fluturelui: e splendid în lumea de dincolo de gratii! Pe partea dreaptă este un lac lunguiet, rațe sălbaticice se trezesc și foșnesc în desis, iar în stânga e marginea pădurii. Siruri de copaci își trimit umbrele lungi până departe, ca pentru a-și marca teritoriul. Valea dintre pădure și lac este ca o palmă întinsă, oferind diamante: iarba este plină de rouă. Ursulețul aleargă îmbătat de fericire, scuturând din căpșorul rotund, împingând cât poate de tare în labe și spărgând valuri de aer cu pieptul. Blănița îi saltă în spinare ca un cojoc cu un număr prea mare.

Când lacul se termină, se termină și pădurea. Acum, în luminisul tăiat de poteca pietruită ce face legătura între grădina zoologică și oraș, ursulețul înaintează nestingherit. Nicăieri, niciun om. Bianca aleargă, aleargă, înnebunită de întinderea nesfârșită pe care a bănuit-o în unele zile, pe care a visat-o în unele nopți, dar pe care nu și-a putut-o închipui întotdeauna așa.

Acum a ieșit de pe alei.

Acum a intrat într-un parc.

Acum s-a ascuns după un tufiș, așteptând să treacă un alergător cu căști la urechi.

Acum aleargă printre tufe și copaci, strivind ierburi înalte și ude, făcând tumbe, oprindu-se ca să adulmece ciuperci și să soarbă apa dimineții adunată în scobiturile buturugilor groase.

Acum se odihnește într-un petic de soare, sprijinită cu spatele de un ciot, cu labele din față întinse pe lângă corp, cu ochii larg deschiși și cu respirația tăiată.

Iar acum pornește din nou înainte, unde vede cu ochii, pe lângă locul de joacă al copiilor, pe lângă căruța miniaturală unde un ponei blond este deja înhamat și-un bărbat mustăcios fumează așezat pe o bancă, așteptându-și clientii, copilași pe care să-i plimbe de jur

împrejurul Parcului Sub Arini. Apoi pe malul șerpuit al pârâului Trinkbach, unde sunt mușuroaie de cărtiță, până sub un pod mititel. De aici până în orașul care se trezește mai este doar o azvârlitură de băt.

*

Cam în același timp, intr-o cameră din centrul Sibiului suna telefonul. Mara Dumitrescu tocmai se pregătea să plece de-acasă.

— Vai, ce bine că te-am prins. E un urs în oraș! a strigat mama fetei.

— În oraș? Cum să fie? Ce urs?

— Este! Au zis la televizor. E alarmă. Să nu ieși din casă! a turuit mama.

— Cum să nu ies, dacă trebuie să mă duc la serviciu? și trebuie să trec mai întâi pe la Pașapoarte. Iar exagerează la știri...

— Nu, Mara, nu te duci nicăieri. Dă drumul la televizor și-o să vezi!

După ce-a terminat conversația, Mara a ezitat două clipe. A aruncat o privire spre telecomandă și una la ceas. și a plecat imediat.

Trebuia să ajungă la bibliotecă la opt și jumătate, nu-și permitea să întârzie, era angajată abia de o lună. Iar la Pașapoarte, la opt. Of, mama o considera și acum tot o fetiță, deși a terminat facultatea în vara asta. O suna din Deva și dacă se anunță un cutremur în București. Îi înțelegea grijile, dar nici chiar aşa. Acum, asta mai lipsea. Un urs! Ce urs? O fi un urs în Brașov și mama a înțeles că e aici, la Sibiu.

La toate astea s-a gândit Mara Dumitrescu, coborând din cămăruța ei cu chirie și ieșind în piațeta pietruită din centrul vechi, unde era atât de liniște, încât se auzeau porumbeii gângurind pe sub streșini.

Cândva, orașul acesta fusese pentru ea un teritoriu necunoscut. Se simțiase aici ca o străină. Acum însă îi știe fiecare cotlon. De la o vreme, își dorește foarte

tare să plece. Să călătorească. Să vadă și alte locuri, să cunoască și alte orașe, ba chiar alte țări. De astă gonește așa către Pașapoarte. E încântată că a fost invitată la un festival de poezie în Serbia. În septembrie, o să-și citească poezile pe o scenă de pe malul Dunării, în Belgrad. Mara nu a văzut Dunărea decât o singură dată, și atunci doar din tren.

*

Când urcă de pe malul pârâului și păsește pe asfalt, Bianca intră în oraș.

E uluită de tot ce vede aici. De-o parte și de alta sunt case, cu grădini și garduri înalte. Puiul de urs se miră: oamenii trăiesc de bunăvoie în cuști? și cum se face că, înaintând spre inima orașului, nu se vede niciun om nicăieri? Pesemne că dorm în cotloanele lor. Dar iată că tremură o perdea la o fereastră. și încă una. Apoi apar și oamenii, rari, unul ici, altul dincolo.

Un paznic doarme pe o bancă, la intrarea într-un cămin studențesc. Puiul de urs se apropiște și-i adulmecă ghetele, apoi pleacă tiptil mai departe.

O bătrâna care mătură scările Tribunalului o vede cu coada ochiului, însă crede că este un câine.

— Uuui, câtămai dulău! Marș de-aici! strigă ea.

În tot acest timp, „BREAKING NEWS: Un urs în libertate în centrul Sibiului!“. Uriaș, titlul curge pe toate canalele de știri. Vestea, din ce în ce mai umflată, circulă iute. Perdelele tremură tot mai des la ferestre. Ușile și portile se încuie precaut, pe dinăuntru. Clic, clic. și iarăși clic, clic: pușca unui medic veterinar și a unui vânător, așteptând ivirea ursului în cătare.

*

Când intră în curtea Direcției Generale de Pașapoarte, visând la luminile de pe Dunăre, Mara Dumitrescu simte în aer o vibrație ciudată, chiar înainte să audă sau să vadă ceva.

Aude niște strigăte, dar începe târziu că se strigă la ea.

Vede niște oameni sus, la ferestre, dar nu începele ce vor de la ea.

— Ieși!

— Pleacă!

— Domnișoară, n-auzi?! Du-te de-aici!

— Trântește-te la pământ!

Sub bolta de la intrarea în curtea interioară, Mara încrèmește privind la toți oamenii ăștia. Par să fie funcționari, dar uite și niște jandarmi, polițiști, uite și doi oameni cu pușca la umăr.

— Ce se întâmplă... bâiguiе fata.

Abia atunci, uitându-se înainte, în locul către care sunt atințite puștile, vede și ea.

În capătul curții, lângă zidul galben cu tencuială scorojită, într-un ghiveci mare de lemn, scăldat în lumina soarelui, este ursul. Ridicat între mușcatele curgătoare, pipăie cu labele din față peretele, căutând să-l escaladeze cumva și să dispară de-aici. Însă zidul

este înalt și imposibil de trecut. Ursulețul pricepe și scâncește, privind peste umăr înapoi, în curtea pustie. Știe că este înconjurat de oameni acum. I-a văzut și i-a auzit, sunt sus, de jur împrejur, strigă la el ca la o arătare îngrozitoare:

— Ursul!
— Uite-l!
— Nu-l pierdeți din ochi! Să nu iasă viu de aici!

Însă acolo, la intrare, este încă pustiu. Un singur om, chiar sub boltă, o fată mărunțică pe care poate c-ar reuși s-o păcălească, să treacă în goană pe lângă ea, să fugă pe unde-a venit, străduță cu străduță înapoi, prin parc, pe lângă omul cu ponei, pe lângă buturugi și ciuperci, prin valea presărată cu rouă, da, înapoi, pe urmele fluturelui, și înapoi prin ușă uitată deschisă

de îngrijitoarea cea bună, lângă roata de cauciuc, lângă frați, lângă mamă. Să fugă!

Clic, se aude. Clic, iarăși.

Fără să mai stea o clipă pe gânduri, Mara se repede spre urs chiar în clipa în care și ursul pare că dă să fugă înspre ea.

— Foc! se aude un strigăt.

— Nu trageți! strigă fata, cu o forță pe care nu-și închipuise c-o are.

Din câteva salturi, a și ajuns lângă el. Se pune cu tot trupul ei subțirel în fața animalului. Ursul, care părea mai zdravăn când era ridicat pe labele din spate, s-a făcut mic acum, stă ghemuit în spatele ei, mărâind și înfigându-și ghearele în pământ.

O pală puternică de vânt străbate brusc curtea. Un pocnet și pietrele din pavaj se înroșesc într-o clipă.

— Nu, nu!... strigă Mara.

Dar nu, nu se poate să fi tras. S-ar fi auzit mult mai puternic. S-or fi trântit niște ferestre, vreo ușă. Și nu, pe pavaj nu e sânge. Vântul scutură mușcatele din ghiveci. Petale lângă petale se aştern pe jos, în timp ce puștile tremură pe umărul celor care încă așteaptă.

— E doar un pui, le strigă fata, cu brațele deschise. Nu vedetă? Pare mare, dar e numai un pui!

Îi tremură mâinile când spune asta și, fără să-și dea seama de ce, gândul îi zboară dintr-o dată la mama.

Urletele mulțimii se transformă în vorbe, apoi vorbele-n șoapte, șoaptele-n răsuflări de ușurare:

— E-un pui! se aude de îci și de colo.
— Da, domnule, e numai un pui.
— N-o fi vrut decât să vadă și el cum e lumea...

Lumea se uită la ursuleț. Ursulețul privește fermecat petalele roșii ale mușcatelor, purtate de vânt prin fața ochilor săi înainte să se aștearnă pe jos. Seamănă atât de mult cu fluturele pe urmele căruia a plecat de acasă!

Impresii după prima lectură

- 1 Completează, în caiet, tabelul de mai jos cu două situații din text care te-au impresionat și menționează emoțiile pe care îți le-a provocat fiecare dintre acestea.

Situatii	Emoții

- 2 Între emoțiile identificate de tine sunt și unele contradictorii? Precizează-le.
- 3 Lucrați în perechi. Discutați despre alte modalități în care ar fi putut să reacționeze fata. Voi cum ați fi procedat?
- 4 Autoarea textului *Cum e lumea*, Veronica D. Niculescu, îți adresează două întrebări. Formulează răspunsuri și trimite-i-le pe adresa editurii.
- a Ce asemănări ai observat între ursulețul și fata din povestire?
- b Ai dorit vreodată să pleci într-un loc necunoscut, unde nu ai mai fost niciodată? Unde și de ce?

Lecția 2. Narativul literar. Structură. Legarea secvențelor narrative

Explorare

Acțiunea, timpul și spațiu

- 1 Lucrați în grupe de 5 – 6 elevi, pentru a rezolva sarcinile de mai jos.

- a Delimitați textul *Cum e lumea* în zece fragmente logice și identificați pentru fiecare cuvântul-cheie. Scriți cuvintele-cheie pe biletele și lipiți-le pe tablă, într-un organizator de tipul celui dat.

	S ₁	S ₂	S ₃	S ₄	S ₅	S ₆	S ₇	S ₈	S ₉	S ₁₀
G ₁	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
G ₂	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
G ₃	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
G ₄	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
G ₅	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

S₁, S₂ ... S₁₀ = secvențele textului; G₁, G₂ ... G₅ = grupe

- b Analizați cuvintele-cheie găsite de colegii voștri și observați dacă există diferențe față de cuvintele propuse de grupa voastră. Stabiliti varianta care vi se pare cea mai potrivită.
- c Formulați ideile principale corespunzătoare cuvintelor-cheie stabilite.
- 2 În ce anotimp se desfășoară acțiunea? Justifică-ți răspunsul printr-o secvență din text.
- 3 Alege varianta corectă, menținând pasajele din text care te-au ajutat să răspunzi. Acțiunea se desfășoară:
- a pe parcursul primelor ore ale dimineții;
 - b pe parcursul după-amiezii;
 - c pe parcursul unei zile.
- 4 În text sunt menționate numele a patru orașe din România. Identifică-le și precizează în care dintre acestea se desfășoară acțiunea.
- 5 Etichetele date indică locuri ale desfășurării acțiunii. Transcrie-le în caiet pe cele asociate aventurii Biancăi, în ordinea în care le explorează puiul de urs. Precizează care personaj din text se asociază celorlalte

locuri ale desfășurării acțiunii. Menționează dacă există vreun loc în care aceste personaje se întâlnesc.

zoo

Direcția Generală de Pașapoarte

piațeta din centru

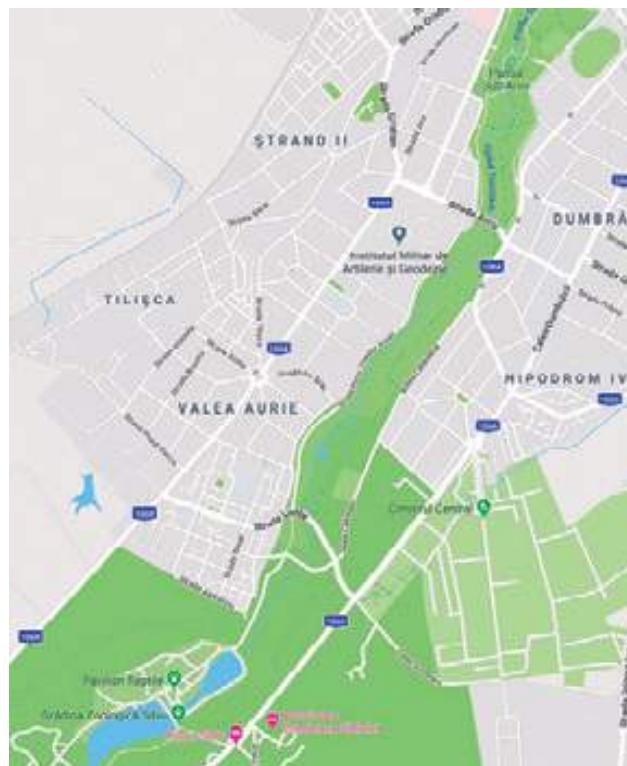
Parcul Sub Arini

cămărață

tribunalul

malul lacului

- 6 Folosind aplicațiile Google Maps sau Google Earth, urmărește drumul Biancăi de la zoo până în oraș. Realizează în caiet o hartă a drumului, notând pe ea trei repere spațiale intermediare care nu sunt indicate în text.

Legarea secvențelor narrative. Înlănțuirea. Alternanță

- 1 Selectează, din textul *Cum e lumea*, cuvinte sau grupuri de cuvinte care asigură trecerea de la o secvență narativă la alta.
- 2 Identifică o secvență în care naratorul întrerupe firul narativ inițial și introduce un fir narativ nou. Ce cuvinte utilizează pentru a face această trecere?

Repere

► **Textul narativ literar** prezintă întâmplări imaginare, desfășurate într-o ordine logică și temporală.
Înlănțuirea este procedeul de juxtapunere, de legare între ele a secvențelor aceluiași fir narativ într-o ordine cronologică a întâmplărilor. Trecerea de la o secvență la alta se poate face prin alăturare sau prin utilizarea unor cuvinte, expresii, formule care asigură continuitatea: *apoi, când, după aceea, după un timp, imediat după, la un moment dat, în cele din urmă* etc.

Alternanța este procedeul prin care două fire narrative sunt prezentate ca desfășurându-se în paralel. Naratorul împletește cele două siruri de întâmplări, intrerupând un fir narativ, pentru a-l continua pe celălalt. În trecerea de la un fir narativ la altul, naratorul poate utiliza unele cuvinte, expresii sau formule specifice: *în acest timp, în același timp, pe când se întâmplau acestea* etc.

Aplicații

- 1 **R.A.I. (Răspunde – Aruncă – Interoghează).** Formulați ideile secundare ale textului. Un elev aruncă o minge de plus sau de hârtie și pune o întrebare al cărei răspuns să reprezinte o idee secundară pentru o secvență a textului. Elevul care prinde mingea răspunde la întrebare și aruncă mingea altui elev, formulând o altă întrebare, al cărei răspuns să reprezinte o idee secundară corespunzătoare următoarei secvențe a textului. Notați în caiete ideile secundare la care ați ajuns.
- 2 Redactează rezumatul textului *Cum e lumea* de Veronica D. Niculescu, utilizând ideile principale și ideile secundare formulate la exercițiul precedent.

- 3 Numește timpul verbal dominant în relatarea întâmplărilor. Care crezi că este efectul pe care îl generează utilizarea acestui timp verbal?
- 4 Indică, din prima parte a textului, o secvență în care este utilizat un alt timp verbal. Care este rolul acestuia?
- 5 Care crezi că este rolul utilizării repetate a adverbului *acum* la începutul enunțurilor din secvența a șasea a textului? Justifică-ți opțiunea.
- 6 Alege una dintre imaginile de mai jos, care îți se pare că reprezintă cel mai bine raportul dintre firele narrative ale textului. Justifică-ți alegera.

Provocări

Căută pe internet informații despre Dumbrava Sibiului și fotografii cu aceasta. Alcătuiește un poster cu rezultatele găsite, în care să surprinzi și unele detalii prezente în text.

Portofoliu

Imaginează-ți că ești Mara. Redactează o pagină de jurnal în care să relatezi experiența pe care ai trăit-o când ai salvat puiul de urs, exprimându-ți emoțiile și reacțiile față de eveniment.

Lecția 3. Naratorul, personajele, autorul. Enumerația

Naratorul, personajele, autorul

Explorare

- 1 Precizează dacă povestitorul întâmplărilor este o voce anonimă, un martor sau un participant la acțiune.
- 2 Cine este autoarea textului? Alege, dintre cărțile pe care le-a scris, una al cărei titlu îți se pare cel mai atractiv. Motivează-ți alegerea.
- 3 Precizează la ce persoană este relatată întâmplarea.
- 4 Notează, în caiet, personajele care apar în text.
- 5 Identifică, în ultima secvență a textului, un paragraf în care mai multe personaje se comportă ca unul singur. Prin ce cuvânt sunt numite acele personaje?

Repere

► **Naratorul** este vocea anonimă sau personajul care relatează povestirea și este imaginat de autor. Când este personaj, poate fi implicat în acțiune sau poate fi doar un martor neimplicat în aceasta. Dacă este personaj implicat, naratorul relatează povestirea la persoana I. Atunci când naratorul este o voce anonimă, acesta povestește la persoana a III-a. El privește din afară întâmplările, de deasupra, de obicei știind totul despre acestea și despre personaje.

Personajele sunt ființele umane, animalele sau obiectele care îndeplinesc acțiunile dintr-un text narativ. Ele pot fi principale, secundare, episodice sau figuranți, în funcție de contribuția pe care o au la desfășurarea întâmplărilor. Dacă un grup de mai multe personaje acționează ca unul singur, acestea au rol de **personaj colectiv**.

Autorul este o persoană care există în lumea reală, având o identitate concretă. Narratorul, personajele și întâmplările din textul narrativ aparțin unei lumi imaginate de autor. Lumile ficitonale create de scriitori seamănă în grade diferite cu realitatea.

Enumerația

Explorare

- 1 Identifică în text pasajul în care sunt numite animalele hrănite de îngrijitoare înaintea puiului de urs.
- 2 Ce semn de punctuație delimită substantivele însăruite în pasajul de la exercițiul anterior?

Repere

Enumerația este figura de stil care constă în însăruirea mai multor termeni de același fel (substantive, adjective, verbe etc.), pentru a atrage atenția asupra aspectelor descrise, pentru accentuarea ideii exprimate sau pentru detalierea imaginii prezentate. Termenii unei enumerații se despart prin virgulă. Uneori, termenii enumerației sunt așezați la distanță unul de altul. Enumerația se poate combina și cu alte figuri de stil.

Aplicații

- 1 Ce legătură crezi că există între imaginea alăturată și raportul narator – personaje?
- 2 Explică de ce naratorul știe ce se întâmplă simultan în ambele fire narrative din textul *Cum e lumea*.

- 3** Menționează o întâmplare care ar fi lipsit din text dacă relatarea s-ar fi făcut: **a** din perspectiva puiului de urs; **b** din perspectiva Marei.
- 4** Indică un pasaj în care narratorul se oprește din relatare și reflectează asupra vieții.
- 5** Identifică în text secvența în care sunt menționate trăsăturile fizice ale puiului de urs și menționează-le.
- 6** Privește ilustrația de la pagina 12. Ce trăsături ale puiului de urs sunt surprinse în text și nu sunt evidențiate în ilustrație?
- 7** Explică prin ce se deosebește personajul principal din text de celelalte personaje.
- 8** Îți amintești povestea lui Fram, din carte la care se face referire mai jos? Prin ce se asemănă Fram cu Bianca? Ce diferențe există între cei doi urși?

Fram, ursul polar de Cezar Petrescu,
ilustrație de Dan Ungureanu

- 9** Prin ce diferă ursulețul Bianca de un ursuleț obișnuit?
- 10** Indică figura de stil utilizată în fragmentul: „«Departă», își zice puiul de urs“. În ce alte texte studiate sau citite de tine ai mai întâlnit-o?
- 11** Notează, în caiet, trăsăturile personajelor ce se pot desprinde din fragmentele date.
- a** Bianca: „Puiul de urs lovește cu labele din față în roata de cauciuc atârnătă de-o sfoară.“
- b** Îngrijitoarea: „Doar un copil, asta ești mătăluță. Ia la mama! Știi, ușor nu ți-o fi nici tie...“

Portofoliu

Rescrie ce se petrece în curtea Direcției Generale de Pașapoarte din perspectiva Biancăi, la persoana I, punând accent pe sentimentele puiului de urs. Completează și observă modificările pe care le presupune această perspectivă, rescrierea (coloana R a tabelului alăturat), față de textul *Cum e lumea* (coloana T).

c Mara: „Of, mama o consideră și acum tot o fetiță, deși a terminat facultatea în vara asta.“

12 Ce sentiment al Biancăi se desprinde din fragmentul „„Și puiul oftează de se clatină tulipina uscată a ciulinului.“? Alege dintre următoarele variante sau propune un alt răspuns, motivându-l: **a** resemnare; **b** teamă; **c** tristețe.

13 Precizează ce rol are enumerația în fragmentul: „să fugă pe unde-a venit, străduță cu străduță înapoi, prin parc, pe lângă omul cu ponei, pe lângă buturugi și ciuperci, prin valea presărată cu rouă.“

14 Ce trăsătură comună au Mara și Bianca? Justifică-ți răspunsul printr-o secvență din text.

15 Harta personajelor. Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi.

- Pe o foaie, scrieți în centru numele personajului principal. Adăugați, sub nume, trăsătura morală cea mai importantă a personajului.
- Notați apoi, în jurul său, celelalte personaje din text. Evidențiați, prin săgeți, legăturile dintre ele.
- Mentionați, pentru fiecare, statutul ocupat în text (secundar, episodic, figurant, individual sau colectiv) și câte o trăsătură morală. Puteți introduce în planșele voastre și desene.
- Prezentați planșele în fața clasei.

16 Ce stare de spirit a mulțimii se desprinde din dialogul de mai jos? Alege dintre următoarele variante: furie, îngrijorare, panică, spaimă.

- „— Ieși!
— Pleacă!
— Domnișoară, n-auzi?! Du-te de-aici!
— Trântește-te la pământ!“

17 Transcrie un dialog din text în care se exprimă furia mulțimii. De ce se manifestă oamenii în acest fel?

18 În fragmentul de mai jos este surprinsă schimbarea de atitudine a mulțimii. Ce îi determină pe oameni să-și schimbe perspectiva?

„Urletele mulțimii se transformă în vorbe, apoi vorbele-n șoapte, șoaptele-n răsuflări de ușurare:

- E-un pui! se aude de ici și de colo.
— Da, domnule, e numai un pui.“

	T	R
Ce sentimente ale Biancăi sunt surprinse		
Ce fapte sunt observate		
Ce fapte nu sunt observate		

Lecția 4. Semnificațiile textului

Interpretare

- 1 Titlul textului, *Cum e lumea*, nu este urmat de un semn de punctuație. Ce intonație îți se pare potrivită pentru a-l rosti? Ce crezi că a vrut să sugereze autoarea prin acest titlu?
- 2 Propune un alt titlu care îți se pare potrivit pentru textul Veronicăi D. Niculescu. Justifică-ți propunerea.
- 3 Îngrijitoarea afirmă despre puiul de urs că este „doar un copil“. Ce activități ale puiului de urs, specifice copilăriei, identifici în prima secvență a textului?
- 4 În basme, lumea de dincolo este cea în care trăiesc ființele fabuloase. De ce pentru Bianca ceea ce se află în afara cuștii este „lumea de dincolo“?
- 5 De ce crezi că pe bunica Biancăi o cheme Bruna?
- 6 În opinia îngrijitoarei, Bianca nu are griji, fiind doar un Ursuleț. La ce fel de griji crezi că se referă femeia?
- 7 Ești de acord cu opinia îngrijitoarei? Recitește primele cinci secvențe din text. Care sunt grijile puiului de urs?
- 8 Precizează la ce crezi că se referă îngrijitoarea atunci când afirmă: „Ușor nu îți-o fi nici ție...“
- 9 Care este cel mai arzător vis al puiului de urs? Identifică secvența în care este prezentat acest vis.
- 10 Bianca trăiește într-o cușcă, la zoo. Crezi că acest fapt determină visul ei sau visul ei ar fi fost același și în alte împrejurări? Formulează-ți răspunsul, referindu-te și la fragmentul redat în continuare:

„.... un departe mult mai tainic și mai plin de promisiuni, care există în fiecare zi, nu doar în cele de sărbătoare. Acel departe pe care îl bănuiește orice ființă, mică sau mare, un loc mai larg, mai cuprinzător decât cel locuit, locul pe care fiecare dintre noi îl simte pulsând înăuntrul său, deși el, locul, se află în afară.“

- 11 Lucrați în perechi. În text se afirmă că „lucrurile care par incredibile au adesea explicații dintre cele mai simple“. Descoperiți la ce situație din text se referă această observație. Fiecare dintre voi își amintește o situație din propria experiență care confirmă această idee și i-o prezintă celuilalt.
- 12 În text se afirmă că „ceea ce s-a întâmplat în clipele următoare la Zoo Sibiu nu avea să fie deslușit prea curând“. De ce crezi că naratorul amâna oferirea unei explicații despre fuga Biancăi?

13 Aflați în libertate, puii de urs nu fug niciodată departe de ursoaice. Cum îți explică faptul că puiul de urs din text fugă? Ce semnificație crezi că are fuga sa? Alege varianta care îți se pare potrivită și justifică-ți opțiunea:

- a dorința de explorare;
- b dorința de independență;
- c dorința de libertate.

14 Îți s-a părut dificil să alegi o variantă la exercițiul anterior? De ce? Explică legăturile ce se pot stabili între cele trei variante.

15 Lucrați în perechi. Priviți imaginile date, care surprind:

- a o ilustrație din carte *Sinbad marinarul*, în care personajul principal, într-o din călătoriile sale, ajunge în Valea Diamantelor;
- b o fotografie din Diamond Valley, un loc din centrul Nevadei, SUA.

Locul în care aleargă Bianca este surprins în text astfel: „Valea dintre pădure și lac este ca o palmă întinsă, oferind diamante: iarba este plină de rouă.“ Care dintre cele două imagini vi se pare mai potrivită pentru a ilustra acest loc? De ce?

16 Mara își dorește și ea foarte mult să plece, să exploreze teritoriul nostru. Care sunt „gratiile“ simbolice cu care se confruntă fata?

17 Mara nu își-a dorit să plece din Sibiu cât timp orașul a fost pentru ea un „teritoriu necunoscut“. Cum îți explică faptul că oamenii sunt atrași de călătorii în locuri noi?

18 Când ajunge în oraș, Bianca se miră că „oamenii locuiesc de bunăvoie în cuști“. Ce semnificație crezi că are această observație?

- 19** Cum reacționează majoritatea oamenilor din clădirea Direcției Generale pentru Pașapoarte înainte și după intervenția Marei? Identifică atitudinile acestora, ilustrându-le cu exemple din text.
- 20** De ce crezi că Mara se gândește la mama ei atunci când rostește replica „Nu vedetă? Pare mare, dar e doar un pui!“.
- 21** Privește pictura alăturată. Observă care este atitudinea oamenilor și stabilește asemănări și deosebiri între aceștia și cei din clădirea Direcției Generale pentru Pașapoarte.
- 22** Identifică situațiile în care apare în text fluturele. Ce semnificație crezi că are acesta?
- 23** De ce crezi că Bianca asociază petalele mușcatelor cu fluturele, în ultimul enunț al textului?
- 24** Formulează un răspuns de 3 – 4 rânduri la întrebarea „Cum e lumea?“, referindu-te la situațiile din textul Veronicăi D. Niculescu.

Jules Scalbert (1851 – 1928), *Jardin des Plantes* (Grădina botanică), ulei pe pânză

Provocații

- Imaginează-ți ce s-a întâmplat cu puiul de urs după ce a fost salvat de Mara, în acea dimineată. Redactează o narativă de 5 – 10 rânduri în care să surprinzi evenimentele ce au urmat.
- Seria de filme de animație *Madagascar*, regizate de Eric Darnell și Tom McGrath și produse de DreamWorks Animation, surprinde aventurile unor animale evadate de la zoo. Urmărește-le împreună cu familia ta și alcătuiește un poster în care să integrezi imagini și informații despre această serie de filme.
- În trecut, termenul *menagerie* desemna locurile special amenajate în care erau ținute animale vii, în semn de prestigiu al celor care le dețineau, de obicei conducători importanți, sau pentru a fi prezentate publicului. Cea mai veche despre care se cunosc date a existat în capitala Egiptului antic, Nekhen. Aceasta datează din jurul anului 3500 î.H. O altă și aparținuse primei mari regine a Egiptului, Hatșepsut, în 1500 î.H. În vremurile moderne, prima grădină zoologică a fost deschisă în 1793, la Paris. În România, prima grădină zoologică a fost deschisă în 1929, la Sibiu, în pădurea Dumbrava. Alcătuiește o listă cu avantaje și cu dezavantaje ale existenței grădinilor zoologice.

Elefant din India, în Jardin des Plantes (Paris), prima grădină zoologică modernă

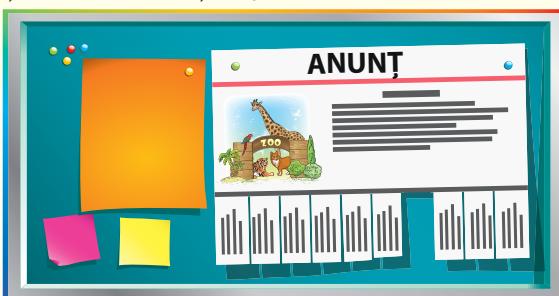
Lecția 5. Textul nonliterar, textul discontinuu. Anunțul

Pentru început

1 Precizează cum te-ai pregăti pentru una dintre situațiile de mai jos.

- Vrei să vizitezi Grădina Zoologică din Sibiu și ai preferat să mergi acolo în Ziua Porților Deschise. Unde cauți informații despre data în care se desfășoară și despre activitățile acestei zile?
- Vei călători din localitatea unde locuiești spre Sibiu, împreună cu părinții tăi. Aceștia sunt de acord să luati cu voi și alți colegi de școală, cu condiția să vină însotiti de părinții lor. Pentru a face publică ocazia, concepi un mesaj pe care îl lipști la avizierul școlii. Ce informații importante notezi în el?

- Tu și ceilalți colegi, împreună cu părinții, veți călători cu trenul până la Sibiu. Din gară, va trebui să vă descurcați pentru a ajunge la zoo. De unde te informezi cu privire la mijloacele de transport pe care le poți utiliza?
- 2 Citește textul alăturat.

Text de bază

Programul Zilei Porților Deschise

Grădina Zoologică Sibiu organizează vineri, 9 august, Ziua Porților Deschise, cu ocazia aniversării Zilei Internaționale a Grădinilor Zoologice și a Parcurilor. Pe parcursul zilei, intrarea va fi liberă atât pentru copii, cât și pentru adulți. Program de funcționare: 11 – 19.

Cum ajungeți la noi

Grădina Zoologică Sibiu se află în Pădurea Dumbrava, la 5 km de centrul orașului, în direcția Răsinari, pe Drumul Județean 106A.

Pentru a intra în Grădina Zoologică Sibiu, vizitatorii pot utiliza atât intrarea dinspre Calea Dumbrăvii, cât și pe cea dinspre cartierul Valea Aurie (de pe strada Ludos).

Cu mașina

Din centrul orașului urmați Calea Dumbrăvii și indicatorile spre grădina zoologică. Intrarea și parcarea se află vizavi de Hotelul Hilton.

Cu autobuzul

Gară – Calea Dumbrăvii (Grădina Zoologică Sibiu)	Viile Sibiului – Calea Dumbrăvii (Grădina Zoologică Sibiu)
Traseu 13	Traseu 1

Impresii după prima lectură

Completează enunțurile de mai jos și notează-le în caiet.

- Mi s-a părut interesant că
- Mi s-a părut util textul, pentru că
- Am reținut din text că
- Nu am înțeles destul de clar
- Cel mai important lucru pe care l-am aflat este că

Explorare

- Precizează care este scopul acestui text. Alege dintre următoarele variante:
 - de a amuza;
 - de a convinge;
 - de a informa;
 - de a uimi.
- Care este tema textului? Ce te-a ajutat să te decizi asupra răspunsului?
- Indică două informații importante pe care le-ai identificat în text.

- 4 Observă modul în care este organizată informația în text. Ce particularitate observi în ultima secvență a acestuia, intitulată *Cu autobuzul*?
- 5 Cine crezi că transmite informațiile din text? Cui î se adresează aceste informații?

Repere

Textul nonliterar se referă la aspecte ale realității. Acesta poate avea scopul de a informa, de a convinge, de a amuza etc. Din categoria textelor nonliterare fac parte: afișul, anunțul, articolul de dicționar, articolul de ziar, biletul, eticheta, fluturașul, interviul, invitația, reportajul etc. Textul nonliterar poate fi continuu sau discontinuu.

Textul continuu este organizat doar în enunțuri și paragrafe care au unitate de sens.

Textul discontinuu prezintă informații organizate:

- a sub forma unor secvențe de text ce pot fi înțelese distinct, fără legătură între ele;
- b sub forma unor liste, grafice, diagrame.

Textele discontinue pot fi: articole de dicționar, anunțuri, fluturași, calendare, grafice, liste, tabele, cuprinsuri, scheme etc.

Anunțul este un text nonliterar prezent în locuri publice, în ziare, în reviste sau pe internet. Anunțul are ca scop prezentarea unor informații despre produse sau servicii, în vederea utilizării sau achiziționării acestora. **Titlul** este o componentă importantă a anunțului, pentru că acesta trebuie să atragă atenția asupra produsului sau serviciului oferit. De asemenea, **descrierea** produsului sau a serviciului trebuie să fie clară, succintă și să pună în evidență caracteristicile cele mai importante.

Anunțul se construiește în jurul unor întrebări esențiale:

- Ce?** – tema anunțului: obiectul, ființa, produsul, serviciul etc.;
- Cum?** – prin ce modalitate se poate beneficia de ceea ce prezintă anunțul;
- Unde?** – locul unde sunt disponibile obiectul, ființa, produsul, serviciul prezentate în anunț;
- Când?** – în ce perioadă sunt disponibile obiectul, ființa, produsul, serviciul prezentate în anunț.

Aplicații

- 1 Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Alcătuți postere în care să integrați răspunsuri la cele patru întrebări esențiale, cu privire la anunțul de la pagina 20. Prezentați-le în fața clasei.

- 2 Ce caracteristici ale anunțului citit permit încadrarea sa în categoria textelor discontinue?

- 3 Anunțul citit conține o secvență în care este indicat traseul cu mașina. Ce elemente vizuale crezi că ar putea fi introduse în secvența respectivă, pentru a-i ușura conducătorului auto ajungerea la destinație?

- 4 Lucrați în grupele inițiale, de 4 – 5 elevi. Redactați un anunț care să se refere la un eveniment ce se va petrece în școala voastră. Completați pe o planșă un organizator grafic în care să stabiliți mai întâi răspunsurile la cele patru întrebări esențiale, apoi redactați anunțul propriu-zis.

Portofoliu

Utilizând aplicația Google Maps, realizează o simulare a traseului pe care îl parcurge un autoturism care intră în Sibiu dinspre Brașov, pentru a ajunge la Zoo Sibiu. Rescrie secvența din anunț destinată drumului cu mașina, inserând numele unor străzi. Desenează harta acestui traseu.

Autoevaluare (L1 – L5)

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
- Cel mai dificil mi s-a părut

Lecția 6. Noi pagini – alte idei

Text auxiliar

Călătoria este o formă de a descoperi lumea și mulți scriitori o abordează în operele lor. În povestirea *Cum e lumea* de Veronica D. Niculescu, Bianca, puiul de urs, pornește într-o astfel de călătorie și află lucruri noi, atât despre ceilalți, cât și despre sine, unele fascinante, altele înfricoșătoare. Însă nu întotdeauna oamenii asociază explorarea și călătoria cu bucuria de a cunoaște. Uneori, îndepărțarea de locurile cunoscute poate aduce și disconfort, teamă sau melancolie, fiindcă apare dorul de casă.

 Amintirile din copilărie de Ion Creangă au fost scrise în perioada 1881 – 1888 și au apărut inițial în revista *Con vorbiri literare*. Citește pasajele de mai jos, care surprind plecarea lui Nică de acasă, din satul Humulești (astăzi, parte a orașului Târgu-Neamț), spre școala teologică de la Socola.

Cum nu se dă scos ursul din bârlog, țăranul de la munte strămutat la câmp și pruncul, dezlipit de la sânul mamei sale, aşa nu mă dam eu dus din Humulești în toamna anului 1855, când veni vremea să plec la Socola¹, după stăruința mamei. [...] și Iași, pe care nu-i văzusem niciodată, nu erau aproape de Neamț, ca Fălticenii. [...] Dar acum se schimba vorba: o cale scurtă de două poște², de la Fălticeni la Neamț, nu se potrivește c-o întindere de șase poște, lungi și obosite, de la Iași până la Neamț. Căci nu vă pară șagă³: de la Neamț până la Iași e câtu-i de la Iași până la Neamț, nici mai mult, nici mai puțin. [...]

Și, scurtă vorbă, ne adunăm, cu rudele lui Zaharia, cu ale mele, în ograda la moș Luca, sărutăm noi mâna părinților, luându-ne rămas-bun cu ochii încetați în lacrimi și, după ce ne suim în căruță, supărați și plânsi, ca vai de noi, Luca Moșneagu, harabagiul⁴ nostru, să bici cailor [...].

După un scurt popas, făcut la podul de la Timișești, de pe Moldova, pornim înainte spre Moțca și suim încet-încet codrul Pășcanilor. Apoi, din vîrful acestui codru, mai aruncăm, nemernicii⁵ de noi, câte-o căutătură jalnică spre munții Neamțului: uriașii munți, cu vârfurile ascunse înouri, de unde purced izvoarele și se revarsă pâraiele cu răpejune, șopotind tainic, în mersul lor neîncetat, și ducând, poate, cu sine multe-multe patimi și ahturi omenești, să le încearcă Dunărea măreată!

— Ei, ei! măi Zaharie, zic eu, coborându-ne la vale spre Pășcani; de-acum și munții i-am pierdut din vedere, și înstrăinarea noastră este hotărâtă cine știe pentru cătă vreme!

— Cum ne-a fi scris de la Dumnezeu sfântul, zise Zaharia, cu glasul aproape stins, și-apoi rămase dus pe gânduri tot drumul, până la Blăgești, peste Siret, unde-a fost și masul⁶ în noaptea aceea.

¹ *Socola* (s.f.) – mănăstire unde funcționa o școală teologică.

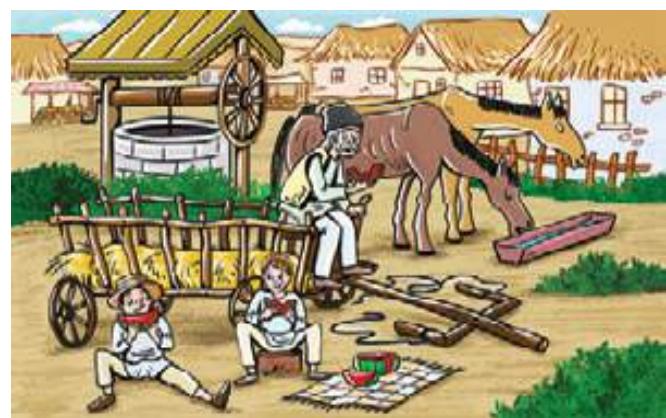
² *poștă* (s.f.) – unitate de măsură a distanțelor, egală cu cca 20 km.

³ *șagă* (s.f.) – glumă.

⁴ *harabagiul* (s.m.) – căruță plătit să transporte mărfuri sau oameni.

⁵ *nemernic* (s. și adj.) – (pop.) om vrednic de milă, sârman.

⁶ *mas* (s.n.) – popas.

Dar vai de masul nostru! Aici, pe prispa unui rotar, puțin de nu era să rămânem chiori. De cu seară și până după miezul nopții am stat numai într-o fumăraie de baligi, ca la carantină, și tot ne-au coșit⁷ Tânțarii.

— Așa-i viața câmpenească, zise moș Luca [...]. Cum treci Siretul, apa-i rea și lemnele pe sponci⁸; iar vara te înăduși de căldură, și Tânțarii te chinuiesc amarnic. N-aș trăi la câmp, Doamne ferește!

Și așa, luându-ne rămas-bun de la gazdă, care era tot afară culcat, pe altă prispa, plecăm. Și cum ieşim în șleah⁹, părerea noastră de bine: întâlnim cățiva oameni, cu niște care cu draniță¹⁰, mergând spre Iași. Ne întovărăşim cu dânsii, de frica lăieșilor¹¹ din Ruginoasa, și hai-hai, hai-hai, până-n ziuă, iacătă-ne în Târgul-Frumos, unde-am și înjunghiat cățiva harbuji¹² într-ales, de ne-am potolit, deocamdată, și foamea, și setea. Apoi, după ce s-au hodinit caii, am pornit înainte, spre Podu-Leloiae; și de aici, tot înainte spre Iași, mai mult pe jos decât în căruță, căci zmeii lui moș Luca se muiaseră de tot; și țărani noștri, glumeți cum sunt ei, ne tot șfichiuiau¹³ [...].

⁷ *a se coși* (vb., reg. despre piele) – a se băsica, a se umfla.

⁸ *pe sponci* (expresie cu valoare adv.) – în cantitate mică, puțin.

⁹ *șleah* (var. *șleah*; s.n.) – drum de țară, neamenajat, bătătorit de căruțe.

¹⁰ *draniță* (s.f.) – bucătă de lemn lungă de un metru.

¹¹ *lăieș* (s.m.) – țigan nomad, care face parte dintr-o ceată.

¹² *harbuž* (s.m.) – pepene verde, lubeniță.

¹³ *a șfichiui* (vb.) – a lovi scurt, a biciu, a plesni; (aici) a lua peste picior.

Discutarea textului

- 1 Cine este naratorul în fragmentul citat?
- 2 Care sunt celelalte personaje?
- 3 Explică toate comparațiile din primul enunț, prin care personajul își motivează dificultatea de a pleca de acasă.
- 4 Prima dintre comparații se referă la urși. Spre deosebire de textul Veronicăi D. Niculescu, în care Bianca fugă de lângă mama sa, în textul lui Ion Creangă se afirmă că ursul nu se dă ușor scos din bârlog. Cum explici opoziția dintre cele două situații?
- 5 De ce crezi că naratorul afirmă că „de la Neamț până la Iași e câtu-i de la Iași până la Neamț, nici mai mult, nici mai puțin“? Ce efect asupra cititorului urmărește el să provoace prin această afirmație?
- 6 Precizează ce emoție sugerează replica „Ei, ei! măi Zaharie, zic eu, coborându-ne la vale spre Pășcani; de-acum și munții i-am pierdut din vedere, și înstrăinarea noastră este hotărâtă cine știe pentru câtă vreme!“.
- 7 Exprimă-ți părerea despre imaginea apelor care duc „multe-multe patimi și ahturi omenești, să le înece în Dunărea măreață“. De ce crezi că sunt asociate emoțiile și suferințele umane cu apele care curg spre vale?
- 8 Citește fragmentul de mai jos, extras din documentul care conține dispozițiile către popor ale generalului rus Pavel Kiseleff, guvernator și președinte plenipotențiar al divanurilor Moldovei și Țării Românești în perioada 1829 – 1834, date cu ocazia unei epidemii de holeră. Ce legătură poți stabili între acest citat și informația prezentă în textul lui Ion Creangă?

„Noi guvernatorul principatelor Moldo-Valahia, general adjutant Kiseleff, poruncim, și la o nastră poruncă nu suferim crâcneală sau șovăire în aducerea la îndeplinire a tuturor celor citate aici: [...] 4. Cuprinsul casei din năuntru va fi fumegat cel puțin o dată pe săptămână, cu fum de ardei și, la găsire, cu pucioasă; lucrurile din casă în fiecare zi, pernele, vor fi scoase la privirea soarelui.“

- 9 Menționează trei neajunsuri ale vieții oamenilor de la câmpie, identificate de moș Luca.
- 10 Ce trăsătură a țăranilor români este indicată de personajul narator în ultimul paragraf? Cum este exemplificată?

Portofoliu

Scrie un text despre impresiile tale cu ocazia unei călătorii într-un loc pe care nu-l cunoșteai.

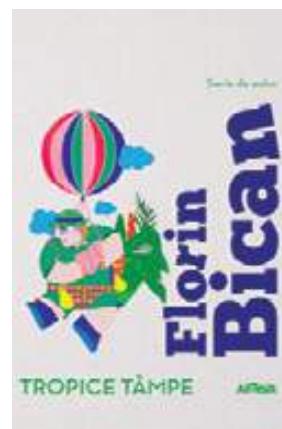
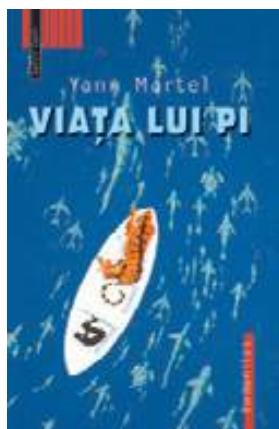

Biblioteci deschise

Pentru a descoperi și tu lumi necunoscute, prin ochii unor personaje deosebite, îți propunem cărțile de mai jos.

În romanul *Viața lui Pi* de Yann Martel, protagonistul trăiește o aventură extraordinară.

Vasul pe care se află împreună cu familia sa și care transportă multe animale sălbaticice naufragiază. El rămâne pe o barcă împreună cu un tigru. Poate un copil să îmblânzească un tigru flămând?

Tropicice Tâmpe este un roman scris de Florin Bican. Exploratorul Stanley primește sarcina de a se prezenta la ambasada din Mombasa, unde își spune că trebuie să salveze jungla de... amenințarea betonului! Aventurile lui Stanley te vor amuza strășnic.

Lecția 7. Contacte culturale

Pentru început

Lucrați în perechi. Priviți cu atenție harta alăturată și rezolvați sarcinile de mai jos.

- Selectați cinci orașe marcate pe hartă cu simbolul . Menționați țările și continentul în care sunt situate acestea.
- În 1985, a fost lansată competiția „Capitale europene ale culturii“. Harta alăturată evidențiază câteva orașe desemnate astfel de capitale. Ce orașe din România identificați? Căutați anii asocierii lor cu statutul de capitale europene ale culturii.
- Formulați o opinie comună despre rolul unei capitale europene a culturii și despre valorile pe care credeți că trebuie să le promoveze.

Explorare

- În județul Sibiu există comunități etnice de sași. Fiecare comunitate etnică are propriile tradiții, unele intersectându-se cu tradiții ale populației majoritare din țara în care trăiesc. Lucrați în perechi pentru a rezolva sarcinile de mai jos.

- Priviți imaginea de mai sus și notați o tradiție care vă vine în minte legat de aceasta, specifică poporului român.
- Citiți fragmentul dat, extras din articolul *Și sătui, și cu slănină-n pod*, scris de Mihaela Kloos-Ilea și publicat pe site-ul www.povestisasesti.ro.

„Nu exista cetate săsească fără cunoscutul *Turn al Slăninilor* – cămara satului. După ce se ținea câteva săptămâni la saramură, toată slărina sătenilor era

agățată în podul răcoros și bine ventilat, ferită de râncezeală. Reguli nescrise și cinstea bine-cunoscută a sașilor făcea ca fiecare să-și știe marfa și să nu poftească la slărina vecinului. Pe șoricele tablelor [bucățiilor] de slănină se încresta numele familiei, apoi se rânduiau în cârlige, după locul rezervat fiecareia. Era și un semn de fală pentru sasul vrednic să aibă cât mai multe table de slănină, albă ca unul și cât mai groasă. Așa se știa că omul era gospodar, avea animale bine grijite și casa îndestulată.“

Ce valori individuale și ale comunității sunt evidențiate de această tradiție?

- Privește imaginile din josul paginii (b-d), cadre din filmul *Povești cu iz săsesc*, realizat de TVR1, care înfățișează obiceiuri din localitățile Viscri (județul Brașov), Saschiz (județul Mureș) și Mediaș (județul Sibiu). Ce îndeletniciri surprind cele trei imagini? Sunt acestea specifice anumitor comunități etnice?
- Crezi că există vreo legătură între tradiții și îndeletniciri? Se pot transforma îndeletnicirile în tradiții? Argumentează-ți părerea.

Repere

Cultura cuprinde setul de practici, credințe, valori, simboluri și tradiții, felurile de a trăi și de a înțelege lumea ale grupurilor naționale, etnice și religioase.

Obiceiurile sunt caracteristice societăților și comunităților tradiționale și se referă la repetarea periodică, ceremonială a unor evenimente, a unor practici, care se transmit de la o generație la alta, dintr-un trecut străvechi. Totalitatea obiceiurilor unei comunități îi asigură acesteia identitatea culturală distinctă și alcătuiesc patrimoniul cultural al comunității. Acestea sunt atât religioase, cât și laice. Originea obiceiurilor este practic imposibil de localizat în timp.

Contactele culturale dintre comunități etnice învecinate au dus fie la preluarea unor obiceiuri, fie la îmbogățirea unor obiceiuri deja existente. De altfel, multe obiceiuri ale unei comunități se regăsesc și la alte comunități sub forme diferite, particulare.

Tradiția reprezintă păstrarea și conservarea conștientă a obiceiurilor în societățile moderne. Cuvântul, preluat în limba română din limba franceză, își are originea în latinescul *traditio*, însemnând „transmitere mai departe, înmânare“. Astfel, unele obiceiuri se pot pierde dacă societățile moderne nu le păstrează sub forma unor tradiții conștientizate. Spre deosebire de obiceiuri, care funcționează în societățile ce le-au dat naștere în mod natural, tradițiile presupun un anumit „public“, se adresează și celor care nu aparțin comunității respective, dar care doresc să îi cunoască particularitățile culturale.

Aplicații

- 1 Enumera cât mai multe tradiții pe care le cunoști și clasifică-le în două categorii: religioase și laice.
- 2 În județul Timiș, a cărui reședință de județ, municipiul Timișoara, a fost desemnată capitală culturală europeană pentru anul 2021, există una dintre cele mai mari diversități culturale din România. Lucrați în perechi. Priviți fotografii de mai jos, care surprind detalii ale unor obiceiuri specifice unor comunități etnice din județul Timiș, și citiți informațiile oferite despre acestea. Discutați despre asemănările și deosebirile dintre cele două obiceiuri și despre alte obiceiuri pe care le cunoașteți, specifice românilor sau altor comunități etnice.

Foto Opinia Timișoarei

Foto AGERPRES

Chirvaiul sau Kirchweih-ul este o sărbătoare a comunităților de șvabi, asemănătoare sărbătorii hramului (ziua sfântului ocrotitor al unei biserici). Aceasta se întinde pe mai multe zile, cuprinde evenimente ca înălțarea pomului împodobit, marșul perechilor în port popular, precum și un bal.

Lăzărița este o ceremonie închinată unei zeițăi vegetale, specifică unei comunități de bulgari bănăteni. Ceremonia coincide cu sărbătoarea Floriilor și se adresează doar fetelor. Una dintre fete, numită Lăzărița, se îmbracă în mireasă și împreună cu o ceată de alte fete colindă la ferestrele caselor.

Provocări

- 1 Cele trei îndeletniciri surprinse în imaginile b – d, de la pagina anterioară, sunt obiceiuri sau tradiții? Explică.
- 2 **Miniproject.** În grupe de 4 – 6 elevi, consultați dosarele de candidatură ale orașelor Sibiu și Timișoara, aflate pe paginile de internet ale primăriilor celor două orașe, pe baza cărora au fost desemnate capitale culturale europene. Realizați apoi proiectul unui dosar similar, pentru cel mai important oraș din județul vostru.

Lecția 8. Principii de interacțiune în comunicare

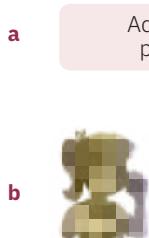
Pentru început

- 1 Privește imaginea alăturată și citește conținutul bulelor de dialog.
- 2 Lucrați în perechi. Continuați dialogul din imagine, respectând următoarele reguli:
 - nu veți depăși zece replici;
 - în urma dialogului, băiatul și fata vor stabili că merg la film, nu la zoo;
 - veți folosi expresiile „sunt sigură că vei înțelege“ și „te înțeleg“.

Explorare

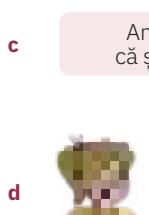
- 1 Citește replicile de mai jos. Compara-le cu replicile din dialogul construit de voi. Îți s-ar părea potrivite în cadrul lui? De ce?

a Adi, eu nu pot să stau prea mult pe afară.

b Adi, eu știu că în zilele ploioase este închis la zoo, că aşa-i normal, nu? Se deschide numai când se oprește ploaia.

c Ana, aproape, am auzit că și în alte orașe plouă!

d Adi, mi-e teamă să nu răcesc de la umezelă și, oricum, afară plouă.

- 2 Alege, pentru fiecare dintre replicile de la exercițiul 1, varianta potrivită:
 - a informație falsă; b informație ilogică; c informație insuficientă (parțială); d informație fără importanță.
- 3 Ce atitudine a fetei indică replica „Ce-ar fi să ne mai gândim?“? Alege dintre următoarele variante:
 - a indiferență; b obrăznicie; c politețe.
- 4 Propune o replică rostită de Adi, care să conțină o informație falsă, raportată la contextul de comunicare.
- 5 Propune o altă replică formulată de Ana, care să aibă semnificația unui refuz.
- 6 Lucrați în perechi. Observați în ce măsură replica propusă de voi la exercițiul precedent modifică aspecte precum politețea, fermitatea, tactul sau modestia.
- 7 Există secvențe care indică politețea în dialogul pe care l-ați construit? Care sunt acestea?

Repere

Pentru ca un dialog să se desfășoare în bune condiții, trebuie respectate două principii esențiale.

Principiul cooperării presupune contribuția interlocutorilor în cadrul conversației în conformitate cu scopurile curente ale acestora și este condiționat de respectarea a patru reguli:

- 1 informația oferită este suficientă pentru a atinge scopul conversației (nu se spune nici mai mult, nici mai puțin decât este necesar);
- 2 informația oferită este adevărată (nu se minte și nu se folosesc informații neverificate, nedovedite);
- 3 informația oferită este relevantă (nu se deviază de la scopul general al conversației);
- 4 intervenția participanților la dialog este clară, logică, lipsită de ambiguități.

Principiul politeții se manifestă în două moduri:

- pozitiv, când pune în prim-plan interlocutorul și presupune complimente, flatări, mărci ale solidarității de grup, exagerarea interesului față de interlocutor, exprimarea optimismului în raport cu interlocutorul, empatizarea cu el, utilizarea numelui mic, a pronumelor de persoana a II-a, singular. De exemplu: *Întotdeauna ai fost mai priceput/pricepută la ...; Sunt sigur/sigură că te vei descurca... etc.*;

- negativ, când presupune distanță, rezervă față de interlocutor, evidențiind subordonarea, când presupune exprimarea scuzelor, a regretului etc. De exemplu: *Aș veni, dar, din păcate ...; Aș zice să mai așteptăm ...; Domnule director, vă rog să îmi permiteți ...; Vă rămân dator ...*

Aplicații

- Ce replici de la exercițiul 1, rubrica *Explorare*, pot fi modificate pentru a se adevra situației de comunicare date? Formulează variantele potrivite ale acestora.
- Printre mărcile politeții pozitive se numără și utilizarea cuvintelor care indică solidaritatea de grup. Explică rolul cuvintelor scrise evidențiat în enunțurile de mai jos în respectarea principiului politeții.
 - Lasă, frate, că mergem noi la zoo în altă zi!*
 - Colega, fii bun și dă-mi radiera ta!*
 - Măi tăticule, măi, tot nu ți-ai terminat temele?*
- Lucrați în perechi. Faceți un inventar al altor cuvinte care indică solidaritatea de grup.
- Precizează pentru fiecare dintre replicile de mai jos dacă ilustrează politețea pozitivă sau politețea negativă. Justifică-ți opțiunile.
 - Aș fi onorat, domnule director, să îmi acordați un interviu!*
 - Te rog, atenție la băltoace, să nu te uzi pe picioare!*
 - Ce hanorac frumos ți-au cumpărat ai tăi!*
 - Mi-ați putea acorda două minute? Nu mai multe!*
 - Toată recunoștința mea, domnule profesor!*
- Folosirea persoanei a II-a, singular a verbului și utilizarea pronumelor de politețe exprimă respectarea

principiului politeții. Care dintre acestea se asociază politeții pozitive și care celei negative? De ce?

- Folosește verbele din „salată“ în contexte diferite, pentru a exprima politețe pozitivă și politețe negativă.

- Joc de rol.** Lucrați în perechi. Alcătuiți un dialog în care un elev să fie copilul, iar celălalt să fie părintele. Copilul dorește să îl convingă pe părinte să îl cumpere ultimul tip de smartphone apărut pe piață, iar părintele îl convinge să accepte o variantă mai puțin costisitoare. Câteva perechi de elevi prezintă dialogul în fața clasei. Ceilalți elevi din clasă evaluatează dialogurile, în conformitate cu grila de mai jos.

CRITERII			
Informația este suficientă.			
Informația este adevărată, poate fi dovedită.			
Informația este relevantă pentru temă.			
Intervențiile sunt formulate clar, logic.			
Este respectat principiul politeții.			

Provocări

Observă banda desenată de mai jos. Crezi că respectarea principiilor politeții este întotdeauna cea mai potrivită atitudine? Justifică-ți opinia.

Lecția 9. Fraza. Norme de punctuație

Pentru început

- 1 Privește imaginea alăturată și citește replicile din bulele de dialog.
- 2 Câte predicte există în replica fetei? Dar în replica băiatului?
- 3 Câte enunțuri există în replica fetei? Dar în replica băiatului?
- 4 Identifică un enunț simplu și unul complex în cele două replici.
- 5 Ce rol crezi că are virgula din replica fetei?

Explorare

- 1 Câte propoziții are enunțul complex din replica fetei? Indică-le și precizează dacă ar putea să existe și independent, păstrându-și sensul deplin.
- 2 Precizează prin ce semn de punctuație sunt legate cele două propoziții identificate în enunțul complex din replica fetei.
- 3 Transformă enunțul complex din replica fetei în două enunțuri simple. Explică în ce fel ai procedat.
- 4 Desparte în propoziții enunțul complex din replica băiatului, trăgând câte o bară oblică între acestea, după modelul următor:
E interesant afișul,^{1/} voi merge la film!^{2/}
- 5 Prin ce sunt legate între ele propozițiile ce alcătuesc enunțul complex din replica băiatului?
- 6 Precizează ce semn de punctuație ar putea înlocui punctul și virgula din enunțul complex al băiatului.

Repere

Fraza este un enunț alcătuit din două sau mai multe propoziții.

Raportul care se stabilește între două sau mai multe propoziții de același fel dintr-o frază se numește raport de coordonare. Coordonarea poate fi realizată prin joncțiune sau prin juxtapunere.

Joncțiunea este relația care se realizează cu ajutorul unor cuvinte specifice, numite conectori: *așadar, ci, dar, deci, iar, ori, sau, și* etc. De exemplu: *Pi vorbește cu tigrul și îl îmblânzește. Tigrul este fioros, dar Pi nu se sperie. Pi privește în depărtare sau vorbește cu tigrul.*

Juxtapunerea este relația care se realizează în absența unor cuvinte specifice, prin alăturarea propozițiilor. În cazul coordonării prin juxtapunere, a doua propoziție este precedată în vorbire de o pauză, care se marchează grafic prin **virgulă**. De exemplu: *Pi doarme, tigrul doarme, oceanul doarme și el.*

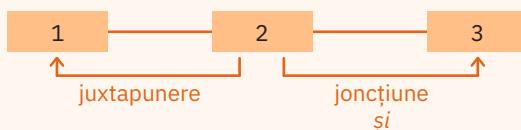
În fraze care conțin mai mult de două propoziții, unele dintre acestea pot fi coordonate atât prin juxtapunere, cât și prin joncțiune.

Analiza unei fraze presupune următorii pași:

- identificarea predicatelor;
- identificarea elementelor de relație dintre propoziții (cuvinte de legătură sau semne de punctuație);
- împărțirea frazei în propoziții și numerotarea acestora;
- stabilirea relațiilor dintre propoziții.

Relația de coordonare poate fi ilustrată, într-o schemă, prin așezarea propozițiilor pe același nivel.

Pi se trezește,^{1/} tigrul se trezește^{2/} și oceanul se află în jurul lor.^{3/}

În frază, unele propoziții pot depinde ca sens de altele sau pot avea sens de sine stătător.

Propozițiile cu sens de sine stătător se numesc **propoziții principale**. Într-o frază există obligatoriu cel puțin o propoziție principală.

Propozițiile care depind ca sens de altele se numesc **propoziții secundare**.

Raportul de coordonare se poate realiza atât între propoziții principale, cât și între propoziții secundare.

*Tânărul ascultă vântul,¹ / **iar** tigrul rage fioros.²*

propoziție principală

propoziție principală

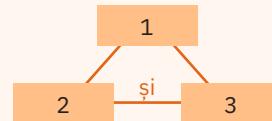

*Tânărul aude¹ / că bate vântul² / **și** că tigrul rage.³*

propoziție principală

propoziție secundă

propoziție secundă

Punctul și virgula separă în frază propoziții independente sintactic, dar care au o legătură de sens. În vorbire, punctul și virgula marchează o pauză mai lungă decât virgula. Opțiunea de a utiliza semnul punct și virgulă în locul punctului sau al virgulei îi aparține autorului enunțului. De exemplu: *Oceanul se întinde nesfârșit; gândurile lui Pi sunt infinite.*

Aplicații

1 Împarte în propoziții frazele următoare și precizează care sunt propozițiile principale, respectiv propozițiile secundare.

- a Pe mare, furtunile apar când nu te aștepți.
- b Tigrul este animalul care a supraviețuit.

2 Transcrie fiecare propoziție din frazele următoare, extrase din *Cum e lumea* de Veronica D. Niculescu. Analizează și precizează tipul de coordonare dintre propozițiile fiecărei fraze.

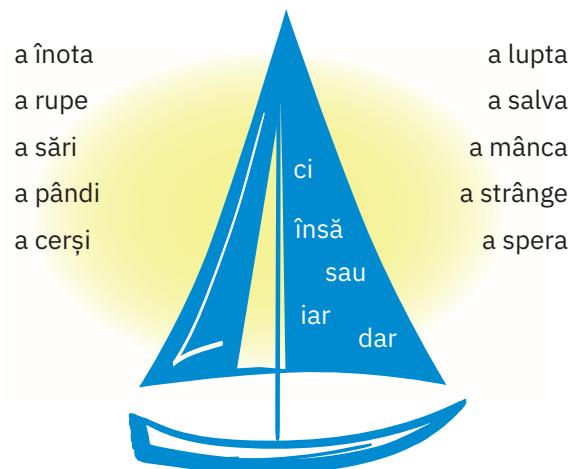
- a „Ursulețul întinde gâțul și adulmecă mireasma dulce a florii.“
- b „Îngrijitoarea se apăDACĂ peste roabă, ia de acolo o pară zemoasă și i-o întinde ursulețului.“
- c „Pe partea dreaptă este un lac lunguiet, rațe sălbaticice se trezesc și foșnesc în desis, iar în stânga e marginea pădurii.“
- d „Puiul de urs se apropie și-i adulmecă ghetele, apoi pleacă tiptil mai departe.“
- e „I-a văzut și i-a auzit, sunt sus, de jur împrejur, strigă la el ca la o arătare îngrozitoare.“
- f „Aude niște strigăte, dar înțelege târziu...“

3 Realizează schema frazelor date. Indică felul propozițiilor între care se stabilește un raport de coordonare.

a Fata vedea cine stătea cu pușca la ochi și cine agita brațele.

b Puiul de urs nu știa care sunt dușmanii și care sunt prietenii lui.

4 Alcătuiește fraze în care să utilizezi câte un verb de pe coloana din stânga și câte un verb de pe coloana din dreapta, la moduri predicative. Realizează relația de coordonare dintre propoziții prin folosirea câte unui conector extras de pe pânza bărcii.

5 Transformă frazele construite la exercițiul 4, înlocuind fiecare conector cu punct și virgulă sau cu virgulă.

Portofoliu

Imaginează-ți că ești Pi și scrii un mesaj de ajutor pe care îl arunci, închis într-o sticlă, în mare. Redactează mesajul, în 40 – 50 de cuvinte, având grijă să folosești coordonarea prin juxtapunere și prin jonctiune între propoziții și să incluzi semnul de punctuație punct și virgulă.

Lecția 10. Conjunction

Explorare

- 1 Citește cu atenție enunțurile asociate fotografiilor și răspunde apoi cerințelor.

Mama **și** puiul din imagine sunt urși-polari. Ursoaica stă pe trepte **și** bea apă.

Trei urși privesc printre grădini, **dar** al patrulea priveste peste gard.

În captivitate, urșii lenevesc **sau** se joacă.

Ursului Panda îi este foame, **deci** mănâncă frunze de bambus.

- a Precizează ce părți de propoziție sunt, în primul enunț, cuvintele *ursoaica*, respectiv *puiul*.

- b Propozițiile pe care le leagă cuvântul colorat în al doilea enunț sunt principale sau secundare?

- c Precizează ce fel de propoziții sunt cele pe care le leagă cuvântul marcat prin culoare în enunțul următor: *Urșilor le place să se joace sau să doarmă*.

- d Compară primul enunț de la exercițiul 1 cu enunțul: *Ursoaica, dar și puiul ei sunt urși-polari*. Ce observi?

- 2 Menționează care dintre variantele notate pe etichete se potrivesc raporturilor stabilite între propozițiile din enunțurile de mai jos.

concluzie

echivalență

excludere

opozitie

- a Citesc multe cărți, **dar** nu toate mă impresionează.

- b La ora zece sunt obosit, **deci** merg la culcare.

- c Colegii mei joacă fotbal **și** merg la cinematograf.

- d În pauze, colegele mele desenează **sau** discută diverse subiecte.

- e M-am documentat despre urși, **așadar**, le cunosc condițiile de viață.

- f Afară e soare, **iar** tu ai plecat de acasă cu umbrela.

- 3 Indică sinonime potrivite pentru cuvintele scrise colorat în enunțurile de la punctele a, b, d și e ale exercițiului anterior.

Repere

Conjunction este partea de vorbire neflexibilă care leagă, în propoziție, două părți de propoziție de același fel (subiecte, nume predicative, atrbute, complemente), iar în frază, două propoziții de același fel sau diferite. De exemplu: *și*, *iar*, *ca să*, *deoarece*, *căci* etc.

Conjunctionile sunt, după alcătuire:

- **simple**, când sunt alcătuite dintr-un singur termen (*ci*, *dar*, *fie*, *iar*, *însă*, *ori*, *sau*, *și* etc.);
- **compuze**, când sunt alcătuite din doi sau mai mulți termeni (*ca să* etc.).

Conjunctionile care leagă două părți de propoziție de același fel sau două propoziții de același fel se numesc **conjunctioni coordonatoare**.

Conjunctionile coordonatoare pot fi:

- **copulative**, când exprimă echivalență (*și*, *nici*);
- **disjunctive**, când exprimă excluderea sau alternanța (*sau*, *ori*, *fie*); când sunt în perechi, al doilea termen este precedat obligatoriu de virgulă, de exemplu: *Sau vîi, sau pleci.*;
- **adversative**, când exprimă opozitie (*dar*, *iar*, *ci*, *însă*, *or*); înaintea conjunctionilor adversative se pune totdeauna virgulă; conjunctionă *însă* nu se izolează prin virgule când se află în mijlocul unei propoziții (Te-am căutat, *însă* nu te-am găsit. Colegul tău a sosit, al meu *însă* întârzie.);
- **concluzive**, când arată o concluzie (*deci*, *așadar*); conjunctionă *deci* nu se desparte prin virgulă în interiorul propoziției (Am început *deci* lecția.), *însă* conjunctionă *așadar* se desparte prin virgulă și în interiorul propoziției (Am început, *așadar*, *lecția*.).

Unele conjunctioni nu sunt coordonatoare și au rolul de a lega propoziții care nu sunt de același fel: *că*, *să*, *dacă*, *fiindcă*, *deși*, *încât* etc.

Aplicații

- 1 Precizează felul conjuncțiilor din textele de mai jos, în funcție de forma lor.

a „Vasile avea în familia lui învățători, medici, avocați, dar și circari, marinari, chelnerițe și balerine care trăiseră prin cele mai îndepărtate locuri.“

Laura Grünberg, *Cocoloș Free Zone*

b „Aeroplanel decolase din Regat și trecuse munții ca să aducă vești de la frați.“

Simona Antonescu,
1 Decembrie 1918 – Mesaje peste munți

- 2 Pentru fiecare dintre conjuncțiile colorate în secvențele de mai jos, extrase din textul *Cum e lumea* de Veronica D. Niculescu, menționează dacă leagă părți de propoziție de același fel sau propoziții de același fel.

a „Le aruncă de mâncare maimuțelor, porcului spinos și păunilor.“

b „[...] rațe sălbaticice se trezesc și foșnesc în desis, iar în stânga e marginea pădurii.“

c „Acel departe pe care îl bănuiește orice ființă, mică sau mare, un loc mai larg, mai cuprindător decât cel locuit, locul pe care fiecare dintre noi îl simte pulsând înăuntrul său, deși el, locul, se află în afară.“

d „O bătrână care mătură scările tribunalului o vede cu coada ochiului, însă crede că este un câine.“

e „Of, mama o consideră și acum tot o fetiță, deși a terminat facultatea în vara asta.“

f „Mara Dumitrescu simte în aer o vibrație ciudată, chiar înainte să audă sau să vadă ceva.“

g „Vede niște oameni sus, la ferestre, dar nu înțelege ce vor de la ea.“

- 3 Menționează, pentru situațiile în care conjuncțiile de la exercițiul anterior leagă propoziții, dacă este vorba de propoziții principale sau secundare.

- 4 Alcătuiește câte un enunț potrivit pentru fiecare dintre imaginile de mai jos, în care să utilizezi următoarele conjuncții: și, dar, sau, deci.

- 5 Analizează conjuncțiile scrise colorat în textele de mai jos, precizând pentru fiecare felul, atât după alcătuire, cât și după înțeles.

a „Serafim crescă, se căsătoră și au un băiat.“

K.J. Mecklenfeld, *Pe aripi de vânt*

b „Numele ăstaizar
I se trage, **așadar**,
De la prea-măiastra-i artă
De-a împături o hartă.“

Florin Bican, *Cocoloș Explorator*

c „Se află peste tot, invizibil, îl atingeai când te așteptai mai puțin, **fie** pe țarm, **fie** deasupra punții vegetale sau pe povârnișul din nord.“

Ioana Nicolaie, *Flautivorul și scarabeul*

d „Am auzit de o fată care nu poate să doarmă cu boabe de mazăre sub saltea, însă eu nu vreau să dorm în general.“

Adina Popescu, *Terapia cu prințese*

Provocări

Corectează greșelile din schimbul de mesaje de mai jos. Explică în ce a constat fiecare greșeală.

Mergem la un film, sau vrei să lenevești în casă?

Cred că va ploua astăzi deci mai bine stăm în casă.

Bine dar e aşa de plăcătisor...

Lecția 11. Derivarea

Explorare

1 Citește dialogul dintre băiat și bunicul său, apoi răspunde cerințelor asociate.

- Bunicule, tu l-ai dus pe tata la grădina zoologică când era copilaș?
- Oricărui copil îi place să descopere animalele! L-am dus! Am fost toți trei, împreună cu tatăl meu.
- Mi-ar fi plăcut să mergem toți patru. Ar fi fost și mai mândru atunci că fiul lui are un nepot, iar el, un strănepot.

a Care este partea comună a cuvintelor *copil* și *copilaș*?

b Ce sunete s-au adăugat cuvântului *copil* pentru a se forma cuvântul *copilaș*? Unde s-au plasat aceste sunete?

c Ce exprimă cuvântul *copilaș*? Alege dintre variantele de mai jos. Justifică-ți alegerea.

- afectiune • aversiune
- micșorare • obiectivitate

d Ce sunete s-au adăugat cuvântului *nepot* pentru a se forma cuvântul *strănepot*? Unde s-au plasat aceste sunete?

e Care este partea comună a cuvintelor *nepot* și *nepoțel*? Ce diferență observi între cele două cuvinte, în privința părții comune a acestora?

2 Corectează cuvântul scris greșit în propoziția dată.

Bunicul mi-a spus o poveste neînchipuit de frumoasă.

Repere

Cuvântul de bază este elementul fundamental pentru formarea unor cuvinte noi. Rădăcina este alcătuită din sunetele comune cuvântului de bază și tuturor cuvintelor obținute de la acesta. Între cuvântul de bază și rădăcină pot exista diferențe.

nepot – cuvânt de bază
nepoțel are rădăcina *nepo*

măr – cuvânt de bază
merișor are rădăcina *mer*

verde – cuvânt de bază
a înverzi are rădăcina *verz*

Sufixe sunt sunetele sau grupurile de sunete adăugate la sfârșitul rădăcinii. De exemplu, cuvântul *inimos* este format de rădăcina *inim*, căreia i se adaugă sufixul *-os*.

inimos
rădăcina *inim* sufix *-os*

Sufixe sunt:

- **gramaticale**, când creează forme ale cuvintelor în vorbire, de exemplu: în forma verbală *cumpărăsem*, grupul de sunete *-se-* reprezintă sufixul timpului mai-mul-ta-perfect al modului indicativ;
- **lexicale**, când formează cuvinte noi (*-aș* din *copilaș*).

Pentru a identifica sufixul lexical, se utilizează forma de dicționar a cuvântului. De exemplu, pentru a afla sufixul cuvântului *copilașul*, trebuie trecut cuvântul la forma de dicționar, *copilaș*, identificându-se sufixul *-aș*.

Sufixe diminutive formează cuvinte care denumesc obiecte sau însușiri considerate de vorbitor mai mici decât obiectele sau însușirile denumite de cuvintele de bază. Cuvintele obținute se numesc **diminutive**. Diminutivele au de cele mai multe ori valoare afectivă.

Prefixe sunt sunetele sau grupurile de sunete adăugate înaintea rădăcinii. Prefixele nu se scriu separat decât în cazul prefixului *ex-* cu sensul de *fost*, de exemplu: *ex-președinte*.

Când un cuvânt de bază începe cu litera *i*, cuvintele derivate cu prefix de la acesta se scriu, după prefix, tot cu această literă: *neînceput*.

Derivarea este mijlocul de îmbogățire a vocabularului prin care se formează cuvinte noi cu ajutorul sufixelor și al prefixelor adăugate rădăcinii.

Unele deriveate sunt formate în același timp cu prefix și cu sufix. Acestea se numesc deriveate **parasintetice**, de exemplu *a înlemnii*, care are prefixul *în-*, sufixul *-i* și rădăcina *lemn*.

Seriile derivative se formează când baza unui cuvânt derivat este un alt cuvânt derivat, de exemplu: grădină + sufixul *-ar* → grădinar + sufixul *-ie* → grădinărie.

Aplicații

- 1 Notează rădăcina și sufixul pentru fiecare cuvânt dat.

Cuvânt derivat	Rădăcină	Sufix
cercetaș		
frătește		
locuibil		
multime		
sibian		
tufiș		
ursuleț		
vizitator		

- 2 Transcrie cuvintele derivate cu sufixe din textele de mai jos. Indică sufixele cu care s-au format și precizează care dintre cuvinte sunt diminutive.
- a „Mă jucam cu vinovăția asta inocentă, parcă aşteptând să văd cine o să câștige în cele din urmă: minciunica sau adevărișorul.“

Călin-Andrei Mihăilescu, *Pinochio 1*

- b „Țin minte că în clasa întâi am fost ridicat din bancă și pus să povestesc ce se întâmplă într-o ilustrație [...] agățată de tablă – un băiețel și o fetiță culegeau floricele într-o poieniță de la marginea pădurii.“

Vlad Zografi, *Sfârșitul cărților*

- c „Dar iată că, într-o zi, intră în anticariat o fetiță. Micuță-micuță, cu două codițe [...], cu șorțulețul șifonat și cu șiretul de la unul dintre pantofi târându-se în urma ei ca o codiță lungă-lungă.“

Caius Dobrescu, *Cartea care mirosea urât*

- 3 Identifică diminutivele din textul de mai jos. Explică rolul afectiv pe care îl au.

„Dar sunt două poze pe care le iubesc. În prima din ele am cinci luni jumate. Iulie '81. O rochiță cu ciupercuțe și volănașe, șosetuțe albe și o scufie [...].

Elena Vlăduțeanu, *Nu vreau poză!*

- 4 Alcătuiește câte două derive, unul substantiv și celălalt adjecțiv, pentru fiecare dintre cuvintele de bază de mai jos.

bărbat

copil

sat

student

- 5 Încercuiește prefixele derivatelor date. Precizează ce parte de vorbire este cuvântul de bază, în fiecare caz.

a desperechea

a împovăra

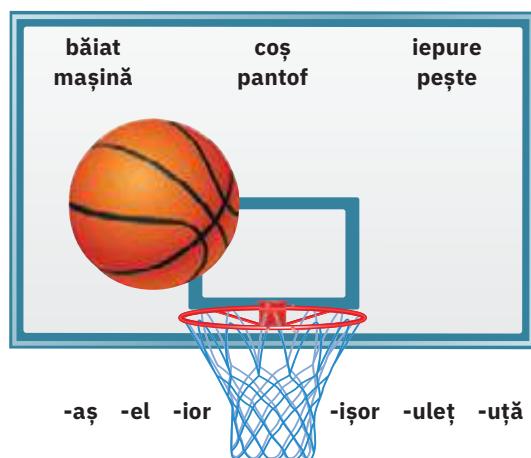
neînțeles

a preîntâmpina

a răsciti

strămos

- 6 Alcătuiește cât mai multe diminutive, pornind de la cuvintele de bază de pe panou și utilizând sufixele notate în josul imaginii.

- 7 Transcrie, din textul de mai jos, două cuvinte formate cu prefixe, două cuvinte formate cu sufixe și un derivat parasintetic. Încercuiește prefixele și sufixele. Precizează care dintre cuvintele formate sunt diminutive.

„A desfăcut punga cu dinții și s-a uitat [...] la ei.

– Mai bine-i opărim înainte, a spus ea. Ca să-i dezinfecțăm. Îmm? Ce zici?

Și s-a uitat la el ușor derutată, cerându-i sincer o părere.

Iosifel a înțeles «opărim», dar n-a înțeles «dezinfecțăm» și a întins mâna ca să ia dinții.

– Oare s-o topă plasticul asta? a zis ea în timp ce punea la fieră niște apă în ibricul de cafea.

– Ce le faci? a întrebat copilul.

– Îi pun în apă fiartă, ca să moară microbii. Că-i bagă în guriță.

– Faci ceai? a întrebat el.

– Da! a zis mama [...]. Facem ceai de dinți!“

Lavinia Braniște, *Vampir de lapte*

Provocări

Corectează greșelile din schimbul de replici de mai jos. Explică în ce a constat fiecare greșeală.

- Excampionul de judo a vizitat școala noastră?
- Da, a venit neânsoțit, ne-anunțat, pe neașteptate.

Lecția 12. Compunerea. Familia lexicală

Explorare

1 Citește dialogul dintre un nepot și bunicul său, aflați la zōo în fața unui panou.

- Trebuia să îmi iau ochelarii **ca să** pot citi. **Binevoiește** să citești tu cu voce tare!
- Bine, bunicule, deși credeam că **dumneata** ești **atotștiitor**.

2 Care sunt termenii din care sunt alcătuite cuvintele scrise cu roșu în mesajul de pe panou? Ce sensuri au separat termenii care formează cuvintele nou obținute?

3 Ce părți de vorbire sunt cuvintele scrise cu roșu?

4 Clasifică cuvintele scrise cu roșu în cuvinte formate prin: **a** alăturarea unor termeni; **b** subordonarea termenilor unui față de alții.

5 Ordenează termenii următori, punându-i la formele potrivite pentru situațiile în care intră unii în relație cu alții, pentru a obține denumirea instituției care semnează mesajul de pe panou: *grădină, public, serviciu, zoologică*.

Dragi vizitatori, **despre mătasea-braștei** se știe că este un mediu de alge verzi care plutesc **deasupra** apelor dulci stătătoare și adăpostesc diverse **microorganisme**. Aceasta umple **astfel** și spațiile **de la** trestii **până la** mal și grosimea ei permite puilor de lîșită, dar, **bineînțeles**, și altor păsări mici să păsească pe sol. Aici puteți admira și **douăsprezece** rațe moțate.

SPGZ Sibiu

6 Care sunt termenii din care este compus cuvântul **microorganism**? Ce observi diferit la aceștia față de termenii care intră în componența celorlalte cuvinte identificate?

7 Indică două cuvinte derivate de la cuvântul de bază **brașcă**.

8 Elimină intrusul din seriile:

- a** copil, copilărie, copiliță, fetiță;
- b** verde, înverzit, înfrunzit, verdeață.

Repere

Compunerea este mijlocul de îmbogățire a vocabularului prin care se formează cuvinte noi, unind sau alăturând doi sau mai mulți termeni diferenți. De cele mai multe ori, termenii care intră în componența unui cuvânt compus își pierd sensul pe care îl au când există independent.

Procedeele de compunere sunt:

alăturarea	când termenii din care este compus cuvântul nu depind unul de altul, de exemplu: <i>câine-lup, despre, după-amiază, anglo-român, pușcă-mitralieră, Cluj-Napoca, de la, de pe lângă</i> etc.
subordonarea	când unul dintre termenii din care este compus cuvântul este în relație de subordonare față de celălalt, de exemplu: <i>coate-goale, capră-neagră, rea-voință, mătasea-braștei, stea-de-mare, Sighetul Marmației, Valea Călugărească, papă-lapte, pierde-vară, zgârie-brânză</i> etc.
abrevierea (prescurtarea)	H.G. (Hotărâre de Guvern), C.F.R. (Căile Ferate Române) etc.

Cuvintele compuse pot fi:

substantive	verbe	adjective	pronume	numerale	adverbie	prepoziții	conjuncții
<i>bunăvoiță</i> etc.	<i>a binecuvânta</i> etc.	<i>cuminte</i> etc.	<i>dumneavoastră</i> etc.	<i>unsprezece</i> etc.	<i>așadar</i> etc.	<i>de pe lângă</i> etc.	<i>ca să</i> etc.

Există și elemente savante de compunere, provenite din greacă și din latină, având circulație internațională: *auto-* („de la sine, însuși, propriu”), *bio-* („referitor la viață”), *geo-* („referitor la pământ”), *hidro-* („referitor la apă”), *macro-* („mare”), *micro-* („mic”), *poli-* („mai mulți”), *pseudo-* („fals”), *tele-* („departe, la distanță”), *zoo-* („referitor la animale”) etc.

Abrevierea se poate face cu inițiale ale cuvintelor (ONU/O.N.U. – Organizația Națiunilor Unite), cu inițiale și fragmente de cuvinte (Tarom/TAROM – Transporturile Aeriene Române), cu fragmente de cuvinte (Petrom – „petrol” și „românesc”) sau cu fragmente de cuvinte și cuvinte (Romgaz – denumirea unei companii de furnizare a gazelor naturale în România).

Cuvintele obținute prin abreviere cu inițiale se scriu cu punct de abreviere sau fără punct de abreviere. Conform DOOM², este preferată scrierea fără punct.

Nu toate abrevierile sunt cuvinte compuse. Unele abrevieri sunt prescurtări ale unor cuvinte obișnuite: *N* (nord), *dr.* (doctor), *art.* (articol), *ian.* (ianuarie) etc.

Ortografia cuvintelor compuse este complexă. În cazuri de ezitare, se recomandă consultarea DOOM².

Procedeele de compunere nu trebuie confundate cu ortografia cuvintelor compuse. Compusele care se scriu într-un singur cuvânt pot fi formate atât prin alăturare (*despre*), cât și prin subordonare (*binevoitor*). Prezența sau absența cratimei nu constituie un criteriu de clasificare a cuvintelor compuse.

Familia lexicală sau **familia de cuvinte** cuprinde toate cuvintele formate de la un cuvânt de bază prin derivare, prin compunere și prin trecerea unui cuvânt dintr-o clasă gramaticală în alta, cum sunt adjectivele provenite din participiu.

Aplicații

1 Ce sensuri inițiale aveau termenii din care sunt obținute cuvintele următoare și care sunt sensurile cuvintelor obținute prin compunere?

- bunăstare • ciuboțica-cucului • cuminte
- cumsecade • încurcă-lume • papă-lapte
- rareori • răufăcător

2 Menționează ce părți de vorbire sunt cuvintele compuse de mai jos.

așadar	a binecuvânta	dumnealui
binemeritat	înspre	Câmpulung
departe	deseori	dreptunghi

CEC

3 Numește procedeul de compunere prin care s-au format fiecare dintre următoarele cuvinte:

- Curtea de Argeș • locotenent-major • navă-satelit
- Romarta • româno-francez • Sângeorz-Băi
- Valea Prahovei • zgârie-brânză.

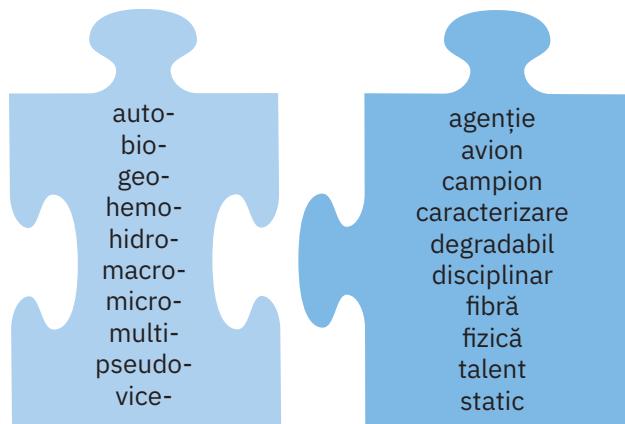
4 Precizează care termen este subordonat celuilalt în cuvintele compuse de mai jos.

- barba-țapului • bine-venit • bou-de-baltă
- galben-verzui • Gura Humorului • pierde-vară
- rea-credință • treizeci • traista-ciobanului

5 Menționează ce modalitate de abreviere este utilizată în alcătuirea următoarelor cuvinte compuse: *Rompetrol*, *SUA*, *Romexpo*, *DEX*.

6 Asociază-i fiecărui cuvânt aflat pe coloana din dreapta câte un element savant din stânga, pentru a obține

cuvinte compuse. Explică ce sens dău cuvintelor obținute aceste elemente savante.

7 Indică varianta corectă a compuselor din propozițiile de mai jos, verificând și în DOOM² cuvintele la care ai îndoieți.

- Mi-a răspuns cu multă *bună-cuviință/bunăcuviință*.
- N-am fost la mare *nici o dată/niciodată*.
- Nu l-am mai văzut *de mult/demult*.
- La cinematograf rulează un *lung metraj/lungmetraj* de animație.
- Din cauza unui *scurtcircuit/scurt circuit* nu am avut curent câteva ore.
- La munte, aerul era *bine făcător/binefăcător*.

8 Alcătuieste familiile lexcale ale cuvintelor de mai jos, precizând cel puțin câte trei deriveate și câte un compus pentru fiecare.

aer	floare	pădure	școală
-----	--------	--------	--------

Provocări

Joc în perechi. Timp de două minute, scrieți cât mai multe cuvinte compuse prin abreviere pe care le cunoașteți, inclusiv abrevieri ale numelor unor unități școlare din județul vostru. Faceți apoi schimb de caiete și încercați să identificați instituțiile ale căror denumiri abreviate au fost notate de colegii voștri.

Lecția 13. Pleonasmul

Explorare

- 1 Citește textele de mai jos. Ce greșeli de exprimare identifici în fiecare dintre cele două situații?

- a Andrei, pe mine mă apucă o migrenă de cap când te văd! Te rog să cobori jos!
- b Am recitit din nou povestirea despre ursulețul Bianca. Mi s-a părut foarte superbă, mai ales pentru că Bianca gândește. Am redactat un scurt rezumat al acesteia.

- 2 Identifică asocierile de cuvinte care oferă informații repetitive în enunțurile de mai sus. Corectează greșelile și explică, pentru fiecare situație, cum ai procedat.

- 3 În textul de mai jos, două cuvinte au același sens. Rescrie-l fără să elimini vreun cuvânt, ci doar adăugând un termen, dintre: *adică*, *câteodată*, *deoarece* sau *probabil*.

Este frumoasă lucrarea ta, se vede că îți place să călătoresc mult! Totuși, ai în ea o discrepanță, o neconcordanță.

- 4 Care dintre enunțuri conține o greșală de exprimare?
- a Vă rog să mă iertați, sunt doar un băiețel mic, mai greșesc uneori...
- b Vă rog să mă iertați, sunt doar un băiețel, mai greșesc uneori...
- c Vă rog să mă iertați, sunt doar un băiat mic, mai greșesc uneori...

Repere

Pleonasmul este o greșală de exprimare care constă în alăturarea unor cuvinte sau construcții care au un înțeles identic sau asemănător, unul cuprinzându-se în altul. De obicei, pleonasmul este utilizat din neștiință, vorbitorii necunoscând sensul originar al unor cuvinte: *caligrafie frumoasă* (gr. *kalos* „frumos“), *a avansa înainte* (fr. *s'avancer* „a se apropiu de un anumit punct“). Dintre situațiile care constituie pleonasme, mai frecvente sunt:

- strictă vecinătate a unor termeni cu același sens sau a doi termeni dintre care unul include sensul celuilalt: *brusc și deodată*, *continuă să fie menținută*, *sărbătorirea aniversării* etc.;
- asocierea unor grade de comparație cu adjective fără grad de comparație: *mai superior*, *foarte infimă*, *extrem de sublim* etc.;
- asocierea unui verb cu un adverb care-i dublează sensul: *a preferă mai mult*, *a urma în continuare* etc.
- asocierea dintre un derivat și un cuvânt care dublează sensul prefixului sau al sufisului: *a conlucra împreună*, *contraargument împotriva*, *ursuleț mic* etc.

Unele pleonasme sunt acceptabile, având rolul de a întări o idee: *cât vezi cu ochii*, *a îngheța de frig* etc.

Aplicații

- 1 Corectează enunțurile date, eliminând pleonasmele.

- A avut o hemoragie de sânge destul de gravă. • Situația mi se pare clară și evidentă. • Pentru astăzi se anunță o abundență mare de zăpadă. • Colecția cea mai completă a tablourilor lui Grigorescu se află la Muzeul Național de Artă. • Am convenit de comun acord să facem o excursie. • Am restituit înapoi cărțile la bibliotecă.

- 2 Identifică seria care conține un intrus.

- a ceremonie solemnă, epilog final, sărbătorire festivă;
- b coexistă împreună, foarte superior, folclor popular;

- c cel mai optim, babă bătrâna, conviețuiesc laolaltă;

- d a avansa înainte, nesilit de nimici, suprapunând peste.

- 3 Indică litera corespunzătoare enunțurilor corecte date și corectează-le pe celelalte în caiet.

- a A revenit din nou asupra deciziei sale. b Matei îi șoptea încet la ureche, în timpul orei, colegei sale.

- c De Crăciun, întreaga clasă va împodobi cu ornamente un brad. d Cu ocazia deschiderii anului școlar, directorul a rostit o scurtă alocuție. e Ajută-te singur, dacă nu te ajută nimeni! f Colegul meu a anticipat dinainte extemporal la fizică.

Lecția 14. Categoriile semantice (actualizare). Confuziile paronimice

Explorare

- 1 Indică sinonimele cuvintelor scrise italic în fragmentul dat din textul *Cum e lumea* de Veronica D. Niculescu.

„Un sunet *infim* trezește puiul de urs. Dormea cu capul pe laba pe *potecă* [...]. A deschis ochii și a văzut făptașul: un fluture roșcat care poposise pe un ciulin, dincolo de gratii, făcând tulipina uscată să *trosnească*. Este un fluture neobișnuit de mare, cu aripi pestrițe, cum n-a mai văzut *niciodată*.“

- 2 Identifică, în textul de la exercițiul 1, două verbe care se află în relație de antonimie.
- 3 Menționează diferențele dintre sensurile cuvântului *fluture* în enunțurile: **a** Iată un fluture alb! **b** Înotătorul a câștigat la proba fluture. **c** Dan are fluturi în cap.
- 4 Explică ce raport există între cuvântul *mare* din textul dat și cel din enunțul: *Vara îmi place să merg la mare*.

- 5 Formulează două enunțuri cu sensuri diferite ale substantivului *ochi*, altele decât cele de la exercițiul 1.

- 6 Citește dialogul de mai jos. Precizează confuzia făcută și explică din ce motive crezi că apare.
- Temporar, firele narrative se desfășoară simultan.
 - Vrei să spui temporal.
 - Dar e vreo diferență?
- 7 Alcătuiește enunțuri în care să ilustrezi sensurile cuvintelor confundate în dialogul de mai sus.

Repere

Sinonimele sunt cuvinte cu formă diferită și cu sens asemănător sau identic.

Antonimele sunt cuvinte cu formă diferită și cu sens diametral opus.

Sensul propriu al cuvântului este sensul comun, obișnuit, cunoscut de toți vorbitorii. Sensul propriu poate fi:

- **sens propriu de bază** (Era înalt și avea *umeri* largi.); • **sens propriu secundar** (Am un sacou cu *umeri* prea largi.).

Sensul figurat al cuvântului este sensul cu valoare expresivă (A reușit în viață sprijinindu-se pe *umerii* altora.).

Omonimele sunt cuvinte cu aceeași formă și cu sensuri complet diferite.

Cuvintele care se pronunță la fel se numesc **omofone**, iar cele care se scriu la fel se numesc **omografe**.

Cuvântul polisemantic are mai multe sensuri, mai mult sau mai puțin apropriate, legate între ele.

Paronimele sunt cuvinte foarte asemănătoare ca formă, dar al căror înțeles este diferit: *temporal* („care se referă la timp“) – *temporar* („pentru o perioadă de timp“), *oral* („rostit“) – *orar* („program stabilit pe ore“) etc. Paronimele se deosebesc printr-un sunet sau cel mult două, uneori deosebirea constând în ordinea diferită a sunetelor (*a revela/a releva*). Confuzia paronimică este o greșală care constă în utilizarea unui cuvânt în locul paronimului său. Nu orice cuvinte care au un sunet diferit sunt paronime, dacă nu generează și confuzii.

Aplicații

- 1 Rescrie enunțurile, înlocuind cuvintele scrise italic cu sinonime contextuale potrivite, apoi cu antonime.
- a** Bianca este un ursuleț *deștept*. **b** A strigat *aspru* la Maria. **c** *Primul* gând a fost să se ascundă.
- 2 Alcătuiește propoziții în care să ilustrezi omonimia cuvintelor *bandă*, *corn*, *galerie*, *magazin*.
- 3 Scrie câte două enunțuri pentru a ilustra sensuri diferite ale cuvintelor polisemantice *a deschide* și *uscat*.
- 4** Alege paronimul potrivit pentru enunțurile date.
- a** Compunerea are trei *alinate/alineate*. **b** Era

un *virtuos/virtuoz* al pianului. **c** Prietenul meu este *originar/original* din Iași. **d** Suntem *soli-dari/solitari* cu cei care suferă.

- 5 Alcătuiește enunțuri în care să ilustrezi sensul cuvintelor din perechile paronimice următoare: *dependență/dependință*, *a enerva/a inerva*, *glacial/glacier*.
- 6 **Joc în perechi.** Scrieți un text împreună, fiecare dintre voi continuând ideea formulată în enunțul anterior de partener. Fiecare va folosi câte un cuvânt din următoarele perechi paronimice: *complement/compliment*, *familial/familiar*, *jantă/geantă*, *pronume/prenume*.

Lecția 15. Îmbinări libere de cuvinte și locuțiuni. Termeni științifici. Limbaj popular. Variație regională a limbii

Explorare

- 1 Citește schimbul de replici pe care îl au doi copii după lectura textului *Cum e lumea* de Veronica D. Niculescu.
 - Deci a pus la cale Bianca o călătorie... *Cine știe ce planuri a făcut...*
 - Pune-ți mai bine tu caietul în geantă! Și nu mai găsi nod în papură fiecărui lucru!
 - Ce punere la punct! Din când în când ai limba ca aci-dul sulfuric!
- 2 În care dintre replici verbul *a pune* are sens distinct?
- 3 Înlocuiește grupurile de cuvinte scrise colorat cu câte un sinonim potrivit.
- 4 Ce părți de vorbire sunt sinonimele prin care ai înlocuit grupurile de cuvinte scrise colorat?

- 5 În ce domeniu se folosesc cuvintele *acid* și *sulfuric*?
- 6 Ce sens are verbul *a coși* din fragmentul de mai jos, extras din *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă? „De cu seară și până după miezul nopții am stat numai într-o fumăraie [...] și tot ne-au coșit Tânărăii.“

Repere

Locuțiunile sunt grupurile de cuvinte cu sens unitar în cadrul cărora termenii compoziționali își pierd sensul inițial, grupul funcționând ca un singur cuvânt. Locuțiunile au valoarea morfologică a cuvintelor cu care sunt sinonime.

Îmbinările libere de cuvinte, care pot trimite la un sens unitar, au tendința de a se transforma în locuțiuni, fiind dificilă delimitarea de acestea. De exemplu, *aurul negru* este o îmbinare liberă de cuvinte cu sensul de „petrol“.

Termenii științifici sunt cuvinte folosite în diferite domenii științifice: în arheologie (*sit*), biologie (*citoplasmă*), fizică (*densimetru*), lingvistică (*substantiv*), matematică (*ecuație*), medicină (*incizie*) etc.

Limbajul popular este limbajul vorbit cotidian în zonele rurale. De exemplu: *coșcogeamite* – „foarte mare“, *a umbla lela* – „a umbla fără rost“. În sens larg, limbajul popular se referă și la limbajul urban nonstandard. Limbajul popular se realizează prin variante regionale. **Variația regională** se realizează prin pronunții regionale (*șinși* – „cinci“), prin forme gramaticale (*o făcut* – „a făcut“, *ei mersese* – „ei merseseră“), construcții sintactice (*ei s-a dus* – „ei s-au dus“), prin cuvinte specifice unei anumite zone: *laibăr* (vestă) – Ardeal, *blagă* (bogăție) – Banat etc.

Aplicații

- 1 Indică sinonime pentru locuțiunile din texte date.

a „[...] îi căuta să judeci lucrurile de-a fir-a-păr.“

Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*

b „Nu trebui să sape cine știe cât ca să ajungă la o străveche galerie de mină.“

Ioana Nicolaie, *Ferbonia*

c „Pricoliciul îl privi mai cu băgare de seamă pe Tase și o bănuială îi încolțî în minte.“

Adina Popescu, *Cartea Pricoliciului*

- 2 Alcătuiește enunțuri cu următoarele locuțiuni: *a-și băga mințile în cap*, *cine știe cine*, *cu capul în nori*, *dechizător de drumuri*, *învățare de minte*, *verzi și uscate*.

- 3 Transcrie termenii științifici din textul dat și menționează cărui domeniu îi aparțin.

„Astăzi îsprăvesc trigonometria, mâine până la prânz învăț din algebră combinațiile, binomul lui Newton și triunghiul lui Pascal. După-masă sfărșesc algebra.“

Mircea Eliade, *Romanul adolescentului miop*

- 4 Identifică un cuvânt care ilustrează variația regională în textul a de la exercițiul 1.

- 5 Lucrați în grupe de câte 4 – 6 elevi. Stabiliti sensul următoarelor cuvinte din diferite regiuni ale țării: *barabulă*, *hulub*, *lele*, *lubenită*, *oleacă*, *păpăradă*, *a sudui*. Dacă niciun elev din grupă nu cunoaște sensul acestora, căutați-le în dicționar.

Lecția 16. Utilizarea corectă a accentului.

Variantele accentuale admise/neadmise de normă

Explorare

- 1 Citește dialogul de mai jos.
 - Neavând ochelarii, era să citeșc *intim*, în loc de *infim*.
 - Dar de ce pronunți cu accent pe prima silabă? Nu cred că e corect!
 - Te contrazic. Uite, aici scrie că *intim* se pronunță fie într-un fel, fie în altul.
- 2 Care crezi că sunt cele două moduri în care se poate pronunța cuvântul *intim*?
- 3 În ce lucrare crezi că descoperă Matei modul de pronunțare corectă a cuvântului?

Repere

Accentul este pronunțarea mai intensă a unei silabe dintr-un cuvânt. Accentul nu se notează cu semn special decât în lucrările de specialitate, în care vocala accentuată se subliniază.

În limba română, accentul este liber, putând fi: • pe ultima silabă: *fe-li-nar*; • pe silaba penultimă: *a-ler-gă-tu-ră*; pe antepenultima silabă: *cra-ti-mă*; pe a patra silabă de la sfârșit: *chel-ne-ri-ță*.

Variantele accentuale reprezintă situațiile în care se permite accentuarea fie pe o silabă, fie pe alta, fără a se schimba sensul cuvântului. De exemplu: *antic/antîc*, *gingaș/gingaș*. Variantele accentuale se datorează filierei prin care vorbitorii consideră că a intrat cuvântul (*profesor*, pentru filiera germană, dar *profesor* pentru varianta franceză). Unele cuvinte nu permit variante accentuale, deși în vorbirea cotidiană acestea sunt utilizate; ele reprezintă greșeli de pronunție. Corect este *altădată*, nu *ăltădată*; *călugăriță*, nu *călugăriță*; *mârșav*, nu *mârsăv* etc.

Există și cuvinte care se scriu identic, dar se accentuează diferit și au sensuri diferite (omografe). Acestea nu intră în categoria variantelor accentuale. De exemplu: *acele/ăcele*, *torturi/torturi*, *companie/companie* etc.

Accentul poate ridica dificultăți de exprimare. Se recomandă ca în situații de ezitare să se consulte DOOM².

Aplicații

- 1 **Joc.** Lucrați în perechi. Discutați despre silaba pe care cade accentul în cuvintele: *butelie*, *caracter*, *olibri*, *simbol*, *prevedere*, *rucsac*. În două minute, alegeti variantele pentru care optați. Confruntați-vă alegerile cu DOOM². Alcătuți topul câștigătorilor clasei.

- 2 Citește poezia *Vară* din volumul *Se mută circul înapoia* de Marin Sorescu. Subliniază vocalele accentuate din fiecare cuvânt. Care dintre cuvinte îți-au creat dificultăți în stabilirea accentului?

„Sar lăcustele, leliete./Cheamă niște prepelițe/Puii sprinteni din polog,/Merge soarele olog,/Doamne, că încet se mișcă!/Trică zice-n deal din trișcă...“

- 3 Selectează cuvintele din lista următoare care permit variație accentuală: *anost*, *avarie*, *bolnav*, *crater*, *firav*, *jilav*, *matur*, *precaut*, *taxi*.

- 4 **Tombolă de cuvinte.** Extrageți dintr-o pălărie câte un cuvânt dintre următoarele: *acvilă*, *bivolță*, *bucluc*, *cătină*, *fenomen*, *ferigă*, *frângchie*, *furie*, *hulpav*, *iglu*, *ianuarie*, *lipie*, *nuga*, *performer*, *rarisim*, *răzmeriță*, *vatman*, *verigă*. Pronunțați-l. Dacă l-ați accentuat corect, treceți în dreapta pălăriei. Dacă ați marcat greșit accentul, treceți în stânga. Elevii din dreapta poartă timp de o săptămână ecusoane de maeștri lingviști.

Autoevaluare (L9 – L16)

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
- Cel mai dificil mi s-a părut

Lecția 17. Etapele scrierii. Organizarea unui text în funcție de situația de comunicare

Pentru început

- Tu cum obții informații despre cărți, filme sau despre unde ai dori să călătoresc?
- Dacă ar fi să le prezintă colegilor tăi un mijloc prin care pot călători imaginar în locuri necunoscute, ce ai alege? Alege dintre variantele: **a** un film despre locuri fantastice; **b** o carte de călătorii; **c** un blog de călătorii.

Reunind voci celebre în distribuție, Hotel Transylvania 3 – producția Sony Pictures Animation, va rula atât în varianta subtitrată, cât și în cea dublată în limba română – în avanpremieră pe 11 și 12 iulie 2018, iar din 13 iulie a.c., pe marile ecrane din toată țara.

Ce fac niște monștri plăcătiști? Pleacă în vacanță. Și nu orice vacanță, ci o croazieră de lux, în care au de gând

Text de Petre Ivan
www.ziarulmetropolis.ro

b Arhiva revistei literare Faleze de piatră

35 mai -13 ani

Într-o seară, la o oră cam fărzie, neavând ce face, am luat o carte de pe un rafă. Era „35 mai” de Erich Kastner. Nicu nu mă gândeam că n-am s-o las din mâna decât după ce am s-o termin. Autorul german, împletește realul cu fantasticul atât de bine într-o poveste trăznită, hazla a unui școlar-Konrad, unchiului său, un farmacis cu obiceiuri alimentare neobișnuite și a lui Negro Caballo, un cal de cire, care merge pe patine cu roțile. Toți trei pomesc într-o călătorie imaginată, prin dulapul lui Ringelhuth, în căutarea Mărilor Sudului, despre care Konrad trebuie să scrie o compunere.

Text de Hopernicus
revistacititordeproza.wordpress.com

Stai că un blog de turism citit la momentul potrivit te poate „salva” în momentele „critice” din vacanța ta? 😊

1. De ce un blog de călătorii din România?

Pentru că este foarte important să nu să mai bine documentați atunci când aveți ceva de să spuneți într-un blog pe care îl creați, un **bloguri de călătorii** sunt deosebit de ușoare să fie accesibile, ușoare, simpli, dar și importante mesaje de informare pe care le ai în anii momente la tineretul.

Rezumând, într-o călătorie există totdeauna situații unde următoarele aspecte: decorul, mimica, gesturile, obiectele de recuzită utilizate.

www.vacante.net

Explorare

- Care crezi că este scopul unor texte asemenea celor surprinse la rubrica *Pentru început*?
- Pe ce crezi că va cădea accentul în partea finală a textelor, având în vedere scopul pe care l-ai precizat la exercițiul anterior?
- Ce însوtește textul în fiecare dintre cele trei capturi de ecran? De ce?
- Uită-te pe internet la un videoclip în care este prezentată o carte, ținând sonorul închis. Observă cu atenție următoarele aspecte: decorul, mimica, gesturile, obiectele de recuzită utilizate.
- Menționează care sunt cele cinci etape ale redactării unui text, aşa cum le-ai învățat în clasa a V-a. Crezi că pentru realizarea videoclipului urmărit se respectă etape similare? Explică.

Repere

Redactarea unui text presupune cinci etape succesive, care se numesc **etapele scrierii**. După pregătirea pentru redactare (1) și scrierea ciornei (2), urmează etapele esențiale ale redactării.

Revizuirea (3)	Editarea (4)	Publicarea (5)
<ul style="list-style-type: none"> • Adaugi exemple și detalii. • Revizuești claritatea ideilor, verificându-le logica (raporturile de tip cauză-efect). • Refaci topică unor fraze. • Te asiguri că ai folosit timpurile verbale corect și coerent. • Verific dacă ai folosit cuvintele cu sensul potrivit. • Verific să nu existe repetiții sau pleonasme. • Înlocuești unele cuvinte cu sinonime, pentru varietatea exprimării. • Te asiguri că ai utilizat cuvintele de legătură potrivite între fraze. 	<ul style="list-style-type: none"> • Așezi titlul central. • Rescrie textul, cu atenție la inserarea imaginilor, a subtitlurilor și a paragrafelor. • Verific corectitudinea ortografiei și a punctuației. 	<ul style="list-style-type: none"> • Citești textul în față unui auditoriu sau îl publică într-o revistă sau pe un blog; în cazul publicării, se pot adăuga imagini reprezentative.

Recenzie este un text nonliterar ce are ca scop prezentarea unei opere literare sau științifice, cu comentarii și aprecieri critice. Publicul-țintă al unei recenzii poate fi specializat sau nespecializat.

Prezentarea unui film sau a unui blog se adresează publicului larg și conține, de asemenea, comentarii și aprecieri critice.

Pentru elaborarea unei recenzii sau a unei prezentări se respectă etapele structurării acesteia, mai precis:

- **în partea introductivă**, prezentarea unor informații generale;

Recenzie de carte

- › cine este autorul
- › ce a mai scris
- › ce teme a mai abordat
- › cum a fost receptat de public și de critica de specialitate
- › când a apărut cartea
- › la ce editură a fost publicată
- › cine a tradus-o, dacă e cazul

Prezentare de film

- › cine este regizorul
- › ce filme a mai regizat
- › ce teme a mai abordat
- › cum a fost receptat de public și de critica de specialitate
- › când a apărut filmul
- › la ce casă de producție
- › cine sunt actorii

Prezentare de blog

- › cine este autorul
- › ce informații cunoști despre statutul lui (ce vârstă are, cu ce se ocupă, ce pasiuni are etc.)
- › dacă a mai scris sau mai scrie unde publică
- › când a înființat blogul
- › ce tematică abordează pe blog

- În cuprins:

- realizarea unui rezumat/prezentarea ideilor principale ale filmului/o prezentare generală a blogului;
- punerea cărții/filmului în relație cu alte creații ale celui care le-a semnat (scriitor/regizor);
- evitarea dezvăluirii unor detalii despre punctul culminant sau despre deznodământ, pentru a nu anula plăcerea descoperirii lor de către public;
- evidențierea punctelor forte ale cărții/filmului/blogului;
- menționarea minusurilor, a neajunsurilor cărții/filmului/blogului;
- formularea unor aprecieri personale, subiective: ce a plăcut, ce nu a plăcut, căror așteptări le-a răspuns/nu le-a răspuns, ce stare de spirit/emoții a provocat.

- În încheiere:

- formularea unei concluzii în care se indică impresia generală;
- formularea recomandării (pozitive, negative sau nuanțate) către public.

Recenzia sau prezentarea unui film ori a unui blog poate lua și forma unei înregistrări video, caz când conțează:

- decorul: ce apare în cadrul în care se face filmarea;
- mimica: expresiile feței care însotesc informațiile, criticile și aprecierile;
- gesturile: pot indica naturalețea, dezvoltarea, buna dispoziție etc.
- elementele de recuzită: cartea prezentată, coperta DVD-ului sau afișul filmului, alte cărți ale aceluiași autor etc.

Aplicații

- 1 Amintește-ți o carte, un film sau un blog pe tema călătoriilor sau a descoperirii lumii, pentru care ai vrea să scrii o recenzie sau o prezentare. Stabilește ce scop ai, ce public-țintă vizezi și răspunde la cele șase întrebări esențiale: *cine? ce? când? unde? de ce? cum?*
- 2 Realizează planul textului, notându-ți sub formă de idei ce vei evidenția în fiecare parte.
- 3 Redactează ciorna textului. Concentrează-te asupra conținutului și a dezvoltării ideilor notate în plan.
- 4 Revizuește-ți textul, conform tuturor aspectelor prezentate în rubrica *Repere*.
- 5 Editează-ți textul ca produs final.

- 6 Lucrați în perechi. Faceți schimb de texte și evaluați-vi-le reciproc pe baza grilei date.

CRITERII	DA	NU
Respectă părțile unei compunerii.		
Oferă informații generale despre autor și carte/film/blog.		
Prezintă pe scurt subiectul.		
Nu deconspiră informații care ar putea diminua interesul receptorilor.		
Respectă regulile de așezare în pagină, de ortografie și de punctuație.		

Provocări

- 1 Editează în format electronic textul elaborat la rubrica *Aplicații* și încarcă-l pe blogul personal/blogul clasei.
- 2 **Miniproiect**. Lucrați în perechi. Pe baza textului redactat, realizați o înregistrare video pe care să o publicați pe blogul personal sau pe blogul clasei. În realizarea filmării, țineți cont de recomandările pentru acest tip de prezentare.

Recapitulare

Citește fragmentul de mai jos, extras din proza scurtă *Ursul* de Mihail Sadoveanu și răspunde apoi la fiecare dintre cerințe.

Din piscul de cătră Valea-Mare se văd depărtări la deal pe apa Frumoasei, sau dincolo de ape, pe clina¹ dimpotrivă, unde suie alte înălțimi. Încă nu se cunosc bine locurile. [...] E vorba să mergem într-o dimineață într-acolo, la păstrăvi. [...] Pavel-baci² rostește domol sunetele altor cotloane ale munților și codrului. [...]

Între Sălani și pârăul Șerpilor, paște o mică ciurdă de junci³, sub călăuza unui păstor care se ridică numai puțintel de la pământ în sus. E un copil de zece ani: îl cheamă Petrică. Are în mână toiag. Chiue la vitele lui, ca să nu treacă la plantații. [...] Currând nu-l mai aud: s-a pus între el și noi depărtarea și lenea soarelui. [...]

Am auzit sau ni s-a părut că auzim un strigăt în depărtare? Un strigăt foarte slab, pe care l-am confundat cu tăcerea. A fost strigăt omenesc? Boncălul⁴ juncii l-am auzit, însă aproape deslușit.

Pavel-baci a stat atent, întorcând urechea și ascultând.

— Dumneata ai auzit ceva?

— Am auzit ceva vag, răspund eu.

— Dacă ai auzit, atunci trebuie să se fi întâmplat ceva: dacă a mugit vita, nici strigătul copilului n-a fost părere. [...]

Petrică păstorul a nimerit la casa prietenilor noștri din Braniștea-Domnului, cu capul gol, cu părul vâlvoi și cu ochii rătăciți pe obrazu-i stropit de pistru.

— A dat ursul în junincile noastre! a strigat el.

— Cum? Ce spui? l-a întrebat cu uimire Berta, nevasta lui Petini paznicul.

— A dat ursul! A dat ursul! A ieșit din râpă și a sărit peste Joiana noastră cea roșă. De-acum mă muștră și mă bate mama că a stricat dihania juninca noastră cea mai frumoasă.

— Cum se poate una ca asta? Ce spui tu, copile? A omorât-o?

— N-a omorât-o, strigă păstorașul, că nu l-am lăsat eu. Dar de trăit nu cred să mai trăiască. Când am văzut că a apucat-o m-am dat asupra lui cu bâta. și atunci ursul a vrut să mă mănânce pe mine!

— Vai! Iisuse Hristoase!

— Când am țăpat⁵ în el bâta, urmează Petrică, și-am zbierat la el să lase pe Joiana pentru că-i a noastră, el a stat și a întors capul cătră mine.

¹ clină (s.f.) – suprafață înclinată, coastă, pantă.

² baci, pronunțat bá-ci (s.m., reg.) – bade, nene.

³ juncă (s.f.) – vacă Tânără.

⁴ a boncălu (vb.) – (despre unele animale) a scoate mugete sau răgete puternice.

⁵ a țăpa (vb.) – a arunca, a azvârli.

— Cine a întors capul?

— D-apoi cine? dihania! A lăsat juninca și a venit după mine. Eu am dat fuga la brad și m-am suit în brad. Dar nu era chiar un brad: era un brădu. [...] Vine la brad și prinde să-l scuture. Scutură tu, că nici nu-mi pasă, zic eu. Dar pe urmă am văzut că el nu scutura. El se suia în brădu. Să știi dumneata că ursul se suie în brad ca omul. Însă eu, atuncea, nu știam. Credeam că stă jos și scutură. Când numai ce-l văd sub picioarele mele. [...] Când am văzut că era să mă apuce cu laba, mi-a venit aşa o spaimă de la Dumnezeu și am răcnit din rărunchi⁶ cât am putut eu de tare: „Vâi! mamă!“ Cât ce am răcnit eu „Vâi! mamă!“ ursu' n-a mai fost sub mine. Și-a dat drumul jos și s-a dus la dracu'!

Berta și paznicii, și domnii de la Braniște ascultați pe copil fără să-l credă. Părea că intrase într-o rătăcire. Acuma zâmbea fără noimă, ca și cum nici el singur nu înțelegea și nu credea asemenea întâmplare.

— Cum ai zis? râde Berta.

— Am zis: Vâi, mamă!

Râde și Petrică, arătându-și toți dinții.

— Să mergem să vedem, zic domnii. [...]

Iată urmele fiarei, în albia pârăului. Iată brăduiul în care s-a cățărat Petrică păstorul. De cătră vârf până la poale, trunchiul bradului e zdrelit de ghia-rele ursului, când s-a lăsat să cadă cu repeziciune la răcnetul neașteptat. S-a dus în râpă sărind alternativ cu dinaintea și cu dinapoia, și fugă și acuma. S-a temut de mama lui Petrică: se pare că-i aprigă mu-iere. Nu știi cum va răspunde înaintea ei băiatul de fapta sălbăticinii.

Pavel-baci îl sfătuiește.

— Când va fi să fie asupra ta primejdia astăldaltă, cheamă și tu ursu'. Atunci are să fugă maică-ta. Iar tu vină iarăși la pârău și-ți vezi de treabă.

⁶ rărunchi (s.m., pop.) – rinichi; expr. din rărunchi – cu putere, din tot sufletul.

- 1 Trageți la sorti cartonașe pe care sunt scrise următoarele indicații:

Eu sunt ... **AUTORUL**

- cine sunt?
- în ce raport mă aflu cu textul *Ursul*?
- ce știu despre acțiunea din text?

Eu sunt ... **NARATORUL**

- cine sunt?
- ce rol am în raport cu întâmplările din text?
- particip la acțiune?
- ce știu despre întâmplările relatate?
- ce nu știu despre întâmplările relatate?

Eu sunt ... **PETRICĂ**

- cine sunt?
- ce rol am în raport cu întâmplările din text?
- particip la acțiune?
- ce știu despre întâmplările relatate?
- ce nu știu despre întâmplările relatate?

Eu sunt ... **BERTA**

- cine sunt?
- ce rol am în raport cu întâmplările din text?
- particip la acțiune?
- ce știu despre întâmplările relatate?
- ce nu știu despre întâmplările relatate?

Eu sunt ... **PAVEL-BACI**

- cine sunt?
- ce rol am în raport cu întâmplările din text?
- particip la acțiune?
- ce știu despre întâmplările relatate?
- ce nu știu despre întâmplările relatate?

Eu sunt ... **TIMPUL**

- ce interval/momente pun la dispoziția desfășurării acțiunii?
- mă desfășor liniar sau fac și salturi înapoi?

Eu sunt ... **SPAȚIUL**

- ce locuri pun la dispoziția desfășurării acțiunii?

Eu sunt ... **ACȚIUNEA**

- când mă desfășor: în trecut, în prezent sau în viitor?
- câte fire narative am?
- mă desfășor prin înlanțuire sau prin alternanță?

Răspundeți în două minute întrebărilor de pe cartonașe. Prindeți cartonașele pe panouri afișate în clasă. Profesorul desemnează câte un elev pentru a prezenta rezultatele fiecărei categorii.

- 2 Precizează ce tip de text este povestirea *Ursul* de Mihail Sadoveanu, având în vedere caracteristicile pe care le-ați urmărit prin rezolvarea sarcinilor de la exercițiul 1. Alegeți dintre variantele: **a** descriptiv literar; **b** descriptiv nonliterar; **c** narativ literar; **d** narativ nonliterar.
- 3 Cu ce ocazie a participat naratorul-personaj la întâmplările relatate?

- 4 Ce crezi că vrea să sugereze afirmația: „Încă nu se cunosc bine locurile.“?

- 5 Explică ce l-a determinat pe narator să îl numească pe Petrică „păstor care se ridică numai puțintel de la pământ în sus“.

- 6 Ce particularitate morală a lui Petrică se desprinde din afirmația „Când am văzut că a apucat-o m-am dat asupra lui cu bâta“?

- 7 Indică figura de stil cu ajutorul căreia se realizează portretul lui Petrică în secvența: „cu capul gol, cu părul vâlvoi și cu ochii rătăciți“.

- 8 Menționează o particularitate fizică ținând de chipul lui Petrică.

- 9 De ce crezi că Petrică își strigă mama când este ataçat de urs?

- 10 Ce atitudine se desprinde din afirmația naratorului: „S-a temut de mama lui Petrică: se pare că-i aprigă muiere“? Alege dintre variantele date și justifică-ți alegerea.

a admiratie; **b** amuzament; **c** neîncredere.

- 11 Lucrați în perechi. Explicați semnificația replicii lui Pavel-baci din finalul textului: „Când va fi să fie asupra ta primejdia astălaltă, cheamă și tu ursu“. Atunci are să fugă maică-ta.“

- 12 Alcătuiește planul simplu de idei al textului.

- 13 Menționează principiul interacțiunii în comunicare evidențiat în replica „Dumneata ai auzit ceva?“.

- 14 Explică semnificația locuției *a dat fuga* și precizează cu ce rol este utilizată de Petrică.

- 15 Precizează modul de formare a cuvintelor: *Valea-Mare, dumneata, păstoraș, neașteptat, brădui*.

- 16 Găsește intrușii în seria următoare: *brad, braniște, brădet, brădui, brâncă*.

- 17 Construiește câte un enunț cu paronimele *brad/bard*.

- 18 Transcrie, din text, două cuvinte care ilustrează variația regională a limbii.

- 19 Selectează forma accentuată corect: *boṭniṭă/botniṭă, matrīṭă/matrīṭă, senīl/senīl*.

- 20 Precizează tipul fiecărei propoziții din enunțul dat, menționează ce raport există între acestea și valoarea morfolologică a cuvântului marcat.

„A ieșit din râpă și a sărit peste Joiana noastră.“

- 21 Redactează, în 50 – 100 de cuvinte, o recenzie a unei cărți sau o prezentare a unui film în care personajele sunt animale.

Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

Cățelul – alb cu negru, un ochi acoperit de o pată albă ovală și celălalt de una perfect rotundă, neagră – mătura cu coada praful din curte. Aștepta. Mihai ținea în mâna stângă o bucată de plăcintă cu cartofi. Specia-litatea lui Buna. O ținea ridicată deasupra capului și cățelul Ares se uita când la ea, când în ochii lui Mihai. Aștepta o comandă, dând nerăbdător din coadă.

— Salută! i-a cerut Mihai.

Cățelul s-a ridicat atunci în șezut, cu lăbuțele din față lipite de pieptul blânos. Cu botul întredeschis, părea că zâmbește. [...]

Era o zi însorită care anunța o vară lungă, plină de lumină. Era bine în curtea buniciilor, în satul lor unde animalele își făceau glasul auzit mai mult decât oamenii. Adia un vânticel călduț dinspre ogorul și grădina de zarzavaturi care se întindeau dincolo de marginea curții. Mirosea a promisiune, a spații deschise pe care un băiețel de vîrsta lui Mihai le cutreiera cu pasul lui mic, fără a putea ajunge vreodată la capătul lor.

Mihai venise la bunici doar de două zile, dar deja avea impresia că este acolo de o veșnicie. Întotdeauna zilele erau mai lungi acolo, iar noaptele, cu toate sunetele

muzicale ale satului, îi încărcau bateriile mai repede decât acasă. Lui Mihai îi plăcea să se trezească în zori, aproape odată cu bunicii, și să stea aşa sub așternuturi, ascultând mișcările curții. Atunci era în mijlocul lumii, toate se întâmplau în jurul său. Lumea întreagă îl aștepta pe el, se pregătea să-l primească aşa cum se cuvine pentru o nouă zi. Lui Mihai îi plăcea să audă acest ritual de gătire.

În farfurie mai rămăsese o bucată mică din plăcinta bunicii. Ares se lingea pe bot, uitându-se la ea. „Haide, Mihai, dă-mi-o și pe aia“, păreau să spună ochii lui. „Fac ce îmi spui tu, numai să mi-o dai.“ Băiatul se amuza teribil. El nu apucase decât să se lingă pe degete. Și, chiar dacă îi era tare poftă, preferase ca prima plăcintă – încă fierbinte când i-o adusese Buna – să i-o dea cățelului.

— Bine, a ta este, i-a zis Mihai. Dar să nu afle Buna. Rostogolește-te!

Cățelul alb cu negru s-a rostogolit în praf, stârnind norișori fini în aerul începutului de vară.

Mircea Pricăjan, *Pumn de fier*

A. 60 de puncte

1 Transcrie, din textul dat, două diminutive.	6 puncte
2 Explică modul în care s-au format următoarele cuvinte din text: <i>întotdeauna, veșnicie</i> .	6 puncte
3 Scrie șase cuvinte din familia lexicală a cuvântului <i>alb</i> .	6 puncte
4 Delimitază în propoziții fraza de mai jos, menționează ce raport există între acestea și valoarea morfolologică a cuvântului scris italic.	
„O ținea ridicată deasupra capului și cățelul Ares se uita când la ea, când în ochii lui Mihai.“	6 puncte
5 Construiește un enunț în care grupul de cuvinte <i>a se linge pe bot</i> să fie folosit ca locuțiune.	6 puncte
6 Indică două repere spațiale și un reper temporal din textul dat.	6 puncte
7 Precizează tipul de narator din textul dat, ilustrându-ți opinia printr-un exemplu.	6 puncte
8 Menționează o caracteristică a satului în care locuiesc bunicii lui Mihai.	6 puncte
9 Prezintă o trăsătură a lui Mihai, care se desprinde din enunțul: „Și, chiar dacă îi era tare poftă, preferase ca prima plăcintă – încă fierbinte când i-o adusese Buna – să i-o dea cățelului.“	6 puncte
10 Explică, în 30 – 50 de cuvinte, enunțul: „Lumea întreagă îl aștepta pe el, se pregătea să-l primească aşa cum se cuvine pentru o nouă zi.“	6 puncte

B. 30 de puncte

Scrie o recenzie de 100 – 150 de cuvinte, în care să prezinti impresiile tale despre un volum ilustrat care să conțină textul *Cum e lumea* de Veronica D. Niculescu.

În redactarea textului tău, vei avea în vedere:

- să ai un conținut adecvat cerinței;
- să incluzi informații generale despre autor;
- să prezinti pe scurt subiectul/despre ce este vorba în carte;
- să respecti normele de ortografie și de punctuație;
- să fii atent/atență la aspectul textului, adică la așezarea în pagină și la scrisul lizibil.

Notă. Se acordă 10 puncte din oficiu.

U2 Aproape de ceilalți

Lectură	Textul narativ literar • Structura textului narativ • Mijloacele de construcție a personajului • Repetiția
Proiect de grup	Valorile mele, valorile comunității
Comunicare orală	Fapte și opinii • Textul explicativ
Limbă română	Verbul • Tipuri de verbe • Modurile și timpurile verbului • Forme verbale nepersonale • Posibilități combinatorii ale verbului (inclusiv atributul verbal) • Circumstanțialul de cauză • Circumstanțialul de scop
Redactare	Caracterizarea personajului
Recapitulare	
Evaluare	

Lecția 1. Textul narativ literar

Pentru început

- 1 Alege șase dintre valorile enumerate mai jos, care sunt importante pentru tine, și notează-ți-le în caiet, în fiecare parte dintr-un *diamant al valorilor*. Poți include și o valoare la care țiii, dar pe care nu o regăsești între cele menționate aici.

Altruism – faci tot ce poți pentru a-i ajuta pe ceilalți.
Autocontrol – rămâi calm și rațional, chiar și atunci când alții te atacă verbal sau fizic.
Compasiune – îți pasă de cei din jur, ești generos.
Cooperare – lucrezi bine alături de alții pentru a atinge un obiectiv comun.
Corectitudine – îți respectă angajamentele.
Curaj – faci ceea ce crezi că e corect, cu orice risc.
Onestitate – ești sincer și deschis, nu minți.
Perseverență – nu renunți, muncești din greu pentru a-ți realiza un vis și ai încredere în tine.
Respect – cunoști și respectă drepturile, libertatea și demnitatea celorlalți.
Responsabilitate – îți assumi reușitele și eșecurile, nu dai vina pe alții.

- 2 Pentru a deveni mai buni, toți avem nevoie de modele. Discutați, în grupe de 4 – 5 elevi, despre cine sunt modelele voastre și ce apreciați la acești oameni.
 3 Ascultă textul alăturat, în lectura profesorului.

Ioan Slavici (1848 – 1925)

Prozator, dramaturg și jurnalist. A surprins în nuvelele și romanele sale viața satului transilvănean, într-o epocă în care societatea trecea prin schimbări profunde. A pus accent în scrierile sale pe valori morale fundamentale și dezvăluie profunzimile sufletului uman.

În 1873 a scris nuvela *Popa Tanda*, citită, în 1874, la „Junimea“, societate cu un rol important în dezvoltarea culturii române. Nuvela a apărut în revista *Convorbiri literare* în iunie 1875, fiind publicată ulterior în volumul de debut al autorului, *Novele din popor* (1881).

Text de bază

Popa Tanda

de Ioan Slavici

I

Ierte-l Dumnezeu pe dascălu¹ Pintilie! Era cântăreț vestit [...]. Era dascălu în Butucani, bun sat și mare, oameni cu stare și cu socoteală, pomeni și ospețe de bogat. Iară copii n-avea dascălu Pintilie decât doi: o fată, pe care a măritat-o după Petrea Țapului, și pe Trandafir, părintele Trandafir, popa din Sărăceni.

Pe părintele Trandafir să-l țină Dumnezeu! Este om bun; a învățat multă carte și cântă mai frumos decât chiar și răposatul tatăl său, Dumnezeu să-l ierte! și totdeauna vorbește drept și cumpănit, ca și când ar citi din carte. Și harnic și grijitor om este părintele Trandafir. Adună din multe și face din nimica ceva. Strângă, drege și culege, ca să aibă pentru sine și pentru alții.

Mult s-a ostenit părintele Trandafir în tinerețea lui. Școlile cele mari nu se fac numai iac-așa, mergând și venind. Omul sărac și mai are, și mai rabdă. Iară cu capul se lucrează mai greu decât cu sapa și cu furca. Dar toate s-au făcut și nici n-au rămas lucru zadarnic. Trandafirică a ajuns popă în satul său, în Butucani, bun sat și mare, oameni cu stare și cu socoteală, dar la pomeni și la ospețe părintele Trandafir nu mergea bucuros.

Minunat om ar fi părintele Trandafir dacă nu l-ar strica un lucru. Este cam greu la vorbă, cam aspru la judecată: prea de-a dreptul, prea verde-fățiș. El nu mai sucește vorba, ci spune drept în față, dacă i s-a pus ceva pe inimă. [...] Un om ca el nici doi ani n-a putut să stea în Butucani. Când una, când alta: o dată dă cu vorba în săteni, altă dată în protopop. [...] Cu mult, cu puțin, părintele Trandafir fu trimis de la Butucani la Sărăceni – pentru buna înțelegere între credincioși.

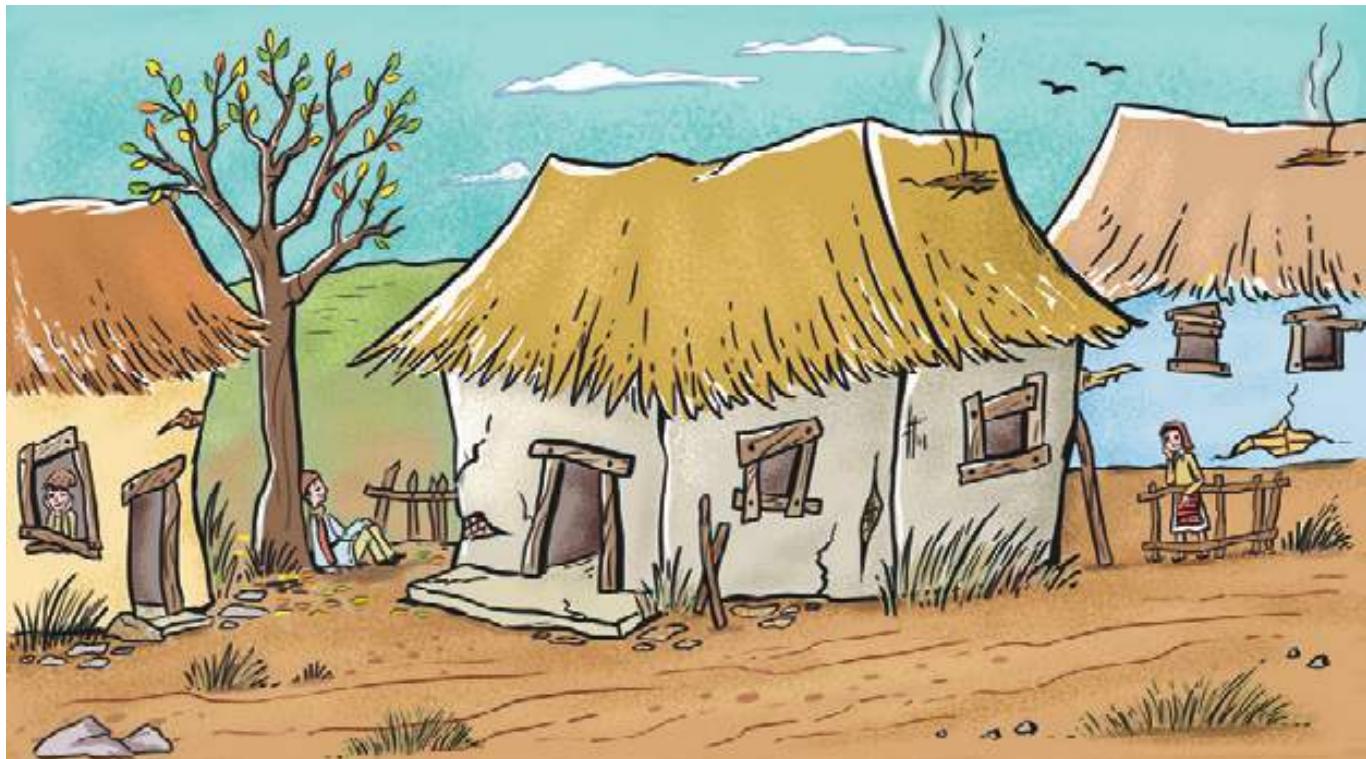
Popă-n Sărăceni? Cine știe ce vrea să zică popă-n Sărăceni! Dar aşa-i trebuie părintelui Trandafir! Cine vrea să sară peste groapă arunce-și mai nainte desagii peste ea. Părintele Trandafir n-avea însă decât o nevastă și doi copii: desagii îi erau deșerți. Pentru aceea îi era atât de greu să sară din Butucani la Sărăceni.

*

Pe Valea-Seacă este un sat pe care oamenii îl numesc Sărăceni. Un sat „Sărăceni“ pe o vale „seacă“: mai rău nu poate să sună însămnarea unui loc.

[...] Primăvara, când se topește neaua în munte, Răpița se supără, varsă o parte din mânia ei în cracul de pe Valea-Seacă, și asta încetează de a mai fi „seacă“.

¹ dascălu (s.m.) – cântăreț de biserică, diac, cantor.

În câteva ceasuri, Sărăcenii sunt numai prea bogați de apă. Așa o pat aproape în fiecare an. Când sămănăturile din vale par mai frumoase, Valea-Seacă minte cu numele și spală tot ce-i pică în cale. [...]

Sărăcenii? Un sat cum Sărăcenii trebuie să fie. Ici o casă, colo o casă... tot una câte una... Gardurile sunt de prisos, fiindcă n-au ce îngrădi; uliță este satul întreg. Ar fi prost lucru un horn la casă: fumul află cale și prin acoperiș. Nici muruială¹ pe pereții de lemn n-are înțeles, fiindcă tot cade cu vremea de pe dânsii. Câteva lemne clădite laolaltă, un acoperiș din paie amestecate cu fân, un cupor de imală² cu prispa bătrânească, un pat alcătuit din patru țapi³ bătuți în pământ, o ușă făcută din trei scânduri înțepenite c-un par cruciș și cu altul curmeziș... lucru scurt, lucru bun. Cui nu-i place să-și facă altul mai pe plac.

În vârful satului, adeca la cel mai înălțat loc, este o alcătuială pe care sărăcenii o numesc „biserică“. Ce să fie asta? Este o grămadă de groși⁴ bătrâni, puși unii peste alții în chip de pereți. [...]

Chiar de la început, părintele Trandafir a înțeles un lucru: cum că în Butucani era mai bine decât în Sărăceni. Oamenii aveau câte ceva; iară de unde este poți lua. În Sărăceni însă toate încuietorile erau de lemn. Și apoi părintele judeca: popa face treaba satului, iară satul să îngrijească de traista popii. [...]

„Un lucru! își zise părintele mai în urmă. În satul sărac popa nici spice n-are de unde culege. Câtă vreme

vor fi sărăcenii leneși, ei vor rămânea săraci și eu flămând!“ Își puse dar de gând ca să facă din poporenii⁵ săi oameni harnici. [...]

*

În cea dintâi duminecă, părintele Trandafir ține o predică înaintea oamenilor ce s-au adunat în număr mare ca să vadă pe popa cel nou. Nu este mai mare mulțumire pentru omul ce dorește binele altora decât aceea când vede că este ascultat de către alții și că vorbele lui prind rădăcini. [...]

[Părintele citește în acea zi evanghelia despre fiul risipitor și le dă sfaturi oamenilor din Sărăceni, le arată cum pot lucra în fiecare anotimp pentru a ieși din sărăcie. Deși impresionați de vorbele preotului, sătenii nu își schimbă obiceiurile; mai mult, ei încep să vină din ce în ce mai rar pe la biserică.]

Dacă ar fi fost altfel de om, s-ar fi oprit aci. Părintele Trandafir e însă ca și capra în grădina cu curechi⁶. Când îl scoți pe ușă, îți intră prin gard; când astupi gardul, dai că sare peste gard și îți face mai multă pagubă, stricând și streașina gardului. Dar țină-l Dumnezeu! – e numai vorbă! – tot bun om rămâne părintele Trandafir.

– Așteptați! grăi el. Dacă nu veniți voi la mine, mă duc eu la voi!

Și apoi porni popa la colindă. Cât e ziua de mare, gura lui nu se mai oprea. Unde prindea oamenii, acolo îi ținea la sfaturi. La câmp dai de popă; la deal dă popa de

¹ muruială (s.f.) – (reg.) tencuială cu lut amestecat cu apă.

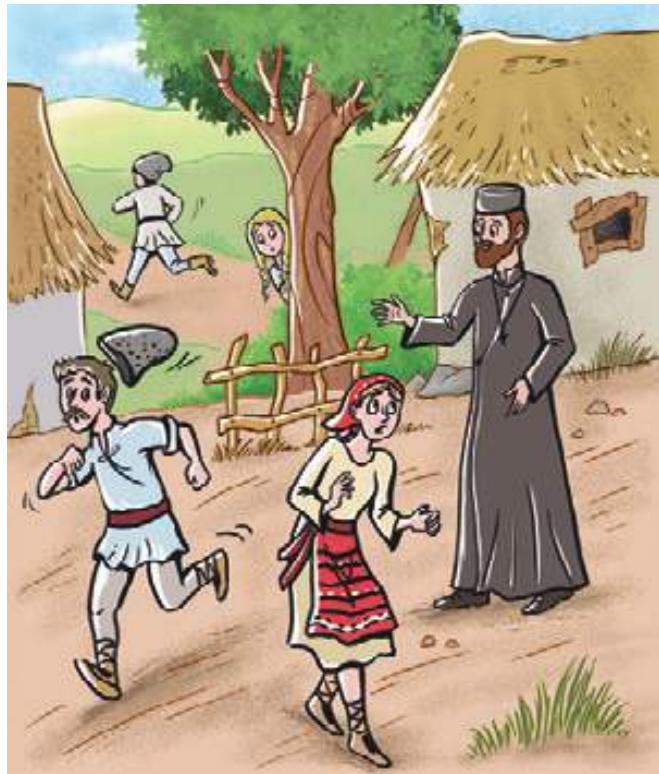
² imală (s.f.) – (reg.) lut de lipit, muiat cu apă.

³ țap (s.m.) – (reg.) par ascuțit, tăruș.

⁴ gros (s.m.) – trunchi de copac tăiat, lung, retezat la capete și curătat de crengi; buștean; bârnă (groasă).

⁵ poporean (s.m.) – (arh.) 1. țăran, sătean; om simplu din popor. 2. enoriaș, locuitor din parohie.

⁶ curechi (s.m.) – (reg.) varză.

tine; mergi la vale, te întâlnești cu popa; intri-n pădure tot pe popa îl afli. Popa la biserică, popa la mort, popa la nuntă, popa la vecin: trebuie să fugi din sat dacă voiești să scapi de popa. Și unde te prinde te omoară cu sfatul.

Vrun an de zile a dus-o părintele Trandafir cu sfatul. Oamenii ascultau bucuros; le plăcea să stea de vorbă cu popa și chiar se prindeau de sfaturi. Atâtă însă, și mai departe tot povestea cea veche: știau oamenii cum să facă, dar nu făceau. Părintele se cam necăjea. De la o vreme a fost sfârșit cu sfaturile. Nu era om în sat asupra căruia să nu fi descărcat întreaga sa învățătură: nu mai avea ce să spună.

„Ei! că nu e bine aşa! grăi iarăși preotul. Nu merge cu sfatul. Să-ncep cu ceva mai aspru.“

Se începu batjocura. Unde afla un om, părintele Trandafir începea a-l face de râs și a-și bate joc de el în tot chipul. Trece pe lâng-o casă, care nu e tocmai de ieri acoperită: „Măi! dar iște om mai ești tu! – grăiește către stăpân – prin vârful casei ai ferestre. Tare iubești lumina și sfântul soare!“ [...]

Așa începe și o duce mai departe tot aşa. A ajuns treaba într-atâta, încât oamenii cale de-o poștă se feresc din drumul popei. A ajuns ca și ciumă. Dar mai rău decât toate este una: după atâtă tândălitură¹, oamenii i-au pus numele „Popa Tanda“. Apoi Popa Tanda a și rămas. [...]

Doi ani de zile au trecut fără ca părintele Trandafir să fi mișcat satul înainte [...] Era lucru minunat: oamenii cunoșteau binele, râdeau de rău, dar nu se urneau din loc.

¹ tândălitură (s.f.) – faptul de a tândăli; pierdere de vreme; umblare fără rost; a umbla tanda (expr.) – a umbla fără rost.

Ei! spună om cu suflet: să nu se supere părintele Trandafir? Ba să se mânie, greu să se mânie!

El s-a și mâniat. A început să ocărască² oamenii. Cum a purces la sfaturi, la batjocuri, aşa acum la ocări. Unde prindea omul, acolo-l ocăra.

Dar acuma n-a dus-o departe. La început oamenii se lăsau ocărăți. Mai târziu, mai răspundeau și ei câte ceva, aşa, pe sub căciulă. În sfârșit însă, [...] începură și ei să ocărască pe popa.

De aici înainte trebile se încâlciră. [...] Oamenii începură să spună popii vorba că nu se vor lăsa de râs și de ocară, ci vor merge la episcopie și-l vor scoate din sat. [...] Așa a și mers; poporenii s-au pus în car. La protopop, și de acolo la episcopie. [...]

Părintele Trandafir astă dată n-a avut noroc să tragă folos din răuvoitorii săi. Episcopul era un suflet bun [...]. I s-a făcut milă de bietul popă și i-a dat dreptate, ocărând pe poporeni.

Adecă tot în Sărăceni a rămas Popa Tanda.

*

[...] Părintele Trandafir avea acum [...] o soție bolnavă, trei copii mici, al patrulea de lapte, o casă numai hârb; prin pereți se furia neaua, cuporul afuma și acoperișul era tovarăș cu vânturile, iar hambarele goale, punga deșartă și sufletul necăjit. [...]

II

Sfânta Scriptură ne învață că întocmai precum plugarul trăiește din rodul muncii sale, și păstorul sufletește, care slușește altarului, din slujba sa, de pe altar, să trăiască. Și părintele Trandafir și într-asta era credincios către sfânta învățătură; el totdeauna a lucrat numai pentru povătuirea sufletească a poporenilor săi, așteptând ca aceștia, drept răsplată, să se îngrijească de traiul lui zilnic. Nu însă întotdeauna lumea este întocmită după cum este scris și este poruncă [...]. Din slujba sa părintele trăgea foarte puțin folos, atât cât nu era destul, adeca: patru bucăți de pământ la țarină³, birul de la poporeni și folosul de la cei născuți și cei morți. Toate la un loc – nimic, fiindcă pe pământ nu răsare aproape nimic, birul nu este decât de nume, cei născuți se botează de milă și celor morți li se face pomană de către popa.

[Părintele Trandafir cumpărase o casă pustie și dărăpanată din apropierea bisericii, dar nu apucase să-i aducă îmbunătățiri, fiind preocupat de soarta sărăcenenilor. Acum el decide să se îngrijească de casa lui.]

În câteva zile toți pereții erau lipiți și muruiți. Acum părintele sedea mai bucuros afară decât în casă, fiindcă din casă nu se vedea atât de bine muruiala

² a ocări (vb.) – 1. a mustra, a certa, a dojeni; 2. a vorbi de rău, a defăima, a denigra.

³ țarină (s.f.) – 1. câmp cultivat; ogor, arătură. 2. (pop.) teritoriul unei comune care constă în pământ arabil, pășuni, păduri etc.

casei; și era frumos lucru o casă muruită în Sărăceni. [...] În cealaltă sămbătă acoperișul era cârpat și tivit pe vârf cu snopi de trestie, peste care erau întinse doauă prăjini legate cu furci. Acum lucrul era chiar bun – și nu scump. Oamenii treceau pe lângă casa popii, clătinau din cap și ziceau câteodată: „Popa e omul dracului!“ Iară popa petreceea bucuros pe afară.

[Părintele Trandafir face gard și portiță, iar preoteasa se bucură când vede aceste schimbări. Ea are ideea să sape straturi, pentru a semăna ceapă, morcovii, fasole, cartofi și varză. Curând, familia preotului se bucură de roadele grădinii lor.]

Iară sătenii treceau pe lângă casa popii, priveau printre spini la straturile popii și-și ziceau și astă dată: „Popa e omul dracului!“

— Auzi tu, preoteasă, grăi acum popa. Oare n-ar fi bine să sămănăm păpușoi pe lângă gard și împregiu-rul straturilor?

— Ba bine, zău aşa! Mie-mi place păpușoiul verde!

— Și mie, mai ales copt pe jăratec!

Lucru nou! Popa se-ncungiură cu păpușoi. Îi râdea inima când gândeau cât se va face de frumoasă treaba, când giur împregiu-rul păpușoiul va crește și va acoperi spinii din gard, care începeau a nu-i mai plăcea părintelui. Dar tot vorba cea veche: un necaz naște pe celălalt. În dosul casei era încă o bucătă de loc, de vreo cinci ori mai mare decât aceea îngrădită. Asta nu mai ieșea din mintea popii. Pentru ce să stea goală? Oare n-ar putea el pune păpușoi și în dosul casei?

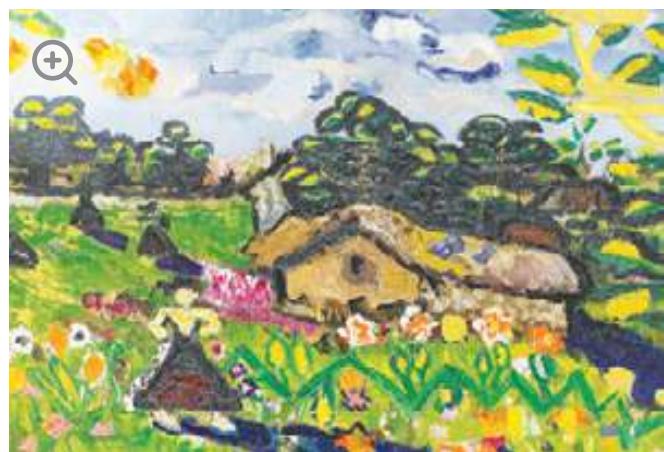
În țarinile de pe față oamenii arau și sămânau, în sat însă neatins era pământul, pentru că aici era sat.

Marcul Florii Cucului, vecinul popii, avea un plug cam stricat... dar plug, iară Mitru Cătănaș, vecinul lui Marcu, avea doi boi slabî și un cal spetit. Popa, Marcu, Mitru, boii și calul împreună munciră o zi de dimineață până seara; locul fu arat și semănat cu păpușoi.

Popa de aci înainte sta mai bucuros în dosul casei. Era lucrul minunat și frumos – aşa brazde și printre brazde, pe ici și pe colea, câte un fir de păpușoi abia încolțit. Cu toate acestea, popa se scârpina câteodată, ba foarte adeseori, după ureche. Părea că tot îi mai apasă ceva pe inimă. Era lucru greu, de care nu cuteza a se prinde: pământurile din țarină. Până acum le-a fost dat în parte; acum nu știa ce să facă cu ele. I-ar fi plăcut ca să le lucreze însuși. Să-și vadă sămânăturile lui, să meargă la ele cu preuteasa, apoi la toamnă... Era lucru foarte ademenitor!

S-a făcut multă vorbă cu preuteasa asupra acestui lucru. Trebuiau cai, trăsură, plug, slugă, grajd. O mulțime de lucruri trebuiau. Iară popa nu se prea pricepea la plugărie... și totuși, straturile erau verzi, păpușoiul încolțea. Popa își întări gândul; luă rămășița din zestrea preotesei, care sta încă încuiată în ladă, și se apucă de muncă.

Plugul Marcului era bun pentru început. Un cal cumpără popa de la Mitru; alt cal se afla la un om din Valea-Răpiții; Stan Șchiopul avea un car cu trei roate.

Ion Țuculescu (1910 – 1962), *Marginea de sat*

Popa îl cumpără, fiindcă a câștigat o roată de la Mitru, ca adaos la calul spetit.

Cozonac clopotarul se prinse să fie slugă la popa, fiindcă casa lui era numai la o săritură de aici. Popa bătu apoi patru stâlpi la capătul casei, doi mai înalți, doi mai scurți, alcătui trei pereți de nuiele, făcu acoperiș de șovar¹, și grajdul fu gata.

În vremea asta, părintele Trandafir a îmbătrânit cu zece ani; dar întinerea când încărca preuteasa și copiii în trăsură, da bici la cai și mergea ca să-și vadă holdele.

Sătenii îl vedea, clătinau din cap și iarăși ziceau: „Popa e omul dracului!“

[Părintele este nevoit să facă lese² noi pentru căruță și, devenind meșter la împletitul nuielelor, începe să vândă lese la târg și să aibă câștig.]

Ziua sfintelor Rusalii astă dată a fost zi bună. Preuteasa avea rochie nouă, cei trei mai mărișori aveau păpucași din oraș, Măriuca cea mai micuță avea o pălărie de paie cu două flori roșii, iară pereții erau albi chiar și pe dinafară, ferestrele erau întregi, casa era luminoasă. [...]

*

Vremile vin; vremile se duc: lumea merge înainte, iară omul, când cu lumea, când împotriva ei.

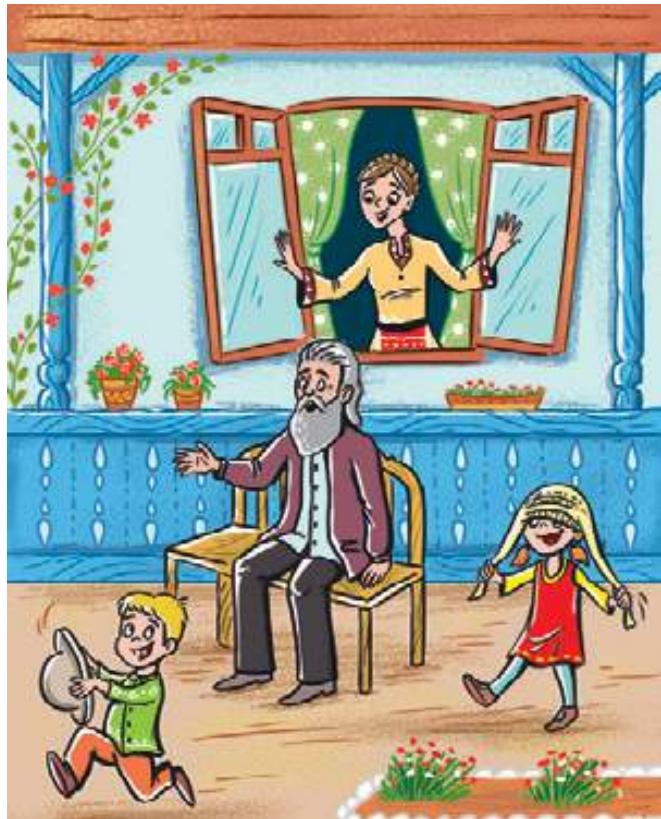
III

Drumul de țară vine din oraș, trece pe lângă Valea-Seacă și merge mai departe pe la Valea-Răpiții. Unde se întâlnesc drumurile, la împreunarea celor doauă văi, pe Răpița, este o moară, lângă Răpița este o rugă³, lângă rugă este o fântână, iar lângă fântână sunt opt paltini frumoși. Locul acesta se zice: „La rugă la Sărăceni!“. De aici până la Sărăceni nu este decât cale de un ceas. Cu toate aceste, de câte ori vine din oraș, sărăceneanul se oprește aci, adapă caii și mai stă puțină

¹ șovar (s.m.) – papură.

² leasă (s.f.) – împletitură de nuiele în formă de grătar, de coș, folosită în diverse scopuri practice; (în text) partea din spate a căruiei, unde se punea fanul.

³ rugă (s.f.) – (reg.) cruce, troiță.

vreme, aşteptând ca să vie vrun drumeț care să întrebe: „Ce sat e acela unde se vede biserică cea frumoasă cu pereți albi și cu turn sclipitor?“ Fiind întrebăt astfel, el își netezește mustățile și răspunde privind fălos spre acel loc: „Acolo sus pe Gropnița? Acela e satul nostru, Sărăcenii. Dar clopoțele să le auzi: ce clopote sunt în turnul acela!... S-aude cale de trei ceasuri!“ [...]

Drum ca acela care trece prin Valea-Seacă înspre Sărăceni giur împregiu nu este. Neted ca masa și vârtos ca sămburele de cireșă. Se vede că sărăceneii l-au făcut de dragul lor. În dreapta și în stânga, tot zece-cincisprezece pași unul de altul, sunt niște nuci stufoși, la care omul privește cu drag. [...] Pe aicea sărăcineanul se simte acasă. [...] Aproape la tot pasul întâlnește câte un cunoscut, cu care mai schimbă vorba „de unde și până unde“. Åsta duce un car de var, celălalt

un car de poame; mai apoi vine unul cu împletituri, altul cu un car de roate, doage, ori alt lemn lucrat. Iară pe marginea drumului, din când în când, dă de petrarii care ciocănesc din zori de zi până la apusul soarelui. Astă cale nu e pustie!

Unde cotește valea și drumul, acolo sunt vărăriile¹. Aici apoi e târg întreg. Unii încarcă var, alții descarcă piatră și lemn [...] De la acest loc și satul se vede mai bine. Grădinile sunt însă prea îndesate cu pomi; numai printre crengi ori peste pomi vedem pe ici, pe colea, câte o bucată din pereții și acoperemintele caselor. Casa popii este tocmai lângă biserică: nici din asta nu vedem însă decât cinci ferestri și un acoperământ roșu cu două hornuri. În față cu biserică e școala. [...] Iară zidirea cea mare, care se vede mai în vale, este primăria. [...]

Toate s-au schimbat; numai părintele Trandafir a rămas precum a fost: verde, vesel și harnic. Dacă părul cărunt și barba căruntă nu ar vesti vremea lui, am crede că copilașii cu care se joacă înspre seară la laiță² cea de dinaintea casei sunt copilașii lui. Unul dintre copilași, pe care l-a ridicat ca să-l sărute, îi fură pălăria din cap și fugă cu ea năstașnic³. Măriuca deschide fereastra și strigă: „Trandafircă al mamei, nu lăsa pe moș-tătuca cu capul gol“. Apoi fugă de la fereastră, pentru că să prindă pe Ileana, care a furat ceapă⁴ bunichii, s-a împodobit cu ea și vine să se fălească la moș-tătuca. Moș-tătuca râde din toată inima; îi place gluma. Tocmai vine de la vecernie și părintele Coste, și prinde atât pe Ileana, cât și pe Măriuca, le sărută și apoi se pune pe laiță lângă socrul său. [...] „Bătrânule! na-ți căciula, nu sta cu capul gol!“ grăiește bunica, întinzând căciula pe fereastră.

Un om din sat trece, le povestește „bună odihnă“ și-și zice: „Ține-l, Doamne, la mulți ani, că este omul lui Dumnezeu!“

¹ vărărie (s.f.) – loc unde se extrage piatra de var; loc unde se fabrică, se depozitează sau se vinde varul.

² laiță (s.f.) (variantă pentru *lavăță*) – bancă fixată la poarta caselor tărănești.

³ năstașnic (adj.) – (reg.) vioi, zburdalnic, neastămpărat.

⁴ ceapă (s.f.) (variantă pentru *ceapsă*) – (reg.) mică bonetă sau scufiță de pânză albă, bogat împodobită, cu ornamente țesute sau cusute.

Impresii după prima lectură

- 1 Notează primele tale impresii despre textul *Popa Tanda*, completând enunțurile din cele patru cadrane date.

Cel mai mult mi-a plăcut

Nu mi-a plăcut

O trăsătură a personajului principal este

Textul mi-a amintit de

- 2 Discută cu colegul/colega de bancă dacă ați regăsit în textul *Popa Tanda* valori pe care le-ai selectat ca fiind importante pentru voi în exercițiul introductiv. Indicați-le și precizați cărui personaj îi sunt asociate.
- 3 Notează, în caiet, o valoare nouă pe care ai identificat-o în text și confrunta-ți răspunsul cu al colegilor de clasă.

Lecția 2. Structura textului narativ

Explorare

- 1 Investigație.** Lucrați în grupe de câte trei elevi, pentru aprofunda diferite aspecte ale textului.

Grupa lingviștilor – Găsiți, în fiecare capitol din *Popa Tanda*, cuvinte-cheie care se referă la:

- a locurile în care se petrece acțiunea (substantive comune sau proprii); precizați semnificația lor pentru atmosfera în care se petrec întâmplările relatate;
- b timpul în care se petrece acțiunea sau durata acțiunii (substantive comune sau adverbe).

Grupa geografilor – Realizați harta satului Sărăceni.

- a Alcătuiți două variante: conform descrierii din primul capitol și conform descrierii din ultimul capitol. Menționați și locul pe care îl ocupă biserică în sat.
- b Indicați în ce regiune este situată acțiunea și precizați pe ce vă bazați.

Grupa istoricilor – Găsiți în text indicii referitoare la epoca în care se petrec întâmplările.

- a Notați pe o axă a timpului cele mai importante momente din fiecare capitol al nuvelei.
- b Aproximați durata desfășurării întregii acțiuni.

Micaela Eleutheriade (1900 – 1982), *Grădina de zarzavat*

Aurel Ciupă (1900 – 1985), *Grădină* (detaliu)

Grupa povestitorilor – Formulați ideile principale și propuneți un titlu potrivit pentru fiecare capitol.

Grupa artiștilor plastici – Asociați una dintre cele două picturi de pe această pagină cu următoarea secvență din text și motivați alegerea făcută:

„Părintele rămase uimit. Îi părea că asta ar fi peste putință. Straturi în Sărăceni!... Dar câteva zile capul îi era plin de straturi, de barabule, de curechi și de fasole; aşa, peste iar câteva zile, locul era săpat, straturile erau făcute. Nu era ziua în care atât popa, cât și preoteasa să nu fi mers către de zece ori la straturi, pentru ca să vadă dacă nu erau răsărite semințele. Mare a fost bucuria într-o zi [când preotul a văzut că semințele au început să răsară].“

- 2** Un reprezentant al fiecărei grupe raportează în fața clasei rezultatele investigației. Comparați de fiecare dată concluziile unei grupe cu propriile voastre răspunsuri. Reformulați sau nuanțați-vă concluziile, dacă este cazul.

Repere

Textul epic este o operă literară bazată pe narativă, în care un narator relatează întâmplări într-o succesiune organizată logic și temporal și în care apar personaje care au diferite roluri în realizarea acțiunii.

Începând cu Antichitatea și mult după aceea, epicul a fost reprezentat de epopee, poem epic de mari dimensiuni, în versuri, în care se povestesc fapte eroice, legendare sau istorice (*Iliada* și *Odiseea*, de exemplu). Ulterior, genul epic s-a îmbogățit cu alte specii în versuri (balada, legenda, poemul, fabula) și cu specii în proză (legenda, basmul, povestirea, schița, nuvela, romanul).

Structura textului epic este predominant narativă, având în centru acțiunea, cu accent pe evenimente prezentate în desfășurare și într-o succesiune bazată pe relația cauză-efect.

În funcție de amploarea și complexitatea lui, un text epic poate conține una sau mai multe secvențe narrative legate între ele, în care pot fi identificate momentele narațiunii sau etapele acțiunii.

Un text epic poate conține un episod sau mai multe (vezi schemele alăturate).

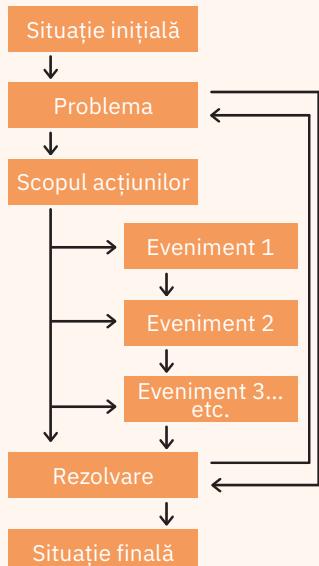
În cadrul textului epic, **descrierea** are rolul de a circumscrie cadrul acțiunii, de a prezenta personajele sau de a sugera atmosfera în care se petrec evenimentele. Apare, de obicei, în secvențele inițiale și finale și uneori pe parcursul desfășurării acțiunii, pentru a crea suspans.

Dialogul dezvăluie relațiile dintre personaje, gândurile sau atitudinile celor care rostesc replicile; uneori, din dialog reiese felul în care evoluează acțiunea.

Structura unei narațiuni cu un singur episod

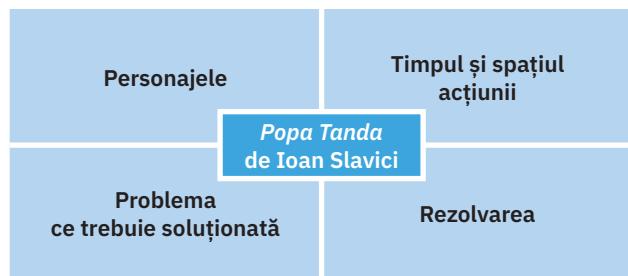

Structura unei narațiuni cu mai multe episoade

Aplicații

- 1 Completați, în perechi, organizatorul grafic dat.

- 2 Alege, revăzând rubrica *Repere*, structura pe care o crezi potrivită pentru nuvela *Popa Tanda* și notează în caiet succesiunea momentelor narațiunii. Confruntă-ți apoi răspunsul cu al colegului/colegei de bancă.
- 3 Textul nu începe prin descrierea circumstanțelor în care se petrece acțiunea, aşa cum încep cele mai multe narațiuni din secolul al XIX-lea. În prim-plan apare, încă din primul paragraf, personajul principal. De ce crezi că procedează astfel autorul?

- 4 Compară cele două descrieri ale satului, de la începutul și de la sfârșitul nuvelei. Notează, într-o diagramă Venn, aspectele comune și pe cele diferite din cele două secvențe descriptive.
- 5 Ce efect crezi că are plasarea simetrică, la începutul și la sfârșitul nuvelei, a celor două secvențe descriptive?
- 6 Recitește primele cinci aliniate ale textului și identifică elemente ce anticipatează întâmplări din text.
- 7 Cum percep atitudinea naratorului față de evenimente și personaje? Alege dintre următoarele variante și justifică-ți opțiunea:
- detașată, prezentând punctul de vedere al unui observator neimplicat în acțiune;
 - marcată afectiv prin faptul că naratorul este și personaj, fiind astfel implicat în acțiune;
 - marcată afectiv prin simpatia/antipatia cu care sunt prezentate anumite personaje.

Provocări

- 1 Comentează următoarea situație: cineva întreabă pe un site dacă satul Sărăceni există pe hartă, iar altcineva îi răspunde că în județul Bacău există un sat cu acest nume. Crezi că satul de pe hartă are legătură cu cel din textul lui Slavici? Justifică-ți răspunsul.
- 2 Imaginează-ți că textul epic este un tren cu care călătoresc prin toată lumea. Ce părți ale trenului crezi că ar putea reprezenta elementele de narațiune, cele descriptive și dialogurile din textul epic? Justifică-ți alegerile.
- 3 Scrie un text narativ care să conțină cel puțin două episoade.

Lecția 3. Mijloacele de construcție a personajului. Repetitia

Explorare

- 1 Realizează fișă de identitate a personajului principal, completând în caiet informațiile solicitate mai jos.

Nume

Stare civilă

Domiciliu

Profesie

- 2 Precizează cine vorbește despre părintele Trandafir în următoarele pasaje:

a „Este om bun; a învățat multă carte și cântă mai frumos decât chiar și răposatul tatăl său, Dumnezeu să-l ierte! și totdeauna vorbește drept și cumpănit, ca și când ar citi din carte. și harnic și grijitor om este părintele Trandafir. Adună din multe și face din nimica ceva. Strâng, drege și culege, ca să aibă pentru sine și pentru alții.“

b „Popa e omul dracului!“

c „— Așteptați! grăi el. Dacă nu veniți voi la mine, mă duc eu la voi!“

- 3 Ce trăsătură a preotului Trandafir reiese din pasajul de mai jos? Indică figura de stil prin care este evidențiată.

„Dacă ar fi fost altfel de om, s-ar fi oprit aci. Părintele Trandafir e însă ca și capra în grădina cu curechi. Când îl scoți pe ușă, îți intră prin gard; când astupi gardul, dai că sare peste gard și îți face mai multă pagubă, stricând și streașina gardului.“

- 4 Desenează o axă a timpului. Notează în ordine, deasupra axei, acțiunile părintelui Trandafir, menționate mai jos, prin care încearcă să-i schimbe pe săraceneni.

a Îi batjocorește pe oamenii leneși.

b Predică în biserică.

c Își repară casa, își face grădină, se îngrijește de pământurile de pe câmp, face lese pe care le vinde la târg.

d Umblă prin sat pentru a le da sfaturi săracenenilor.

e Îi dojenește, îi mustă pe săteni.

- 5 Notează, dedesubtul axei, ce trăsătură reiese din fiecare acțiune a părintelui Trandafir, luată separat. Menționează, în final, și trăsătura care decurge din toate aceste acțiuni la un loc.

- 6 Asociază imaginile de mai jos cu acțiunile părintelui Trandafir și explică pe ce indicii din ilustrații te-ai bazat când ai făcut alegerea.

a

b

- 7 Ce atitudine a sătenilor reiese din replica „Popa e omul dracului!“? Unde apare această replică în text, după care fapte ale părintelui Trandafir? De câte ori se repetă?

Repere

Mijloacele de construcție a personajului sunt diverse. Acestea conturează profilul fizic și moral al personajului.

Trăsăturile unui personaj pot fi prezentate **direct**, din punctul de vedere al naratorului, al altor personaje sau al personajului însuși.

Trăsăturile unui personaj pot rezulta **indirect**, din acțiunile și comportamentul său, din ceea ce spune și din felul în care se exprimă, din vestimentație sau din mediul în care trăiește și chiar din numele său.

► **Repetitia** este o figură de stil care constă în reluarea unor cuvinte, îmbinări de cuvinte sau enunțuri, cu scopul de a fi evidențiate prin insistență sau de a întări o idee.

Aplicații

- +** 1 Ce semnificație are numele părintelui Trandafir? Dar poreclă acestuia?
- 2 Lucrați în perechi. Completăți tabelul de mai jos, copiat în caiet, pentru a identifica trăsăturile personajului principal, aşa cum sunt acestea prezentate de narator, de alte personaje sau de personajul însuși.

Trăsătura	Cine o prezintă	Exemplu din text

- 3 Ce rol crezi că are repetiția „Popa e omul dracului!“ în text? Ce idee subliniază?
- 4 Explică de ce replica săteanului din finalul textului, „Ține-l, Doamne, la mulți ani, că este omul lui Dumnezeu!“, este diferită de cea pe care sărăcenenii o repetă pe parcurs.
- 5 Ce epitet se repetă de mai multe ori când este vorba despre părintele Trandafir?
- 6 Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Notați pe un poster trăsăturile părintelui Trandafir. Puneți-le în stânga pe cele numite direct de narator sau de personaje și în dreapta pe cele deduse de voi din numele, acțiunile, cuvintele personajului. Observați în ce măsură trăsăturile notate în cele două părți ale posterului sunt similare sau dacă printre acestea apar unele contradictorii. Trageți o concluzie privitoare la trăsăturile dominante ale personajului.

Trăsături numite în text de narator sau de personaje	Trăsături care reies din numele, acțiunile, cuvintele personajului

- 7 Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Priviți cu atenție cele două picturi de mai jos și decideți împreună, prin discuții, care se potrivește mai bine cu descrierea satului, din finalul textului.

Dorin Apreutesei (n. 1958), *Vedere sat Siliștea – Gumești*, ulei pe pânză; colecție particulară

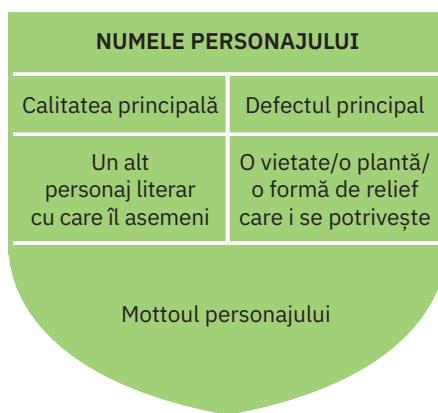
Ion Grigore (1940 – 2016), *Paisaj 9*

- 8 Considerați că felul în care arată satul când preotul este deja bătrân reflectă ceva din personalitatea acestui personaj?

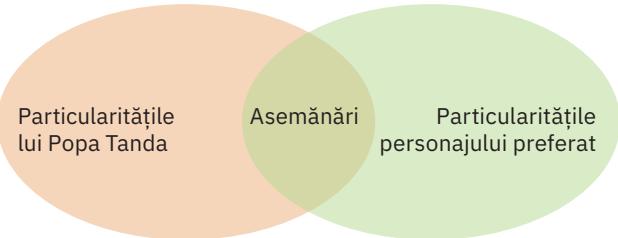

Provocări

- 1 Realizează un blazon al personajului principal, completând fiecare căsuță conform indicațiilor.

- 2 Gândește-te la personajul tău preferat, fie că este vorba de un personaj dintr-un text studiat la școală, fie că ai ales un personaj din lecturile tale particolare. Realizează o diagramă Venn, prin care să evidențiezi trăsăturile pe care personajul ales le are în comun cu Popa Tanda și trăsăturile individuale ale fiecărui dintre cele două personaje.

Lecția 4. Conflictul. Complexitatea personajului

Explorare

- 1 În text apar mai multe conflicte.
 - a La început, este prezentat conflictul dintre părintele Trandafir și protopopul care îl transferă din Butucani, în Sărăceni. De la ce pleacă acest conflict?
 - b Un alt conflict este cel dintre părintele Trandafir și sărăceneni. Explică din ce se naște acest conflict și ce motivații are fiecare parte pentru a reacționa într-un anumit mod. Selectează citate din text pentru a-ți susține punctul de vedere.
- 2 Identifică în text pasaje în care părintele Trandafir este prezentat având stări, gânduri, emoții contradictorii în

ceea ce privește atitudinea pe care ar trebui să o manifeste față de săteni.

- 3 Personajul Popa Tanda nu are doar trăsături pozitive. El intră în conflict cu protopopul și cu sătenii, ceea ce îi afectează linisteau sufletească. Notează, într-un grafic precum cel de mai jos, atât trăsăturile pozitive, cât și pe cele negative ale personajului. Care dintre acestea predomină?

Trăsături pozitive

Trăsături negative

Repere

Conflictul dintr-un text epic reprezintă o ciocnire între două sau mai multe personaje sau o tensiune între atitudini, concepții sau trăiri ale aceluiași personaj.

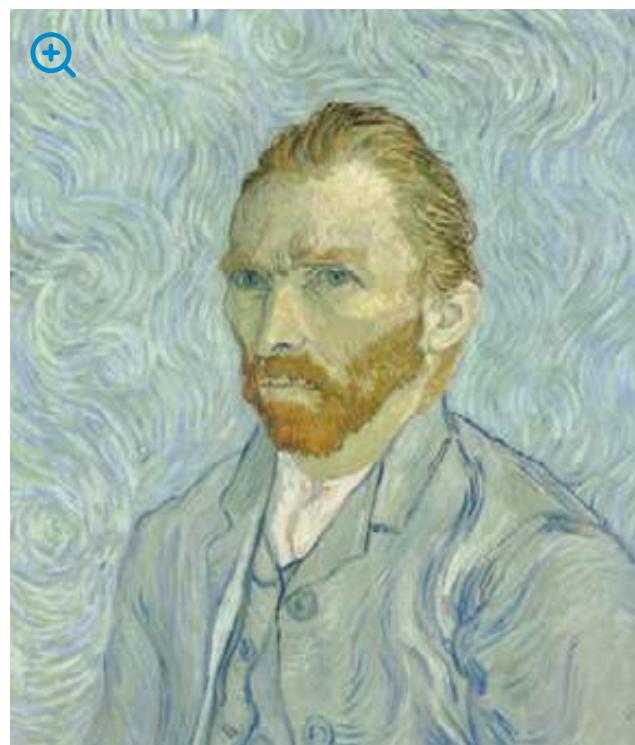
Conflictul poate fi **exterior**, când se manifestă între două personaje sau între personaj și societate, sau **interior**, când reprezintă un zbucium interior, o pendulară a unui personaj între diverse stări, sentimente, emoții sau gânduri.

În funcție de felul în care evoluează pe parcursul unui text literar, personajele pot fi **simple** sau **complexe**. Personajele simple nu se schimbă de-a lungul unui text literar, fiind egale cu sine. Ele pot fi asociate cu imaginile bidimensionale. Spre deosebire de acestea, personajele complexe evoluează, își schimbă trăsăturile pe parcursul textului și sunt surprinzătoare. Ele pot fi asociate cu imaginile tridimensionale, care au profunzime.

Aplicații

- 1 Ce fel de personaj reprezintă sătenii din Sărăceni?
- 2 Crezi că un conflict între o singură persoană și un sat întreg este dificil pentru ambele părți sau doar pentru una dintre părți? Explică acest dezechilibru numeric eșecul repetat al părintelui Trandafir?
- 3 Care este momentul când părintele își dă seama că strategia lui trebuie schimbată radical? În ce anume constă această schimbare?
- 4 Cum explici schimbarea de comportament a unor dintre săteni, care îl ajută pe preot în activitățile sale?
- 5 Ce gând crezi că revine în mod repetat în mintea părintelui Trandafir atunci când caută soluții pentru a aduce sărăcenenii pe drumul cel bun?
- 6 Care sunt gesturile sau comportamentele imprevizibile ale părintelui Trandafir?
- 7 Ce fel de personaj îți sugerează tabloul alăturat: este vorba de un personaj simplu sau de unul complex? Argumentează-ți răspunsul.

Vincent van Gogh (1853 – 1890), Autoportret (1889)

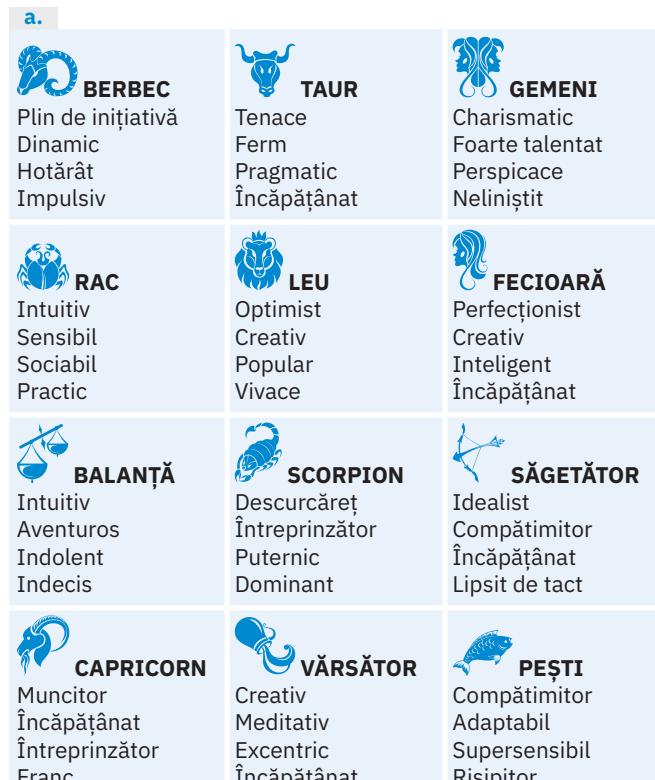
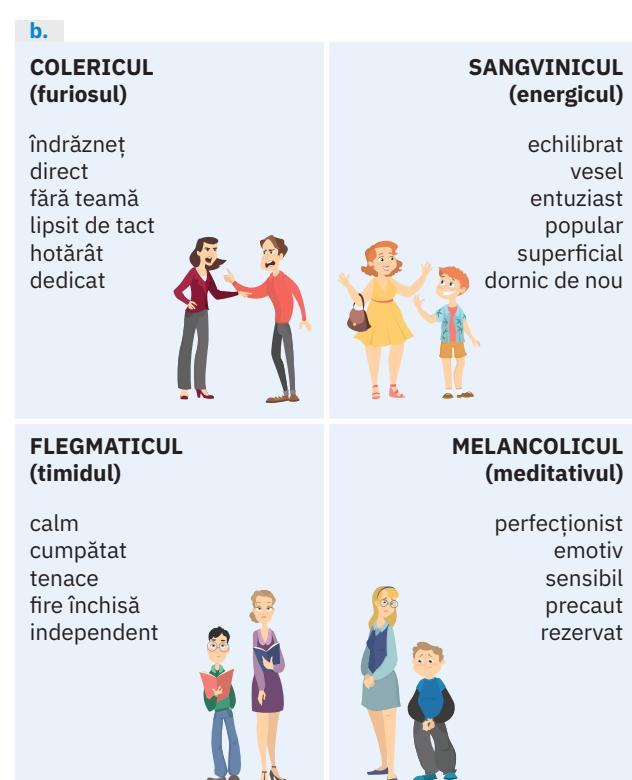
8 Pentru a surprinde complexitatea personajului Popa Tanda, alcătuți grupe de 4 – 5 elevi și încercați să priviți personajul prin „lentile“ diferite. În funcție de numărul de elevi din clasă, două sau mai multe grupe pot avea aceeași sarcină.

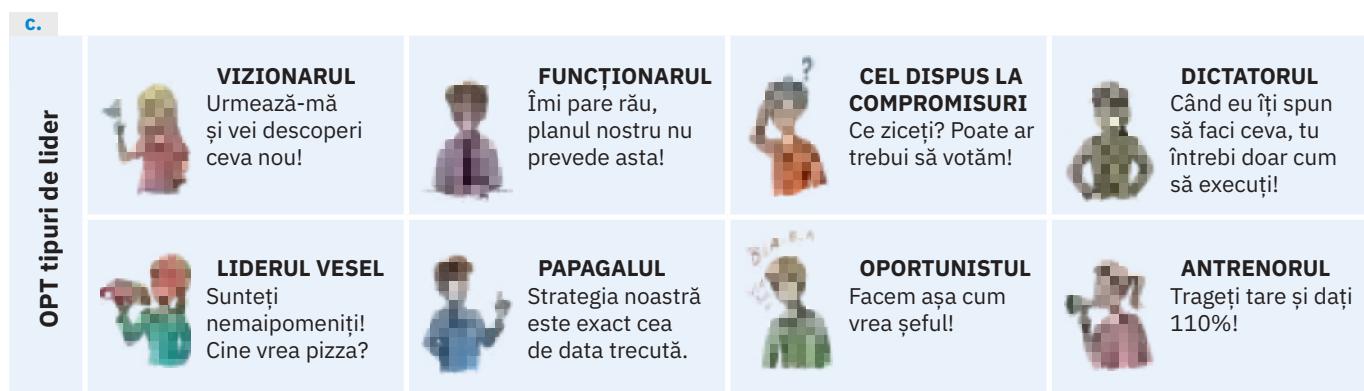
a Puneți-vă „lentilele“ astrologului. Identificați, în fiecare zodie, trăsături care credeți că sunt și ale părintelui Trandafir. Stabiliți apoi semnul zodiacal căruia îi aparține. Este important să aduceți argumente din text pentru a vă susține răspunsul.

BERBEC Plin de inițiativă Dinamic Hotărât Impulsiv	TAUR Tenace Ferm Pragmatic Încăpățânat	GEMENI Charismatic Foarte talentat Perspicace Neliniștit
RAC Intuitiv Sensibil Sociabil Practic	LEU Optimist Creativ Popular Vivace	FECIOARĂ Perfectionist Creativ Inteligent Încăpățânat
BALANȚA Intuitiv Aventuros Indolent Indecis	SCORPION Descurcăreț Întreprinzător Puternic Dominant	SĂGETĂTOR Idealist Compătimitor Încăpățânat Lipsit de tact
CAPRICORN Muncitor Încăpățânat Întreprinzător Franc	VĂRSĂTOR Creativ Meditativ Excentric Încăpățânat	PEȘTI Compătimitor Adaptabil Supersensibil Risipitor

b Puneți-vă „lentilele“ psihologului. Identificați temperamentul părintelui Trandafir, în funcție de trăsături care apreciați că-l caracterizează. Este important să aduceți argumente din text pentru a vă susține răspunsul.

c Puneți-vă „lentilele“ unui angajator care vrea să identifice trăsăturile de lider ale părintelui Trandafir. Ce fel de lider este preotul? Credeți că ar putea fi un lider bun? Este important să aduceți argumente din text pentru a vă susține răspunsul.

a. 	b.
---	--

c.
OPT tipuri de lider

Provocări

Pune-te în pielea sau „în papucii“ personajului principal. Alege sarcina care îți este mai la îndemână.

- a** Scrie o pagină de jurnal, din care să reiasă ce fel de om ești.
- b** Prezintă-te în fața colegilor într-un monolog de un minut.
- c** Realizează o mimă sau o pantomimă prin care să exprimi una din trăsăturile tale.
- d** Desenează un autoportret, încercând să sugerezi o trăsătură morală pe care o consideri esențială.

Lecția 5. Semnificațiile textului

Interpretare

1 Părintele Trandafir parurge un drum dificil, sinuos, până ajunge să vadă împlinită cauza pentru care luptă. Comentează, din acest punct de vedere, următoarele replici, observând și locul lor în text:

- „Popa e omul dracului!“
- „Ține-l, Doamne, la mulți ani, că este omul lui Dumnezeu!“

2 În text apar proverbe, zicători sau considerații generale asupra unor situații de viață. Dintre cele selectate mai jos, pe care ai alege-o ca motto pentru nuvela *Popa Tanda*? Justifică-ți opțiunea.

- a „Omul sărac și mai are, și mai rabdă. Iară cu capul se lucrează mai greu decât cu sapa și cu furca.“
- b „Cine vrea să sără peste groapă arunce-și mai nainte desagii peste ea.“
- c „Popa face treaba satului, iar satul să îngrijească de traista popii.“
- d „Sfânta Scriptură ne învață că întocmai precum plugarul trăiește din rodul muncii sale, și păstorul sufletesc, care slujește altarului, din slujba sa, de pe altar, să trăiască.“
- e „Vremile vin; vremile se duc: lumea merge înainte, iară omul, când cu lumea, când împotriva ei.“

3 Ioan Slavici este un scriitor care crede că literatura poate educa oamenii: „În gândul meu, rostul scrierii a fost totdeauna îndrumarea spre o viețuire potrivită cu firea omenească“. Formulează morala pe care o desprinzi din textul *Popa Tanda*.

4 Ce semnificație are scena finală în care, alături de părintele Trandafir și de soția sa, apar următoarele două generații ale familiei: fiica și nepoței?

5 Care crezi că este semnificația parabolei fiului risipitor, rostită de părintele Trandafir în prima sa predică ținută în biserică din Sărăceni? Poți alege dintre

variantele propuse sau poți formula alt răspuns:

- cei care greșesc sunt întotdeauna iertați când își recunosc greșeala;

- copiii plecați se întorc întotdeauna la părinți;
- pocăința nu este niciodată inutilă sau prea târzie, cu condiția să fie sinceră;
- uneori oamenii pot învăța din greșeli mai mult decât credem.

6 Privește pictura de mai jos, *Întoarcerea fiului risipitor* de Bernardino Licinio. Identifică personajele principale și observă care este atitudinea tatălui și cea a fiului risipitor. Ce personaje din nuvela *Popa Tanda* ar putea fi asociate cu tatăl și cu fiul risipitor? Explică.

Bernardino Licinio (1489 – 1549), *Întoarcerea fiului risipitor*, Muzeul Național de Artă al României, București

- 7 Construiește un *diamant al valorilor* pentru părintele Trandafir, pe modelul celui de la pagina 46.
- 8 Regăsești în *diamondul* părintelui Trandafir vreuna dintre valorile tale? Numește-o/numește-le.
- 9 Dezbateți în grupe de 4 – 5 elevi următoarea idee: Valorile părintelui Trandafir seamănă cu ale unui supererou precum Superman sau Spiderman. Aduceți argumente pro și contra acestei afirmații. Prezentați apoi colegilor, printr-un raportor, concluziile voastre.

Portofoliu

- 1 Scrie o narativă în care să relatezi despre un „părinte Trandafir“ actual, care și-a ajutat semenii.
- 2 Alege un simbol și o culoare care crezi că pot fi asociate cu nuvela *Popa Tanda*. Justifică-ți opțiunea în câteva rânduri.

Autoevaluare (L1 – L5)

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
- Cel mai dificil mi s-a părut

Lecția 6. Noi pagini – alte idei

Text auxiliar

Ai citit în prima parte a secțiunii de lectură despre un preot care încearcă și, în final, reușește să schimbe în bine viața sătenilor din Sărăceni. Ai descoperit un om care a reușit să transforme o întreagă comunitate. Dar există și oameni care fac minuni la scară mai mică, aşa cum există și copii care vor să facă tot binele din lume, dar nu știu de unde să înceapă. Află mai multe despre cum își construiesc oamenii valorile parcurgând fragmentul următor, extras din romanul *Inocenții* de Ioana Pârvulescu.

Citește fragmentele date și notează-ți în caiet primele impresii: ce ți-a plăcut în acest fragment, ce nelămuriri ai, cu ce personaj te identifici, precum și părerea ta despre societatea secretă menționată în text.

Mama-mare [...] a scos din poșetă cinci carnetele cu coperte ale căror desene imita pielea de crocodil. Eram foarte atenți la ce urmează. Și ne-a spus că de azi vom face parte din SIL. E o societate secretă. Că a fost la librărie să cumpere pentru fiecare un carnetel care nu trebuie pierdut, nici arătat.

[...] Nu oricine are calități suficiente ca să devină membru SIL, asta e limpede. În casa noastră am fost doar cinci din cei 12 locuitori [...]. Cei cinci sunt, în ordinea vîrstei: mama-mare, pe numele ei Ana-Dora-Sara, care a fost inițiată și președinta de onoare a selecției și exclusivistei societăți. Dina, care a intrat la 11 ani, Doru, care a intrat la 9, Matei, la 6, iar eu, Ana, sunt membră SIL de la 4 ani. [...]

Cu un pix roșu, și el abia cumpărat, mama-mare a scris pe toate carnetele *Societatea SIL* 5. [...].

Pe ceea ce aş numi azi forza¹ sunt trecute scopurile societății în general (pentru că erau și scopuri particulare). 1. sănătate, 2. bună purtare, 3. bună învățătură, 4. îndreptarea lumii. Toate scopurile sunt pe viață. Scopurile particulare erau cu aproape: să nu ne certăm unii cu alții, să vorbim politicos cu oamenii mari, să fim foarte ordonați. Aici mama-mare ne-a detaliat: când venim acasă să nu ne „aruncăm paltonul, sweaterul², fularul, mănușile peste tot“, să avem un loc unde să le punem, mereu același. În privința sănătății erau expuse regulile de igienă și un fel de reguli sportive și medicale pentru a obține un trup sănătos. Mama-mare era nevastă de medic și, în plus, făcuse studii pedagogice. La pagina I mai erau înșirate patru lucruri, pe-atunci de neînțeles, numite „Virtuțile mele“: cumpătare, curaj, prudentă, dreptate. [...]

Scopul ultim, îndreptarea lumii, era grozav pentru toți. Ne-am hotărât să-o facem de îndată. Zile întregi am tot căutat pe cine sau ce am putea îndrepta.

Curios, deși lumea e mare și strâmbă, și oamenii la fel, mari și strâmbi, multă vreme n-am găsit nimic și pe nimeni demn de a fi îndreptat. Noi nu intram în discuție, firește. [...] Până la urmă s-a ivit un prilej.

¹ forza (s.n.) – foaie liberă de hârtie, albă sau colorată, cu ajutorul căreia se face legătura dintre blocul de carte și coperte.

² sweater (lb. eng.), cu varianta în limba română *sveter* (s.n.) – pulover gros.

La una din porțile mari, din lemn, de pe Strada Castelului, [...] aveam un prieten: un câine-lup sau, în orice caz, o corcitură de ceva cu câine-lup. După ce ne-am contrazis o zi întreagă în legătură cu numele cel mai potrivit, am convenit să-l botezăm Mitică sau Miticuțu (adică Miti-cuțu). [...] Cel mai liber câine pe care l-am văzut vreodată, și foarte intelligent. [...] De câte ori treceam pe acolo ca să urcăm pe Tâmpa, aveam grija să-i aducem ceva de mâncare, și uneori Miticuțu venea cu noi.

Într-o zi din zile nu l-am mai găsit la poartă. [...] Din vecini a ieșit o femeie care ni s-a părut de la început rea și ne cam intimidă. Am întrebat-o totuși de Miticuțu, ea a spus că nu-l cheamă aşa, ci Wolf, și că l-au luat hingherii. Ne-a mai spus, fără milă, că l-au dus să-l omoare și că din pielea lui vor face mănuși. Cred că nu iubea câinii și pe copii nici atât, poate chemase chiar ea hingherii? Am mai văzut-o, de câteva ori, și mereu cu groază. Ca membru SIL, te simțea obligat să-o îndrepți pe scorpie, dar, vorba e, cum? Nu ne dădea nimic prin gând.

[După ce unchiul copiilor îl salvează pe Miticuțu și îl aduce acasă, unde copiii au mare grija de el, membrii SIL își amintesc de scopul lor final, acela de a îndrepta lumea. Ei își îndreaptă atenția către femeia cea rea, bănuită a fi chemată hingherii, și încep să-o urmărească. După câteva zile în care răutatea femeii se confirmă prin felul cum se purta cu toată lumea, femeia moare în somn.]

Ni s-a părut o moarte prea usoară pentru un om atât de rău, dar președinta societății a spus că nu trebuie să judecăm aşa, că e rău și nu e demn de un membru SIL, nu știm ce viață a avut femeia și de ce ajunsese în halul

ăla și că în niciun caz nu trebuie să faci rău cuiva. „Păi atunci, pe cine și cum să mai îndrepți?“, am întrebat, pe bună dreptate, zic eu. „Cu voi trebuie să începeți!“, a spus mama-mare ca și cum era un lucru evident.

Discutarea textului

- 1 SIL este o abreviere. Alege dintre variantele următoare pe cea care crezi că se potrivește descrierii societății menționate în text și justifică-ți opțiunea. **a** Societatea Inventatorilor Liberi; **b** Societatea Înțelepților Lumii; **c** Societatea (de) Îndreptat Lumea; **d** Societatea Isteților Lăudăroși.
- 2 Cine narează întâmplările și ce rol are în cadrul narării: este doar observator sau este și personaj implicat în evenimentele relatate? Menționează două trăsături ale acestuia, care reies din vorbele sau din comportamentul său.
- 3 Menționează personajul care își asumă rolul de a le transmite copiilor niște valori pentru toată viața. Notează două trăsături ale acestuia, pe baza unor exemple din text.
- 4 Membrii SIL au câteva scopuri. Pe care dintre ele îți le-ai asuma și tu?
- 5 Crezi că valorile pe care bunica le propune nepoților sub denumirea *virtuțile mele* pot conduce la realizarea scopurilor SIL? Motivează-ți răspunsul.
- 6 Care dintre aceste virtuți crezi că are cea mai importantă contribuție la „îndreptarea lumii“?
- 7 Identifică în text argumentul prin care bunica încearcă să-i convingă pe copii că răzbunarea pe care voiau să-o pună în aplicare față de vecina cea rea nu este demnă de un membru SIL.
- 8 Mama-mare îi sfătuiește pe copii să înceapă chiar cu ei „îndreptarea lumii“. Cum interpretezi acest sfat? Ce ar trebui să facă nepoții, după părerea ta? Tu cum ai proceda în locul lor?
- 9 Consideri că valorile individuale sau valorile unui grup restrâns pot influența viața unei comunități? Redactează un text de 10 – 15 rânduri, în care să-ți argumentezi răspunsul.

Portofoliu

Realizează un *diamant* al virtuților membrilor SIL, așa cum rezultă acestea din text. Confruntă apoi diamantul membrilor SIL cu diamantul valorilor tale.

Biblioteci deschise

Îți propunem și alte texte care pun în evidență asumarea unor valori ce te pot călăuzi în viață și care dezvăluie felul în care se construiește relația cu ceilalți.

Vei putea descoperi în *Bunica mi-a zis să-ți spun că-i pare rău*, romanul autorului suedez Fredrik Backman, nu doar personaje extraordinare (o bunică excentrică, fost medic în zone calamitate, o nepoată foarte isteață, o comunitate ciudată a vecinilor de bloc), ci și cum să-i accepți pe cei care sunt diferiți de tine.

► Volumul Laurei Grünberg *Să creștem mici* îți dezvăluie ce soluții există dacă ești pe cale să devii un *omar*, adică un adult cam nesuferit, care se ia prea în serios. *Omicii* sunt gata să-ți dea sfaturi pentru vindecarea omaritei și pentru salvarea lumii de acreală, plăcute și lipsă de imaginație.

Proiect de grup. Valorile mele, valorile comunității

Sarcina de lucru

Alcătuți grupe de câte 4 – 5 elevi. Este de dorit ca, în măsura posibilului, să existe grupe care să reprezinte comunități diferite (în funcție de etnie, religie, culte religioase etc.). În cazul în care nu aveți o astfel de situație în clasă, veți trage biletele pe care sunt notate etniile și cultele religioase prezente în regiunea în care locuți. Astfel, fiecare grupă va prezenta două materiale referitoare la comunitatea selectată:

- a un poster cu valorile comunității respective, sub forma unui *diamant al valorilor*;
- b un document (de tip PowerPoint sau orice altă aplicație de realizare a prezentărilor) în care să propuneți activități de voluntariat prin care viața comunității respective poate fi îmbunătățită.

Timp de realizare: trei săptămâni

Pași pentru realizarea proiectului

Săptămâna I

- 1 Decideți responsabilitățile fiecărui elev din grupă: cine va realiza documentarea privind comunitatea pe care trebuie să o prezentați, cine va face posterul, cine va face prezentarea digitală, cine va prezenta cele două materiale.
- 2 Căutați informații privind domeniile activității de voluntariat. Puteți porni chiar de la exemplele oferite în continuare:

- voluntarul profesor poate sprijini copiii din comunitate care au probleme de adaptare sau de învățare;
- voluntarul multimedia poate fotografia sau filma locuri, tradiții, case, personalități ale comunității;
- voluntarul grafician poate îmbunătăți aspectul clădirilor deteriorate din comunitate;

- voluntarul medic poate ajuta la reabilitarea unor instituții medicale sau la sprijinirea celor aflați în suferință (vizitarea unor bătrâni singuri, oferirea de alimente etc.);
- voluntarul verde se ocupă de reciclarea materialelor și de păstrarea curată a mediului în care locuiește comunitatea;
- voluntarul translator poate oferi ajutor la comunicarea între membri ai comunității care vorbesc limbi diferite, pentru că aparțin unor etnii diferite;
- voluntarul jurnalist poate lua interviuri privitoare la tradițiile comunității și face cunoscute valorile comunității prin articole, emisiuni radio sau TV, postări pe bloguri etc.

Săptămâna II

- 1 Fiecare membru al grupei le prezintă colegilor ce a descoperit pe parcursul investigației și ce propuneri are.
- 2 Selectați cele mai bune idei și propuneri.
- 3 Pregătiți cele două materiale.

Săptămâna III

- 1 Prezentați proiectul vostru în fața colegilor.
- 2 Discutați aspectele comune și pe cele diferite privitoare la valorile comunităților studiate, aşa cum au fost acestea prezentate de colegi.
- 3 Evaluați proiectele prezentate pe baza grilei:

CRITERII			😊	😐	☹️
Conținutul	Posterul prezintă idei clare privind valorile comunităților avute în vedere, evitând stereotipurile.				
	Prezentarea digitală conține idei valoroase, care pot fi puse în aplicare și care pot îmbunătăți viața comunității.				
Prezentarea	Ambele materiale au fost prezentate într-un mod antrenant și atractiv.				

Lecția 7. Fapte și opinii. Textul explicativ

Pentru început

- Formulează oral două enunțuri despre părintele Trandafir. În primul menționează o faptă sau un comportament al său identificate în text, iar în celălalt exprimă-ți o părere despre fapta sau comportamentul respectiv.
- Precizează pentru fiecare enunț din tabel dacă prezintă o certitudine sau o apreciere subiectivă, o părere.

1 Andrei este cel mai deștept din clasă.	2 Azi-dimineață au fost 8° Celsius.	3 Cele mai importante valori sunt curajul și altruismul.	4 Andreea a obținut punctaj maxim.
5 Satul acesta este frumos.	6 Este cea mai bună carte a acestui autor.	7 Romanul a apărut în 2 000 de exemplare.	8 Vremea este plăcută în dimineața asta.

- Discutați în grupe de câte 4 – 5 elevi. Ce răspunsuri vă așteptați să descoperiți la întrebările de mai jos: unele certe, măsurabile, care pot fi dovedite sau unele probabile, posibile?
 - De ce planetele sunt rotunde?
 - De ce binele nu este o valoare pentru toți oamenii?
 - Cum se produce curentul electric?
 - Cum le vin scriitorilor ideile când creează un personaj?

Explorare

- Identifică, în explicațiile următoare, secvențele în care se oferă informații exacte și secvențele în care sunt exprimate opiniiile autorilor.

a „Noi folosim cuvântul *bun* sau *bine* pentru a descrie ceva ce ne place, ceva ce ne face viața mai bună și acele gesturi frumoase pe care oamenii le fac pentru alții. [...] Bunătatea este foarte importantă, deoarece ea chiar face lumea noastră mai bună. Oamenii au început să discute despre ce presupune bunătatea încă de când s-au întrebat «Cum este cel mai bine să ne purtăm și să-i tratăm pe ceilalți?» Filosofii greci din Antichitate au început o dezbatere despre bunătate care continuă și azi. Ei ne-au învățat că bunătatea nu are legătură numai cu faptele noastre, ci și cu modul nostru de gândire. [...] Când ne gândim dacă lucrurile pe care vrem să le facem sunt bune, este bine să vorbim și cu alții oameni, să aflăm cum gândesc și alte comunități, să aflăm motivele pentru care consideră că ceva este bun sau rău.“

Anthony C. Grayling, filosof, *De unde vine binele?*, în vol. *Întrebări mari de la cei mici... la care răspund niște oameni foarte importanți*, îngrijit de Gemma Elwin Harris

b „Astronomii știu deja de secole că Pământul și celelalte mari planete – Mercur, Venus, Marte, Jupiter, Saturn, Uranus și Neptun – se învârt, toate, în jurul Soarelui. [...] În prezent astronomii au descoperit că majoritatea stelelor pe care le vedem pe cerul nopții au planete care gravitează în jurul lor. Unele

dintre aceste planete sunt cât Jupiter, altele sunt cât Pământul nostru. Nu-i ușor să vezi aceste planete, mai ales pe cele care sunt de mărimea Pământului. Luminozitatea lor este de un milion de ori mai mică decât a stelei în jurul căreia gravitează. E ca și cum ai căuta un licurici în lumina unui reflector puternic.“

Martin Rees, astronom al Casei Regale a Marii Britanii, *De ce strălucește universul?*, în vol. *Întrebări mari de la cei mici... la care răspund niște oameni foarte importanți*, îngrijit de Gemma Elwin Harris

- Precizează ce anume predomină în fiecare text de la exercițiul anterior: informațiile exacte sau opiniiile.

Repere

În comunicare, sunt folosite enunțuri care includ trimiteri la fapte și opinii.

Faptele se referă la întâmplări, lucruri sau fenomene care există și pot fi observate, măsurate, dovedite. Acestea prezintă certitudini. Cuvintele-cheie care sunt asociate faptelor pot fi numerale, verbe precum *a verifica*, *a înregistra*, *a dovedi*, substantive ca *document*, *raport*, *fotografie*, *martor*.

Opiniile reprezintă puncte de vedere, păreri, judecăți personale referitoare la idei, comportamente, persoane etc. Cuvinte-cheie ce pot fi folosite în exprimarea opiniiilor sunt: adjective ca *bun*, *rău*, *plăcut*, verbe precum *a crede*, *a considera*, substantive ca *interpretare*, *punct de vedere*, *perspectivă* sau adverbie precum *întotdeauna*, *niciodată*.

Distingând faptele de opinii, identificăm intenția vorbitorilor, care poate fi de a informa asupra unor fapte sau de a convinge că opinia lor este justă.

Textul explicativ prezintă cum sau de ce se întâmplă ceva și are scopul de a face pe cineva să înțeleagă aceste lucruri. O explicație poate cuprinde atât fapte, cât și opinii.

Structura textului explicativ este următoarea:

Precizarea temei
(la ce se referă explicația)

a Explicația formulată pe modelul: *De ce? Pentru că...*
b Explicația formulată pe modelul *Cum? Astfel...*

Formularea unei concluzii/
a unei evaluări

Aplicații

- 1 **Ştafeta faptelor și a opinilor.** În prima rundă, fiecare dintre voi va spune rapid câte un fapt despre imaginea de mai jos. Cel care greșește iese din joc. În a doua rundă, fiecare dintre elevi își va exprima opinia despre ceea ce vede în imagine. La fel ca în prima rundă, cel care greșește iese din joc. Jocul se termină după ce toți elevii au participat măcar o dată la fiecare rundă.

- 2 Urmărește prezentarea lui Adrian Covaci, intitulată *O materie care nu se predă la școală: eșecul*, pe site-ul <https://www.youtube.com/watch?v=eLq9VfJ5I2w> (consultat în 10 ianuarie 2019). Redăm mai jos începutul și câteva fragmente:

„Pentru noi, elevii, școala este locul în care ne consumăm un sfert din timp [...] Dar din toată abundența

asta de materii nu sunt multe care să ne ajute în orice domeniu am alege. Nu avem ceea ce se numește *soft skills*. În schimb, eu cred că există o astfel de materie, care ar putea fi integrată. În clasa a V-a, eram genul de elev care vrea să memoreze și să învețe cât mai mult. Astfel, împins de părinți și de profesori, am ajuns la olimpiada de educație tehnologică (o materie care presupune multă memorare) și am luat locul doi. [...] Anul următor nu puteam stagna, trebuia să iau locul întâi la olimpiada de educație tehnologică. [...] Mă duc acolo, în sală, și nu fac nimic. Zero. Am fost distrus. [...] Acea materie despre care vă vorbeam ar trebui să explice cum să te dezvolți pe baza eșecului.“

Precizează ce model explicativ folosește vorbitorul. Analizează dacă în prezentare predomină faptele sau opinile și trage o concluzie privind scopul comunicării: de a informa sau de a convinge.

- 3 Explică, apelând doar la fapte, cum te pregătești tu pentru a avea performanțe școlare sau extrașcolare.
- 4 Formulează o opinie cu privire la prezentarea lui Adrian Covaci și confrunt-o cu opinile altor colegi.
- 5 Evaluatează-ți activitatea din această oră, având în vedere următoarea grilă:

CRITERII			
Atunci când ascult sau urmăresc un discurs, fac diferență între fapte și opinii și înțeleg intențiile de comunicare.			
Pot prezenta explicații clare, apelând exclusiv la fapte.			
Pot exprima puncte de vedere, apelând exclusiv la opinii.			

Lecția 8. Verbul. Tipuri de verbe

Pentru început

- Lucrați în perechi. Grupați verbele marcate prin culoare din replicile celor doi copii în predicative și nepredicative.
- Precizează care dintre verbele nepredicative identificate sunt auxiliare și menționează ce mod și ce timp formează acestea.
- Indică verbul copulativ din replicile date și menționează numele predicative împreună cu care formează un predicat nominal. Precizează partea de vorbire prin care este exprimat de fiecare dată numele predicativ.
- Formulează două enunțuri despre imaginea alăturată, folosind un verb predicativ și unul copulativ.

Tipuri de verbe

Explorare

- Notează, în caiet, toate verbele predicative din articoul alăturat.
- Alcătuiește un tabel în care să notezi verbele auxiliare și pe cele copulative din articolul dat.
- Indică modul și timpul verbelor predicative identificate la exercițiul 1.
- Indică predicatele nominale din textul dat și prin ce parte de vorbire se exprimă numele predicativ.
- Precizează valoarea verbului *a fi* din exemplele următoare:
 - Malala este o eroină a zilelor noastre.
 - Aș fi ajutat pe oricine, dacă știam că are nevoie de mine.
 - A fost în acea comunitate un individ care a schimbat destinul tuturor.
- Prin ce se asemănă preotul citat în articol cu părințele Trandafir? Formulează un enunț cu un verb predicativ și un altul în care să includi un verb copulativ pentru a evidenția asemănările dintre cei doi.

Teodor Albu este preot într-un sat în care este multă săracie. Astă l-a determinat pe omul bisericii să nu lase soarta oamenilor din sat la voia întâmplării, așa că a ales să se implice în viața comunității.

În urmă cu trei ani, preotul Teodor Albu a constatat că mulți dintre copiii care locuiau în sat nu beneficiau de o masă caldă la ei acasă. Așa că a înființat o asociație de binefacere și, prin intermediul ei, a început să asigure în fiecare zi câte un prânz celor mici. Astfel, când ies de la școală, copiii vin la cantină, unde primesc zilnic o masă caldă.

acesta este îngerul lor păzitor. Ei spun că, fără părintele Teodor Albu, viața comunității ar fi mult mai săracă.

Repere

Verbul este partea de vorbire flexibilă care arată acțiunea, starea sau existența. Verbele sunt:
a predicative, când pot să alcătuiască singure predicat (El *citește* mult.);
b nepredicative, când nu alcătuiesc singure predicat.

Verbele nepredicative sunt:	auxiliare (când intră în alcătuirea unor moduri și timpuri compuse)	<i>a avea</i>	<i>a vrea</i>	<i>a fi</i>
	copulative	indicativ, perfect compus (<i>am lucrat</i>); condițional-optativ, prezent (<i>ăș lucra</i>) și perfect (<i>ăș fi lucrat</i>). asociate obligatoriu cu un nume predicativ, formând împreună un predicat nominal; fac legătura între subiect și numele predicativ: <i>Sunt elev</i> în clasa a VII-a. Felicia <i>este isteață</i> .	indicativ, viitor standard (<i>vei lucra</i>) și viitor anterior (<i>vei fi lucrat</i>). indicativ, viitor anterior (Vor <i>fi</i> aflat vestea deja, când vei veni la mine.); conjunctiv, perfect (Ce bine era să <i>fi plouat</i> !); condițional-optativ, perfect (Aș <i>fi</i> venit să te ajut dacă mă rugai.).	indicativ, viitor anterior (Vor <i>fi</i> aflat vestea deja, când vei veni la mine.); conjunctiv, perfect (Ce bine era să <i>fi plouat</i> !); condițional-optativ, perfect (Aș <i>fi</i> venit să te ajut dacă mă rugai.).

Verbul *a fi* poate fi copulativ (*Sunt curajos*.), predicativ (*Sunt multe cărți pe raft*.) sau auxiliar (*Aș fi plâns*.)

Verbele predicative au funcția sintactică de predicat verbal atunci când au categoria modului.

Verbele copulative alcătuiesc, împreună cu numele predicativ, un predicat nominal atunci când au categoria gramaticală a modului.

Alte verbe copulative

Explorare

- Explică de ce nu este posibil enunțul: *Mihai a devenit*. Ce ai adăuga pentru ca acesta să capete sens?
- Lucrați în perechi. Decideți care sunt predicatele în exemplele de mai jos și menționați valoarea verbelor *a ieși*, *a ajunge* și *a se face* în aceste enunțuri.
 - După ce termină cursurile de teologie, *iese* preot.
 - Am ajuns* olimpic, pentru că am învățat mult.
 - Tata *s-a făcut* avocat, ca toți din familia lui.
- Construiți enunțuri în care verbele *a ieși*, *a ajunge* și *a se face* să aibă valoare predicativă.
- Completează oral enunțurile de mai jos cu substantive potrivite. Care sunt predicatele în propozițiile create?
 - Fericirea înseamnă
 - O victorie înseamnă
 - Cooperarea înseamnă
- Descrie fotografia de la începutul acestei lecții, completând enunțurile următoare cu adjectivele potrivite:
 - Copiii par
 - Cerul pare
 - Copacii par
- Indică enunțul în care verbul *a rămâne* nu are valoare predicativă. Între ce cuvinte face legătura?
Bunica *a rămas* frumoasă peste ani. *Am rămas* acasă.

Repere

Verbele copulative nu au sens deplin singure și cer obligatoriu un nume predicativ, pentru ca enunțul să aibă înțeles. Verbul copulativ și numele predicativ alcătuiesc împreună un predicat nominal.

Verbele copulative cele mai frecvente sunt:

- a fi*, când are alt sens decât „a se află”, „a există”, „a dura” etc.: *El este perseverent*. Ana este pictoriță.;
- a deveni*, care este întotdeauna copulativ: *A devenit profesor*. Ea a devenit obraznică.;
- a ajunge*, *a ieși*, *a se face* când înseamnă „a deveni”: *A ajuns faimoasă*. S-a făcut inginer. A ieșit paramedic.;
- a însemna*, când nu are sensul „a nota” și arată echivalența dintre subiect și numele predicativ: Prietenia înseamnă respect necondiționat.;
- a părea*, când în propoziția din care face parte există subiect: *Ei păreau veseli*.;
- a rămâne*, când are sensul „a-și păstra calitățile, însușirile”: *El a rămas nedumerit*.

Aplicații

- 1 Identifică predicatele verbale și pe cele nominale din enunțurile de mai jos.
- Am ajuns acasă. A ajuns persoană importantă.
 - S-a făcut cuminte. Supa s-a făcut repede.
 - Tatăl meu este IT-ist. Pe strada mea sunt plopi.
 - Elevii au ieșit în curte. Amicii lui au ieșit ingineri.
 - Vocația înseamnă dăruire. Însemnez în agenda ziua mea de naștere.
 - Pare că zâmbește. Ea pare veselă.
- 2 Precizează valoarea morfologică a verbului subliniat în exemplul următor:
„Dar tăină-l Dumnezeu! – tot bun om rămâne părintele.”

- 3** Analizează predicatele nominale din următoarele fragmente din nuvela *Popa Tanda*, după modelul de mai jos.

„Trandafirică a ajuns popă în satul tătâne-său, în Butucani.“ • „Câtă vreme vor fi sărăcenii leneși, ei vor rămânea săraci ...!“ • „Toate s-au schimbat; numai părintele Trandafir a rămas verde, vesel și harnic.

„**a ajuns popă**“ – predicat nominal, alcătuit din verbul copulativ „a ajunge“, modul indicativ, timpul perfect compus, persoana a III-a, numărul singular + numele predicativ „popă“, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul masculin, numărul singular, cazul nominativ, nearticulat

Portofoliu

Scrie-i unui prieten despre planurile tale privind studiile și cariera, folosind cât mai multe dintre verbele copulative indicate în rubrica *Repere* de la pagina 64. Subliniază-le. Schimbă caietul cu colegul/colega de bancă și evaluați-vă reciproc textele.

Locuțiunea verbală

Explorare

- 1** Indică un sinonim pentru grupul de cuvinte colorat.
„Oamenii ascultau bucuros; le plăcea să stea de vorbă cu popa.“ (Ioan Slavici, *Popa Tanda*)

- 2** Ce parte de propoziție este substantivul *cu popa*, care determină grupul de cuvinte scris colorat la exercițiul 1?

Repere

Locuțiunea verbală este grupul unitar de cuvinte, sinonim cu un verb, care are întotdeauna în componență un verb.

Locuțiunile verbale se comportă în propoziție ca verbul, fiind determinate de complemente. Ele nu pot fi determinate de atribute, substantivele din componență lor fiind, de obicei, nearticulate.

Locuțiunile verbale al căror verb are categoria modului îndeplinesc în propoziție funcția sintactică de predicate verbale. Locuțiunile verbale apar frecvent în limbajul oral.

Aplicații

- 1** Combină cuvintele date, astfel încât să obții locuțiuni verbale. Poți folosi prepozițiile de mai multe ori. Alcătuiește apoi enunțuri cu acestea.

- 2** Indică verbe sinonime pentru locuțiunile verbale de mai jos.

a da de-a dura

a da socoteală

a spăla putina

a face din țânțar armăsar

a da zor

a lua la rost

- 3** Lucrați în perechi. Identificați exemplele în care există o locuțiune verbală și argumentați-vă alegerea.

a I-a părut rău că a întârziat.

b A ajuns la sapă de lemn.

c A tras folosul cel mai mare din această situație.

d Le-am dat de veste imediat ce am ajuns.

- 4** Identifică locuțiunile verbale din exemplul de mai jos și analizează-le după modelul dat.

„Când mi-l aduc aminte pe dânsul, mi se desfășoară înaintea ochilor întreaga lume a tinerețelor.“

Ioan Slavici, *Budulea Taichii*

„**aduc aminte**“ – locuțiune verbală alcătuită din verb, modul indicativ, timpul prezent, persoana I, numărul singular + adverbul „aminte“

„Unde află un om, părintele Trandafir începea a-l face de râs și a-și bate joc de el în tot chipul.“

Ioan Slavici, *Popa Tanda*

Lecția 9. Modurile și timpurile verbului

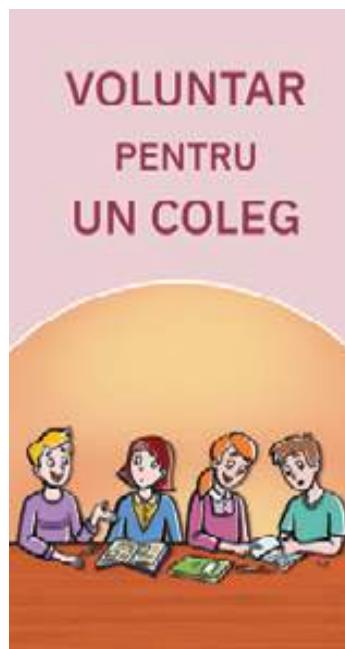
Modurile

Explorare

- 1 Lucrați în grupe de câte 4 – 6 elevi. Citiți fragmentul de mai jos și notați în caiet, pe două coloane, verbele predicative și pe cele copulative.

Unii copii au o familie care ar da orice să îi sprijine. Alții însă nu sunt la fel de norocoși, pentru că nu este nimeni lângă ei care să îi ghideze. Deși au pornit la drum la fel de încrăzători ca orice alt copil, ei nu au avut sprijinul de care ar fi putut să beneficieze în anumite momente dificile. Să fi primit doar puțin ajutor și ar fi reușit să nu rămână în urma celorlalți elevi din clasă.

Ai avut, cu siguranță, colegi cu o situație asemănătoare, pentru că nu primiseră asistența necesară. Ai putea încerca să-i ajuți. Acesta este momentul să devii voluntar. Astfel, le vei putea da o mâna de ajutor colegilor tăi, care merită o nouă șansă. Nu-i lăsa să abandoneze școala! Dăruiește-le puțin din timpul tău! Ajută-i să devină oameni împliniți!

- 2 Propune un sinonim pentru locuțiunea verbală din text.
- 3 Grupează verbele identificate în funcție de mod.
- 4 Precizează modul fără forme specifice pentru timp. Indică pentru ce persoane au forme verbale la acest mod.
- 5 Care dintre timpurile indicativului nu este prezent în textul dat? Cum explici lipsa acestuia? Formulează un enunț cu un verb la acest timp al indicativului.

Repere

Modul este forma pe care o ia verbul pentru a arăta felul în care vorbitorul consideră acțiunea.

Verbele care au categoria gramaticală a modului își modifică formă după persoană și număr și au funcția sintactică de predicat în propoziție. Cele patru moduri sunt:

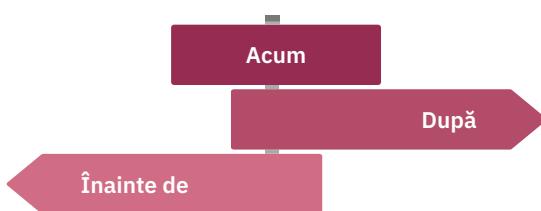
Indicativul	arată o acțiune sigură, reală	De exemplu: <i>Ei au plecat</i> în excursie.
Imperativul	arată o acțiune posibilă, realizabilă, exprimând un ordin, un îndemn, un sfat, o rugămintă	De exemplu: <i>Plecăți mai repede!</i>
Conjunctivul	arată o acțiune posibilă, realizabilă	De exemplu: <i>Vreau să plec</i> acasă.
Conditionul-optativ	arată o acțiune posibilă, a cărei realizare depinde de o condiție, sau o acțiune dorită	De exemplu: <i>Aș pleca</i> la munte.

Indicativul

Explorare

- 1 Desenează în caiet un indicator asemănător celui de mai jos și notează verbele la modul indicativ din textul dat în dreptul săgeții potrivite. Reține că adverbul *acum* desemnează momentul vorbirii, prezentul.

Un om călătorea cu trenul. La o hurducătură mai puternică, își pierde o sandă. Omul și-o scoate și pe cealaltă și o aruncă.

Un altul, care stătea lângă el și asistase la gestul lui, l-a întrebat de ce a făcut asta.

— Ce să fac cu o singură sandă? răspunse omul. Dacă va găsi cineva o singură sandă, la ce îi va folosi? Măcar aşa le va găsi pe amândouă.

Adaptare după *Cele două sandale*, din Jean-Claude Carrière, *Cercul minciinoșilor. Povești filosofice din toată lumea*

- 2** Precizează timpurile verbelor la modul indicativ din textul de la exercițiul 1.
- 3** Indică sufixele și desinențele următoarelor verbe din text: *călătorea, aruncă, asistase, răspunse*.
- 4** Care dintre formele de viitor (viitor standard, viitor anterior sau viitor în trecut) este prezentă în text?
- 5** Formulează enunțuri cu formele de viitor care nu apar în text.
- 6** Poate fi asociat proverbul „Lăcomia strică omenia.” cu povestirea *Cele două sandale*? Explică.
- 7** Ce exprimă prezentul indicativului în proverbe? Poți alege dintre următoarele variante:
- o acțiune petrecută în momentul vorbirii;
 - un adevăr general;
 - o acțiune repetată în mod obișnuit;
 - o acțiune petrecută în viitor.

Repere

Indicativul este singurul mod care are forme pentru toate timpurile (prezent, trecut și viitor).

Prezentul arată desfășurarea acțiunii în momentul vorbirii. Suffixele de prezent (scrisе cu roșu) sunt variate în funcție de conjugare (*cântăm, păreți, oferim, coborâm, lucrez, lucrează, povestești, povestești, hotărâsc, hotărâști*).

Prezentul este folosit și în enunțuri cu valoare de adevăr universal, în proverbe (*Leneșul mai mult aleargă*) sau în enunțuri care se referă la adevăruri științifice (*Sistemul nostru solar este parte a galaxiei Calea Lactee*).

Trecutul arată desfășurarea acțiunii înainte de momentul vorbirii. Are patru forme:

- **imperfectul** exprimă o acțiune trecută, desfășurată în paralel cu o altă acțiune trecută; suffixele de imperfect sunt **-a-** și **-ea-** (*cântam, cântai, cânta, cântam, cântați, cântau; păream, păreai, părea, păream, păreai, păreau*);
- **perfectul compus** indică o acțiune trecută, terminată în momentul vorbirii; este alcătuit din forme specifice ale verbului auxiliar *a avea* (*am, ai, a, am, ați, au*) + participiul verbului de conjugat (*lucrat, apărut, mers*); unele forme regionale includ particulele *o* și *or* la persoana a III-a singular și plural (*o venit, or venit*);
- **perfectul simplu** arată, în limba literară, o acțiune trecută și terminată în momentul vorbirii, fiind timpul povestirii la persoana a III-a; suffixele de perfect simplu sunt: **-a-, -u-, -se-, -i-, -â-**; desinența de perfect simplu este alcătuită din două părți: segmentul **-ră-** (cu realizare zero la singular) și un segment final pentru persoană și număr, comun cu alte timpuri (*lucrai, lucrași, lucră, lucrărăm, lucrărăți, lucrără*); în română actuală vorbită, se folosește numai regional, în Oltenia, Banat și Crișana, exprimând un proces încheiat de curând (*Abia venii.*);
- **mai-mult-ca-perfectul** exprimă o acțiune trecută, terminată înaintea altrei acțiuni trecute; este alcătuit din sufîxul de perfect simplu + sufîxul **-se-** de mai-mult-ca-perfect + desinența compusă din două părți, la fel ca în cazul perfectului simplu (*lucrasem, păruseși, veniserăm, hotărâserăți*).

Viitorul arată o acțiune care se va desfășura după momentul vorbirii. Are trei forme:

- **viitorul standard**, care are forme diferite pentru limba scrisă, alcătuite din verbul auxiliar *a vrea* + infinitivul verbului de conjugat (*voi veni*), și pentru limba vorbită, unde se folosește verbul *a avea* + verbul de conjugat la conjunctiv (*am să ascult*) sau o invariabil + conjunctivul verbului de conjugat (*o să ascult*); regional și familiar se utilizează *oi, și* (*ei, îi, oi*), *o* (*a*), *om, și* (*eți, îți, oți*), *or* + verbul de conjugat la infinitiv (*oi veni, și veni, or veni*);
- **viitorul anterior**, care exprimă o acțiune viitoare, terminată înaintea altrei acțiuni viitoare; este alcătuit din verbul auxiliar *a vrea* + verbul auxiliar *a fi* + participiul verbului de conjugat (*va fi venit*); este folosit rar în română actuală și întotdeauna în relație cu viitorul standard (*Când Andra va ajunge la școală, orele vor fi început.*);
- **viitorul în trecut**, care indică o acțiune viitoare desfășurată în trecut, în raport cu altă acțiune din trecut; este alcătuit din imperfectul verbului *a avea* și conjunctivul verbului de conjugat (*Abia după ce am citit cartea aveam să înțeleg de ce mi-ai recomandat-o.*)

Imperativul

Explorare

- 1** Citește sfaturile oferite celor care vor să devină voluntari și notează în caiet verbele la imperativ.
- 2** Află mai întâi calitățile de care ai nevoie pentru a deveni voluntar! Poate fi vorba de entuziasm, de energie, de anumite aptitudini.

- Fii sincer, deschis și organizat!
- Nu ezita să întrebă atunci când nu știi cum poți ajuta!
- Fii curajos! De cele mai multe ori cel mai greu lucru în voluntariat este să faci primul pas.

- 2 Precizează la ce persoană sunt verbele la imperativ din textul dat.
- 3 Ce formă verbală nepersonală este folosită la forma negativă a imperativului, la persoana a II-a, singular?

Repere

Modul imperativ nu are forme specifice de timp. Are forme doar pentru persoana a II-a, singular și plural.

Are formă afirmativă (*Vino! Veniți!*) și formă negativă. Forma negativă, la persoana a II-a, singular, este alcătuită din adverbul *nu* + verbul de conjugat la infinitiv (*Nu veni!*), iar la persoana a II-a, plural, din adverbul *nu* + imperativul afirmativ (*Nu veniți!*).

La persoana a II-a, singular, verbul *a fi* are formele *fii* (*Fii vesel!*), respectiv *nu fi* (*Nu fi trist!*).

Modul conjunctiv

Explorare

- 1 Notează în caiet verbele la modul conjunctiv din mesajul redat alături.
- 2 Indică timpurile verbelor la modul conjunctiv din textul de la exercițiul 1.

L	R	C	T	
L	R	C	T	

Hei, Adi!
Am încercat să te sun, dar nu aveai semnal. Să ţi se fi descărcat bateria? Voi am să te rog să-mi împrumuți carteia pe care trebuie s-o citim pentru cercul de lectură. Să știi că m-am făcut curios după ce mi-ai spus despre ea. Să nu uiți să mi-o aduci mâine, te rog!

Luca

- 3 Formulează un răspuns pentru Adi, folosind cel puțin un verb la conjunctiv prezent și altul la conjunctiv perfect. Subliniază-le.

Repere

Modul conjunctiv arată o acțiune posibilă, realizabilă. Marca gramaticală a modului conjunctiv este conjuncția *să*. Modul conjunctiv are două timpuri:

- **present** – arată o acțiune desfășurată în momentul vorbirii sau după momentul vorbirii; este alcătuit din conjuncția *să* + forme identice cu cele de indicativ prezent ale verbului de conjugat, cu excepția persoanei a III-a, singular și plural (*să vin, să vii, să vină, să veniam, să veniți, să vină*);
- **perfect** – arată o acțiune desfășurată înainte de momentul vorbirii; este alcătuit din conjuncția *să* + verbul auxiliar *a fi* + participiul verbului de conjugat; are aceeași formă la toate persoanele, la ambele numere (*să fi venit*).

Modul condițional-optativ

Explorare

- 1 Notează în caiet verbele la modul condițional-optativ din fragmentul de mai jos, extras din textul *Cel mai mult și mai mult*, semnat de Simona Popescu.

„Și era vorba de-un nou-născut care urla ca din gură de șarpe, nici că se orea. [...] și-atunci regele-tată-l întrebă ce să-i dea, ca să tacă, ce vrea el, ce vrea? Iar

prințisorul a spus [...]: «Cel mai mult și mai mult eu aş vrea să fiu... nemuritor.» [...] Cine și-ar dori să fie nemuritor, mă-ntrebam? Eu mi-ăș fi dorit să-i salvez pe toți, tot ce-am iubit [...].“

- 2 Precizează timpurile verbelor la modul condițional-optativ de la exercițiul 1.

Repere

Modul condițional-optativ are două timpuri:

- **present** – care arată o acțiune desfășurată în momentul vorbirii sau după momentul vorbirii; se formează cu verbul auxiliar *a avea* + infinitivul verbului de conjugat (*aș veni*);
- **perfect** – care arată o acțiune desfășurată înainte de momentul vorbirii; se formează cu verbul auxiliar *a avea* + verbul auxiliar *a fi* + participiul verbului de conjugat (*aș fi venit*).

Aplicații

- 1 Identifică modul și timpul verbelor din narătirea următoare:

„Un om sărman, care cersea din poartă în poartă, a zărit într-o bună zi o caleașcă de aur, iar în caleașcă stătea un rege frumos și surâzător.

Săracul și-a spus de îndată în sinea lui: suferințele mele au luat sfârșit. Simt că regele a venit aici doar pentru mine. Am să primesc ceva din firimiturile avariilor lui și am să duc de azi înainte o viață lipsită de griji. Într-adevăr, regele a opri caleașca în dreptul lui. Cerșetorul, care îngenunchease cu fruntea în țărâna, s-a ridicat și l-a privit. Deodată, regele a întins o mână spre cerșetor:

– Ce-mi dai?

Săracul, uimit și încurcat, n-a știut ce să-i răspundă. Vrea oare regele să glumească? Apoi, când a văzut chipul luminos al regelui și mâna întinsă, a scotocit în traistă și a găsit câțiva pumni de orez. A luat un bob de orez și i l-a dat regelui.

Seara, cerșetorul și-a golit traista și a găsit un bob de aur. A început să plângă amar...

– Dacă știam, îi dădeam tot orezul...“

Adaptare după *Cerșetorul și regele*, în Jean-Claude Carrière, *Cercul minciinosilor. Povești filosofice din toată lumea*

- 2 Precizează care este timpul povestirii la persoana a III-a cel mai frecvent utilizat în text.

- 3 Ce valoare a prezentului apare în următorul proverb: „Cine dăruiește dobândea înzecit.“?

- 4 Ce formă a viitorului apare în text?

- 5 Indică un verb din text care se află la forma negativă.

- 6 Trece la modul imperativ verbal din replica regelui.

- 7 Rescrie paragraful care începe cu substantivul *săracul*, înlocuind verbele la perfect compus cu:

- a verbe la perfect simplu, modul indicativ;
- b verbe la timpul prezent al indicativului.

- 8 Compară cele trei variante ale aceleiași secvențe. Care dintre ele sună învechit? Care ți se pare că redă cel mai bine dinamica întâmplărilor relatate?

- 9 Pune-te în situația omului sărman și formulează un enunț în care să folosești verbe la modul condițional-optativ pentru a spune cum ai fi procedat.

- 10 Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Identificați formele regionale ale verbelor din enunțurile date. Indicați pe hartă regiunea/regiunile unde credeți că sunt folosite.

a Ana o fost acasă ieri. Dar ei n-or trecut pe la ea.

b Văzui ce făcu, aşa că plecai şi eu repejor spre gară.

c Védem noi cum rezolvăm.

d Martorul să vie şi să spuie cum a fost!

Provocări

- 1 Scrie o scurtă narătire referitoare la o experiență personală, care să ilustreze proverbul „Prietenul la nevoie se cunoaște“. Încercuiește verbele folosite pentru nararea evenimentelor și precizează timpul modului indicativ pentru care ai optat. Poți alege între prezent, perfect compus sau perfect simplu.
- 2 Redactează, împreună cu un coleg/o colegă, zece reguli de bună purtare. Poți folosi, la alegere, verbe la modul imperativ, forma pozitivă și forma negativă, sau verbe la modul conjunctiv, timpul prezent.
- 3 Ce planuri ai pentru următorul weekend? Răspunde folosind verbe la condițional-optativ și la modul conjunctiv.

Lecția 10. Forme verbale nepersonale: infinitivul și participiul

Infinitivul

Explorare

- Identifică verbele la infinitiv din exemplele de mai jos și compară forma acestora.
 - A respecta diversitatea este important. • Dorința ei este de a pleca în tabără în vacanța de iarnă. • Poți intra și tu în associația de voluntari. • Putem vorbi pe WhatsApp sau pe Skype în fiecare zi.
- Precizează prin ce se deosebește forma infinitivului colorată în exemplul următor de cele de la exercițiul 1: *Dacă ar fi mai atenți la ore, ar avea mai mult de câștigat. Fire-ar ei de aiuriți!*
- Verbele la infinitiv din exemplele de la exercițiul 1 îndeplinesc rolul de centru sau de adjunct? Precizează funcțiile sintactice ale acestora.
- Lucrați în perechi. Precizați funcțiile sintactice ale verbelor la infinitiv din exemplele de mai jos.
 - A *citi* este o bucurie pentru mine. • Poți *ajuta* și tu, dacă ești dispus *a petrece* o oră la bibliotecă. • Ei se tem *de a greși* rezolvarea la teză. • Dorința lui *de a reuși* este susținută de multă muncă. • Dorința Anei este *de a reuși* în tot ce face.

Repere

Infinitivul denumește o acțiune sau o stare și reprezintă forma din dicționar a verbului. Infinitivul are două forme:

- formă scurtă**, care poate apărea:
 - cu prepoziția *a*: *A ajuta* este o dovadă de generozitate. Am preluat ideea lui *de a face* voluntariat.
 - fără prepoziția *a*: *Pot rezolva* toate exercițiile.

- formă lungă**, cu sufixul *-re*, care este învechită și rară, apare în forme inverse ale condițional-optativului („Închinare-aș și n-am cui/Închinare-aș murgului“ – balada *Toma Alimoș*). Această formă nu trebuie confundată cu substantivele obținute din verbe, care pot fi articulate și pot fi determinate de un adjecțiv. (*Precizarea* profesorului este importantă. Am reținut importanta *precizare*.)

Infinitivul are marca *a* și sufixe diferite pentru fiecare conjugare a verbului (vezi alăturat clasificarea conform *Gramaticii de bază a limbii române*):

- Verbele la infinitiv pot îndeplini următoarele funcții sintactice:
- subiect: *A vîsa* este minunat.
 - nume predicativ: Pasiunea lui este *de a explora* culturi diferite.
 - complement direct: *Pot învăța* din greșeli. *Învăță a scrie* corect!
 - complement prepozițional: Se gândește *la a da* un mesaj.
 - atribut verbal: Andrei este mereu cuprins de teama *de a vorbi* în public.

conjugarea I
<i>a lucra</i>
conjugarea a II-a
<i>a vedea</i>
conjugarea a III-a
<i>a râde</i>
conjugarea a IV-a
<i>a vorbi</i>
conjugarea a V-a
<i>a hotărî</i>

Participiul

Explorare

- Precizează modurile și timpurile formate cu ajutorul participiului în verbele din replicile celor patru copii.
- Ce parte de vorbire devin participiile scrise colorat în replicile copiilor? Explică.
- Notează forma negativă a următoarelor adjective provenite din participii, după modelul *făcut – nefăcut*:
 - citit • mâncat • aflat • visat • hotărât • copt • ars.
- Arată cum sunt formate următoarele adjective provenite din participii și explică ortografia acestora: *nemaiîncercat, nemaiîmpomenit*.

Repere

Participiul arată o acțiune terminată, suferită sau îndeplinită de o ființă sau de un lucru.

Participiul ca formă nepersonală sau **nonfinită** intră în componență unor moduri și timpuri compuse, când este precedat de un verb auxiliar: indicativ, perfect compus (*am vorbit*); indicativ, viitor anterior (*voi fi vorbit*); conjunctiv, perfect (*să fi vorbit*); condițional-optativ, perfect (*aș fi vorbit*).

Participiul are **sufixe specifice**, cu realizări diferite în funcție de conjugare:

-at	pentru verbele de conjugarea I (cântat, lucrat);
-ut	pentru verbele de conjugarea a II-a (văzut, plăcut) și pentru unele verbe de conjugarea a III-a (trecut, făcut);
-s	pentru unele verbe de conjugarea a III-a (mers, rămas);
-t	pentru o serie restrânsă de verbe de conjugarea a III-a (copt, rupt);
-it	pentru verbele de conjugarea a IV-a (citit, vorbit);
-ât	pentru verbele de conjugarea a V-a (doborât, părât).

Când apare independent, participiul devine **adjectiv provenit din participiu** și îndeplinește funcția sintactică de atribut adjectival (cartea *citită*, prietenii *apropiate*) sau de nume predicativ (Amintirile sunt *plăcute*.).

Forma negativă a participiului se obține cu ajutorul prefixului *ne-* (*neflat*, *nedormit*). Între prefixul *ne-* și participiul se poate intercală semiadverbul *mai* (*nemaiauzit*, *nemaivăzut*).

Aplicații

1 Grupează verbele de mai jos în funcție de conjugare. Prin ce diferă forma infinitivelor de mai jos față de forma de dicționar?

- a asculta • a coborî • a dovedi • a durea • a cânta
- a doborî • a face • a învinge • a mâncă • a merge
- a munci • a părea • a povesti • a urî • a vedea

2 Transformă prima parte a următoarelor enunțuri, folosind forme inverse ale condiționalului-optativ. Ce formă a infinitivului ai inclus în enunțul tău?

- a Ar mâncă jar pentru a-i dovedi că are dreptate.
- b Ar dormi până mâine ca să se odihnească.

3 Lucrați în perechi. Analizați verbele la infinitiv din exemplele de mai jos, urmând modelul dat.

- a Învăța este dorința lui cea mai mare.
 - b Am fost impresionată de ambiția ei de a reuși.
 - c Dorința mea este de a studia arhitectura.
 - d M-am temut de a intra în rândul voluntarilor, dar acum sunt fericit că am reușit.
 - e Oana are teama de a merge la dentist.
- „a **învăța**“ – verb predicativ, conjugarea I, infinitiv, funcția sintactică de subiect

4 Alege forma corectă a verbelor la infinitiv din exemplele următoare:

- a E greu a ști/a știi cum să procedezi în asemenea situații. • Poți veni/venii până la mine?
- b Mi-ar place/plăcea să merg la bunici. • A crezut că a tace/a tăcea este cea mai bună strategie.

5 Notează participiul verbelor de la exercițiul 1 și subliniază sufixele specifice acestei forme verbale nepersonale.

6 Precizează verbele la participiu și adjectivele provenite din participiu din exemplele de mai jos.

Am colindat prin tot satul, până ce toată lumea a înteles de ce acești copii încercați de nevoi trebuie să fie ajutați. I-aș fi ajutat și eu, dacă aș fi știut ce înseamnă un copil întristat de greutățile vietii.

7 Lucrați în perechi. Menționați modurile și timpurile formate cu ajutorul participiului în exemplele date.

• Am vorbit cu toți colegii mei. • Vor fi văzut filmul când vom merge în vizită la ei. • Să fi știut despre această comunitate, aș fi încercat să fiu de folos. • Aș fi mers la ziua ei dacă m-ar fi invitat. • A vizitat muzeul din oraș.

8 Lucrați în grupe de 3 – 4 elevi. Formulați enunțuri pentru a explica zicătorile date, urmând modelul de mai jos. Precizați ce formă a infinitivului ati folosit.

• „a avea ac de cojocul cuiva“ • „a avea mai mult noroc decât minte“ • „a da mărgăritare porcilor“ • „a despica firul în patru“ • „a face pe cineva cu ou și cu oțet“ • „a face pe cineva de două parale“

„A avea ac de cojocul cuiva“ înseamnă
a ști cum să pui la punct pe cineva.

9 Imaginează-ți că faci parte din echipa de jurnaliști ai revistei on-line a școlii. Redactează un scurt articol, de maximum zece rânduri, despre o activitate de voluntariat, în care să folosești trei timpuri în care intră participiul. Subliniază-le.

Lecția 11. Forme verbale nepersonale: gerunziul și supinul

Gerunziul

Explorare

- 1 Citește *poemul-diamond* în care este prezentat personajul Popa Tanda. Ce fel de acțiune exprimă formele verbale nepersonale din al treilea și din al cincilea rând? Poți alege dintre variantele: **a** o acțiune trecută; **b** o acțiune viitoare; **c** o acțiune în desfășurare.

Popa Tanda
 harnic, hotărât,
predicând, sfătuind, dojenind,
 preot, soț, părinte, bunic
muncind, oferind, izbândind,
 responsabil, apreciat,
 un exemplu.

- 2 Observă sufixele specifice în următoarele verbe: *predicând, părând, făcând, sfătuind, ocărând*. Precizează la ce conjugare apare un sufix diferit.
- 3 Folosind sufixele de la exercițiul anterior, notează în caiet gerunziul verbelor: *a asculta, a clipi, a coborî, a curge, a explică, a înțelege, a părî, a vedea, a vorbi*.
- 4 Trece la forma negativă verbele scrise colorat în poemul de la exercițiul 1.
- 5 Lucrați în perechi. Indicați funcția sintactică a formelor verbale subliniate în următoarele exemple:
- Andrei vine spre noi *plângând*.
 - Ieșind din casă, a auzit un zgomot ciudat.
 - Și-a scuturat părul *șiroind* de apă.

Repere

Gerunziul denumește o acțiune în desfășurare, fără referire precisă la momentul vorbirii.

Sufixele specifice de gerunziu sunt **-ând** (de exemplu: *apărând, lucrând, mergând, hotărând*) și **-ind** (de exemplu: *evidențind, fugind, muncind, subliniind*).

Gerunziul are formă afirmativă (de exemplu: *auzind*) și formă negativă (de exemplu: *neauzind*), obținută cu prefixul *ne-*. Între forma de gerunziu și prefixul de negație se poate intercală semiadverbul *mai* (de exemplu: *nemaiau-zind*). Gerunziul poate primi clitice pronominale, care sunt atașate după verb (de exemplu: *văzându-mă, văzând-o*).

Când se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat, gerunziul devine adjecтив, construcția numindu-se gerunziu acordat (de exemplu: A răspuns cu buzele *tremurânde*.).

Verbele la gerunziu pot îndeplini funcțiile sintactice menționate în tabelul alăturat.

circumstanțial de mod	Cântă <i>atingând</i> clapele pianului cu grație.
circumstanțial de timp	Trecând prin parc, a văzut-o pe Maria.
atribut verbal	Cu hainele <i>fluturând</i> , alerga spre pădure.

Supinul

Explorare

- 1 Citește mesajul primit de Andrei de la un vecin plecat în condeiu, pe care s-a oferit să-l ajute. Notează în caiet formele verbale nepersonale scrise colorat.

Dragă Andrei, ca să-ți fie mai ușor **de reținut**, îți scriu o listă cu ce ar fi **de făcut** cât sunt eu plecat:

- **de scos** câinele la plimbare de două ori pe zi;
- **de strâns** rufelete puse la uscat;
- **de luat** storcătorul de fructe de la atelierul de reparații;
- **de udat** florile o dată la trei zile;
- **de verificat** cutia poștală la sfârșitul săptămânii.

Mulțumesc mult!

Nea Mihai

- 2** Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Comparați cuvintele evidențiate prin culoare în mesajul de la exercițiul 1, care reprezintă verbe la supin, cu infinitivul, participiul și gerunziul. Aveți în vedere:
- ce fel de acțiune exprimă și de care dintre celelalte două forme verbale nepersonale se apropie mai mult;
 - structura; prin ce se aseamănă și prin ce diferă de structura celorlalte două forme verbale nepersonale.
- 3** Ce funcții sintactice au primele două verbe la supin de la exercițiul 1?

Repere

Supinul este o formă verbală nepersonală care denumește acțiunea, la fel ca infinitivul.

Supinul este alcătuit din prepoziție + forma de participiu a verbului. Prepozițiile care pot intra în alcătuirea supinului sunt: *de, din, după, la, pentru* etc.

Supinul are formă afirmativă (de exemplu: Justificația ei este *de înțeles*.) și formă negativă (de exemplu: Justificarea ei este *de neînțeles*.).

Funcțiile sintactice ale supinului sunt menționate în tabelul alăturat.

subiect	<i>De spus</i> e ușor, <i>de făcut</i> e mai dificil.
nume predicativ	Îndemnul lui este <i>de urmat</i> .
atribut verbal	În supermarket se găsesc cartofi <i>de copt</i> , cartofi <i>de prăjit</i> și cartofi <i>de fierit</i> .
complement direct	Am terminat <i>de citit</i> , acum încep să scriu.
complement prepozițional	M-am plăcuit <i>de așteptat</i> în stație.

Aplicații

- 1** Identifică verbele la gerunziu din exemplele următoare, extrase din nuvela *Popa Tanda* de Ioan Slavici, și analizează-le după modelul dat.

- „Școlile cele mari nu se fac numai iac-așa, mergând și venind.“
- „[...] săraceneanul se oprește aici, adapă caii și mai stă puțină vreme, așteptând ca să vie vrum drumeț...“
- „«Bătrânu! na-ți căciula, nu sta cu capul gol!» grăiește bunica, întinzând căciula pe fereastră.“
- „[...] el își neteză mustățile și răspunde privind fălos spre acel loc...“.
- „I s-a făcut milă de bietul popă și i-a dat dreptate, ocărând pe poporeni.“

„mergând“ – verb predicativ, conjugarea a III-a, gerunziu, funcția sintactică de circumstanțial de mod

- 2** Identifică verbele la supin din exemplele următoare, extrase din romanul *Inocenții* de Ioana Pârvulescu, și analizează-le după modelul dat.

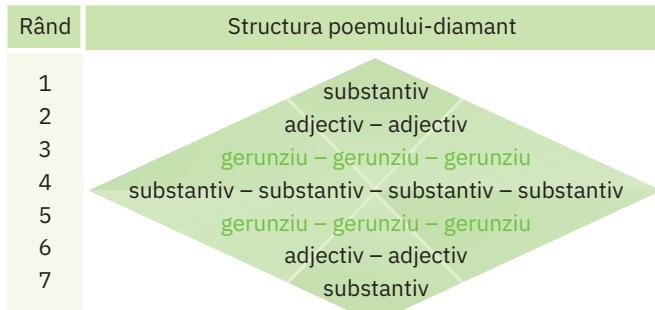
- „Terminasem și eu de făcut, ce-i drept, cu ajutor, pasta de pește.“
- „Mama-mare s-a întrerupt din povestit.“
- „M-am sculat în picioare, să vin mai aproape, să văd mai bine. O greșală de neierat.“
- „Părea ușor de înțeles, parcă știam deja esperanto.“
- „*de făcut*“ – verb predicativ, conjugarea a III-a, supin, funcția sintactică de complement direct

- 3** Alcătuiește câte un enunț pentru fiecare funcție sintactică a gerunziului și a supinului menționată la rubrica *Repere*. Schimbă apoi caietul cu colegul/colega de bancă și verificați-vă reciproc rezolvările.

Provocări

- 1** Scrie un poem-diamant cu titlul *Voluntarii*. Urmează modelul alăturat.
- 2** Notează cinci recomandări pentru a-ți îmbunătăți abilitățile de redactare. Folosește supinul de fiecare dată.

Lecția 12. Posibilități combinatorii ale verbului. Circumstanțialul de cauză

Posibilități combinatorii ale verbului. Actualizare

Explorare

- 1 Identifică verbele care au categoria modului din următorul text:

Ideea de a sărbători în 6 octombrie Ziua Mondială a Zâmbetului și a Faptelor Bune îi aparține artistului american Harvey Ball. În 1963, o companie de asigurări s-a gândit la nevoia de a găsi o modalitate de a ridica moralul angajaților și a apelat la Ball. Artistul a desenat celebrul *Smiley face* în doar zece minute; „față zâmbitoare” cucerește rapid oamenii și devine simbol al bunăvoiței și al veseliei. Totuși, pentru că ajunsese prea comercial, *Smiley face* risca să-și piardă înțelesul original. De aceea, în 1999, Ball a propus instituirea Zilei Mondiale a Zâmbetului și a Faptelor Bune. În această zi, oamenii sunt veseli și fericiti, pentru că pot sărbători distractiv și creativ zâmbetul, în școli, în spitale, în parcuri sau pe străzi. Mottoul acestei zile îndeamnă la fapte bune: „Zâmbiți, faceți o faptă bună și ajutați-i pe oameni să zâmbească!”

După http://stiri.tvr.ro/6-octombrie-zia-zambetului-si-a-faptelor-bune_822880.html#view, consultat la 1 martie 2019

- 2 Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi și rezolvați sarcinile de mai jos. Confruntați apoi soluțiile grupelor.

- Grupați verbele identificate la exercițiul 1, având în vedere funcția sintactică pe care o îndeplinesc în propoziție: predicat verbal sau predicat nominal.
- Precizați prin ce sunt exprimate numele predicative din componența predicatorilor nominale identificate anterior.
- Extrageți din textul dat două propoziții cu subiecte neexprimate diferite, precizând felul fiecărui.
- Identificați următoarele tipuri de complemente care intră în relație cu verbele din textul de la exercițiul 1: complement direct, complement indirect, complement prepozițional. Precizați părțile de vorbire prin care se exprimă complementele identificate.
- Găsiți circumstanțialele de loc, de timp și de mod care intră în relație cu verbele în textul de la exercițiul 1. Precizați părțile de vorbire prin care se exprimă circumstanțialele identificate.
- Găsiți, în text, două verbe la infinitiv care au funcții sintactice diferite: de atribut verbal și de complement direct.

Repere

Verbul ocupă doar poziția de **centru** al **grupului verbal** atunci când are categoria modului. El poate îndeplini funcția sintactică de:

- predicat verbal, când este exprimat prin verb predicativ;
- predicat nominal, când un verb copulativ se asociază cu un nume predicativ.

În calitate de centru, verbul la mod personal se poate combina cu:

- numele predicativ, care constituie o poziție sintactică distinctă în cadrul predicatorului nominal și intră într-o relație ternară cu verbul copulativ și cu subiectul, cărora li se subordonează;
- subiectul (exprimat sau neexprimat), care se află într-o relație de interdependență cu predicatorul;
- diferite tipuri de complement, care se subordonează verbului și intră în alcătuirea grupului verbal:
 - > complementul direct: *Am văzut un film extraordinar ieri.*
 - > complementul prepozițional: *A apelat la voluntari.*
 - > complementul indirect: *Preotul s-a adresat sătenilor.*

- diferite tipuri de circumstanțiale, care intră în componența grupului verbal:
 - circumstanțialul de loc: *A intrat în biserică*.
 - circumstanțialul de timp: *Vine sămbăta viitoare pe la noi*.
 - circumstanțialul de mod: *Ea îi ajută cu prietenie pe toți colegii săi*.

 Formele verbale nepersonale la infinitiv, supin și gerunziu pot îndeplini diferite funcții sintactice, dintre care cele mai frecvente sunt:

- atributul verbal (*dorința de a reuși*, *porumb de fier*, *lacrimi șiroind*);
- complementul direct (*Pot învăța din greșeli. Am terminat de învățat.*);
- complementul prepozițional (*M-am plăcuit de citit. Se teme de a repeta greșeala.*).

Circumstanțialul de cauză

Explorare

- 1 Lucrați în perechi. Observați planșa din romanul grafic *Zâmbete* de Raina Telgemeier. Precizați unde credeți că se petrece scena, cine rostește cele două replici și în ce ordine.

- 2 Precizează dacă partea de propoziție scrisă cu roșu constituie o complinire obligatorie, fără de care propoziția nu are sens, sau una facultativă, care oferă informații în plus. Justifică-ți răspunsul.
- 3 Ce crezi că exprimă partea de propoziție scrisă colorată? Ai în vedere întrebarea la care răspunde.

„*din ce cauză* a leșinat?

„*Fiica mea tocmai a leșinat *din neglijență* voastră!!“*

- 4 Pune întrebările potrivite pentru a afla cauza unor acțiuni în exemplele de mai jos. Subliniază cuvintele care răspund la întrebările tale.

- A făcut niște greșeli de redactare din grabă.
- Sărăcenenii s-au înfuriat de atâtă ocară.
- A plâns de bucurie, alinând copiii bolnavi.
- Neînvățând serios, nu poți lua notă bună la teză.
- Toată lumea l-a lăudat pentru reușita.

- 5 Privește imaginea și formulează enunțuri în care să exprimi posibile motive pentru care fata zâmbête. Folosește pentru exprimarea cauzei una dintre prepozițiile *de*, *din*, *pentru*, *după* + substantiv.

Repere

Circumstanțialul de cauză este un subordonat facultativ al unui verb și arată cauza unei acțiuni sau a apariției unei însușiri.

Răspunde la întrebările: *din ce cauză?*, *din ce pricină?*.

Circumstanțialul de cauză poate fi exprimat prin:

- substantiv, pronume sau numeral în acuzativ, cu prepozițiile *de*, *din*, *pentru*, *după*: *A plâns de emoție*. *Să nu te superi pentru mine!*
- adjectiv precedat de prepoziție: *De zgârcit*, *nu le-a dat copiilor nimic*.
- verb la gerunziu: *Nelucrând* tema, *ai luat notă mică*.

De obicei, circumstanțialul de cauză se află după elementul de care depinde: *Cântă de bucurie*.

Când este exprimat prin adjectiv precedat de prepoziție sau prin verb la gerunziu, circumstanțialul de cauză (împreună cu determinatele sale) plasat în fața cuvântului de care depinde este urmat obligatoriu de virgulă: *De invidios*, *nu l-a felicitat*. *Nevăzând groapa, a alunecat*.

Aplicații

- 1 Citește textul de mai jos și notează în caiet predicatele verbale și pe cele nominale.

„O faptă bună pe zi“

Cum și-a propus un Tânăr britanic să schimbe lumea cu gesturi simple. Mii de oameni îl urmăresc pe net.

Fiecare dintre noi poate să facă lumea un pic mai bună. Fiind nemulțumit de **isprăvile** teribile cu care colegii săi de generație se laudă **pe internet**, un Tânăr britanic a porțnit **cu entuziasm** **projecțul** „**o faptă bună pe zi**“. A decis să facă **zilnic** câte **un gest** frumos și, ca să-i inspire și pe alții, filmează totul și publică **pe blogul** lui. Are deja mulți fani, dintre care unii îl urmează exemplul.

Proiectul lui Luke Cameron a început **la un fast-food**. Din grija pentru o familie săracă prezentă **acolo**, Tânărul a plătit **atunci masa** acelei familii. Apoi, a donat o mulțime de lucruri **unei fundații** de caritate, a făcut mâncare **pentru niște vecini** în vîrstă și a dăruit un trandafir **unei fete** părăsite de iubit.

Adaptare după <https://stirileprotv.ro/stiri/international/o-fapta-buna-pe-zi-cum-si-a-propus-un-tanar-britanic-sa-schimbe-lumea-cu-gesturi-simple-mii-de-oameni-il-urmaresc-pe-net.html>, consultat la 1 martie 2019

- 2 Indică, din al doilea paragraf al textului de la exercițiul 1, un subiect exprimat și unul neexprimat.

- 3 Precizează complementele directe, indirecte și prepoziționale, dintre cele colorate cu verde.

- 4 Menționează tipurile de circumstanțiale, dintre cele colorate cu albastru.

- 5 Identifică cele două circumstanțiale de cauză din text.

- 6 Propune prepoziții potrivite pentru spațiile goale, astfel încât să obții circumstanțiale de cauză.

a ... timiditate, nu a reușit să facă o demonstrație clară.

b ... atâta ger, s-a făcut polei.

c A pierdut autobuzul ... aiurit.

d A primit observații ... greșelile de exprimare.

e ... efortul depus pentru olimpiadă, a fost cam obosit.

- 7 Asociază acțiunile sau trăsăturile din prima coloană cu posibilele cauze menționate în coloana a doua. Notează în caiet combinațiile realizate.

a La dentist, a urlat	• din milă
b L-a ajutat	• de încăpățânat
c A suferit	• de durere
d Are ochii roșii	• pentru fratele ei
e ... nu a vrut să recunoască.	• după plâns

- 8 Precizează ce altă valoare circumstanțială în afară de cea de cauză pot avea verbele la gerunziu din exemplele următoare:

a Văzând cățelul, Dana s-a speriat.

b Urcând scările, Alin a alunecat.

c Ascultând muzică foarte tare în căști, nu ne-a mai băgat în seamă.

d Vorbind pe skype, a uitat de teme.

e Ajutând necunoscuți, Sorin a consumat mult timp, dar a aflat multe despre sine.

Provocări

Redactează un articol pentru revista școlii despre o faptă bună pe care ai făcut-o sau pe care o poți face pentru comunitatea ta. Subliniază predicatele verbale și încercuiește-le pe cele nominale. Precizează circumstanțele faptei bune la care te referi, utilizând circumstanțialele învățate. Subliniază-le conform indicațiilor:

- circumstanțial de loc (galben);
- circumstanțial de timp (albastru);
- circumstanțial de mod (verde);
- circumstanțial de cauză (roșu).

Lecția 13. Circumstanțialul de scop

Explorare

- 1 Citește prezentarea filmului *Dă mai departe* (*Pay it forward*). Notează în caiet verbele care determină părțile de propoziție scrise colorat.

Trevor McKinney, elev în clasa a VII-a, primește spre rezolvare o temă ciudată de la noul lui profesor de științe sociale. Pentru a schimba lumea, profesorul îi provoacă pe elevi să găsească soluții. Varianta lui Trevor se bazează pe o progresie: el ajută trei oameni, care, la rândul lor, trebuie să facă fiecare câte o faptă bună pentru a ajuta alți trei oameni. Pentru aplicarea ideii sale, băiatul nu pregetă niciun efort, iar rezultatele apar într-un cerc tot mai larg.

- 2 Lucrați în perechi pentru a rezolva sarcinile date.

- a La ce întrebări răspund părțile de propoziție scrise colorat la exercițiul 1? Urmați modelul de mai jos.

în ce scop primește?

Trevor primește spre rezolvare o temă.

- b Indicați ce arată părțile de propoziție identificate la exercițiul precedent: o cauză, un scop, o modalitate.
c Precizați unde se situează, față de elementele de care depind, părțile de propoziție scrise colorat.
d Completați enunțul *Dă mai departe pentru...*, precizând cât mai multe scopuri pentru acest gest.

Repere

Circumstanțialul de scop este un subordonat facultativ al unui verb, arătând scopul (finalitatea) pentru care se realizează o acțiune. Circumstanțialul de scop poate depinde de un verb care are categoria modului sau de o formă verbală nepersonală: *Au ieșit la strâns gunoaiele*. Întrebările la care răspunde circumstanțialul de scop sunt: *cu ce scop?, în ce scop?*. Circumstanțialul de scop poate fi exprimat prin:

- substantiv sau substitut al acestuia, precedat de prepoziție (*Au muncit pentru ajutorarea comunității.*);
- infinitiv cu prepoziție: *Lucrează pentru a ajuta comunitatea.*; • verb la supin: *Au plecat la cules struguri.*

Circumstanțialul de scop poate sta înainte sau după elementul de care depinde. Când stă înaintea acestuia, circumstanțialul de scop se desparte prin virgulă de restul comunicării: *Pentru a reuși, a făcut eforturi mari.*

Aplicații

- 1 Identifică circumstanțialele de scop din prezentarea autoarei volumului aflat la baza filmului *Dă mai departe*.

CATHERINE RYAN HYDE este o autoare americană de succes, care scrie pentru a inspira încredere și optimism oamenilor. Romanul *Dă mai departe* are la bază un fapt real. Implicită într-un accident în care mașina i-a luat foc, doi necunoscuți s-au grăbit pentru a o ajuta. Aceștia au plecat înainte ca ea să aplice să le mulțumească, așa că a scris cartea pentru a le mulțumi tuturor anonimilor care fac fapte bune.

- 2 Analizează circumstanțialele de scop din textul de la exercițiul 1, după modelul dat.

„pentru a inspira“ – circumstanțial de scop, exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, infinitiv, precedat de prepoziția simplă „pentru“

- 3 Indică felul circumstanțialelor din enunțurile date.
- S-a supărat pentru o vorbă. L-a sunat pentru a-i spune o vorbă.
 - Pleacă în oraș, la cumpărături. Pleacă la magazinul care s-a deschis recent.

Provocări

Caută pe internet informații despre fapte bune făcute de 2 – 3 vedete internaționale. Scrie apoi un articol de 10 – 15 rânduri despre fapta bună care te-a impresionat cel mai mult, folosind trei circumstanțiale de scop. Subliniază-le.

Autoevaluare (L8 – L13)

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
- Cel mai dificil mi s-a părut

Lecția 14. Caracterizarea personajului

Pentru început

- 1 Ce ai dori să află despre un personaj dintr-o carte care și-a fost recomandată de un prieten? Poți alege una sau mai multe variante dintre cele de mai jos sau poți propune alte răspunsuri.
 - vârstă • statutul în familie/în societate
 - preocupări • trăsături fizice • trăsături morale
- 2 După ce ai citit cartea, conturul personajului începe să devină mai nuanțat. Ce vei putea adăuga la informațiile legate de personaj menționate la exercițiul 1?
- 3 Ce moment crezi că ar putea ilustra imaginea alăturată? Cunoașterea unui personaj înainte sau după lectură? Argumentează-ți răspunsul.

Explorare

- 1 Precizează trăsăturile morale ale preotului Trandafir ce reies din fragmentele următoare:
 - a „Este om bun; a învățat multă carte [...] și totdeauna vorbește drept și cumpănit, ca și când ar citi din carte. Și harnic și grijitor om este părintele Trandafir.“
 - b „Un lucru! își zise părintele mai în urmă. În satul sărac popa nici spice n-are de unde culege. Câtă vreme vor fi sărăcenenii leneși, ei vor rămânea săraci și eu flămând!“
 - c „Și apoi porni popa la colindă. Cât e ziua de mare, gura lui nu se mai oprea. Unde prindea oamenii, acolo îi ținea la sfaturi.“

d „Iară sătenii treceau pe lângă casa popii, priveau printre spini la straturile popii și-și ziceau și astă dată: «Popa e omul dracului!»“

- 2 Indică, pentru fiecare fragment de la exercițiul 1, mijloacele folosite în construcția personajului:
 - a mijloace directe, prin numirea trăsăturilor personajului de narator, de alte personaje sau de personajul însuși, prin autocaracterizare;
 - b mijloace indirecte, care sugerează trăsături ale personajului ce rezultă din numele, faptele, gândurile, sentimentele, felul în care vorbește acesta, din relațiile cu alte personaje.

Repere

+ **Caracterizarea personajului** este o compunere în care sunt prezentate trăsăturile unui personaj dintr-o operă literară, pe baza a ceea ce fiecare cititor reține drept relevant pentru personalitatea aceluia personaj.

Într-o caracterizare, sunt analizate trăsăturile fizice și morale ale unui personaj, prin raportare la modalitățile de construcție a acestuia, directe și indirecte, care pot ilustra diferite aspecte privitoare la el.

O caracterizare cuprinde referiri la:

- identitatea (numele și, eventual, porecla, vârstă, sexul) și statutul personajului (rolul său în familie, în societate), locul și rolul său în operă;
- trăsăturile fizice ale personajului (figură, mimică, statură, gesturi, îmbrăcăminte etc.);
- trăsăturile morale ale personajului (numite de narator, de alte personaje, de sine însuși sau rezultate din acțiuni, gânduri, comportament, limbaj, vestimentație, relații cu alte personaje);
- compararea cu alte personaje din același text sau din alte texte citite;
- semnificația personajului în cadrul operei și, mai larg, din perspectivă general umană.

Fiecare însușire a unui personaj trebuie justificată prin exemple din text. Elementele de construcție a personajului se subordonează, într-o caracterizare, trăsăturilor pe care le pune în evidență. Mijloacele de construcție sau de caracterizare a personajului pot fi directe și indirekte.

Aplicații

- 1** Realizează caracterizarea personajului Popa Tanda din nuvela cu același nume de Ioan Slavici, urmând pașii indicați mai jos.
- Recitește exercițiile referitoare la personajul Popa Tanda pe care le-ai rezolvat anterior (paginile 53 – 56), pentru a-ți reaminti trăsăturile sale.
 - Schitează un plan al caracterizării, notând ideile pe care le-ai putea include în fiecare paragraf, pornind de la sugestiile de mai jos.
 - Primul paragraf (introducerea)** poate cuprinde informații despre locul și statutul personajului în text (personaj principal/secundar etc.), elemente relevante privind identitatea sa (numele și porecla, profesia etc.), parcursul personajului în nuvelă.
 - Al doilea paragraf** poate include referiri la trăsăturile fizice ale personajului; pentru fiecare trăsătură se vor da exemple din text, menționându-se mijlocul de caracterizare și, dacă e cazul, figurile de stil folosite.
 - Al treilea paragraf** și următoarele două sau trei paragrafe pot conține prezentarea celor mai importante trăsături morale ale personajului, reieșite din caracterizarea directă și indirectă. Se vor da exemple din text pentru fiecare trăsătură menționată.
 - Penultimul paragraf** poate include comparații între personajul caracterizat și alte personaje din nuvelă sau din alte texte citite.
 - Paragraful final** (încheierea sau concluzia) poate cuprinde o concluzie referitoare la valorile umane reprezentate de personaj și părere ta despre personaj (ce îți place și de ce, ce nu-ți place și de ce, dacă este un personaj memorabil sau nu).
 - c** Schimbă planul tău cu schița colegului/colegei. Oferă sugestii de îmbunătățire a planului sau semnalează ideile care nu îți s-au părut clare.

d Scrie ciorna caracterizării, concentrându-te pe legătura dintre idei.

e Realizează revizia ciornei, răspunzând la următoarele întrebări.

Am inclus tot ce era important pentru caracterizarea personajului Popa Tanda?

Între idei există o legătură logică?

Am inclus suficiente exemple și detalii pentru a contura o imagine complexă a personajului?

Există repetiții? Ar trebui să elimin ceva?

Trebue să reformulez anumite idei, care nu mi se par clare când citesc textul?

Există vreo informație discutabilă, pe care ar trebui să-o verific?

Am pus citatele între ghilimele?

Am construit bine paragrafele, astfel încât fiecare să introducă o idee nouă?

Am respectat normele ortografice și de punctuație?

f Scrie varianta finală a caracterizării.

2 Evaluează-ți caracterizarea, având în vedere grila de mai jos.

CRITERII			
Caracterizarea are o structură clară, cu o introducere, un cuprins și o încheiere.			
Fiecare paragraf are o idee clară.			
Între paragrafe și în interiorul lor există o legătură logică între idei.			
Am susținut cu exemple convingătoare trăsăturile personajului și am indicat mijloacele directe și indirekte de caracterizare.			
Am reușit să conturez o perspectivă clară asupra personajului, oferind informații privitoare la rolul său în text.			
Am comparat personajul cu alte personaje din nuvelă sau din alte texte.			
Mi-am exprimat un punct de vedere față de valorile pe care personajul le reprezintă.			

Recapitulare

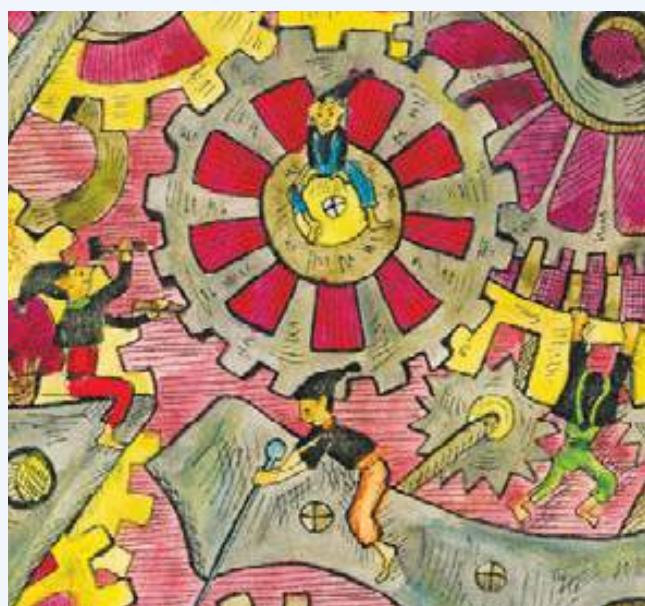
Citește fragmentele de mai jos, extrase din *Povestea ceasului cu inimă* de Vladimir Colin, și răspunde apoi la fiecare dintre cerințe.

Trăia odată, demult, într-un oraș mare, un ceasornic bătrân, adică un meșter care face și drege ceasuri deșteptătoare, ceasornice, pendule și ornice cu cuc. Într-o zi, plimbându-se printr-o pădure de la marginea orașului, văzu un ceas aruncat la rădăcina unui stejar. Dar ce ceas? O minune de ceas! Era mare cât un băiat sau o fetiță de patru ani, avea limbile de aur și cifrele de pietre scumpe. [...] Îl privi din față, îl privi din spate, apoi trase cu urechea. Dar ceasul nu făcea tic-tac.

— E stricat, de bună seamă, își spuse meșterul. Am să-l iau eu, am să-l dreg și-o să vestesc în tot orașul, ca acela care l-a pierdut să și-l poată lua.

[...] Cum a ajuns acasă, ceasornicul s-a pus pe treabă, a desfăcut cutia ceasului și a văzut că ceasul nu făcea tic-tac numai pentru că nu avea pitic. Nu știați? Păi sigur, pe vremea aceea, în fiecare ceas locuia câte un pitic. El era cel care mișca roțile dințate și bătea cu un ciocanel, făcând tic-tac, tic-tic-tac... ehei, nu oricine era în stare să-l vadă! Nu-l puteau vedea decât cei care făcuseră nouăzeci și nouă de fapte bune – și încă și aceia îl vedea cu mare, cu nespus de mare greutate. Dacă era atât de mic!... [...]

Meșterul văzu, aşadar, că ceasul cel minunat nu merge pentru că n-are pitic. [...] Dar ceasornicul nu se sperie și nici nu se amărî. Se potrivea numai bine căci, iată, doar cu o zi în urmă cineva călcase din greșeală pe un ceas și – cum cel ce făcuse boroboata era un om mare și gras – ceasul se făcuse praf. Meșterul îl scose mai mult mort decât viu pe bietul pitic al ceasului, care plângea cu lacrimi uriașe cât o gămălie de ac. Și-l vârâse deocamdată într-un sertar. [...]

— Piticuțule – spuse ceasornicul, deschizând sertarul – ia te uită ce ceas a găsit tata pentru tine...

— Ura-a-a! strigă piticul și, de bucurie, își azvârli căciulița cât colo.

Apoi se grăbi să intre în noua locuință, unde se puse pe treabă de îndată, ciocănind cu multă tragere de inimă și făcând tic-tac, tic-tic-tac, aşa cum numai un pitic vrednic poate să facă. [...]

Și măcar că meșterul așezase ceasornicul la vedere în vitrină și dăduse răvaș prin oraș, zilele treceau fără să se ivească pagubașul. Dar, într-o zi, împăratul ieși la plimbare și trecând prin fața dughenei văzu în vitrină ceasul cu limbi de aur și cifre de pietre prețioase. [...] Ei, n-a mai avut ce face meșterul și i l-a vândut. Iar împăratul a luat ceasul și l-a așezat binișor în sala tronului [...].

Din ziua aceea se petrecu însă un lucru tare ciudat. Primea, de pildă, împăratul pe câte un boier care venea să se plângă că-l necăjesc țărani. Abia îi spunea împăratul: „Vorbește! Îți dau voie să vorbești o oră...“, că ceasul cu limbi de aur și arăta că ora trecuse! Pleca boierul supărat, fără să apuce să deschidă măcar gura.

Dacă venea însă o văduvă, care îl învinuia pe boier că-i fură și ultima bucătică de pâine, împăratul îi spunea:

— Ei, vorbește și tu! Îți dau voie să vorbești o clipă...

Și iată că după ceasul cu limbi de aur clipa ținea, ținea și nu se mai sfârșea... Pleca văduva numai când spusese tot ce avea pe inimă!

Dacă au văzut așa, s-au strâns boierii într-o zi și s-au dus la împărat.

— Măria Ta, nu se mai poate... Ceasul Măriei Tale ne face viață amară. [...] Nu mai putem trăi de răul lui.

Întâia oară nici n-a vrut să-i asculte împăratul. A doua oară tot aşa. A treia oară, l-a chemat pe meșterul ceasornicar pentru a repară ceasul.

[...] (Meșterul) luă aşadar ceasul, îl duse acasă și-l desfăcu. Piticul ceasului stătea la datorie; nu dormea, nu căasca și ciocănea harnic tic-tac, tic-tic-tac.

— Ce-i, piticuțule? întrebă meșterul. De ce se plânge Măria Sa?

— Meștere, meștere – oftă piticul – ce să fac dacă am o inimă? Inima ține cu oamenii nevoiași și nu-i iubește pe boierii hrăpăreți... Atunci pun ceasul să meargă mai încet sau mai repede, după cum cred eu că-i bine.

Meșterul dădu din cap. Doar avea și el o inimă și-l înțelegea tare bine pe piticul cel inimios! [...] Și, cum se frământa el aşa, deodată își aduse aminte că în orașul acela venise cu o zi în urmă un ceasornicar,

despre care se zvonea că-i tare priceput. Se duse la el pentru a-i cere sfat.

— Las' pe mine! spuse acesta. [...]

Și, cum era un om rău, care ținea să-l bucure pe împărat, născoci un pitic de fier, atât de șicnus lucrat, încât putea face tot ce făcea și piticii adevărați. La fel ciocânea tic-tac, tic-tac-tac, la fel punea ceasul în mișcare, dar... n-avea inimă.

Tare s-au bucurat boierii și împăratul când li s-a infățișat ceasul cu limbi de aur și pitic de fier. L-au așezat în sala tronului și de atunci din nou vorbiră boierii câte o oră, iar nevoiașii câte o clipă...

Apoi, îmbătrânind, piticii din ceasornice se mutară rând pe rând în țara poveștilor și în locul lor fură așezați pitici de fier sau arcuri, lanțuri, pendule și cuci.

1 *Povestea ceasului cu inimă* este un text care are trei episoade narrative legate prin înlanțuire. Delimitaază aceste episoade în funcție de problema care trebuie rezolvată în cadrul fiecărui și propune un titlu pentru fiecare episod.

2 Identifică indicii de timp și de spațiu din text. Explică semnificația faptului că aceștia nu oferă informații exacte privind plasarea în timp și în spațiu a întâmplărilor.

3 Menționează personajele din text și grupează-le în două categorii: personaje care fac fapte bune și personaje cu un comportament negativ.

4 Realizează o diagramă Venn în care să indici trăsăturile comune și pe cele diferite ale bătrânlui ceasornicar și ale ceasornicarului nou săosit în oraș.

5 Ce trăsături ale regelui reies din faptul că este de partea boierilor și nu are răbdare pentru ascultarea necazurilor oamenilor sărmani?

6 Numește o trăsătură fizică și două trăsături morale ale piticului care locuiește în interiorul ceasului. Indică pasajele din text relevante pentru trăsăturile respective. Menționează mijlocul de caracterizare folosit.

► **7** Alege varianta considerată potrivită și justifică-ți opțiunea. Piticul reprezintă: **a** „inima” ceasului; **b** „inima” comunității; **c** „inima” regelui.

8 Ce persoane ar putea avea rolul piticului din ceas pentru un conducerător din zilele noastre sau pentru o comunitate? Justifică-ți opinia în fața unui coleg. Ascultă cu atenție și părerea colegului și comentează-o.

9 Indică repetiția din secvența următoare și explică rolul acesteia: „Meștere, meștere – oftă piticul – ce să fac dacă am o inimă?”

10 Notează, în caiet, un predicat verbal și un predicat nominal din primul paragraf al textului. Analizează-le.

11 Precizează două forme verbale nepersonale diferite, din primele două aliniate ale textului. Indică funcția sintactică pe care o îndeplinește fiecare.

12 Notează sinonime pentru următoarele locuțiuni verbale din text: *a da răvaș, a face viața amară, a-și aduce aminte*.

13 Identifică și analizează complementele și circumstanțialele colorate în fragmentul următor. Indică și elementele de care depind acestea.

„Și măcar că meșterul așezase **ceasornicul la vedere** în vitrină și dăduse **răvaș prin oraș**, zilele treceau fără să se ivească păgubașul. Dar, **într-o zi**, împăratul ieși **la plimbare** [...] și văzu **în vitrină ceasul** cu limbi de aur și cifre de pietre prețioase. [...] Ei, n-a mai avut ce face meșterul și **i l-a vândut**. Iar împăratul a luat ceasul și l-a așezat **binișor în sala** tronului [...].“

14 Precizează tipul celor patru circumstanțiale evidențiate cu galben în text și precizează prin ce este exprimat fiecare.

15 Realizează caracterizarea piticului din ceas, în 15 – 20 de rânduri. Ai în vedere următoarele:

- identitatea personajului, tipul personajului, locul pe care-l ocupă în text;
- trăsăturile fizice și morale ale personajului, care reies din ce spune naratorul sau celelalte personaje despre el, din comportamentul său și din felul în care gândește, simte și vorbește personajul;
- compararea cu alte personaje din același text sau din alte texte citite;
- semnificația personajului în cadrul operei și, mai larg, din perspectivă general umană;
- opinia ta despre personaj.

Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

Nici nu se oprișe trenul, că Olguța și sărise iute de pe scară, [...] cum sărea și dimineața din pat pe covoraș.

— Vai, Olguța! vrei să mă îmbolnăvești? tipă doamna Deleanu, alergând spre ea. [...]

În urma Olguței se coborâră bagajele, [...] apoi domnul Deleanu [...]; după el, cu mișcări liniștite și ochi mari [...], privind și respirând vacanța, Monica.

— Îți pare bine că ai venit la noi, Monica? o întâmpină doamna Deleanu, luând-o în brațe [...].

— Da.

Pălăria de păi, cu boruri rotunde și panglică neagră, [...] îi alunecă pe spate, atârnându-i de gât. Doamna Deleanu surâse părului descoperit: era auriu [...].

— Pfuuu! izbucni Olguța, dând cu ochii de Dănuț.

Șopti ceva la urechea Monicăi.

— Pfuuu! pufniră amândouă.

Deșteptat din posomorală și uitare, Dănuț o măsură pieziș pe sora lui. [...]

Între timp, doamna Deleanu se urcase în trăsură.

— Bine, da' cu mine nu vine nimeni?

— Eu, *tante* Alice, se oferi Monica. [...]

Picioarele Monicăi nu ajungeau până la podeaua trăsuriilor; atârnau. Totuși, nu și le legăna. [...] și mâinile Monicăi pluteau liniștite pe genunchii împreună.

Numai vârfurile degetelor se ridicau uneori... și iar se lăsau, și iar tresăreau **de emoție**...

[...] Monica avea abia zece ani și purtase de trei ori haina de doliu, pe care copilăria ei o îmbrăcase acum pentru ultima oară, fiindcă de acum înaținte nu mai avea pe nimeni... Rochia neagră, pentru moartea bunicii, i-o făcuse doamna Deleanu...

— Monica, ce culoare îți place tie mai mult?

Ochii fetiței priviră grav pe doamna Deleanu. Prințând privirea îndreptată asupra rochiței de doliu, își plecă genele negre pe ochii de miere brună. [...] Lacrimi mari îi alunecă de-a lungul feței... Mânuștele ei strânseră rochița ca pe o păpușă primejduită.

— Pui mic, pui mic, n-am vrut să te supăr!

Îi luă capul măhnit pe genunchi, **pentru a-i murmură** descântecul cu vorbe dulci, inventat pentru durerile copiilor și ale îndrăgostitilor. [...]

— Iartă-mă *tante* Alice, n-am să mai fac!... Îmi place albastrul, șopti Monica. [...]

Drumul de foșnete și de miresme ducea spre cerul apropiat – cu părul auriu, cu obrajii palizi, cu cozile pe spate, cu mâinile împreunate – pe Monica.

Ionel Teodoreanu, *La Medeleni*, volumul I

A. 60 de puncte

- 1 Analizează, din secvența evidențiată cu verde, un predicat verbal și un predicat nominal. **6 puncte**
- 2 Notează un sinonim pentru locuțiunea verbală din enunțul: „Pfuuu! izbucni Olguța, dând cu ochii de Dănuț.” **6 puncte**
- 3 Precizează felul complementelor din exemplele:
 - a „Doamna Deleanu surâse părului descoperit.”;
 - b „dând cu ochii de Dănuț”;
 - c „Mânuștele ei strânseră rochița”.**6 puncte**
- 4 Alege varianta corectă. Circumstanțialele *iute*, *dimineața*, *din pat*, din prima frază, sunt, în ordine: **6 puncte**
 a de timp, de loc, de mod; b de loc, de mod, de timp; c de mod, de timp, de loc.
- 5 Analizează circumstanțialele evidențiate cu galben în text. **6 puncte**
- 6 Asociază personajele de pe primul rând cu statutul acestora, de pe rândul al doilea.
 A Olguța; B doamna Deleanu; C Monica; D Dănuț.
 a mama Olguței și a lui Dănuț; b fratele Olguței; c sora lui Dănuț; d prietena Olguței. **6 puncte**
- 7 Precizează o trăsătură a Olguței, care reiese din primul alineat al fragmentului dat. **6 puncte**
- 8 Alege, dintre variantele de mai jos, răspunsul pe care-l consideri corect. Doamna Deleanu este:
 a o mamă și o soție grijuile, care are grija doar de familia ei;
 b un om care luptă pentru binele comunității în care trăiește;
 c un om bun, care o ia sub protecția ei pe Monica, rămasă singură pe lume. **6 puncte**
- 9 Notează două trăsături ale Monicăi, precizând și mijlocul de caracterizare prin care sunt evidențiate. **6 puncte**
- 10 Exprimă-ți, în 6 – 10 rânduri, opinia referitoare la oamenii care îi ajută pe ceilalți, plecând de la ceea ce face doamna Deleanu pentru Monica. **6 puncte**

B. 30 de puncte

Redactează un text de cel puțin 200 de cuvinte, în care să o caracterizezi pe Monica, având în vedere fragmentul dat. În redactarea textului tău, vei avea în vedere conținutul și structura specifică unei caracterizări, coerenta și corectitudinea exprimării, lizibilitatea și așezarea în pagină.

Notă. Se acordă 10 puncte din oficiu.

U3 Harta sentimentelor

Lectură

Textul liric • Exprimarea emoțiilor și a sentimentelor • Limbajul figurat

Interculturalitate

Tradiții și obiceiuri legate de sentimente și emoții

Comunicare orală

Atitudini comunicative • Textul descriptiv

Limbă română

Substantivul • Prepoziția • Posibilități combinatorii ale substantivului (inclusiv atributul substantival) • Adjectivul • Posibilități combinatorii ale adjecativului (inclusiv atributul adjecțival)

Redactare

Textul descriptiv • Comentarea unor pasaje dintr-un text. Descrierea unei emoții

Recapitulare

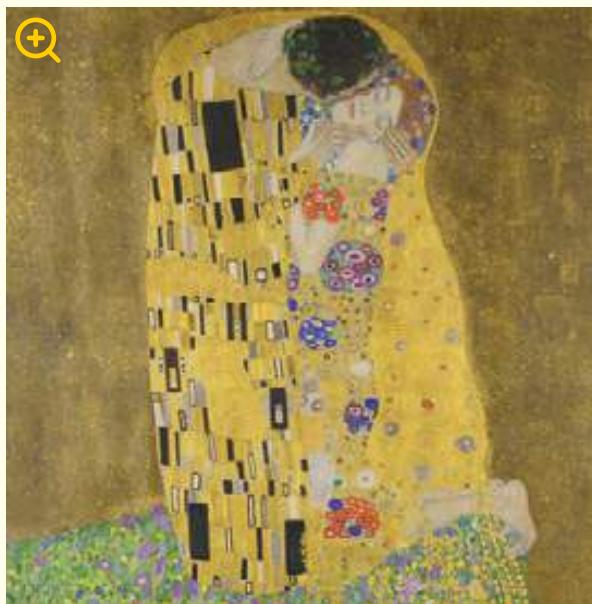
Evaluare

Lecția 1. Textul liric

Pentru început

- 1 Menționează elementul natural pe care l-ai asocia cu iubirea.
- 2 Scrie în mijlocul unei foi cuvântul *iubire*. Notează în jurul lui cuvinte care denumesc emoțiile exprimate de tabloul reprodus mai jos.

Gustav Klimt (1862 – 1916), *Sărutul*

- 3 Asculta poezia alăturată, în lectura profesorului.

Mihai Eminescu (1850 – 1889)

Este cel mai important poet român. Aparține perioadei marilor clasici, alături de Ion Creangă, I.L. Caragiale și Ioan Slavici. S-a născut la 15 ianuarie 1850, la Botoșani și a copilărit la Ipotești. A debutat la 16 ani cu poezia *La mormântul lui Aron Pumnul*, dedicată

profesorului său de română. La puțin timp, a publicat în revista *Familia*, condusă de Iosif Vulcan, poezia *De-aș avea...*. A făcut parte din gruparea „Junimea“, condusă de Titu Maiorescu. A murit la 15 iunie 1889, la București.

► Poetul *Lacul*, apărută la 1 septembrie 1876 în revista *Convorbiri literare*, abordează două teme predilecte ale poetului, dragostea și natura.

Text de bază

Lacul

de Mihai Eminescu

Lacul codrilor albastru
Nuferi galbeni îl încarcă;
Tresăriind în cercuri albe
El cutremură o barcă.

Și eu trec de-a lung de maluri,
Parc-ascult și parc-aștept
Ea din trestii să răsară
Și să-mi cadă lin pe piept;

Să sărim în luntrea mică,
Îngânați de glas de ape,
Și să scap din mâna cârma,
Și lopețile să-mi scape;

Să plutim cuprinși de farmec
Sub lumina blândei lune –
Vântu-n trestii lin foșnească,
Unduoioasa apă sună!

Dar nu vine... Singuratic
În zadar suspin și sufăr
Lângă lacul cel albastru
Încărcat cu flori de nufăr.

Impresii după prima lectură

- 1 Ce ți-a plăcut mai mult în poezie?
- 2 Te-a nedumerit ceva?
- 3 Care este imaginea din text pe care ai reținut-o la prima lectură?
- 4 Crezi că iubirea, în această poezie, aduce fericire sau suferință?

Structura textului poetic

Explorare

- 1 Menționează artele de care ai apropiat poezia. Justifică-ți răspunsul.
- 2 Ce elemente de organizare a textului în pagină îți permit să spui că *Lacul* este poezie?

- +** 3 Lucrați în perechi. Completați, în caiete, un cadran ca cel alăturat. Pentru detalii despre ce reprezintă desenele, consultați varianta digitală a manualului.

- 4 Desparte în silabe primul vers din poezie, marcând silabele accentuate. Grupează silabele accentuate și neaccentuate. Stabilește ce structură se repetă regulat în vers. Ce îți sugerează această succesiune de silabe accentuate și neaccentuate, veselie sau tristețe?

Câte strofe are textul?

Cum se numesc strofele cu patru versuri?

Ce măsură au versurile din prima strofă?

Ce fel de rimă are poezia?

Repere

Poezia este un mod în care se îmbină cuvintele pentru a le da o sonoritate particulară prin folosirea armonioasă a unor reguli ritmice, metrice și muzicale. Denumirea vine din limba greacă, de la *poiesis*, care înseamnă „facere“, „creare“. Până în Evul Mediu, poezia a fost mereu asociată cu muzica.

Versificația sau **prozodia** se ocupă cu regulile de construcție a poeziei.

Versul este un rând dintr-o poezie, sfârșit cu un spațiu gol. Versul poate începe cu literă mare sau cu literă mică.

Măsura reprezintă numărul de silabe dintr-un vers. Aceasta poate fi scurtă, de 5 – 6, 7 – 8 silabe, sau lungă, de 12 – 18 silabe, existând și măsuri medii, de 9 – 11 silabe. Măsura poate fi constantă în toată poezia sau poate varia.

Strofa este o grupare de versuri, în număr variabil, despărțită de alte asemenea unități printre un rând alb (numit blanc). Tipurile de strofă mai des întâlnite sunt cele cu două versuri (distih), cu trei versuri (tertină) sau cu patru versuri (catren).

Rima constă în potrivirea sunetelor de la sfârșit de vers, începând cu ultima vocală accentuată. Tipurile de rimă dintr-un catren sunt:

- **rimă împerecheată** – rimează primul vers cu al doilea și al treilea cu al patrulea (**a a b b**);
- **rimă încrucisață** – rimează primul vers cu al treilea și al doilea cu al patrulea (**a b a b**);
- **rimă îmbrățișată** – rimează primul vers cu al patrulea și al doilea cu al treilea (**a b b a**);
- **monorima** – rimează toate versurile din strofă (**a a a**).

Există și **rimă imperfectă**, când se potrivesc numai vocalele accentuate de la sfârșit de vers, consoanele fiind diferite (*creștet – vesteț*), și **semirimă**, când se combină încrucișat versuri cu rimă cu versuri fără rimă (**a b c b**).

Ritmul constă în succesiunea regulată și armonioasă a silabelor accentuate și neaccentuate dintr-un vers.

Versurile moderne pot fi **albe** (când păstrează ritmul și măsura, dar nu au rimă) sau **libere** (când renunță la ritm și rimă și au măsură variabilă).

Aplicații

- 1 Precizează tipul de rimă din catrenele de mai jos.

a „Peste vârfuri trece lună,
Codru-și bate frunza lin,
Dintre ramuri de arin
Melancolic cornul sună.“

Mihai Eminescu, *Peste vârfuri*

b „Ți-aduci aminte cum pe-atunci
Când ne primblam prin vâi și lunci,
Te ridicam de subsuori
De-atâtea ori, de-atâtea ori?“

Mihai Eminescu, *De ce nu-mi vii*

- 2 Ce măsură au versurile de la exercițiul precedent?

- 3 **Găsește o rimă.** Un elev ieșe în fața clasei și spune un cuvânt la care ceilalți trebuie să găsească minimum patru rime, după care se propune un alt cuvânt. După cinci cuvinte, jocul se oprește. Câștigă elevul care găsește cele mai multe rime.

Provocări

Alcătuiește o listă cu trei melodii pe care le-ai asocia poeziei *Lacul* de Mihai Eminescu. Justifică-ți opțiunile.

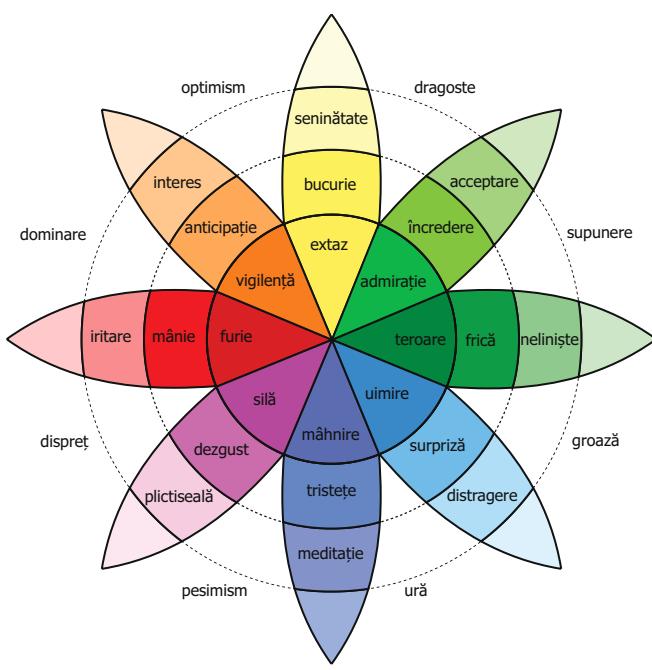
Lecția 2. Textul liric. Exprimarea emoțiilor și a sentimentelor

Exprimarea emoțiilor și a sentimentelor în textul liric

Explorare

- Culturile iubirii.** Asociază iubirii o culoare, justificându-ți alegerea. Lipește apoi pe un panou în formă de inimă o fâșie de hârtie cu acea culoare.
- Explică diferența dintre sentiment și emoție, știind că sentimentul implică reacții mai puțin intense ale organismului, fiind o atitudine afectivă complexă a omului față de realitate, de lungă durată și conștientizată.
- Dragostea este un sentiment sau o emoție? Justifică-ți alegerea.
- Recitește poezia *Lacul* de Mihai Eminescu. Găsește în figura prezentată alăturat cel puțin patru emoții (scrise pe partea colorată) trăite de îndrăgostit și două sentimente (scrise în zona albă). Menționează versurile în care sunt surprinse aceste emoții și sentimente.
- Diagramă T.** Lucrați în grupe de 4 – 6 elevi. Realizați o diagramă în care să grupați în pozitive și negative emoțiile identificate la exercițiul precedent.

Cercul emoțiilor, după Robert Plutchik

Repere

Transmiterea de emoții, sentimente și stări într-o operă artistică se numește **lirism**.

Textul liric exprimă în special stări, sentimente, dar și idei, aspirații, fiind caracterizat de subiectivitate, pentru că autorul inventează un univers ficțional ce reprezintă o percepție individuală asupra lumii.

Aplicații

- Menționează dacă verbele la modul indicativ din prima și din ultima strofă în poezia *Lacul* redau o acțiune, o stare sau un sentiment.
- Identifică verbele care surprind încordarea așteptării îndrăgostitului.
- Îndrăgostitul trăiește o stare de visare cu ochii deschiși, imaginându-și întâlnirea cu iubita. Care sunt gesturile prin care acesta își mărturisește sentimentele?
- Explică rolul verbelor la modul conjunctiv din text, alegând dintre următoarele variante: **a** sugerează acțiuni posibile în viitor; **b** sugerează acțiuni dorite, realizabile; **c** sugerează acțiuni imposibil de realizat.
- Ce atitudini crezi că exprimă tăcerea și nemîșcarea celor doi tineri?
- De ce nu folosește Tânărul cuvintele pentru a-și mărturisi sentimentele?

Caracteristicile textului liric

Explorare

- 1 Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Găsiți, în poezia *Lacul*, părțile de vorbire la persoana I, singular și plural. Ce semnificație dați utilizării acestora?

- 2 Cui crezi că îi aparține vocea care se exprimă folosind persoana I, singular: autorului ca persoană din lumea reală sau unui îndrăgostit imaginar? Justifică-ți opinia.

- 3** Explică de ce, în versurile de mai jos, persoana I, singular nu poate fi identificată cu autorul.

a „sunt o motocicletă parcată sub stele, lângă vitrina magazinului de reparat televizoare. din gang vine curent. sunt palidă slăbită.“

Mircea Cărtărescu, *O motocicletă parcată sub stele*

- b „Sunt pipa unui scriitor;
Se vede din întreaga-mi mină.“

Charles Baudelaire, *Pipa*

- 4** Găsește în versurile următoare alte mijloace lexico-gramaticale prin care se exprimă vocea ficțională, ca alte

persoane gramaticale, exclamații și interogații care nu așteaptă răspuns, substantive în vocativ:

a „Să te-ai dus, dulce minune,
Ș-a murit iubirea noastră –
Floare-albastră! floare-albastră!...
Totuși este trist în lume!“

Mihai Eminescu, *Floare albastră*

b „Să-o să-mi răsai ca o icoană
A pururi verginei Marii,
Pe fruntea ta purtând coroană
Unde te duci? Când o să vii?“

Mihai Eminescu, *Atât de fragedă...*

Repere

Vocea care enunță discursul poetic este ficțională, existând numai în interiorul textului și reprezentând un sine imaginari. Această voce nu este a autorului ca persoană cu existență reală, ci reprezintă o ipostază umană (îndrăgostitul, copilul, geniul, inadaptatul, contemplatorul naturii, revoltatul etc.).

Subiectivitatea este vizibilă în utilizarea persoanei I, singular, care exprimă impresii personale, dar și a persoanei I, plural, care sugerează ideea de cuplu sau de colectivitate. De asemenea, persoana a II-a, singular și plural, presupune comunicarea unor sentimente și idei individuale. Când textul este la persoana a III-a, subiectivitatea se observă în exclamații și interogații la care nu se așteaptă răspuns, în cuvinte care exprimă senzații, emoții, sentimente (*ah!*, *vai!*, *of!*).

Aplicații

- 1 Menționează ce emoții exprimă verbele *suspin* și *sufăr* din ultima strofă a poeziei *Lacul*. Cum explică resemnarea îndrăgostitului?
- 2 Prin ce stări trece Tânărul care așteaptă apariția persoanei dragi?
- 3 Explică de ce iubitei nu își face un portret, rămânând o proiecție imaginară.

- 4 Ce semnificație dai scrierii cu italicice a pronumelui prin care este numită fata îndrăgătită?
- 5 Ce anume din gesturile imaginante de îndrăgostit dezvăluie admirarea față de fată și ce din gesturile ei ar arăta acceptarea prețuirii lui?
- 6 Selectează versul care sugerează armonia imaginată între cei doi îndrăgostiți.

Provocări

Explică, din perspectiva mitului prezentat mai jos, expresia *a-ți găsi jumătatea*.

Există un mit grecesc prezentat de filosoful Platon în lucrarea *Banchetul*, numit mitul androgenului. Se spune că, la începuturi, oamenii nu arătau ca astăzi, fiind sferici ca astrii și reprezentând o unitate alcătuită din bărbat și femeie. Puternice, aceste ființe i-au înfruntat pe zei, aşa că Zeus i-a cerut lui Apolo să-i separe, pentru a fi mai slabii. Cele două jumătăți, bărbatul și femeia, s-au pierdut în lume, Tânărul nefericite să refacă unitatea originară pierdută. Zeii l-au trimis atunci pe Eros, zeul iubirii, să ajute jumătățile pierdute să se regăsească. Privind cele două jumătăți îmbrățișate, Hefaistos este cel care le va uni, pentru că „dragostea nu este altceva decât un nume pentru dorința noastră săptimașă de a fi din nou întregi“ (Platon, *Banchetul*).

Lecția 3. Limbajul figurat

Explorare

- 1 Alcătuiește o listă cu elementele cadrului natural din poezia *Lacul* de Mihai Eminescu.
- 2 Care sunt culorile prezente în text? Precizează elementele naturale asociate cu acestea și epitetele cromatice prin care sunt prezentate.
- 3 În ce moment al zilei își imaginează Tânărul că s-ar putea produce întâlnirea? Indică versul care te-a ajutat să-l identifici.
- 4 Cadrul natural descris în prima strofă crezi că sugerează același moment? Justifică-ți răspunsul.
- 5 Precizează felul epitetelor din strofa a IV-a, raportându-te la partea de vorbire prin care se exprimă și la elementele pe care le descriu. Ce sugerează acestea?
- 6 Identifică personificarea din prima strofă. Ce rol are?
- 7 Ce figură de stil din strofa a II-a evidențiază că întâlnirea prezentată este numai proiecția unei dorințe, că este o visare cu ochii deschiși? Justifică-ți răspunsul.
- 8 Găsește consoana care se repetă în primele două versuri ale poeziei. Ce sugerează această repetiție?
- 9 Indică vocala accentuată care se repetă în strofa a IV-a. Ce imită acest sunet?
- 10 Stabilește ordinea obișnuită a cuvintelor din prima strofă. Ce rol are schimbarea ordinii firești a cuvintelor în propoziție?
- 11 Precizează comparațiile din versurile date, selectate din *Călin (file din poveste)* de Mihai Eminescu.
 - „Pe un deal răsare luna, ca o vatră de jăratic.”
 - „Arde-n candel-o lumină cât un sămbure de mac.”

Repere

Epitetul este figura de stil care constă în determinarea unui substantiv sau a unui verb prin cuvinte ce evidențiază însușiri deosebite ale obiectului sau ale acțiunii. Epitetul poate fi exprimat prin adjecțiv („nuferi galbeni”), prin adverb („să-mi cadă lin pe piept”) sau prin substantiv ce indică nume de metale prețioase, pietre prețioase, materii etc. („mândra glăsuire a pădurii de argint” – *Călin (file din poveste)* de Mihai Eminescu).

Personificarea este figura de stil prin care se atribuie însușiri omenești unor ființe necuvântătoare, unor lucruri sau unor fenomene ale naturii. Personificarea se obține combinând un substantiv cu un verb care arată o acțiune omenească („lacul... tresăringă”), cu un adjecțiv care arată o însușire omenească („blândește luna”) sau punând substantivul la cazul vocativ („Doină, doină, cântic dulce” – Vasile Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*).

Comparația este figura de stil cu ajutorul căreia se exprimă un raport de asemănare între două persoane, obiecte sau acțiuni, cu scopul de a evidenția unul dintre termeni. Între termenii comparației, apar prepoziții sau grupuri unitare de cuvinte cu rol de legătură: *ca, precum, cât, asemenea, aidoma, la fel ca, asemănător cu, întocmai ca* etc.

Aplicații

- 1 Identifică, în strofa a III-a, epitetul care se combină cu altă figură de stil. Care este aceasta?
- 2 Explică rolul plasării la începutul enunțului a epitetului *singuratic* din ultima strofă.
- 3 Selectează repetițiile din text și arată ce exprimă.
- 4 Compară cele două ipostaze ale lacului, care asigură simetria textului, referindu-te la reacția acestuia față de trăirile îndrăgostitului.

Provocări

Fiecare elev scrie propria definiție a dragostei, folosind o figură de stil, ca în exemplele de mai jos. Realizați un panou cu toate definițiile din clasă.

„Iubire, bibelou de porțelan,
Obiect cu existență efemeră.”
Ion Minulescu, *Romanță fără ecou*

„Am iubit iubirea pură,
Floare roșie pe gură
Și în inimă arsură.”

Nicolae Labiș, *Am iubit...*

Lecția 4. Semnificațiile textului

Interpretare

- 1 De ce crezi că Tânărul din poezia *Lacul* alege un loc izolat de lume pentru a se gândi la iubirea sa?
- 2 Există, în text, trei cercuri protectoare, create de natură în jurul îndrăgostiștilor. Identifică-le.
- 3 Poți asocia cu un obiect luciul apei lacului? Ce se poate vedea în luciul apei, raportându-te la planul ceresc și terestru? Ce crezi că simbolizează lacul?
- 4 Alege, dintre simbolurile date ale nufărului, pe cele care îți se par mai potrivite în text. Justifică-ți alegerea.
 - abundență • armonie • bucurie • frumusețe
 - perfecțiune • puritate • renaștere • viață
- 5 Ce fel de spațiu reprezintă barca pentru îndrăgostiți, în poezia *Lacul*?
- 6 Găsește o altă semnificație a bărcii, ținând seama de faptul că luntrea lui Caron leagă, la greci, lumea vie de lumea lui Hades, stăpânul împărăției subterane a morților.
- 7 Citește fragmentul dat, privitor la simbolismul lunii. Explică felul în care, prin iubire, omul învinge moarte, se transformă și se eternizează.

„Simbolismul lunii este corelat cu acela al soarelui. Caracterele fundamentale sunt două și derivă, pe de o parte, din faptul că luna este lipsită de lumină proprie și nu este decât o reflectare a soarelui, pe de alta, din aceea că traversează diferite faze și își schimbă formă.[...] În această dublă calitate, luna este simbolul transformării și al creșterii.[...]

Timp de trei nopți, în fiecare lună, ea e moartă, dispără. Apoi, reapare și sporește în strălucire.[...] Luna este pentru oameni simbolul acestei treceri de la viață la moarte și de la moarte la viață.“

Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*

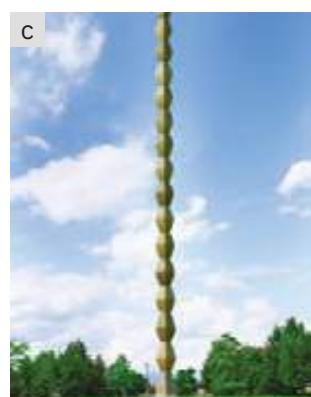
- 8 De care moment din evoluția universului amintesc întunericul nopții, apa lacului, lumina lunii? Cum interprezi titlul poeziei din această perspectivă?
- 9 Explică, urmărind pe verticală peisajul, legătura dintre planul terestru și planul celest în poezia *Lacul*. Ce rol are luna în relația de iubire?
- 10 Dragostea înaltă și purifică, devenind o forță ordonatoare, ce dă armonie și sens lumii. Pe cine poate iubi omul și ce semnificație dai fiecarui fel de dragoste?

Provocări

În ansamblul sculptural *Calea eroilor* de la Târgu-Jiu, creat de Constantin Brâncuși, iubirea joacă un rol important. Asociază semnificațiile următoare cu fiecare dintre piesele acestui complex (imaginile a – c):

- 1 iubirea care poate învinge timpul și condiția umană limitată de moarte;
- 2 eternizarea omului prin sirul nesfârșit al urmașilor;
- 3 mișcarea ciclică și de neoprit a timpului în cursul celor 12 luni ale anului.

Portofoliu

Prezintă, într-o jumătate de pagină, un cuplu celebru de îndrăgostiți din literatură. Discută cu alții colegi de clasă și alegeți patru cupluri diferite, pe care să le prezentați din *scaunul autorului* la evaluarea portofoliilor.

Autoevaluare (L1 – L4)

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
- Cel mai dificil mi s-a părut

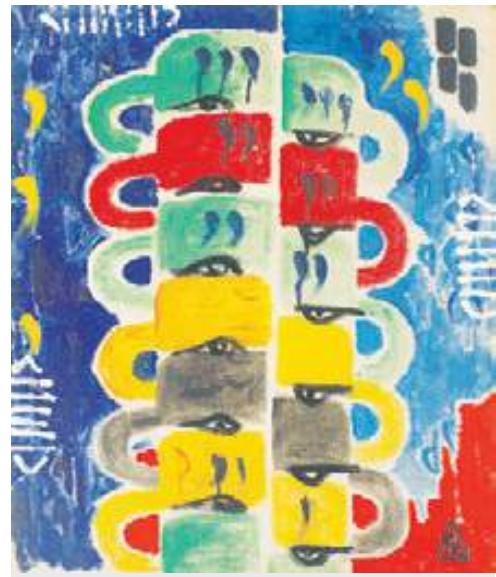
Lecția 5. Noi pagini – alte idei

Text auxiliar

Ai aflat în prima parte a secțiunii de lectură că există texte lirice în care se exprimă reacția omului față de diferite aspecte ale vieții, precum natura, timpul, moartea. Dragostea ca sentiment uman fundamental a fost cântată din Antichitate până astăzi. Nichita Stănescu (1933 – 1983), unul dintre cei mai mari poeți români, a abordat această temă din perspectiva autocunoașterii, a conștientizării fiecărei trăiri și a înțelegerii mecanismelor de creație poetică.

 Citește poezia *Poveste sentimentală*, din volumul *O viziune a sentimentelor* (1964), și menționează o asemănare cu privire la trăirea emoțiilor și a sentimentelor între textul acesta și *Lacul* de Mihai Eminescu.

Pe urmă ne vedeam din ce în ce mai des,
Eu stăteam la o margine a orei,
tu – la cealaltă,
ca două toarte de amforă.
Numai cuvintele zburau între noi,
înainte și înapoi.
Vârtejul lor putea fi aproape zărit,
și, deodată,
îmi lăsam un genunchi,
iar cotul mi-l înfigeam în pământ,
numai ca să privesc iarba-nclinată
de cădere vreunui cuvânt,
ca pe sub laba unui leu alergând.
Cuvintele se roteau, se roteau între noi,
înainte și înapoi,
și cu cât te iubeam mai mult, cu atât
repetau, într-un vârtej aproape văzut,
structura materiei, de la-nceput.

Ion Țuculescu (1910 – 1962), *Deplasare*

Discutarea textului

- 1 Ce sens dai afirmației „ne vedeam din ce în ce mai des“?
- 2 Precizează pe cine desemnează pronumele personale *eu* și *tu*.
- 3 Menționează cu ce sunt comparați îndrăgostiții în poezia *Poveste sentimentală*. Numește mitul la care fac trimitere această comparație și imaginea amforei.
- 4 De ce crezi că nu există un loc de întâlnire a îndrăgostitilor? Momentul întâlnirii este ziua sau noaptea? Motivează-ți opinia.
- 5 Lucrați în grupe de 3 – 4 elevi. Comparați această poezie cu *Lacul* de Mihai Eminescu, referindu-vă la impresiile pe care vi le creează absența sau prezența cadrului natural în cele două texte.
- 6 Cum își comunică iubirea îndrăgostitii? Ce îți sugerează cuvintele *zburau* și *vârtejul*?
- 7 Motivează de ce unele cuvinte nu mai „zboără“, „căzând“ pe pământ. Poți alege dintre variantele următoare:
 - a cuvintele au devenit clișee, fiind foarte cunoscute, obișnuite, iar destinatarul nu le dă importanță, pierzându-le;
 - b cuvintele nu pot exprima toată complexitatea sentimentului și „cad“ înainte să ajungă la destinatar.
- 8 Ce consecință are căderea vreunui cuvânt? De ce efectele căderii cuvintelor seamănă cu alergarea unui leu?
- 9 Compară emoțiile și sentimentele îndrăgostitului din această poezie cu acelea ale îndrăgostitului din poezia *Lacul* de Mihai Eminescu.

- 10** Precizează ce exprimă repetiția din versul următor: „Cuvintele se roteau, se roteau între noi“.
- 11** Ce sugerează repetiția adverbelor „înainte și înapoi“? Care este urmarea mișcării cuvintelor?
- 12** Ce rol are utilizarea timpului imperfect în text?
- 13** Explică titlul poeziei, raportându-te la caracteristicile textelor lirice și epice.
- 14** Ce exprimă folosirea versurilor libere?
- 15** Ce îți sugerează ultimele două versuri ale poeziei privitor la forța iubirii?
- 16** În ce fel se produce eternizarea prin dragoste în acest text? Prin ce se deosebește de *Lacul* lui Mihai Eminescu?

Provocări

Citește rezumatul de mai jos, care prezintă mitul lui Orfeu. Găsește o legătură între acesta și poezia *Poveste sentimentală* de Nichita Stănescu, în care iubirea duce la eternizarea artistului prin creație.

Orfeu era, la greci, un poet ce fermeca prin cântecele sale acompaniate de liră toate ființele, până și pietrele. După unii, era fiul lui Apolo, zeul care i-ar fi dăruit și lira. Venit din Tracia, s-a îndrăgostit de nimfa Euridice, însă fericirea lui nu a durat, fiindcă Euridice moare mușcată de un șarpe.

Orfeu a plâns-o mult și a hotărât să meargă în infern și să-l înduplece pe Hades să i-o redea. Zeii i-au îndeplinit rugămintea, punând totuși o condiție: Orfeu să nu o privească pe Euridice nicio clipă înainte să ajungă la lumina zilei. Îndoindu-se că în spatele lui era Euridice, chiar înainte de a face ultimul pas pentru a ieși din infern, Orfeu întoarce capul și astfel își pierde pentru totdeauna iubita.

Jean Baptiste Corot (1796 – 1875),
Orfeu scoțând-o pe Euridice din infern

Portofoliu

Caută pe internet imagini cu opere de artă plastică inspirate de mitul lui Orfeu și realizează un colaj cu acestea, pe care să-l prezini colegilor tăi.

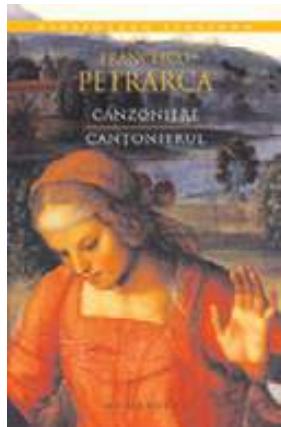

Biblioteci deschise

Pentru a descoperi și alte creații lirice din literatura universală și română, îți propunem două volume de poezie de dragoste.

Francesco Petrarca (1304 – 1374), precursor al Renașterii, a influențat prin scrierile sale atât literatura italiană, cât și literatura universală.

Volumul *Canțonierul*, tradus de Eta Boeriu, îl este dedicat Laurei, pe care o consideră un izvor de virtute și căreia îi poartă o prietenie spirituală.

Antologia *Mare-i ziua fără tine* cuprinde versuri ale primilor poeți români, Ienăchiță Văcărescu, Anton Pann, și continuă cu nume mari din perioada pașoptistă, Vasile Alecsandri, Ion Heliade Rădulescu, Grigore Alexandrescu. Vei putea citi și creații de la sfârșit de secol XIX și din prima jumătate a secolului al XX-lea.

Lecția 6. Tradiții și obiceiuri legate de sentimente și emoții

Pentru început

- 1 Linia valorică.** Au apărut, mai ales în ultimele decenii, zile dedicate sărbătoririi emoțiilor și sentimentelor. De exemplu:
- Ziua Internațională a Fericirii, sărbătorită din 2012 în 20 martie;
 - Ziua Internațională a Respectului, sărbătorită din 2008 în 18 septembrie;
 - Ziua Internațională a Amabilității, sărbătorită din 1998 în 13 noiembrie, când se sărbătoresc și bunătatea;
 - Ziua Internațională a Toleranței, sărbătorită din 1995 în 16 noiembrie.

Consideri că este bine sau nu să se sărbătorescă asemenea zile? Scric pe un bilet răspunsul tău. Grupează-te cu elevii care au aceeași opinie, într-o parte a clasei. Discută cu ceilalți din grupul tău și stabiliți două argumente pe care să le prezentați colegilor de clasă care sunt de altă părere, pentru a-i convinge să vi se alăture.

- 2 Există un sentiment al cărui nume este greu de tradus în alte limbi, *dorul*.** Din 2015, în 13 mai se sărbătoresc în România Ziua Dorului. Când și-a fost dor de cineva sau de ceva ultima dată?

Explorare

Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Discutați despre cântecele populare în care se exprimă sentimente. Completați primele două rubrici ale tabelului dat și prezentați-le celorlalte grupe. Citiți apoi informațiile de mai jos.

Știu	Vreau să știu	Am învățat

Dorul este un sentiment complex care exprimă o dorință puternică de a revedea pe cineva sau ceva drag, de a reveni la o stare emoțională care te-a marcat, fiind un amestec de bucurie, tristețe, suferință. Este un cuvânt care prin multiplele sale sensuri exprimă viața afectivă profundă și bogată a românilor, atașați de comunitatea în care trăiesc, de țară, de persoanele apropiate. Cuvântul vine din latina populară, de la *dolus*, care însemna durere fizică și morală, dar în română se îndepărtează de la sensul originar, căpătând o semnificație specială. În poezii lirice specifice folclorului românesc, numite doine, dorul este un cuvânt-cheie, ca în fragmentele următoare:

a „Mult mi-e dor și mult mi-e sete
Să văd frunza-n codru verde,
Să mai strâng vreo șapte cete!”

Flori alese din poezia populară

b „Cine n-are dor pe luncă
Nu ști’ luna când se culcă
Și noaptea câtu-i de lungă!”

Doine și strigături din Ardeal,
J.U. Jarnik și A. Bîrseanu

c „Coborând din deal în vale
Mi-a ieșit doru-n cărare.
Doru prinde-a mă-ntreba:
Doru-mi-i de cineva?”

Izvoare fermecate,
Cicerone Theodorescu

d „Frunză verde mărăcine,
Nimic se prinde de mine!
De când dorul m-a lovit
Mințile mi-au rătăcit;
De când dorul m-a cuprins
Sufletul mi s-a aprins!”

Poezii populare ale românilor,
Vasile Alecsandri

Dorul se asociază, adeseori, în folclor cu sentimentul de iubire, de care este legat unul dintre miturile fundamentale ale culturii române moderne, mitul Zburătorului. Imaginat ca o ființă fantastică malefică, simbolizând criza adolescențină, Zburătorul apare doar noaptea, ca un șarpe cu aripi, ca o flacără sau ca un zmeu, intrând în casă pe horn, pe gaura cheii, prin crăpăturile ușii sau ale ferestrelor și transformându-se într-un flăcău frumos. Fetele chinuite de Zburător slăbesc și se îmbolnăvesc de „lipitură”, fiind salvate de babe prin descântece.

► Mitul este amintit prima dată de Dimitrie Cantemir în *Descrierea Moldovei* și a fost valorificat de Ion Heliade Rădulescu în balada *Zburătorul*. Mihai Eminescu a folosit acest mit în *Călin (file din poveste)* și în *Luceafărul*.

În mediul folcloric, există și obiceiuri legate de apariția sentimentului de iubire, cele mai cunoscute fiind cele de **Dragobete**, sărbătorit la 24 februarie. Acesta este considerat un protector al iubirii, la fel ca Eros. Dragobetele este un obicei local și simbolizează renașterea naturii primăvara, când păsările își găsesc perechea. În această zi, prin tradiție, fetele și băieții merg la pădure ca să adune flori. La prânz, tinerii joacă „zburătoritul“. Fetele fug și băieții aleargă să le prindă ca să le sărute.

În societatea contemporană, au apărut și obiceiuri împrumutate din culturile occidentale, aşa cum este **Ziua Îndrăgostiților**, sărbătorită în 14 februarie, de Sfântul Valentin, cel care îi căsătorea pe îndrăgostiți. Tradiția vine din zona anglo-saxonă, unde 14 februarie se numea „ziua căsătoriei păsărilor“, anunțând primăvara. Încă de pe la 1800, tinerii își trimiteau atunci

felicitări făcute din dantelă și satin, cu mesaje de dragoste.

Sentiment uman definitiv, iubirea este un simbol al armoniei și al cunoașterii lumii în cultura română și în cea europeană.

Repere

Sentimentele și emoțiile legate de anumite obiceiuri și tradiții sunt prezente frecvent și în lirica și epica populară, fiind adeseori surse de inspirație pentru operele culte.

Doina este opera lirică a folclorului românesc prin care se redau sentimente variate (dor, dragoste, revoltă etc.). Expresie a unui sentiment individual, doina capătă valoare general umană, transformându-se într-un dialog al omului cu întreaga lume. Mai greu de definit din punct de vedere literar, sub aspect muzical doina este o melodie cu scară unitonală și ritm liber. George Enescu consideră că dorul, sentimentul cel mai des cântat în doină, este o „caracteristică originală a cântecelor românești“. Valoarea doinei a fost recunoscută în 2009, când a fost inclusă de UNESCO în lista Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității.

Mitul este o povestire fabuloasă care cuprinde credințele populare despre originea universului, a fenomenelor naturale, despre zei și eroi legendari. Mircea Eliade arată că mitul plasează întâmplările într-un timp al „începuturilor“ în care ființe supranaturale acționează în vederea apariției unei noi realități, ce poate fi un comportament uman, o specie vegetală, un fenomen natural.

Ritualul este un ceremonial desfășurat după anumite reguli, într-un cadru solemn, în momente importante ale existenței umane (nașterea, căsătoria, moartea), în anumite etape ale muncilor tradiționale (semănat, recoltat), la trecerea de la un anotimp la altul. În cultura română, ritualul este strâns legat de folclor și se însoțește de cântece, rar de versuri recitate, ca în cazul plugușorului sau al orațiilor de nuntă.

Aplicații

- Precizează ce sentiment dominant este transmis în versurile doinei de mai jos. Ce relație se stabilește între sufletul omului și doină?

„Doină, doină, cântic dulce!
Când te-aud nu m-aș mai duce.
Doină, doină, viers cu foc!
Când răsună eu stau în loc. [...]”
Doină zic, doina suspin,

Tot cu doina mă mai țin.

Doina cânt, doina șoptesc,
Tot cu doina viețuiesc.“

Poezii populare ale românilor, culegere de Vasile Alecsandri

- Reuniți-vă în grupele inițiale și completați a treia rubrică din tabelul de la pagina 92. Un reprezentat al grupului prezintă fișa voastră în fața clasei.

Provocări

Citește mitul lui Eros și Psyche din *Prima mea carte de mitologie* ori dintr-un alt volum care istorisește mituri. Rezumă naratiunea și prezint-o din scaunul autorului.

Lecția 7. Atitudini comunicative

Pentru început

- 1 Citește replicile din imaginile a și b. Ce sentimente exprimă în fiecare băiatul care oferă floarea?

a

- 2 Ce atitudine exprimă reacția fetei? Dar atitudinea profesoarei din ilustrație, față de un fost elev?

b

Respectul și toleranța în comunicare

Explorare

- Precizează ce fel de politețe, pozitivă sau negativă, manifestă fata și profesoara. Care sunt mijloacele lingvistice de încurajare sau de descurajare a băiatului?
- Menționează mijloacele lingvistice de manifestare a respectului, folosite de băiat în dialogul cu profesoara.
- Ce replici dovedesc intoleranță în dialogul alăturat?

— M-am gândit să-i facem o surpriză Roxanei de ziua ei.
 — Da' de ce? Că...
 — Taci, mă, că vreau să văd ce zice!
 — Ce nu-ți convine? Roxana ne-a ajutat mereu...

- Formulează câteva reguli ale unui dialog în care să se manifeste respect și toleranță față de interlocutori.

Repere

În funcție de relațiile dintre participanții la dialog, acesta este:

- dialog formal**, când respectă anumite reguli de desfășurare, participanții având poziții anterior stabilite; se utilizează formule de adresare protocolare, afectivitatea este redusă și enunțurile sunt elaborate;
- dialog informal**, când se folosesc diverse teme fără anumite reguli, participanții neavând anterior poziții stabilite; se utilizează formule de adresare apropiate, se exprimă afectivitatea, enunțurile nu sunt așa de elaborate.

Respectul se poate manifesta prin:

- utilizarea de formulări-clîșee ce trimit la statutul social al receptorului; de exemplu: *domnule director*;
- folosirea de pronume de politețe; de exemplu: *dumneavaastră, dumneata* etc.;
- folosirea de forme verbale reverențioase; de exemplu: utilizarea persoanei a II-a, plural față de o singură persoană, înlocuirea modului imperativ cu modul conjunctiv, folosirea modului condițional-optativ etc.

Toleranța se manifestă printr-un comportament care să permită participarea tuturor la dialog. Pentru aceasta, cei care discută trebuie:

- să accepte puncte de vedere diferite și să manifeste curiozitate față de părerile altora;
- să se stăpânească să reacționeze verbal și nonverbal în timpul unei replici;
- să nu-i jignească pe cei cu păreri diferite, încercând să le înțeleagă perspectiva asupra subiectului;
- să cedeze cuvântul după o replică rezonabil de lungă;
- să nu se îndepărteze de la subiect, dovedind flexibilitate și adaptându-se la situații noi.

Modalitatea de exprimare și de recunoaștere a emoțiilor

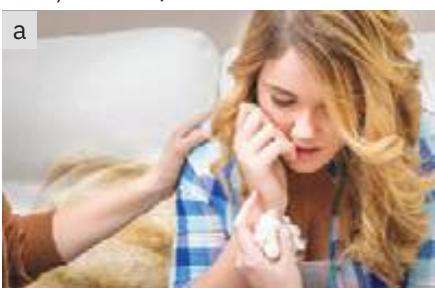

Explorare

- 1 Precizează mijloacele paraverbale și verbale prin care se transmite emoția în enunțurile de mai jos.

a Pentru mine e floarea? b E o floare... pentru mine. c O, e o floare pentru mine! d Floa-re-a... e pentru mine?

- 2** Menționează prin ce se transmite emoția în fiecare dintre imaginile date.

- 3** Ascultă melodia *Cine iubește și lasă* a Mariei Tănase (c) și menționează modalitățile de transmitere a emoției.

Repere

Emoțiile pot fi exprimate sau recunoscute din gesturi, mișcări ale corpului, mimică, intonație interogativă, aserțivă, exclamativă. Emoțiile se pot transmite și prin alte modalități lingvistice: inversiune, pauză, repetiție, folosirea unor cuvinte care exprimă stări sufletești (*vai, ah, o* etc.), silabisire.

Aplicații

- 1** Indică tipul de dialog din exemplele de mai jos, în funcție de participanți. Ce elemente verbale te-au ajutat să stabilești felul dialogului?

- a — Nu vă supărați, domnule profesor, am de făcut un proiect despre *dor* în poezia românească. Ați putea să-mi recomandați niște texte?
— Cum să nu! Poți să citești *Mai am un singur dor* și *O, rămâi...* de Mihai Eminescu, *Dorul și Dorul-dor* de Lucian Blaga, *Cântec de dor* de Nichita Stănescu. A! Si ceva mai narativ, *La oglindă* de Coșbuc.
— Mulțumesc, domnule profesor!
- b — Bună ziua! Am o comandă on-line de livrat pentru dumneavoastră. Vă găsesc în Sabinetor, 15?
— Da, în cât timp ajungeți?
— În cinci minute sunt acolo!
— Vă aştept! Mulțumesc!
- c — Salut! Am venit să-mi dai și mie laptopul tău până mâine, c-al meu s-a stricat și am maaare nevoie de niște chestii de pe net.
— Ți-l dau. Da' numa' până mâine!
— Bine, mă! Promit! Hai, salut!

- 2 Joc de rol.** Jucați cele două situații propuse. Colegii voștri vă vor evalua, utilizând grilele date.

- a Trei elevi din consiliul elevilor merg să discute cu directorul în vederea organizării unei activități culturale despre tradițiile românești.

- b Un elev intră în secretariatul școlii pentru o adeverință, dar secretara, ocupată, nu îl remarcă.

CRITERII – Respect

folosirea de formule reverențioase și de formule de politețe			
utilizarea adecvată a verbelor			
folosirea de mijloace nonverbale și paraverbale potrivite			

CRITERII – Toleranță

acceptarea de păreri diferite și manifestarea curiozității și a empatiei față de interlocutori			
centrarea pe subiect, cu intervenții rezonabil de lungi și adaptate la context			
folosirea de mijloace nonverbale și paraverbale			

- 3 Cele patru colțuri.** Lucrați în patru grupe, plasate în cele patru colțuri ale clasei. Două grupe formulează câte un argument pro și celelalte două câte unul contra pentru următoarea problemă: Este nevoie să-ți exprimi sau nu vizibil sentimentele față de cei din familie? În urma prezentărilor, elevii se pot regrupa după argumentul cel mai puternic.

Provocări

Urmărește pe internet filmul *Minunea* (2017), ecranizare a romanului lui R.J. Palacio, și găsește zece situații în care emoțiile și atitudinile de respect și toleranță sunt exprimate nonverbal.

Lecția 8. Textul descriptiv

Explorare

1 Joc. Sunetele emoțiilor. Pronunță sunetele sau cuvinte prin care omul poate exprima bucuria, tristețea, frica, surpriza.

2 Menționează ce emoții exprimă fata din imaginile de mai jos.

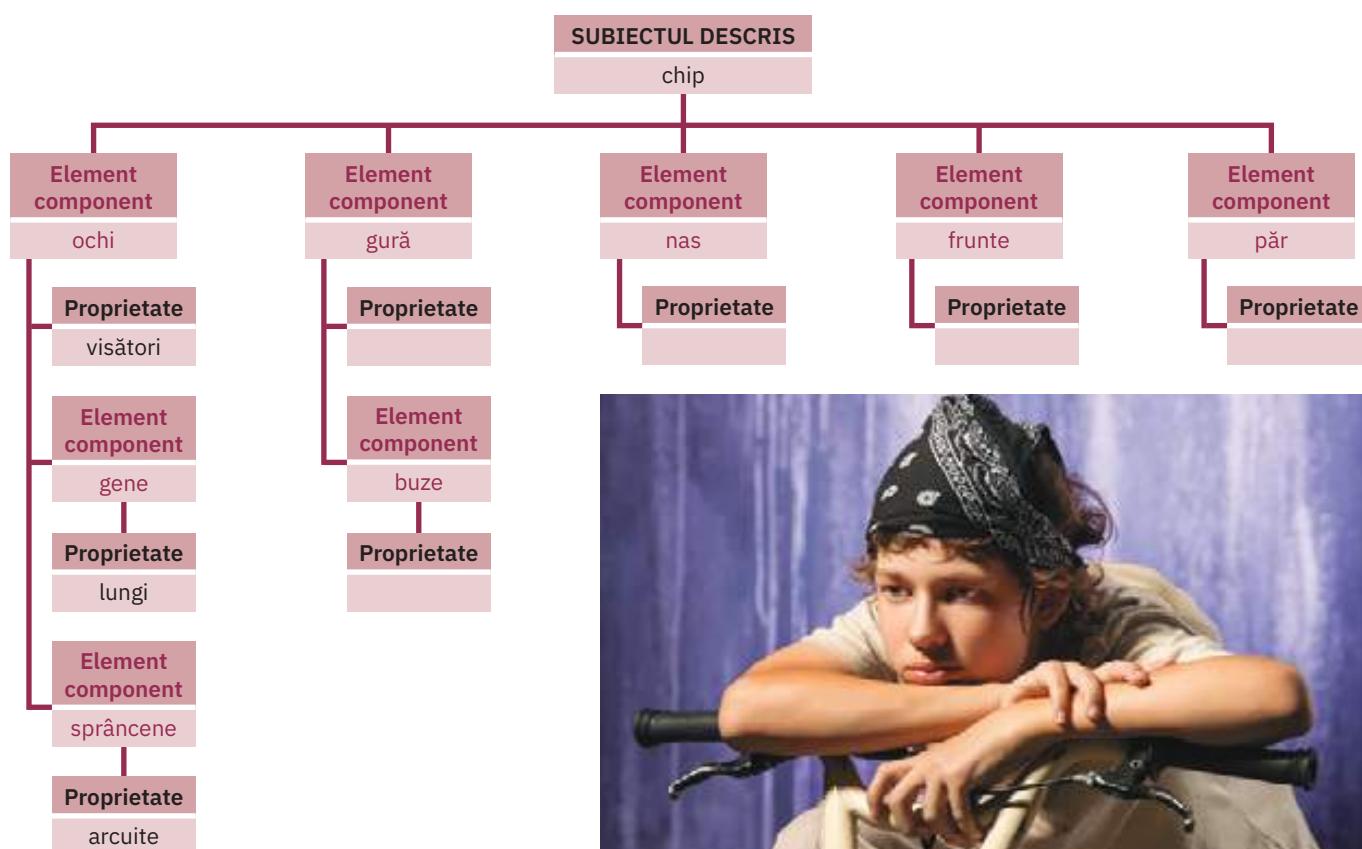

3 Descrie oral înfățișarea fetei din fiecare imagine de la exercițiul precedent, urmărind pentru fiecare emoție identificată:

- ținuta capului;
- ridicarea sau coborârea colțurilor gurii;
- închiderea sau deschiderea gurii;
- gradul de deschidere a ochilor;
- poziția sprâncenelor;
- ridicarea obrajilor;
- prezența unei cute între nas și colțurile gurii;
- apariția și poziționarea crețurilor de pe frunte;
- felul în care sunt ținute mâinile.

4 Povestește cum te-ai simțit într-o situație trăită de tine în care cei din jur au putut să-ți citească pe față emoțiile, pozitive sau negative. Ce crezi că ai fi putut face pentru a te stăpâni și a nu ți se citi pe chip intensitatea trăirii?

5 Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Descrieți chipul băiatului din imaginea de mai jos, completând mai întâi, în caiet, schema dată. Un reprezentant al grupei va face descrierea oral, pe baza schemei completeate.

- 6** Exprimă-ți impresia despre imaginea băiatului de la exercițiul precedent, adăugând două figuri de stil textului descriptiv elaborat de grupa din care ai făcut parte. Cum și se pare textul nou, față de primul?

(+) Citește și versurile de mai jos, care conțin figuri de stil privind elemente ale corpului.

a „Ea se uită... Părul-i galben,
Fața ei lucesc în lună,
Iar în ochii ei albaștri
Toate basmele s-adună.“

Mihai Eminescu, *Crăiasa din povești*

b „Pe umeri pletele-i curg râu –
Mlădie ca un spic de grâu,

Cu șorțul negru prins în brâu,
O pierd din ochi de dragă.“

George Coșbuc, *Numai una*

c „Aramă grea ca vinul – părul,
sprâncenele ușor piezișe,
o cută verticală pe frunte,
vădind trecutul de răstriște.“

Lucian Blaga, *Portret*

d „Să viața mea se iluminează,
sub ochiul tău verde la amiază,
cenușiu ca pământul în amurg.
Oho, alerg și salt și curg.“

Nichita Stănescu, *Viața mea se iluminează*

Repere

Descrierea prezintă caracteristicile unui obiect, ale unei ființe ori ale unui peisaj pentru a-i oferi destinatarului o reprezentare asupra acestora. Descrierea poate fi:

- **obiectivă**, când oferă informații conforme cu realitatea;
- **subiectivă**, când oferă informații care constituie impresii personale ale celui care face descrierea, putând să exprime sentimentele și emoțiile resimțite.

În realizarea unei descrieri, mai întâi se numește obiectul descris, apoi se indică elementele componente ale acestuia și proprietățile particulare ale lui sau ale elementelor componente, precizând impresia generală lăsată de acesta.

Descrierea obiectivă se face doar la persoana a III-a, iar cea subiectivă mai ales la persoana I. Pentru descrierea subiectivă, pot fi folosite și persoana a III-a și a II-a.

În descrierea obiectivă, limbajul este neutră, cu vocabular specializat, fără figuri de stil. În descrierea subiectivă, limbajul conține figuri de stil.

Aplicații

- 1 Descrie oral un coleg/o colegă de clasă, referindu-te la chipul acestuia/acesteia. Ceilalți elevi ar trebui să ghicească din prima încercare despre cine este vorba.
- 2 Realizează o descriere subiectivă orală a ochilor unei persoane îndrăgite. Folosește o comparație și două epitetă care să arate culoarea și forma ochilor.
- 3 Descrie oral figura persoanei din imaginea alăturată. Este vorba despre actriță Audrey Hepburn, în rolul principal din *My Fair Lady* (1964), ecranizare după piesa de teatru *Pygmalion* de George Bernard Shaw.

Provocări

Mitul lui Pigmalion și al Galateei este mitul creatorului îndrăgostit de propria operă. Pigmalion a fost un rege din Cipru, cu un mare talent de sculptor. Îndrăgostit de o sculptură a sa ce înfățișa femeia ideală pentru el, Afrodita îi dă viață acelei statui, Galateea, și Pigmalion se căsătorește cu ea. Există și ecranizări ce valorifică acest mit. Caută pe internet filmele *My Fair Lady* (1964) și *The Makeover* (2013). În *My Fair Lady*, profesorul Henry Higgins îl reprezintă pe Pigmalion și Eliza Doolittle, o florăreasă modestă, pe Galateea. În *The Makeover*, rolurile se înverzescă, profesoara fiind Hannah Higgins, iar cel transformat, Eliot Doolittle, un simplu comerciant. După ce vezi filmele recomandate, descrie colegilor tăi schimbarea fizică a celor două personaje principale care o întruchipează pe Galateea.

Lecția 9. Substantivul

Pentru început

Joc. Scrie, în două minute, cât mai multe substantive comune și proprii din câmpul lexical al sentimentelor. Câștigă cel care dă cele mai multe exemple de ambele tipuri.

Substantivul – actualizare

Explorare

- 1 Citește versurile de mai jos și menționează sentimentele pe care le exprimă.

„Mă scald în zi ca un copil în râu.
N-am ieri, nici mâine, și voioasă-n uliți
privesc cum trece soarele cu suliți,
și mă gândesc la vară și la grâu.

Voi scrie despre-acea necruțătoare
bucurie de-a fi Tânăr sub soare;
cu fruntea lângă cer voi scrie despre viață.
Tu sărută-mi cartea, dimineață...“

Magda Isanos, *Mă scald în zi*

- 2 Analizează substantivele scrise italic în versurile date, precizând și funcția lor sintactică.

- 3 Menționează cazul și funcția sintactică a substantivelor scrise italic în textul următor:

Le-am vorbit *colegilor* mei de clasă despre plăcutul sentiment *al solidarității*. Această legătură dintre noi înseamnă *interese și responsabilități* comune.

- 4 Indică substantivul colectiv din textul de la exercițiul precedent.

- 5 Explică modul în care s-au format următoarele substantive colective: *adunătură, aluniș, frunzăraie, rufărie, studențime, tineret, trifoiște*.

- 6 Identifică substantivele nonnumărabile din versurile de la exercițiul 1, indicând felul acestora.

- 7 Menționează, din textul de mai jos, substantivele formate prin compunere, indicând tipul compunerii.

În mine era un valvărtej de emoții și, deși eram un gură-cască, amuțisem la vederea blocului-turn în care se afla sediul BCR-ului.

- 8 Găsește cuvintele de la care s-au format prin derivare substantivele de mai jos. Ce observi în privința genului substantivelor obținute cu ajutorul sufixelor?

- doctoriță • elevă • gâscan • lupoaică • mireasă
- prințesă • rățoi • româncă

- 9 Precizează cuvântul care nu apare în limbajul obișnuit, utilizat în versurile de mai jos.

„Soțul Girafei, domnul Giraf,
E controlor de linie la firma «Telephone & Telegraph».”

Alexandru Mușina, *Domnul Giraf*

Repere

Substantivul este partea de vorbire flexibilă care denumește ființe, lucruri, fenomene ale naturii, însușiri, acțiuni, stări sufletești, în sens larg, obiecte. Substantivele sunt:

- **comune**, când denumesc clase de obiecte de același fel;
- **proprii**, când denumesc individualitate.

Substantivele pot fi **simple** și **compuse**. Substantivul este de trei genuri: **masculin**, **feminin** și **neutru**. În limba română, se pot forma substantive feminine de la masculine și invers, cu ajutorul unor sufixe, numite **sufixe motional**.

Există substantive nume de animale, de funcții sociale etc. care au o singură formă pentru masculin sau feminin. De exemplu: *albină, călăuză, crap, elefant, părinte, rector, star, vultur*.

Substantivele au două numere: **singular**, când indică un obiect, și **plural**, când indică două sau mai multe obiecte.

Există substantive **numărabile** și **nonnumărabile**. Cele nonnumărabile pot fi: **defective de plural** (*singularia tantum*), adică au numai singular (*jale*), și **defective de singular** (*pluralia tantum*), adică au numai plural (*zori*).

O categorie separată a substantivelor nonnumărabile sunt substantivele masive, care denumesc materii și care își păstrează caracteristicile, chiar dacă sunt împărțite, existând o diferență de sens între *cumpăr ulei* (materia) și *am luat trei uleiuri diferite* (sortimente).

Substantivele colective au formă de singular și înțeles de plural. Pot fi obținute și prin derivare cu sufixe.

Substantivele pot fi nearticulate și articulate cu **articol hotărât** sau cu **articol nehotărât**.

Substantivul are cinci cazuri:

- **nominativ**, când este subiect și nume predicativ;
- **acuzativ**, când este complement direct, complement prepozițional, circumstanțial și atribut prepozițional;
- **dativ**, când este complement indirect;
- **genitiv**, când este atribut genitival (uneori, precedat de articol genitival);
- **vocativ**, când arată o chemare, o atenționare și nu îndeplinește funcție sintactică.

Locuțiunea substantivală

Explorare

Găsește un sinonim pentru grupurile de cuvinte scrise colorat în enunțul dat.

Constat cu **părere de rău** că nu toți prietenii mei au **tragere de inimă** pentru învățat.

Repere

Locuțiunea substantivală este grupul unitar de cuvinte care este sinonim cu un substantiv și se comportă în propoziție ca substantivul, fiind determinat de atribut. Cele mai multe locuțiuni substantivale provin din locuțiuni verbale în care verbul este substantivizat.

Aplicații

1 Indică pluralul substantivelor compuse date.

- cal-putere • câine-lup • dreptunghi • după-amiază
- floare-de-colț • locotenent-colonel • mamă-mare
- nou-născut • ONG • prim-ministru • răufăcător

2 Selectează substantivele colective din lista de mai jos.

- alunel • colectiv • dăscălime • făget • flotă • roi
- frunzucă • ierbărie • juriu • maldăr • stejăriș

3 Precizează sufixele cu ajutorul cărora s-au obținut prin derivare unele substantive colective de la exercițiul 2.

4 Formează feminine sau masculine de la substantivele: *avocat, broască, curcă, preot, șoarece, șofer, tigru, țăran, vrabie, zmeu*.

5 Identifică locuțiunile substantivale din versurile date.

- a „În taina farmecelor sale
E-un «nu știu ce» și-un «nu știu cum».”

Mihai Eminescu, *De-or trece anii...*

b „Cum n-oî mai fi pribeg

De-atunci înainte,
M-or troieni cu drag
Aduceri-aminte.“

Mihai Eminescu, *Mai am un singur dor*

6 Transformă locuțiunile verbale de mai jos în locuțiuni substantivale.

- a băga de seamă • a duce cu vorba
- a lua la rost • a pune la cale • a rămâne în urmă
- a scăpa din vedere • a trage pe sfoară

7 Analizează substantivele din versurile date, indicând și funcția lor sintactică.

„De ce nu răsare iarba verde și fragedă
Pe spinarea fierbinte a fiarelor din pădure?
De ce nu le cresc pomilor aripi
Și păsărilor rădăcini?“

Ana Blandiana, *Întrebări*

Provocări

Scrie o poezie, punând întrebări asemănătoare celor de la exercițiul 7. Subliniază substantivele, precizându-le cazul.

Lecția 10. Prepoziția

Felul prepozițiilor

Explorare

- Precizează felul prepozițiilor din textul de mai jos.
Alex a venit în clasa noastră de la o școală din Brașov și pare foarte timid. Nu vorbește cu băieții și pe fete le ocolește. În recreație nu participă la discuțiile noastre. Îl voi invita la patinoar în mallul de lângă blocul meu.
- Menționează funcția sintactică a cuvintelor în față cărora se află prepozițiile identificate la exercițiul precedent. Ce rol au prepozițiile?
- Precizează în care dintre exemplele alăturate prepozițiile au sens și în care au numai rol de legătură.

- Îl aştept pe Alex. • Pun merele pe masă. • Mergem la patinoar. • Stau lângă mall. • Fac un gest de prietenie.

Repere

Prepoziția este partea de vorbire neflexibilă care leagă un atribut, un complement sau un circumstanțial de cuvântul determinat. Prepozițiile sunt:

• **simple**, când sunt alcătuite dintr-un singur termen: *cu, de, în, la, lângă* etc.;

• **compuse**, când sunt alcătuite din doi sau mai mulți termeni: *de la, de pe, de pe la, de pe lângă, despre, înspre* etc.

Unele prepoziții sunt purtătoare de sens (*sub, lângă, spre, în* etc.), altele au numai rol de legătură (*de, la, cu* etc.). Unele prepoziții au sens în anumite contexte (Stă *pe* scaun.), iar în alte contexte sunt lipsite de sens (Îl aştept *pe* el.).

Locuțiunea prepozițională

Explorare

Înlocuieste cu o prepoziție grupurile de cuvinte scrise colorat în textul de mai jos, făcând modificările necesare.

Am încercat să mă port frumos **față de** Alex, pentru că am înțeles reținerea lui **cu privire la** integrarea într-un colectiv nou. De azi, voi fi mai des **în preajma** colegului meu pentru a ne împrieteni.

Repere

Locuțiunea prepozițională este grupul unitar de cuvinte care se comportă ca o prepoziție.

Nu trebuie confundate cu locuțiuni prepoziționale grupurile ce conțin adverbe care îndeplinesc separat funcție sintactică, de tipul: *aproape de ..., departe de ..., alături de ...*.

Locuțiunile prepoziționale nu trebuie confundate cu asocierile libere de cuvinte care au tendința de a deveni locuțiuni, dar care, permitând asocierea cu un adjecțiv, dovedesc slaba coeziune a grupului: *din cauza (din importanța cauză), cu scopul (cu scopul mărturisit), din punct de vedere (din punct de vedere economic)*.

Regimul casual al prepoziției și al locuțiunii prepoziționale

Explorare

- Ce caz crezi că cer prepozițiile scrise colorat în textul alăturat? Justifică alegerea cazului.

M-am împrietenit **cu** Alex. Am luptat **contra** ironiilor colegilor **de** clasă. Mă port așa **grătie** educației primite.

- 2** Identifică locuțiunile prepoziționale din textul alăturat. Ce caz crezi că cer acestea?

Referitor la Alex, în loc de vorbe prefer faptele. Am patinat de-a lungul gheții când ne-am întâlnit.

Repere

Prepozițiile și locuțiunile prepoziționale cer în limba română cauzurile:

- **acuzativ**, majoritatea prepozițiilor (*către, cu, din, de, după, în, la, pe, prin* etc.) și locuțiunile prepoziționale care au ca ultim termen o prepoziție de acuzativ (*față de, în loc de, în afară de, conform cu* etc.);
- **genitiv**, prepozițiile *asupra, contra* și cele provenite din adverbe prin articulare (*deasupra, dedesubtul, înaintea, înăuntrul* etc.) și locuțiuni prepoziționale ca *în față, în spatele, în mijlocul, în urma, în jurul, în preajma* etc.;
- **dativ**, prepozițiile *datorită, mulțumită* (provenite din participii), *grație* (provenită din substantiv).

Cuvintele *asemenea, aidoma, așjdarea, conform, contrar, potrivit* sunt adverbe și nu pot fi încadrate în clasa prepozițiilor.

Într-o enumerare de substantive în cazul genitiv cerute de o prepoziție sau de o locuție prepozițională specializată, articolul genitival apare înaintea fiecărui termen: *Ninsoarea s-a abătut asupra satelor, a orașelor, a câmpilor*. În felul acesta, prepozițiile care cer genitivul se pot deosebi de cele care cer dativul.

Aplicații

- 1** Grupează prepozițiile din text în simple și compuse.

„O altă poveste cu aripi, foarte frumoasă, se află într-o poezie. [...] Se numește *Albatrosul* și a fost scrisă de Charles Baudelaire. E vorba acolo despre un albatros care ajunge pe puntea unui vapor. [...] Pare o pasăre care se încurcă în propriile-i aripi, fără nicio legătură cu splendoarea din timpul zborului. [...] Ei, și Baudelaire îl compară pe poet cu albatrosul. Adică poetul [...] e un om ca toti oamenii, mai stângaci ca semenii lui. [...] Si totul vine de la sensibilitatea lui neobișnuită.”

După Simona Popescu,

Peste-pasăre și alte povești cu aripi și lacrimi

- 2** Precizează cazul cerut de prepozițiile din textul dat.

M-am bucurat că ieri a ieșit soarele pe cer și deasupra casei noastre au zburat vrăbii, ascunse până în acel moment în magazia din curte. Datorită ciripitului lor

m-am înveselit. Împotriva așteptărilor mele, nu s-au năpustit asupra boabelor puse înaintea ferestrelor.

- 3** Menționează locuțiunile prepoziționale din exemplele date, precizând cazul cerut de acestea.

- Ne-am plimbat de-a lungul străzilor înzăpezite. • În urma mașinilor, rămâneau dâre de apă. • Locul de joacă din spatele blocului este pustiu. • În fața magazinului din colț, am întâlnit-o pe Anca.

- 4** Alege prepoziția potrivită pentru enunțurile date.

- Am fost omis *după/de pe* listă. • Iau caietul *după/de pe* bancă. • Închid telefonul, fiindcă sunt *pe/în* avion. • Merg *în/la* Brașov. • Distanța *între/dintre* casa mea și școală este mică. • Și-a pus căciula *pe/în* cap.

- 5** Corectează enunțurile de mai jos.

- Am aflat pe știri despre accident. • Unii stau mult pe telefon. • S-a limitat în a răsfoi cartea. • Sunt persoane care trăiesc după o zi pe alta. • Știe franceză de fragedă pruncie. • Suferă cu ficatul și ține regim. • Pe pauza publicitară, am sunat-o pe Anca. • Am făcut o prezentare pe tema prieteniei. • La primăvară, păsările călătoare vor zbura deasupra câmpilor, râurilor, munților, dealurilor pentru a veni acasă. • Mulțumită îndrumărilor profesorilor, a încurajărilor părintilor și a ajutorului prietenilor, a câștigat concursul. • În ceea ce privesc afirmațiile lui, nu ați formulat obiecții.

Provocări

Este greșită adăugarea la prepoziția *ca* a conjuncției *și* pentru evitarea cacofoniei: *L-am ajutat ca și coleg de clasă*. Eronată este și extinderea acestei construcții când nu apare o cacofonie: *Ca și prieten, sunt săritor*. Astfel de greșeli se evită prin reformularea enunțului și prin utilizarea altor prepoziții sau locuțiuni prepoziționale: *L-am ajutat în calitate de coleg de clasă. Drept coleg de clasă, l-am ajutat. Ca prieten, sunt săritor*. Folosirea grupării *ca și* este permisă când în enunț apare comparativul de egalitate: *Sunt la fel de înalt ca și Dan*. Ascultă pe internet melodia trupei Taxi intitulată *Ca și*, în care se ironizează folosirea excesivă a acestei exprimări greșite. Găsește în presă o astfel de greșală.

Lecția 11. Posibilități combinatorii ale substantivului

Explorare

- 1** Identifică substantivele cu funcție sintactică de subiect din textul de mai jos, precizând felul subiectului.

Mihai este un elev foarte bun, dar m-a speriat ieșirea lui furioasă de ieri, când am primit rezultatele la teza de la limba română. A trântit penarul pe podea, a rupt niște pixuri ale prietenilor lui, a țipat la Alina, i-a spus cu ciudă Anei că este mai deștept decât ea. Orgoliul și dorința de a lua numai notă maximă i-au provocat această reacție.

- 2** Menționează felul subiectelor neexprimate din al doilea enunț al textului de la exercițiul precedent.
- 3** Indică substantivul cu funcție sintactică de nume predicativ din textul de la exercițiul 1, precizându-i cazul.
- 4** În ce caz crezi că sunt substantivele cu funcția sintactică de nume predicativ din propozițiile date?
- Problema lui este de autoeducație. • Dan este contra proiectării nemulțumirii tale asupra altora. • Nota este în funcție de pregătirea ta.
- 5** Menționează substantivele centru din textul de la exercițiul 1, precizând funcția sintactică a adjuncțiilor acestora și partea de vorbire prin care se exprimă.
- 6** Precizează cazul substantivelor care sunt atribuite substantivele prepoziționale în exemplele de mai jos.
- Arată respect față de părinți. • Aruncă pixurile dinuntrul penarului. • Scaunul din fața băiatului este roșu. • Reușita grație ajutorului primit l-a bucurat.

- 7** Ce funcție sintactică și ce caz crezi că au substantivele scrise colorat în enunțurile date?

- Profesorul **Georgescu** este întreagător. • Acordarea de premii **elevilor** merituoși este importantă.
- 8** Menționează funcția sintactică și cazul substantivelor care sunt adjuncți ai verbului în enunțurile date.
 - Am un rucsac frumos. • Îi împrumut Mariei un pix.
 - El s-a năpustit asupra colegilor săi. • Mă gândesc la excursia plănită. • Emil stă lângă fereastră. • Ana pune carteasupra băncii. • Dan aleargă în jurul căreului de sport. • Plecăm la mare în iulie. • A muncit zile întregi. • Au sosit acasă înaintea mamei. • Mihai așteaptă cu răbdare. • Am spart paharul dintr-o greșeală. • Am învățat pentru teză.
- 9** Precizează ce parte de vorbire determină complementul prepozițional din propoziția de mai jos.

de ce plini?

Pomii se încovoiaie **plini de chiciură**.

Repere

Față de un verb centru cu funcția sintactică de predicat, substantivul are două funcții sintactice speciale: subiect și nume predicativ. **Subiectul** intră cu predicatul verbal sau nominal într-o relație de interdependență, adică verbul impune substantivului cu funcția de subiect cazul nominativ, iar subiectul impune verbului predicat persoana și numărul. Subiectul poate fi **exprimat** și **neexprimat**.

Subiectul exprimat	simplu , când are un termen;
	multiplu , când are doi sau mai mulți termeni coordonați între ei.
Subiectul neexprimat	subînțeles , când a fost exprimat anterior în enunț, apărând la persoana a III-a, singular și plural;
	inclus , când poate fi dedus din desinența verbului la persoana I și a II-a, singular și plural.

Numele predicativ intră în componența unui predicat nominal și poate fi exprimat prin substantiv în cazul:

- **nominativ**; Ana este *o prietenă bună*;
- **acuzativ** cu prepoziție/locuțiune prepozițională; Penarul este *din plastic*; Reacția este *cu privire la purtarea lui*;
- **genitiv** cu prepoziție/locuțiune prepozițională; El este *contra conflictelor*; Ea este *de partea Inei*.

În calitate de **centru**, substantivul are adjuncți care îndeplinesc funcția sintactică de **atribut**. După partea de vorbire prin care se exprimă, atributul poate fi: substantival, pronominal, adjectival, verbal, adverbial.

Atributul substantival poate fi:

Felul atributului	Cazul substantivului atribut	Exemplu
atribut substantival genitival	genitiv fără prepoziție	Cartea <i>copilului</i> e pe masă.
atribut substantival prepozițional	acuzativ cu prepoziție și locuțiune prepozițională	Cartea <i>de la bunica</i> este frumoasă. Atitudinea <i>față de colegi</i> este nepotrivită.
	genitiv cu prepoziție și locuțiune prepozițională	Lupta <i>contra violenței</i> este importantă. Catedra din <i>față băncilor</i> este nouă.
	dativ cu prepoziție	Succesul <i>datorită perseverenței</i> este lăudabil.
atribut substantival în nominativ	nominativ	Orașul <i>Brașov</i> este frumos.
atribut substantival în dativ fără prepoziție	dativ	Predarea limbii române <i>străinilor</i> este dificilă. Dan este vecin <i>verișoarei</i> mele.

Ca adjunct al verbului și al adjecțivului, substantivul are următoarele funcții sintactice:

complement direct	când stă în cazul acuzativ fără prepoziție sau cu prepoziția <i>pe</i>	Citesc <i>o revistă</i> . Îl văd <i>pe Dan</i> .
complement indirect	când stă în cazul dativ	Îi dau <i>băiatului</i> un sfat.
complement prepozițional	când stă în cazul acuzativ sau genitiv cu prepoziție	Mă gândesc <i>la vacanță</i> . Ina este capabilă <i>de efort</i> . Luptă <i>contra violenței</i> .
circumstanțial de loc	când stă în cazul acuzativ sau genitiv cu prepoziție sau locuțiune prepozițională	Pune cărțile <i>în bibliotecă</i> . Caută pixul <i>dedesubtul caietelor</i> . Se joacă <i>în spatele blocului</i> .
circumstanțial de timp	când stă în cazul acuzativ sau genitiv cu prepoziție sau fără prepoziție	Am stat la bunică trei săptămâni. A ajuns <i>după profesor</i> . A venit <i>înaintea dirigintei</i> .
circumstanțial de mod	când stă în cazul acuzativ cu prepoziție	Scrie <i>fără grabă</i> .
circumstanțial de cauză	când stă în cazul acuzativ cu prepoziție	E <i>roșu de furie</i> .
circumstanțial de scop	când stă în cazul acuzativ cu prepoziție	Mergem <i>la cumpărături</i> .

Aplicații

- Identifică substantivele cu funcție sintactică de subiect și de nume predicativ din enunțurile date.
 - Frustrarea este starea afectivă negativă cauzată de nereușita de a-ți îndeplini dorințele. • Supărarea, neliniștea, îngrijorarea, agresivitatea sunt reacții la frustrare. • Fericirea și reușita în viață nu depind însă de dorințele imediate și răbdarea, buna cunoaștere a puterilor proprii, controlul emoțiilor, renunțarea la ținte de neatins în momentul prezent sunt soluții pentru căștigurile valoroase și de durată. • Adolescentul de azi crede că telefonul mobil este ca aerul, blugii sunt doar din cea mai recentă colecție, tricoul este cu imprimeu modern. • Când Tânărul se va înțelege pe sine, vor dispărea tristețea, nervozitatea, agresivitatea și va fi fericit.
- Menționează funcția sintactică a adjuncțiilor substantivelor centru de la exercițiul precedent.
- Precizează ce funcție sintactică au substantivele adjuncți ai verbelor din enunțurile de mai jos.
 - F temele singur! • Nu abandona lucrul din furie, pentru că trebuie să știi că toți am trăit momente asemănătoare. • Muncește pentru atingerea țintelor propuse și ai răbdare! • Dacă te simți obosit, fă o

pauză, plimbă-te în jurul casei, discută cu un prieten despre un subiect interesant, apleacă-te asupra unei cărți și reia lucru cu plăcere. • Gândește-te la bucuria reușitei! • Dovedește-le părintilor și colegilor tăi că poți să termini un proiect început! • Mergi la bibliotecă pentru documentare și citește lucrări de specialitate!

- Analyzează substantivele din fragmentul de mai jos, după modelul dat.

„Duduia Lizuca putu să-și usuce lacrimile. Apoi, observă, aproape, pe prietenul ei Patrocle și-i zâmbi. Patrocle era un cățel roșcat, care începu a-i linge mâna, plină încă de șerbet de portocale. După ce o curăță, se întoarse pe labele dinapoia trupului, se înăltă și își puse capul pe pieptul fetiței. Cucoana Emilia și madam Neicu tocmai ieșeau din cameră și se îndreptau spre porția de la stradă. Bătrâna puse mâna în creștetul copilului:

— Ce ai, fetițo, întrebă ea. Ai plâns?

Lizuca respinse mâna și rămase în fața casei.“

După Mihail Sadoveanu, *Dumbrava minunată*

„**duduia**“ – substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul nominativ, articulat cu articolul hotărât „-a“, funcția sintactică de subiect

Lecția 12. Adjectivul

Felul adjetivelor și gradele de comparație

Explorare

- 1 Identifică adjectivele propriu-zise și adjectivele provenite din alte părți de vorbire din textul de mai jos.

Mama mi-a făcut o bucureștie foarte mare, fiindcă mi-a luat rochia roșie dorită din toamnă. Prețurile crescânde îngreunează achiziția unui asemenea articol și perioada reducerilor finale este cea mai bună pentru a-ți lua produsele șic.

- 2 Precizează dacă adjectivele identificate la exercițiul precedent sunt variabile sau nu, indicând numărul de forme flexionare al celor variabile.
- 3 Menționează cum se realizează acordul adjectivelor cu substantivele determinate.
- 4 Lucrați în perechi. Grupați adjectivele de la exercițiul 1 în adjective care au grade de comparație și adjective

care nu au grade de comparație. Precizați la ce grad sunt adjectivele din prima categorie.

- 5 Explică formarea superlativului absolut în cazul adjectivelor scrise colorat în exemplele date.
- Costumul meu de schi este **formidabil** de călduros.
 - Maria este **din cale**-afară de generoasă.
 - Jacheta este **frumoasă** foc, dar **scumpă** de speriat.
 - Ce frumoasă** rochie ai!
 - Prăjitura este **dulce**, dulce.
- 6 Ce efect are antepunerea adjecțivului în versurile date?
- „Dar pentru noi ninsoarea calmă
Dă suflet albelor albine.“
- Constanța Buzea, *Mim fără lumină*
- 7 Indică mijloacele de formare a adjectivelor date.
- a căldicel • cenușiu • dulcisor • fugar • fumuriu • gălbui • mărginaș • necinstit • osos • părintesc • slăbuț • străvechi • școlar • tomnic
- b atotștiitor • cumsecade • instructiv-educativ • româno-francez • roșu-aprins • roz-oranj

Repere

Adjectivul este partea de vorbire flexibilă care exprimă însușirea unui obiect în sens larg.

Adjectivul determină un substantiv sau un substitut al acestuia (pronume sau număr cu valoare pronominală).

Adjectivele pot fi: **propriu-zise** (emoție puternică) sau **provenite din verb la participiu** (rochie cumpărată), din **verb la gerunziu** (lumânare fumegândă) sau din **adverb** (oameni bine).

Adjectivele sunt:

- variabile**, când își modifică forma de vorbire; în funcție de gen și de număr au **patru forme flexionare** (**bun**), **trei forme flexionare** (**grijuliu**) și **două forme flexionare** (**limpede**);
- invariabile**, când nu își modifică forma în vorbire (**bordo**, **ditamai**).

Adjectivul se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat.

Gradele de comparație	Exemple, explicații		
pozitiv	bun		
comparativ	de egalitate de inegalitate		
	de superioritate	de inferioritate	construit cu grupurile de cuvinte tot atât de , la fel de , tot aşa de , deopotrivă de – tot atât de bun
			construit cu adverbul mai – mai bun
			construit cu adverbele mai și puțin – mai puțin bun
superlativ	relativ	de superioritate	construit cu articolul demonstrativ cel , cea , cei , cele și adverbul mai – cel mai bun
		de inferioritate	construit cu articolul demonstrativ cel , cea , cei , cele și adverbele mai și puțin – cel mai puțin bun
	absolut	de superioritate	construit cu adverbele foarte , tare , prea – foarte bun
		de inferioritate	construit cu adverbele foarte , tare , prea și puțin – foarte puțin bun

Mijloace expresive de redare a superlativului absolut	Exemple
adverbe legate de adjectiv prin prepoziția <i>de</i>	<i>grozav, nemaipomenit, neînchipuit, aşa, atât, oricât de bun</i>
verbe la supin puse după adjectiv	<i>frumoasă de speriat, de nespus</i>
grupuri locuționale	<i>din cale-afară de, cu totul și cu totul, peste măsură de bun</i>
adjective puse înaintea adjectivului și legate de adjectiv prin prepoziția <i>de</i>	<i>putred de bogat; chinitor de rece</i>
adverbe provenite din substantive	<i>singur cuc, sănătos tun, foc de frumoasă</i>
adverbele <i>ce</i> și <i>cât</i> în enunțuri exclamative	<i>Ce bun tort! Cât de frumoasă fată!</i>
repetarea adjectivului, a unor vocale sau consoane din adjective, silabisirea adjectivului	<i>acrrru, buun, fru-moa-să</i>
prefixe (<i>prea-, răz-, arhi-, extra-, super-, ultra-</i>) și sufixe (- <i>isim</i>)	<i>ultraparfumat, rarism</i>

Există adjective care nu au grade de comparație, pentru că:

- sunt la origine, în limba latină, comparative sau superlatieve: *superior, maxim, anterior, suprem, extrem* etc.;
- însușirea este negrabilă: *viu, complet, veșnic, unic, principal* etc.;
- sensul cuvântului nu permite comparația: *acvatic, biologic, petrolifer* etc.

Adjectivul stă, de obicei, după substantiv, dar poate sta și înaintea acestuia. Când stă înaintea substantivului, adjectivul preia, în cele mai multe contexte, articolul hotărât de la substantivul determinat: *Bunul tată mă ocrotește.*

Adjectivele pot fi obținute prin **derivare** cu sufixe (*amăruī, băiețesc, dănic* etc.) și prefixe (*nedemn, subacvatic*) și prin **componere** (*galben-pal, cumsecade*).

Locuționea adjectivală

Explorare

- 1 Găsește un sinonim pentru grupurile scrise colorat.
Ana este o fată **foarte de treabă**, nu e **cu nasul pe sus**.

- 2 Indică partea de vorbire determinată de grupurile de cuvinte scrise colorat la exercițiul precedent.

Repere

Locuționea adjectivală este grupul unitar de cuvinte care este sinonim cu un adjectiv și se comportă în propoziție ca adjectivul. Locuțunile adjectivale pot avea grade de comparație.

Aplicații

- 1 Transcrie textul dat în caiet, făcând acordul adjectivelor dintre paranteze cu substantivele determine.

Ieri, (*hazliu*) băieți din clasa mea ne-au înveselit, propunându-ne să spunem ce ne sugerează (*cenușiu*) nori de pe (*trist*) cer de iarnă (*târziu*). Mi s-a părut că văd fluturi (*străveziu*), peștișori (*argintiu*), sălcii (*pletos*), elefanți (*greoi*), pisici (*jucăuș*). Aștept (*vesel*) și (*cald*) primăvară ca să reluăm (*provocator*) joc.

- 2 Identifică locuțunile adjectivale din rețeta alăturată.
3 Analizează adjectivele din textul rețetei, după modelul dat.

„**pozitivă**“ – adjectiv propriu-zis, variabil, cu patru forme flexionare, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „atitudine“ (feminin, singular, acuzativ), gradul de comparație pozitiv

Rețetă a bucuriei

- › Să ai o atitudine pozitivă față de lume, admirând o zi însorită, mâncând o plăcintă gustoasă, purtând un tricou șic, discutând cu un prieten cumsecade!
- › Fii respectuos și amabil cu cei care te încorajoară!
- › Oferă-le o mare parte din timpul liber apropiatilor!
- › Fii foarte atent să-ți satisfaci fel de fel de nevoi, dar nu sări peste cal!
- › Dezvoltă-ți talentele înăscute, fixează-ți un scop de seamă în viață, învăță lucrurile cele mai noi, fii modest, echilibrat și mai puțin nerăbdător!

Lecția 13. Posibilități combinatorii ale adjективului

Adjectivul adjunct

Explorare

- 1 Observă imaginea alăturată și citește replica fetei, care discută cu mama ei. Indică funcția sintactică pe care o au adjectivele.
- 2 Precizează de ce părți de vorbire depind adjectivele identificate la exercițiul precedent. În ce fel de grupuri intră adjectivele ca adjunct?
- 3 Menționează adjactivul centru din replica fetei.
- 4 Identifică părțile de vorbire determinate de adjective din enunțurile mai jos, precizând felul adjactivelor.
 - Pentru un adolescent, o notă proastă poate fi o nenorocire.
 - Dumneata înalt, vino la mine!

- Emoțiile crescând l-au copleșit.
- Trei mai prietenoși l-au încurajat.

Repere

Adjectivul se combină în propoziție cu alte cuvinte, fiind adjunct sau centru.

În calitate de **adjunct**, adjactivul are funcția sintactică de:

- **atribut adjectival** în grupul nominal; • **nume predicativ** în grupul verbal.

Atributul adjectival poate determina:

- un substantiv: Fata s-a bucurat de *nota* mare.;
- un pronume: *Dumnealui* mai îndrăznește să vorbească.;
- numeral cu valoare pronominală: *Doi* mai trăiesc și scriu poezii.

Atributul adjectival se poate exprima prin:

- adjactiv propriu-zis, la orice grad de comparație: El are o dispoziție schimbătoare.;
- adjactiv provenit din verb la participiu: Emoția *trăită* l-a îmbujorat.;
- adjactiv provenit din verb la gerundiu (gerundiu acordat): Vocea *tremurândă* i-a dezvăluit emoția.;
- adjactiv provenit din adverb: Dan este un băiat *bine*.

Numele predicativ se află într-o relație ternară, depinzând de subiect și de verbul copulativ: El pare vesel.

Adjectivul centru

Explorare

- 1 Menționează adjectivele centru din enunțurile date.
 - Olga este bucuroasă de reușita lui Dan, la olimpiada de chimie. • Încrederea în sine este necesară adolescenților. • El este apt de a câștiga sprijinul colegilor de clasă. • Anca a fost fericită la bunici. • Sorin este bolnav de două zile. • El este ușor buimac. • Mama l-a certat pentru paharul spart din neatenție. • Testele proiectate pentru autocunoaștere sunt utile.
- 2 Precizează ce părți de propoziție determină adjectivele centru de la exercițiul precedent și prin ce parte de vorbire sunt exprimate acestea.

Repere

În calitate de **centru**, adjecțivul este determinat de:

complement prepozițional	El este plin <i>de griji</i> . El este hotărât <i>de a spori</i> influența lui asupra prietenilor. El este vrednic <i>de respect</i> .
complement indirect	Ea este recunoscătoare <i>colegilor</i> de clasă.
circumstanțial de loc	Ea este veselă <i>la petreceri</i> .
circumstanțial de timp	El este îngândurat <i>de zile bune</i> .
circumstanțial de mod	Este un copil frumos <i>sufletește</i> .
circumstanțial de cauză	Ana este slabă <i>de nemâncată</i> .
circumstanțial de scop	Este foarte atentă <i>pentru a înțelege</i> lecția.

În calitate de centru, adjecțivul are dublu rol, putând fi, în același timp, adjunct și centru, de exemplu: Fata *surprinsă* de emoțiile ei vorbește cu mama. Adjecțivul *surprinsă* este adjunct pentru substantivul *fata* și centru pentru complementul prepozițional *de emoțiile*.

Aplicații

- 1 Identifică atributele adjecțivale din textul dat, precizând felul adjecțivelor prin care se exprimă.

Influența puternică a grupului asupra adolescentului aflat în căutarea identității personale se poate observa în marea placere de a petrece timpul liber cu prietenii. Dorința crescândă de a cumpăra haine gata de la firme celebre pentru a arăta bine exprimă preocuparea majoră pentru acceptarea de către ceilalți.

- 2 Indică adjecțivele care sunt nume predicative în enunțurile de mai jos.

- Băieții au fost mai prietenoși cu membrii echipei de fotbal decât cu participanții la cros. • Adina pare foarte timidă. • Ce Tânăr a rămas bunicul! • Sportivul ar fi ajuns mai puternic dacă se antrena mai mult.

- 3 Precizează adjecțivele centru din enunțurile date.

- Dorința de independență a adolescentilor este demnă de stimă. • Sprijinul părinților este util tinerilor încă nesiguri de capacitatele lor. • Întinsă în patul din camera ei, se simte în siguranță. • Era voios pentru nota mare de la lucrare. • El era trist de două săptămâni. • A fost amabilă pentru a face o bună impresie. • El avea un comportament puțin obraznic.

- 4 Menționează ce părți de propoziție depind de adjecțivele centru de la exercițiul precedent.

- 5 Analizează adjecțivele din fragmentul următor, după modelul dat.

„Era o fată mai degrabă scundă, cu pielea incredibil de albă. Eu aveam pielea la fel de albă, numai că eram brunet. [...] Era extrem de exigentă. Își juca rolul de

senioră la o curte medievală cu o artă desăvârșită. Era stăpâna plină de capricii care putea decide după voie în privința vietii și inimii slujitorului ei. [...] Întrucât liceul «Gheorghe Lazăr», așezat în centrul Bucureștiului, strângea elevi de pe o rază foarte mare, aveam neșansa ca, după terminarea orelor de școală, să apucăm în direcții diferite.“

Gabriel Liceanu, *Crini din clasa întâi de liceu*

„scundă“ – adjecțiv propriu-zis, variabil, cu patru forme, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „o fată“ (feminin, singular, nominativ), gradul pozitiv, funcție sintactică de atribut adjecțival

Autoevaluare (L9 – L13)

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
- Cel mai dificil mi s-a părut

Lecția 14. Textul descriptiv

Pentru început

Realizează-ți oral un portret, găsind câte un adjecțiv pentru a-ți prezenta ochii, părul, mâinile și talia. Creează o comparație pentru o trăsătură a ta de caracter pe care o consideri importantă.

Explorare

Observă tabloul alăturat și răspunde cerintelor.

- a Ce impresie îți lasă tabloul? • Ce detalii remarcă la ochi (culoare, formă, expresie)? • Cum sunt nasul, buzele, fruntea? • În ce fel evidențiază coafura chipul femeii? • Care este poziția mâinilor și ce exprimă acestea? • Ce haine poartă? Cum își se par bijuteriile? • Ce se vede în planul îndepărtat și ce îți sugerează? • Care crezi că sunt trăsăturile ei morale cele mai importante? Ce elemente din pictură îți sugerează aceste trăsături de personalitate?
- b Realizează o listă cu detaliile pe care ai vrea să le prezinti. Notează adjective, verbe sinonime, figuri de stil care te-ar ajuta să le prezinti, ca în modelele:
Ochi: vii, pătrunzători, triști, melancolici etc.
Tânără poartă/s-a îmbrăcat cu/s-a înveșmântat cu/ și-a pus/are o rochie albă.
Are un șal subțire ca o boare de vânt.
- c Alcătuiește un plan al descrierii tinerei din tablou. Redactează o ciornă în care să faci descrierea tinerei în 150 – 300 de cuvinte.

Constantin Lecca (1807 – 1887),
Portretul Ecaterinei Manu

Repere

Pentru a redacta descrierea unei persoane, a unui obiect sunt recomandabile pentru **stabilirea conținutului**:

- realizarea unei scheme cât mai exacte a elementelor componente și a proprietăților acestora;
- precizarea unor detalii semnificative vizând chipul, statura, îmbrăcămîntea, în cazul unei persoane;
- indicarea, pentru descrierea unei persoane, a unor trăsături morale sugerate de înfățișarea fizică, a unui comportament, a unor emoții trăite de persoana respectivă;
- menționarea unei impresii lăsate asupra celui care face descrierea.

Aplicații

Verifică prima variantă a textului, transcrie-o și apoi autoevaluează-te pe baza grilei de mai jos.

TEXTUL DESCRIERII

Prezintă Tânără din tablou, surprinzându-i chipul, statura și îmbrăcămîntea, trăsăturile de personalitate.

Are exprimare clară, corectă, expresivă.

Respectă structura textului descriptiv, referindu-se la elementele și la proprietățile subiectului descrierii.

Respectă normele de ortografie și de punctuație, este așezat corect în pagină și are scrisul lizibil.

Lecția 15. Comentarea unor pasaje dintr-un text. Descrierea unei emoții

Explorare

- 1 Numește emoția dominantă descrisă în textul dat.

„... Să fie o dimineată copilăroasă și moale
Prin care, trecând, lumina să scoată
Foșnet de frunză uscată;
Să miroasă-n odaie
A creioane ascuțite prelung
Și-a hârtie neîncepută; [...]]
Bucuroasă, buimacă,
Să trag pe mine o haină,
Să ies năucită în stradă
Cu picioarele goale-n pantofi
Și să întreb fericită:
Știți cumva în ce an suntem?“

Ana Blandiana, *Dorința*

- 2 Ce alte emoții identifici?

- 3 Ce fel de text literar este: epic sau liric? De ce?

- 4 Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Comentați primele șase versuri ale textului *Dorința*:

- formulați o idee generală despre versurile date;
- găsiți o legătură între dimineață, lumină și hârtia *neîncepută*;
- precizați simțurile implicate în descrierea emoției;
- identificați figurile de stil și precizați ce sugerează;

Camil Ressu (1880 – 1962),
Portret de fată (detaliu)

- explicați utilizarea verbelor la conjunctiv;
 - redactați o primă formă a textului, apoi revizuiți-o.
- 5 Descrie o emoție trăită de tine în copilărie. Pentru aceasta, elaborează o ciornă în care:
- să precizezi momentul trăirii emoției, starea de spirit, dacă erai singur/singură sau cu cineva;
 - să prezinti, mai întâi, o impresie generală asupra momentului care ți-a produs emoția;
 - să menționezi detaliile (obiecte, arbuști, flori etc.) care te fac să-ți amintești de acea emoție;
 - să folosești persoana I, singular și timpul trecut.

Repere

În comentarea unor pasaje dintr-un text literar, este recomandabil să se aibă în vedere următoarele aspecte:

- citirea cu atenție a întregului text și stabilirea dacă este liric sau epic, pentru a fi abordat în mod specific;
- identificarea ideilor din fragmentul dat, care pot fi relaționate cu întregul text sau cu alte lucrări;
- prezentarea semnificației textului și relaționarea acesta cu figurile de stil sau cu alte mijloace de expresie;
- oferirea de exemple convingătoare din textul dat și susținerea afirmațiilor cu citate introduse corect;
- utilizarea unui limbaj clar, concis, sobru, fără exprimări metaforice, aprecieri superlatative, enunțuri exclamative, expresii tocite prin uz.

În descrierea unei emoții personale, sunt recomandabile:

- precizarea momentului în care s-a produs;
- trecerea de la impresii generale la detalii particulare;
- folosirea persoanei I, numărul singular și a timpului trecut.

În ambele tipuri de compuneri, trebuie să fie respectate normele de redactare și scrisul să fie lizibil.

Aplicații

- 1 Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Transformați ciorna elaborată la exercițiul 4, *Explorare*, într-un text de 5 – 10 rânduri în care să reuniți toate observațiile grupei și să prezentați semnificația versurilor date. Un reprezentant al grupei citește comentariul din scaunul autorului.

- 2 Descrie, într-o compunere de 150 – 300 de cuvinte, pe baza ciornei elaborate la exercițiul 5, *Explorare*, o emoție trăită de tine. Schimbă textul și discută-l cu un coleg de clasă. Revizuiște-l pe baza sugestiilor primite. Transcrie-l și apoi afișează-l pe un panou.

Recapitulare

Citește fragmentele de mai jos, extrase din poezia *Pelerinaj sentimental* de Otilia Cazimir și răspunde apoi la fiecare dintre cerințe.

Grădina mea – grădina copilăriei mele –
Avea odată straturi și alei.
Pe brazde negre înfloreau pansele
Și le stropeau pe însurat bătrâni mei
C-o stropitoare verde, smâlțuită.
Erau pe-aicea flori de mărgărită
Și micșunile¹ cu parfum de mosc²...

Grădina noastră... n-o mai recunosc.
Dar prin perdeaua de cireși și nuci,
Mă cheamă-n umbră casa părasită. [...]

E tot sub streșini cuibul rândunicii,
Și poate că-i aceeași rândunică.
M-apropii, cu sfială și cu frică:
În casa asta mi-au murit bunicii...
Și simt că-n zâmbetul meu Tânăr port
Surâsul lor, de-atâta vreme mort.

La ușa ce se vaietă prelung
Mă-ntâmpină parfum închis și greu,
Și-n pragul putred, din trecut, m-ajung
Vechi amintiri din ceea ce-am fost eu.

Odăile pustii mi se arată
Atât de mari cum îmi păreau odată,
Pe vremea când le măsuram, tiptil,
Cu pași mărunți și șovâielnici de copil.
Era atât de nalt pe-atunci plafonul scund,
Și ușile erau atât de grele
Când încercam să mă ascund,
Ținându-mi răsuflarea, după ele...

De-atâta colb, ferestrele-s opace.
Pe brazda-ngustă-a picăturilor de ploaie
Pătrunde cenușie în odaie,
În raze lungi, lumina care moare.

Și – uite: nu mai are niciun geam
Fereastră lângă care așteptam,
Înfrigurată și nerăbdătoare,
Întaiul fulg molatic de ninsoare.

În colț era oglinda veche și pătrată.
În apa-i de lumină înghețată
Puneau de-a pururi însărările târzii
Fantome plutitoare, fumurii.

¹ micșuna (s.f.) – plantă erbacee, cu flori parfumate, galbene-aurii.

² mosc (s.n.) – substanță folosită în parfumerie și medicină, cu miros pătrunzător și plăcut, secretată de masculul moscului, animal originar din Asia.

Păianjenul tăcerii țese moi
Și diafane pânze de mătasă
Și, răstignită pe păreții goi,
Singurătatea stăpânește-n casă. [...]

Și-mi pare că, de m-aș întoarce fără veste,
Ar răsări, când s-ar deschide ușa,
Un zâmbet grav și dulce de bunică,
Doi ochi mirați și palizi de brândușă
Și-un cuvios parfum de levănțică.

Cu glas tremurător și ușurel,
Bunicul m-ar chema-n iatac³ la el.
Cu mâini subțiri, m-ar ridica în brață.
Aș aștepta să iasă din scrinul⁴ vechi de nuc
Feliile de pâine cu dulceață
Și vrafurile cărților cu poze
În care-aș regăsi, sub scoarțe moi de piele,
Poveștile copilăriei mele.
Și pe divanul înflorat cu roze
Aș adormi-n iatacul cald și bun,
În miros de gutui și de tutun...

³ iatac (s.n.) – cameră mică de culcare, dormitor.

⁴ scrin (s.n.) – dulăpior cu mai multe sertare suprapuse în care se ține mai ales lenjerie; comodă.

1 Ce stare ți-a produs lectura textului? De ce emoție personală îți amintește?

► 2 Numește patru emoții, stări sau sentimente trăite de cel care se întoarce în locurile copilăriei.

3 Indică două modalități de exprimare a subiectivității în textul dat și exemplifică-le.

4 Lucrați în grupe de 4 – 6 elevi. Identificați în textul dat 4 – 6 epitetă și două personificări, menționând ce sugerează acestea.

5 Precizează care sunt locurile evocate și care dintre ele declanșează rememorarea copilăriei. Cum arată acestea când sunt revăzute peste ani?

6 Care sunt simțurile prin care sunt evocate locurile copilăriei? Exemplifică prin versuri din text.

7 Comentează ultimele două versuri din strofa a doua.

8 Lucrați în perechi. Completați, în caiete, un tabel asemănător celui dat. Confruntați-vă răspunsurile cu cele ale colegilor voștri dintr-o altă grupă. Reuniți-vă două perechi. Realizați o planșă pe care un reprezentant al grupei de patru elevi să o prezinte în fața clasei.

Emoțiile și stările provocate în copilărie de locurile și obiectele din casă

Emoțiile și stările provocate la maturitate de locurile și obiectele din casă

9 Care sunt figurile protectoare ale copilăriei, aşa cum reiese din poezia *Pelerinaj sentimental*?

10 Menționează care sunt, în ultima strofă a poeziei, lucrurile ce amintesc de vremea copilăriei. Ce semnificație crezi că au?

11 Stabilește tipul de rimă din catrenele poeziei.

12 Ce măsură au versurile din prima strofă?

13 Indică funcția sintactică a substantivelor din fragmentul dat.

„Erau pe-aicea flori de mărgărită
Și micșunele cu parfum de mosc...“

14 Menționează ce fel de locuțuni există în următorul enunț:

Omul este copleșit de aduceră-aminte în fața casei bunicilor.

15 Analizează substantivele din strofa a VI-a, precizând și funcția sintactică a acestora.

16 Precizează cazul cerut de prepozițiile și locuțuniile prepoziționale din enunțurile date.

- În decurs de câțiva ani, casa s-a dărăpănat.

- În grădină sunt multe flori.
- De jur împrejurul casei, zboară rândunele.
- Lucrurile sunt neschimbate înăuntru casei.
- Am avut o copilărie fericită datorită bunicilor.

17 Extrage din poezie câte două adjective cu patru, cu trei și cu două forme.

18 Explică formarea adjetivelor date, selectate din text.

nerăbdător

molatic

fumuriu

ușurel

19 Analizează adjectivele din versurile de mai jos, indicând și funcția sintactică a acestora.

„Pe vremea când le măsuram, tiptil,
Cu pași mărunți și șovăielnici de copil.
Era atât de nalt pe-atunci plafonul scund,
Și ușile erau atât de grele
Când încercam să mă ascund,
Ținându-mi răsuflarea, după ele...“

20 Menționează locuțiunile adjetivale din enunțul de mai jos, precizând și gradul de comparație al acestora. Bunicii mei erau oameni foarte de treabă și tare la locul lor.

21 Realizează oral portretul unuia dintre bunicii tăi sau al altiei persoane care ți-a ocrotit copilăria.

22 Redactează o compunere de 150 – 300 de cuvinte în care să descrii bunicii evocați în textul *Pelerinaj sentimental*.

Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

Azi sunt îndrăgostit. E-un curcubeu
 Deasupra lumii sufletului meu.
 Izvoarele s-au luminat și sună
 Oglinzile ritmându-și-le-n dans,
 Și brazii mei vuiesc fără furtună
 Într-un amețitor, sonor balans,
 În vii vibrează struguri străvezii –
 Cristalurile cântecelor grele –
 Și stropi scăpărători de melodii
 Ca roua nasc în ierburile mele.
 Eu curg întreg în acest cântec sfânt:
 Eu nu mai sunt, e-un cântec tot ce sunt.

Nicolae Labiș, *Primele iubiri*

A. 60 de puncte

1 Identifică substantivele din al doilea vers din textul dat, precizând cazul și funcția sintactică a acestora.	6 puncte
2 Indică numărul de forme flexionare al adjecțiilor <i>sonor</i> și <i>străvezii</i> .	6 puncte
3 Construiește două enunțuri în care adjecтивul <i>greu</i> să fie, pe rând, la comparativ de egalitate și la superlativ absolut.	6 puncte
4 Menționează felul și numărul de forme al adjecțiilor <i>îndrăgostit</i> și <i>scăpărători</i> , indicând cazul și funcția sintactică a acestora.	6 puncte
5 Precizează funcția sintactică a cuvintelor <i>un curcubeu</i> și <i>fără furtună</i> .	6 puncte
6 Numește sentimentul dominant exprimat în versurile date și explică felul în care se răsfrângе asupra naturii.	6 puncte
7 Alege litera corespunzătoare răspunsului corect.
Epitetul <i>grele</i> sugerează că este vorba de:
a cântece greu de executat;
b cântece greu de înțeles;
c cântece pline de emoții puternice.	6 puncte
8 Transcrie comparația din text, arătând ce îți sugerează.	6 puncte
9 Explică sensul pe care îl are cuvântului <i>curcubeu</i> în textul dat.	6 puncte
10 Comentează, în 6 – 10 rânduri, ultimele două versuri din textul dat.	6 puncte

B. 30 de puncte

Redactează o compunere de cel puțin 150 de cuvinte, în care să descrii un prieten.

În redactarea textului tău, vei avea în vedere:

- să precizezi detalii semnificative privind chipul, statura, îmbrăcământea obișnuită a persoanei alese;
- să menționezi două trăsături morale sugerate de înfățișarea sa și un comportament obișnuit al prietenului tău;
- să folosești în compunerea ta patru epitete și o comparație;
- să respecti normele ortografice și de punctuație;
- să ai o așezare în pagină corectă și un scris lizibil.

Notă. Se acordă 10 puncte din oficiu.

U4 Granițe între lumi

Lectură

Textul narativ literar • Acțiunea, timpul și spațiul • Structura textului (fantasticul) • Textul multimodal (actualizare) • Enciclopedia

Interculturalitate

Elemente de mitologie românească

Comunicare orală

Structura textului narrativ oral • Strategii de concepere și de comprehensiune a textului oral

Limbă română

Pronumele personal • Pronumele personal de politețe • Pronumele reflexiv • Pronumele și adjecțivul pronominal posesiv • Pronumele și adjecțivul pronominal demonstrativ • Pronumele și adjecțivul pronominal nehotărât • Pronumele și adjecțivul pronominal interogativ • Pronumele și adjecțivul pronominal relativ • Pronumele și adjecțivul pronominal negativ • Adjecțivul pronominal de întărire • Posibilități combinatorii ale pronumelui și ale adjecțivului pronominal (inclusiv atributul pronominal și atributul adjecțival)

Redactare

Structuri textuale: secvențe de tip narativ, explicativ, descriptiv, dialogat • Integrarea părților

Recapitulare

Evaluare

Lecția 1. Textul narativ literar

Pentru început

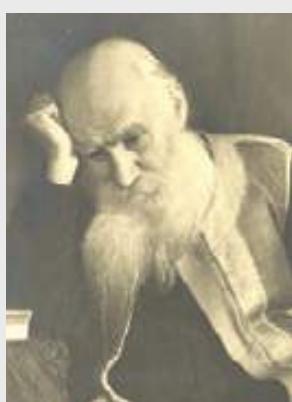
- 1 Lucrați în grupe de 5 – 6 elevi. Notați pe biletele de culori diferite locurile din prima coloană și pe alte biletele momentele din a doua coloană, apoi trageți la sorti câte unul din fiecare categorie. Discutați ce evenimente stranii, inexplicabile s-ar putea petrece
- În acel loc și în acel moment. Un reprezentant al grupei va prezenta răspunsurile în fața clasei.

- Într-o pădure
- lângă un lac
- Într-o clădire veche, părăsită
- acasă, în propria cameră
- Într-un cartier mărginaș al unui oraș

- În timpul unei furtuni
- Într-o noapte cu lună plină
- Într-o zi cețoasă de toamnă
- În timpul unei sărbători religioase
- Într-o zi toridă de vară

- 2 Care dintre răspunsurile de la exercițiul precedent ti-a plăcut cel mai mult? În funcție de ce criterii ai ales?
- 3 Ascultă textul alăturat în lectura profesorului.

Gala Galaction (1879 – 1961)

Pe numele adevărat Grigore Pișculescu, Gala Galaction a fost scriitor, preot, profesor de teologie și publicist. În calitate de teolog, a realizat cea mai frumoasă traducere a *Biblei*, împreună cu preotul Vasile Radu, publicată în 1938.

În perioada interbelică,

a scris numeroase articole în ziarul vremii.

Ca scriitor, a publicat nuvele și povestiri (*De la noi la Cladova*, *În pădurea Cotoșmanei*, *La Vulturii*, *Gloria Constantini*, *Copca Răduvanului* etc.), romane (*Roxana*, *Doctorul Taifun*, *Papucii lui Mahmud*), note de călătorie. Literatura sa vorbește, în general, despre consecințele dramatice ale pasiunilor omenești.

Moara lui Călifar a fost prima povestire scrisă de Gala Galaction și a apărut în 1902 în revista *Literatură și artă română*.

Text de bază

Moara lui Călifar

de Gala Galaction

În preajma unei păduri străvechi se privea în iaz moara lui Călifar. Se privea, de când se ținea minte în bătrâni satului din cealaltă margine a pădurii, și Călifar era „moș Călifar“ din vremi uitate. Moșnegii din Alăutești își amintea de înfățișarea-i sură, de ochii lui ce iscodeau tăios din stuful sprâncenilor și de moara lui cu strășina de-un stânjen¹. Flăcăii, ce îndrăzniseră să înfrunte până în celălalt capăt pădurea grămădită între Alăutești și moară, văzuseră cu ochii flăcăilor de acum optzeci de ani. Dincolo de moară începea Căpriștea: un pământ pietros, scorburos și plin de mărăcini, în care numai Necuratul trăgea brazdă cu coarnele.

În Alăutești, în noptile de vreme rea, torcătoarele spuneau, învîind focul, că moș Călifar își vânduse sufletul Satanei pentru nu știa câte veacuri și viață; că Ucigă-l-Crucea întinsese în iazul morii, sufletelor creștinești, un laț vrăjit; și că morarul procopsea², cu bogățiile cu care Diavolul ispită pe Domnul Hristos, pe oricine le poftea și venea ca să le ceară. Dar lațul diavolesc astfel se înnodă pe sufletul celui ce râvnise procopseala necurată, că acesta își sărea din minți. Bunătățile cu care îl hărăzea Vicleanul erau atât de multe și bucuria cu care îl gâdila era aşa de ascuțită, că nenorocitul îndrăzneț, perpelindu-se ca un câine încăierat de viespi și râzând smintit în fericirea lui drăcească, venea de-a rostogolul către iaz și oticnea³ în el. Iazul și moara lui Călifar erau o născocire a întunericului. Acest iaz, în care moara se privea de veacuri, nu era un iaz ca orișicare, pentru că pe față lui nu se izvodea⁴, niciodată, nicio undă. De-a pururi, față lui sta linsă, limpede, înghețată, ca un stei⁵ de sare străvezie, într-un ram de trestii și de sălcii. Zăgazul⁶, ce se înălța în coasta morii, era – spuneau creștinii înfiorați – întărît pe dedesubt cu oasele acelora pe care îi ispitiseră comorile Satanei și veniseră la Călifar ca să-i procopsească. Moara sta, sub învelișul ei cu strășina de un stânjen, ca un cap cu gânduri rele, sub o pălărie trasă peste ochi. Nimeni nu văzuse moara în umbrelă. Morarul măcina numai pentru stăpânu-său

¹ stânjen (s.m.) – unitate de măsură pentru lungime, folosită înaintea introducerii sistemului metric, care a variat, după epocă și regiune, de la 1,96 m la 2,23 m.

² a (se) pricopsi/procopsi (vb.) – a (se) îmbogăți.

³ a oticni (vb.) – (reg.) a cădea.

⁴ a se izvodi (vb.) – a se contura, a apărea, a lua ființă.

⁵ stei (s.n.) – (rar) bolovan.

⁶ zăgaz (s.n.) – stăvilar, baraj.

Nichipercea – și cine știe pe ce vreme. Se spunea însă că, atunci când Călifar ridica stăvilarul și slobozea pe scoc¹ cimpoiul apei, apa fluiera cum fluieră un șarpe încolțit de flăcări; iar, de sub făcău², [apa] se scurgea în spumegai³ de sânge. Și câte nu se mai spuneau! Câți îndrăzneți, din sat și de pe aiurea, furați de minți, prostiți de Naiba și sorbiți de iazul fermecat, nu erau de pomenire șezătorilor din Alăutești! Și frica nevoiașilor se înghesuia pe lângă vatra pâlpăitoare; iar curajul voinicilor stătea drept, cu mâna în pieptar: nouros, gânditor și pare că gata de-o încercare.

Printre cei voiniți era și Stoicea. Stejar în port, oțel în braț, isteț cât vrei; însă copil din flori, biet Stoicea: nici tu tată, nici tu mamă, nici tu stare părintească. Îl găsise răposatul popa Radu, în tinda bisericii, la o lună după moartea preotesei, și-l luase în casa-i puștiită. Dar Stoicea nu se făcuse nici de șase ani și popa Radu își urmase soția în pământ. De atunci sărmanul Stoicea crescuse pe la pragurile tuturor – copil din flori și de pripas. Și azi era voinicul Stoicea. Dar cine te vrea de ginere, când ai crescut din mila satului și când păzești vitele celor cu fete de măritat? De aceea

Stoicea vedea bine că nu se putea căpătui în sat la el; și de multă vreme gândurile lui pribegieau prin negura pădurii spre moara lui Călifar.

„Adicăte, ce ar fi să fac o încercare?... Ce am și ce-o să pierd? Părinti nu, rude nu, drag nu sunt nimănu... În lumea întreagă, sunt eu de capul meu... De altă parte, slab de înger nu mă știu; stafii și pricolici⁴ n-am văzut niciodată, de atâtă vreme de când pasc eu cireada satului, pe la Saele, pe la Cimitirul Vechi, prin Câmpul Pârcălabului și pe unde vreai... Ce vorbă! Să te smintești când ai vedea înainte-ți prăpăd de comori și de odoare⁵. Numai să le simt în mână, că știu eu cum să mă port și cu Călifar și cu stăpânu-său... M-am hotărât: mâine de dimineață slobod cireada în luncă și-o iau razna, prin pădure, spre moara lui Călifar.“

Și Stoicea așa a făcut. A doua zi, când soarele se învârtea și se suia, rotoghilă⁶ arsă de foc, pe dealul Alăuteștilor, Stoicea băgă cireada în luncă, aruncă ipingeaua⁷ pe umăr, ciomagul pe ipingea, și pieri, într-un fluier, pe sub goruni.

¹scoc (s.n.) – canal, jgheab prin care curge apa pentru a pune în mișcare roata morii.

²făcău (s.n.) – roată de moară.

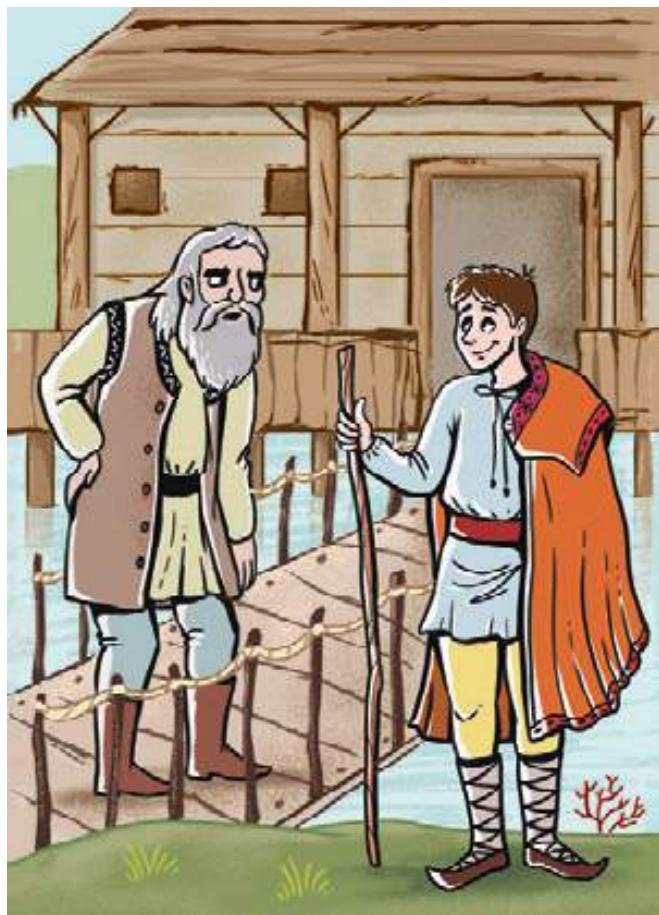
³spumegai (s.n.) – (rar) spumă murdară, urâtă.

⁴pricolici (s.m.) – duh rău în care se presupune că se transformă unii oameni (mai ales după moarte) și care ia infățișarea unor animale; vârcolac.

⁵odor (s.n.) – aici, obiect de mare preț, giuvaier.

⁶rotoghilă (s.f.) – (rar) sferă, glob.

⁷ipingea (s.f.) – manta bărbătească.

Prin pădure nu erau poteci. Stoicea mergea pe de-a-neregul. Pe unde agurizarii¹ înfrățeau prea strâns și-l încurcau, Stoicea scotea cuțitul. Punctul către care se îndrepta era miazănoapte. Din câte auzise, dacă țineai drept spre miazănoapte, într-o jumătate de zi ajungeai la moară. După multă și anevoieasă cale, Stoicea ieși într-un luminiș, în mijlocul cărui un stejar lăsa brațe noduroase și bâtrâne peste un norod de deditei². Ostenit și parecă uns la inimă de aleanul florilor, Stoicea își muie mijlocul, își întinse ipingeaua și se culcă, cu soarele la sfârcul opincilor: „Când mi-o veni până la ochi o să mă deștept“. Stoicea dormi un pui de somn cât se tărăște umbra de un stat de om, și când razele îl înțepăra în pleoape se deșteptă. Se sculă înviorat și se afundă iar în întunericul pădurii și printre făcliile pe care soarele le turna, întoarse cu flăcările în jos. Când trecuse bine de amiază, lui Stoicea îi năzări, printre copacii ce dădeau devale, o scălitură ca de brici. Era iazul morii lui Călifar. Merse ce mai merse și moara i se făcu înainte. Moara – ca orice moară; dar iazul pare că sta sub ea prea luciu și prea sloi. Pe pod, morarul fereca³ piatra: barbă sivă⁴, sprâncene de mușchi uscat, nasul – cioc de cucuvaie.

¹agurizar (s.m., lit. aguridar) – lăuruscă, viță sălbatică.

²deditel (s.m.) – plantă erbacee otrăvitoare, cu frunze păroase și cu flori mari, albăstre-violete, cu proprietăți colorante și farmaceutice; adormițele, deditea.

³a fereca (vb.) – aici, a zimțui ca să macine mai bine.

⁴siv (adj.) – de culoare sură, cenușie; (despre părul oamenilor) cărunt.

– Mai bun lucru, moș Călifare!

– Mulțumim d-tale, nepoate. Ce vânt te-a suflat pe sub atâta negureală de pădure și te-a dat de-a dura până la moară la mine?

– Moș Călifare, am auzit că ești un vraci cum nu s-a dovedit, ca unul care procopești pe oricine vine să te roage să-l procopești. Iată, pentru una ca aiasta am venit și eu.

– Bine, fătule, să te procopsesc. Îngăduie-mi să termin de ferecat aiastă piatră; mai am să-i dau câteva cioane. Dar cum te cheamă? Si trebuie să-ți fie foame... Te poftesc să mănânci cu mine, că nici eu n-am mâncat. Am ciorbă de știucă și o mămăligă aproape întreagă. (Iată că am sfârșit.) Până una-alta, fă de te spălă, căci ai scuturat pe tine toți păinjinarii din pădure... Vezi, pe scara aceea.

Stoicea dădu spre iaz, sprijinindu-se în ciomag și intră în scara putredă, ispitind-o cu luare-aminte din vârful ciomagului și dintr-al opincii. „Moș Călifar – un unchiaș hârbuit⁵! Îl scutur de zilele ce i-au mai rămas, dintr-o palmă! Iazul care nu face unde – dar astea ce-s? Vorbe de babe! Să mă spăl și să las copilăriile.“ După ce se spălă pe mâini, își făcu pumnii găvane⁶, îi cufundă în iazul rece și, scoțându-i plini de apă și de murmur, îi azvârli în obrajii.

A, ce vis întârziat! Stoicea sare de pe ipingea și înțelege cum că l-au deșteptat picăturile reci ale unei ploi vijelioase, izvadite pe neașteptate din seninul mințitor al zilei. „M-am păcălit cu socoteala mea: soarele, în loc să-mi ajungă până la ochi și să mă trezească, a tras peste mine țolul ist greoi și leorcăit. Ce te faci acum? Sub stejar nu stau, că e rău de trăsnet. Încotro s-o iau: înainte, spre moara lui Călifar, ori înapoi spre sat? Pe ce vreme o fi? Bre, ce vijelie! Auzi cum se frâng moșnegii pădurii. Să mă întorc spre sat și să tai ziua de azi pe răbojul⁷ celor pierdute.“

[Stoicea se rătăcește în pădure, în vreme ce furtuna se înțește, sperind animalele și păsările. Mânăt de vijelie, ajunge în locuri pe care nu le recunoaște, dar reușește să-și găsească adăpost într-o scobitură adâncă de sub un deal. Un glas de copil speriată îl face să sară din ascunzătoare, tocmai la timp pentru a o salva pe fata boierului Rovin, Tecla, de furia unei ursoaice rănite de glonț în timpul vânătoriei. Recunoscător, boierul Rovin îi oferă lui Stoicea o slujbă la curtea sa.]

Și ajunge, el, Stoicea, văcarul din Alăutești, sluga cea mai de aproape, omul de toată încrederea și vechilul⁸ peste toți vechilii moșilor boierului Rovin, numai în câțiva ani. Dar norocul îi fusese mai prieten decât îndrăznise ca să viseze, căci domnița Tecla se îndrăgi de Stoicea pe viață și pe moarte; și boier Rovin, neavând

⁵hârbuit (adj.) – hodorogit.

⁶găvan (s.n.) – (pop.) scobitură, adâncitură.

⁷răboj (s.n.) – bucătă de lemn în formă cilindrică pe care, în trecut, se însemnau, prin crestături, diferite calcule, socoteli; ⌂ expr. a șterge de pe răboj – a da uitării; a ierta.

⁸vechil (s.m.) – (în trecut) persoană care supraveghează și administrează munca de pe o moșie; om de încredere al unui moșier.

ce face, îi dădu pe Stoicea; îl făcu ginere și-l așeză bun stăpân în cea mai mare din moșiiile rovineștene. Si iată-l pe Stoicea: boierit de vodă, cinstit de o lume întreagă, iubit de nevastă, norocos în copii, norocos în roadele pământului, norocos în toate celea, ca în poveste! Căci copiii lui Stoicea creșteau bărbați și mândri: căci văcăria lui păștea în suhaturi¹ pe care de-abia le înconjurai în trei zile de umble; căci oile lui albeau izlazul până în zare, ca omătul. Si zilele lui Stoicea treceau vicioase, pline, limpezi, dar repezi ca unda părâului de munte și ca visul. Câteodată, prea arare, parcă își aducea aminte de ceea ce fusese: „Eu sunt Stoicea, copilul lepădat care crescui pe la ușile străine? Eu sunt cel care mă hotărâi într-o zi să mă duc la morarul Căifar ca să mă procopescă?... Norocul mi-a ieșit înainte la drumul jumătate; și, în loc de moara lui Căifar, am nimerit în brațele domniței Tecla și într-o boierie cât două.“ Însă Stoicea n-avea vreme să se prea gândească la trecutul lui, căci zilele îi treceau senine și repezi.

Dar într-o zi, intră în curtea lui Stoicea, pe un cal în spume, un vătăsel² din partea lui socru-său, boierul Rovin.

— Boier Stoiceo, sărutămu-ți dreapta, aşa te îndeamnă zornic³ boierul Rovin, socrul boieriei tale, să-ți ridici

¹ suhat (s.n.) – pășune, izlaz.

² vătăsel (s.m.) – aici, mesager.

³ zornic (adv.) – grabnic.

în sârg⁴ nevasta și copiii și ce ți-e mai scump din câte ai, și să fugi spre munți, că de două zile a intrat în țară pârjolul tătăresc și se apropie ca mama crivățului.

Vătăselul n-apucase să sfârșească bine vorba, și de pretutindeni năvăliseră în curte argații, pândarii și ciobanii moșiei, răcnind cu toții: „Tătari! Tătari!“

[Stoicea se pregătește să apere conacul: revarsă apa heleșteului într-un sănț de apărare, întărește ușile cu drugi de fier, poruncește ca oamenii să se înarmeze.]

Boier Stoicea intră și el în casă, prin ușile cele mari, groase de o palmă; le închise, le zăvorî și încrucisă pe ele drugii de fier. Apoi din scară strigă către coconi:

— Niculceo, Andrei, Zamfire, aduceți-mi, dragii tatei, hangherul⁵, buzduganul și chimirul⁶ cu pistoale. Eu străjuiesc aici, cu voi, pe la ferestre.

Boier Stoicea își simți inima în piept, când zări de departe, în fundul iatacului⁷, printre cizmele prinse în hora primejdiei, pe jupâneasa Tecla îmbrățișându-și coconașii. Dar ceasul era grabnic. Poruncile abia i se îndepliniseră; Stoicea aruncase prin toată casa, din pod și până în beciuri, ochi de vultur și porunci de mâna a doua, când, întors în scară, văzu, prin fereastra de deasupra ușii, pe tătari izvorând din zare în roiuri negre și apropiindu-se ca umbra unui nor. Caii lor săriră ogărește peste sănțurile încenate și iată-i pe dușmani, hâzii și crunții, clocoind împrejurul casei. Din ferestrele cu zăbrele dese, de sub strășini, din pridvoare, coconii și argătimea împușcară în tătari. Boier Stoicea se încredință că ușa slugărească, zdravăn întărită pe dinăuntru și apărată aprig de șușanele⁸, nu putea să fie străpunsă de dușmani; dar ușa boierească, peste care se vărsa învelitoarea prispei, îngrijii⁹ pe Stoicea. Si într-adevăr, tătarii, la adăpost de gloante, tăbărără pe ea. Topoarele lor cădeau ca grindina.

— Spurcații o să spargă ușa, cât e de groasă. Veniți, fetii mei, să scoatem scara și s-o întărim în ușă.

Boier Stoicea se repezi pe scară în jos; dar când fu să ajungă pe treapta din urmă, din ușă de stejar, în care răpăiau topoarele tătărești, îi suflă în față un vânt aşa de tare că-l azvârli înapoi și-l dădu în vine... Iar un glas de cucuvaie și de luare în râs îi îngheță ficații:

— Bre, ce tărie de flăcău!... căci ce s-a izbit cu un pumn de apă în ochi, îmi căzu ca un boboc de gâscă...

Stoicea se ridică în două picioare, răjghinate¹⁰ de trei coți unul de altul, și holbă împrejururi niște ochi de smuls din somn și de ieșit din minti...

— Unde sunt? Ce s-au făcut tătarii?

— Ce tătari, nepoate?

— Unde mă aflu eu?... Unde e casa mea? Unde sunt slugile mele?

⁴ în sârg (loc. adv.) – iute, repede; îndată, imediat.

⁵ hangher (s.n., lit. hanger) – pumnal mare, încovoiat.

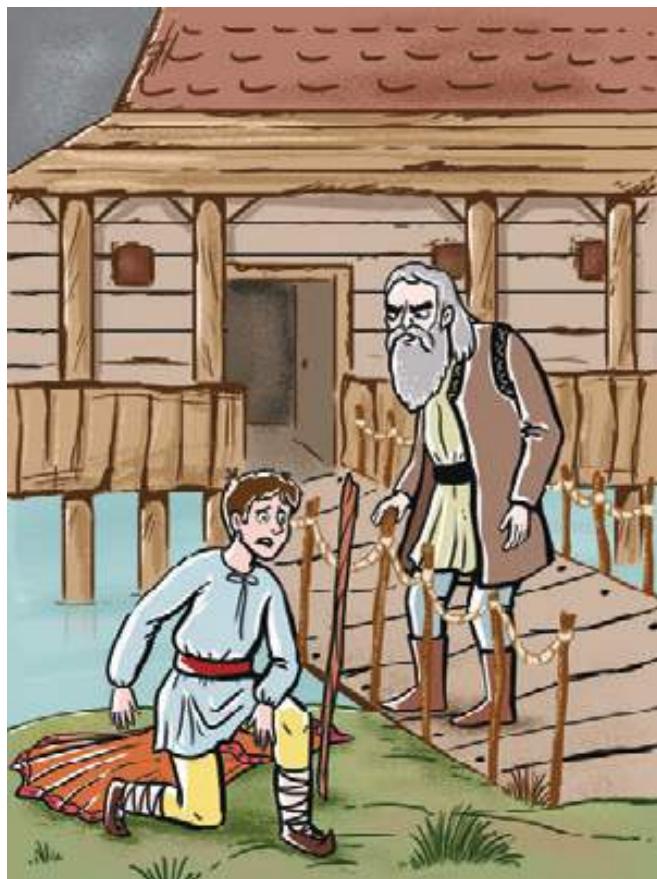
⁶ chimir (s.n.) – brâu lat de piele prevăzut cu buzunare.

⁷ iatac (s.n.) – (inv. și reg.) cameră mică de culcare, dormitor.

⁸ șușanea (s.f.) – (inv.) pușcă lungă.

⁹ a îngrijii (vb.) – aici, a îngrijora.

¹⁰ răjghinat (adj., lit. răzghinat) – crăcănat.

— Ce casă, ce slugi, nepoate?
— Unde e nevasta mea, Tecla, fata boierului Rovin, copiii mei, moșia mea, avereala mea?...

— Vino-ți în simțiri, nepoate Stoicea. Ești la moara lui Călifar; ai venit din Alăutești ca să te procopsești.

Stoicea ascultă gură-căscată și cu ochi de tâmp: apoi, apucându-se cu mâinile de păr, își zgâțâna capul ca pe o tivgă¹ din care ai vrea să scoți un gărgăune.

¹ *tivgă* (s.f., lit. *tigvă*) – craniu, țeastă.

— Te-ai dezmeticit? Eu sunt moș Călifar, și tu Stoicea din Alăutești; ai venit ca să te procopsești. Ce zici... te-am procoposit?

— Tecla mea! Copiii mei! Casa mea! Averea mea! Vai de mine și de mine!

— Vezi bine, toate astea-s procopseala pe care mi-ai cerut-o. Îți-am făcut pe plac.

Stoicea sfredela în pământ cu ochii. În sfârșit își recunoscu ciomagul rezimat în scară, își simți obrajii uzi și-și strânse mințile-i trântite de calul necuratului. În câteva clipite, cât își aruncase în obraz un pumn din apa fermecată, diavolul îl purtase în șea pe întinsul unui vac² de om; îl măturase în furtună, îl întâlnise cu Tecla și cu boierul Rovin, îl însurase, îl îmbogățise, îl boierise... și suflase în visul lui ca într-o beșică, nimicindu-l!

Stoicea se aplecă și-și luă ciomagul.

Batjocoritor, morarul se întepenea pe stinghiile podului ca o uriașă cucuvaie sură.

— Jivină drăcească, vreau să intru în iad legat într-un tei³ cu tine!

— Ce pomană îți-ai face! Sunt trei sute de ani de când port în oase o viață blestemată și sunt afurisit⁴ să nu pot să mor decât omorât.

— Tine atunci!

Creierii vrăjitorului se sleiră pe pod. Stoicea se duse pe zăgaz și, cu capul înainte, spintecă adâncul străveziu.

Impresii după prima lectură

1 Completează, în caiet, cadranele de mai jos. Schimbă caietul cu colegul/colega de bancă pentru a vă compara răspunsurile.

Mi s-a părut surprinzător

Textul mi-a provocat o stare de

Nu am înțeles din text

Textul mi-a adus aminte de

2 Care dintre sugestiile cuprinse în cadranele de mai jos. Schimbă caietul cu colegul/colega de bancă pentru a vă compara răspunsurile.

 3 Dificultatea lecturii poate proveni și din multitudinea termenilor populari și regionali. Precizează varianta literară a următoarelor cuvinte din text, transcrise în ordinea apariției lor: *strașina*, *întunerecul*, *adicăte*, *arare*, *zgâțâna*, *gărgăune*, *rezimat*, *șea*, *beșică*.

4 Dacă ai fi ilustrator de carte, ce imagine îți s-ar părea potrivită pentru coperta unei cărți care să conțină *Moara lui Călifar*? Descrie-o în câteva rânduri.

² *vac* (s.n., lit. *veac*) – interval de timp de o sută de ani; secol.

³ *tei* (s.n.) – fibră din scoarță de tei, folosită la legat și la fabricat sfori, frânghii, rogojini.

⁴ *afurisit* (adj.) – blestemat.

Lecția 2. Acțiunea, timpul și spațiul. Structura textului (fantasticul)

Explorare

Acțiunea

- 1 Lucrați în grupe de 4 – 6 elevi. Ordonați evenimentele din lista de mai jos în succesiunea apariției lor în text.
 - a deșteptarea din vis, în pădure, sub o ploaie rece;
 - b deșteptarea din vis, în pădure, sub razele soarelui;
 - c deșteptarea din vis, la moară, lângă moșneag;
 - d împlinirea dorinței lui Stoicea: bogătie, căsătorie;
 - e întâlnirea cu moș Călifar;
 - f lupta cu tătarii;
 - g omorârea vrăjitorului;
 - h plecarea lui Stoicea spre moara lui Călifar;
 - i rătăcirea prin pădure în timpul furtunii;
 - j uciderea ursoaicei și salvarea domniței Tecla;
 - k scufundarea lui Stoicea în adâncurile lacului;
 - l spălatul cu apă din iaz.
- 2 Delimitați, din lista de la exercițiul precedent, evenimentele care se petrec în fapt cu Stoicea și cele pe care doar și le imaginează, sub vraja lui moș Călifar.
- 3 Menționați motivul pentru care Stoicea se decide să plece de acasă.
- 4 Selectați din text un fragment care arată în ce constă, după flăcău, „procopseala“.
- 5 Ce alt deznodământ ar fi putut avea povestirea?

Timpul și spațiul

- 1 Refaceți grupele alcătuite anterior. Desenați pe o coală o hartă a locurilor unde se desfășoară evenimentele din povestire. Prezentați lucrările în fața clasei.
- 2 Notează două trăsături neobișnuite atribuite apei din iazul morii.
- 3 Drumul spre moară trece printr-o „pădure străveche“, fără poteci. Cu ce simbol se poate asocia pădurea? Întâmplările confirmă această asociere?
 - a „Moara sta, sub învelișul ei cu strășina de un stânjen, ca un cap cu gânduri rele, sub o pălărie trasă peste ochi.“;
 - b „Acest iaz, în care moara se privea de veacuri...“.
- 4 Numește figurile de stil cu ajutorul cărora este prezentată moara lui Călifar în fragmentele date. Ce sugerează fiecare dintre acestea?
 - a „Moara sta, sub învelișul ei cu strășina de un stânjen, ca un cap cu gânduri rele, sub o pălărie trasă peste ochi.“;
 - b „Acest iaz, în care moara se privea de veacuri...“.

- 5 Nor de cuvinte.** Care dintre adjectivele notate alăturat crezi că descriu cel mai bine atmosfera de la începutul povestirii? Motivează-ți alegerea.

MÖHORÂTĂ NEBISNUTĂ BIZARĂ
CALMĂ AGREABILĂ INFRICOȘĂTOARE MISTERIOASĂ

- 6 Selectați din primele două paragrafe cuvintele și expresiile care sugerează timpul evocat de povestile bătrânilor satului și ale femeilor care torc în sezători.
- 7 Care este durata întâmplărilor:
 - a care se petrec „cu adevărat“;
 - b care au loc în planul visului?

Structura textului (fantasticul)

- 1 Ce elemente comune cu basmul apreciezi că există în povestirea *Moara lui Călifar*? Ce aspecte sunt diferite?
- 2 În funcție de experiența ta de lectură, crezi că cititorul/ascultătorul unui basm este mirat sau luat prin surprindere de prezența elementelor ciudate în acest text?
- 3 Ce sentimente ai încercat în raport cu textul lui Gala Galaction? Poți alege din lista de mai jos.
 - bucurie • frică • încordare • îngrijorare
 - nesiguranță • satisfacție • teamă • uimire

Indicați pasajele care te-au emoționat.

- 4 Precizează ce ființe fabuloase sunt amintite de-a lungul textului. În ce alte opere artistice le-ai mai întâlnit?
- 5 În ce fel ar putea fi înțeles enunțul „Am văzut un film fantastic“? Ce semne de punctuație ai putea folosi la finalul acestuia, pentru a clarifica cele două sensuri?

Repere

Termenul *fantastic* provine din franțuzescul *fantastique* și din latinescul *phantasticus*, care, la rândul lui, își are originea în limba greacă, unde *phantastikos* însemna „imaginare“, „iluzoriu“. Termenul semnifică, în literatură și în alte arte (pictură, cinematografie etc.), un anumit gen de opere, în care într-un cadru verosimil se petrec evenimente ce nu se supun logicii obișnuite. Atât cititorul, cât și personajele au dubii, ezită între a da evenimentelor o explicație logică sau a le oferi o explicație supranaturală.

ACTIONEA prozelor fantastice, spre deosebire de basme, se desfășoară într-o lume similară cu a noastră, în care apar, în mod surprinzător, fenomene imposibil de explicat. Evenimentele sunt ancorate în realitatea cotidiană, dar atmosfera este stranie și provoacă neliniștea, prin apariții și zgomeci ciudate, deplasări ale unor obiecte, deraglii ale timpului, comportamente ieșite din comun etc.

SPAȚIILE desfășurării acțiunii pot fi nefaste – pustietăți, cimitire, locuri izolate, case abandonate etc.

FINALUL acestor texte este neașteptat și ambiguu, nu se optează pentru nicio explicație; poate fi nefericit, uneori tragic (moartea personajelor).

Aplicații

- 1 Satul Alăutești pare a se afla la marginea lumii civiliște, dincolo de care se întinde un teritoriu necunoscut, plin de pericole, bântuit de forțele răului. Indică elementele specifice unui spațiu malefic din fragmentele care descriu moara și iazul.
- 2 Explică în ce fel se produce, în narativă, trecerea de la planul realității cotidiene la planul ireal și invers. Te poți referi la:
 - a cadrul spațial în care au loc aceste treceri;
 - b evenimentele în sine;
 - c tehnica folosită de narator pentru legarea secvențelor narative.
- 3 Pentru ambiguitate, naratorul suprapune două desfășurări epice, bazate pe efectul visului de a șterge granița dintre real și imaginare. Identifică-le.
- 4 De ce crezi că se întârpe brusc visul lui Stoicea? Discută cu colegul/colega de bancă despre posibila cauză, apoi notați în caiete variantele găsite.
- 5 Alcătuiește, în caiet, o schemă similară celei alăturate, care prezintă specificul textului narrativ fantastic, înlocuind precizările din coloanele orizontale cu momentele subiectului din povestirea *Moara lui Călifar*.

Situată inițială	<ul style="list-style-type: none"> Cadrul spațio-temporal este ancorat în cotidian, dar apar indicii ale neobișnuitului. Uneori, spațiul acțiunii este propice manifestărilor fantasticului (locuri nefaste).
Intriga	<ul style="list-style-type: none"> Eroul ia cunoștință de un avertisment sau de o interdicție, de care nu ține cont; le ia în râs ori încalcă involuntar interdicția.
Desfășurarea acțiunii	<ul style="list-style-type: none"> Eroul este antrenat într-o serie de evenimente cu caracter fantastic.
Punctul culminant	<ul style="list-style-type: none"> Acțiunea ajunge într-un moment de tensiune maximă. Eroul nu înțelege ce i se întâmplă și e cuprins de frică sau de panică.
Deznodământul	<ul style="list-style-type: none"> Se revine brusc la planul realității cotidiene, dar evenimentele rămân neexplicate pe de-a-ndregul.

Portofoliu

Trilogia *Stăpânul inelelor* (1954 – 1955) al cărei autor este J.R.R. Tolkien și seria *Harry Potter* (1997 – 2007) de J.K. Rowling aparțin fantasy-ului modern. Înțînd seama de întâmplările petrecute în acest gen de carte, crezi că fantasy-ul se bazează mai curând pe miraculos, aşadar este mai apropiat de basm, sau se bazează pe fantastic? Justifică-ți opinia într-un text de aproximativ 100 de cuvinte.

Lecția 3. Personajele

Explorare

- 1 Completează, în caiet, tabelul de mai jos, notând personajele din povestire, conform cerințelor.

Personaje individuale		Personaje collective	
în plan „real”	în planul visului	în plan „real”	în planul visului

- 2 Indică personajele principale ale textului. Ce fel de personaje pot fi considerate celelalte?
- 3 Precizează cui îi aparține perspectiva asupra personajelor din secvențele de mai jos.

Moș Călifar

- a „Moșnegii din Alăutești își amintea de înfățișarea-i sură, de ochii lui ce iscodeau tăios din stuful sprâncenilor“;
- b „Morarul măcina numai pentru stăpânul său Nichipercea“;
- c „barba sivă, sprâncene de mușchi uscat, nasul – cioc de cucuvaie“;
- d „Moș Călifare, am auzit că ești un vraci cum nu s-a dovedit...“.

Stoicea

- a „Stejar în port, oțel în braț, ișteț cât vrei; însă copil din flori, biet Stoicea: nici tu tată, nici tu mamă, nici tu stare părintească. [...] Și azi era vainicul Stoicea.“;
- b „Părinți nu, rude nu, drag nu sunt nimănu... În lumea întreagă, sunt eu de capul meu... De altă parte, slab de înger nu mă știu...“;
- c „Și iată-l pe Stoicea: boierit de vodă, cinstit de o lume întreagă, iubit de nevastă, norocos în copii, norocos în roadele pământului, norocos în toate celele, ca în poveste!“.

- 4 Indică mijloacele de caracterizare utilizate în fragmentele citate la exercițiul 3.

- 5 Ce ai constatat privitor la înfățișarea lui moș Călifar de-a lungul a sute de ani?
- 6 Care sunt secvențele din text în care cele două personaje interacționează? Analizează ce gândesc, ce spun și cum se comportă unul cu celălalt.

- 7 Numește câteva calități pe care le dovedește Stoicea în viață pe care o primește ca „procopsire“. Justifică-le cu exemple din text.

- 8 Ce personaj fantastic este amintit în text, pe lângă personajele umane?
- 9 Identifică în careul de mai jos cele șapte denumiri sub care apare diavolul în povestirea *Moara lui Călifar*. De ce crezi că oamenii se feresc, în general, să-i pronunțe numele?

V	B	O	N	R	T	S	C	B	L	F	G	Z
M	S	L	A	J	N	P	D	R	I	V	T	N
A	U	V	I	C	L	E	A	N	U	L	R	I
C	R	O	B	K	N	Y	F	I	Q	T	O	C
N	D	F	A	L	M	P	R	C	H	D	U	H
E	L	G	X	O	N	U	M	T	P	I	Z	I
C	E	S	A	T	A	N	A	L	O	A	D	P
U	R	T	M	G	I	Z	R	P	E	V	T	E
R	A	D	U	L	P	G	S	I	X	O	D	R
A	K	L	V	I	R	D	O	V	M	L	V	C
T	E	C	X	B	G	T	U	S	A	B	R	E
U	C	I	G	Ă	-	L	C	R	U	C	E	A
L	A	J	T	R	O	D	E	F	L	P	I	R

- 10 Ce a obținut Călifar, intrând în slujba diavolului? Referă-te și la ultima lui replică.

- 11 Identifică pasajul în care Stoicea se convinge că nu are nimic de pierdut dacă face o înțelegere cu moș Călifar. Discutați în grupe de 4 – 5 elevi aspectele de mai jos, apoi comparați concluziile la care ati ajuns.

- a Personajul are sau nu argumente solide să pornească spre moară?
- b Ce alte posibilități ar fi avut pentru a obține ce își dorea?

- 12 **Joc de rol. Avocatul personajelor.** Propuneți o perioadă de vorbitori. Alegeti unul dintre cele două personaje principale. Pe baza argumentelor extrase din text, „avocatul“ formulează o opinie favorabilă despre personaj, iar celălalt elev îl contrazice. După 2 – 3 perechi de replici, elevii schimbă rolurile. Restul clasei notează eventualele modificări de opinie interesante sau punctele de vedere nou apărute. Puteți repeta exercițiul, cu alții interlocutori.

13 Numeroase scrieri fantastice se caracterizează prin prezența diavolului care încearcă să-i ispitească pe oameni, oferindu-le bogăție, cunoștere, dragoste, fericire, nemurire, noroc, putere, renume, tinerețe, statut social etc., dar prețul plătit este sufletul celui care cedează acestei tentații, condamnat apoi la muncile iadului. Pentru că în inima omului se dă o luptă neconitență între bine și rău, uneori diavolul are câștig de cauză. De exemplu, într-o legendă populară germană din secolul al XV-lea, reluată de J.W. Goethe în poemul dramatic *Faust* (1808), doctorul Faust, un savant, își dă seama la sfârșitul vieții de fragilitatea cunoștințelor obținute și regretă că și-a sacrificat tinerețea stând în laborator, printre multe cărți și experimente. Ademenit de diavolul Mefistofel, Faust acceptă să-și vândă sufletul, pentru a obține în schimb îndeplinirea tuturor dorințelor. Această temă literară este denumită *pactul faustic* sau *pactul cu diavolul* și este comună mai multor culturi.

Crezi că în *Moara lui Călifar* relația dintre personaje este construită pe tema pactului cu diavolul sau Stoicea este victimă propriilor sentimente (dorința de a se îmbogăti rapid și ușor, prin mijloace vrăjitoarești, nesăbuință)? Argumentează-ți punctul de vedere.

Ary Scheffer (1795 – 1858), *Faust în atelierul său* (~1840)

Repere

Personajele dintr-o proză fantastică pot fi plasate uneori în opoziție, ele fiind:

- • un **protagonist** care intră în contact cu supranaturalul;
- un **antagonist** care îl ispiteză pentru a-i face rău.

Personajele din povestirea *Moara lui Călifar* reprezintă aceste două ipostaze: Stoicea este flăcăul orfan, sărac, ademenit de gândul îmbogățirii, iar Călifar este vrăjitorul care le oferă tinerilor nesăbuință iluzia că le-ar putea împlini orice dorință.

Evenimentele care nu pot fi înțelese apelând la legile lumii obișnuite sunt cele legate de visul lui Stoicea. Atât personajul, cât și cititorul ezită între două explicații posibile: fie morarul i-a oferit cu adevărat o altă viață, lungă și fericită, pe care a întrerupt-o brusc, fie flăcăul, obosit de drum, a avut un moment de amăgire a simțurilor.

Aplicații

Lucrați în grupe de 4 – 6 elevi. Realizați, pe o foaie, o schemă pentru fiecare personaj principal al povestirii *Moara lui Călifar* de Gala Galaction.

Cum arată?

Ce își dorește?

← Numele personajului →

Cum se comportă cu celălalt personaj?

Ce spun alte personaje despre el? Dar naratorul?

Portofoliu

Pe baza schemei realizate în clasă la rubrica *Aplicații*, redactează caracterizarea personajului Stoicea din *Moara lui Călifar* de Gala Galaction, în minimum 150 de cuvinte. În compunerea ta, vei avea în vedere:

- să evidențiezi trăsăturile personajului și să le ilustrezi cu exemple adecvate, selectate din text;
- să numești două mijloace de caracterizare a personajului ales;
- să ai un conținut adecvat cerinței;
- să respecti limitele de spațiu indicate;
- să respecti normele ortografice și de punctuație;
- să fii atent/atență la aspectul textului, adică la așezarea în pagină și la felul cum scrii.

Lecția 4. Semnificațiile textului

Interpretare

- 1** Vocea colectivă pe care o preia naratorul în prima parte a textului este atribuită nu numai moșnegilor din Alăutești, ci și „torcătoarelor“ care spun povești în șezători. Ce crezi că simbolizează aceste femei? Alege dintre variantele de mai jos.
- înțelepciunea • experiența • tradiția • destinul

Cele trei moire, tapiserie flamandă (~ 1520), Victoria and Albert Museum, Londra

- 2** Moirele, la vechii greci, pe nume Clotos, Lachesis și Atropos, erau divinități care călăuzeau destinele oamenilor. Se mai numesc și *torcătoare* pentru că una torcea, alta depăna, iar ultima tăia firul vieții unui muritor. Identifică, în imaginile date, care dintre moire toarce, care deapăna și care taie firul vieții unui muritor.

John Melhuish Strudwick (1849 – 1937), *Firul de aur* (1885)

- 3** Care este, în opinia ta, motivul pentru care naratorul preia punctul de vedere al colectivității? Discută cu colegii, alegând dintre variantele următoare pe cea pe care o consideri potrivită:

- naratorul vrea să stârnească interesul cititorilor pentru întâmplările ulterioare, pregătind atmosfera;
- naratorul dorește să ofere un pretext credibil pentru plecarea lui Stoicea din sat;
- naratorul devine și el o voce a comunității și a tradiției creștine, dorind să demonstreze, prin întâmplarea lui Stoicea, efectul negativ al asocierii cu diavolul.

- 4** Citește fragmentul de mai jos, extras din Noul Testament, apoi identifică în textul povestirii referința biblică.

„1. Atunci Iisus a fost dus de Duhul în pustiu, ca să fie ispiti de către diavolul. [...] 8. Din nou diavolul L-a dus pe un munte foarte înalt și I-a arătat toate împărațiile lumii și slava lor. 9. Și I-a zis Lui: Acestea toate Ti le voi da Ție, dacă vei cădea înaintea mea și Te vei închinde mie. 10. Atunci Iisus i-a zis: Piei, satano, căci scris este: «Domnului Dumnezeului tău să te închină și Lui singur să-I slujești.»“

Biblia, *Evanghelia după Matei*, 4, 1-10, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române

Aleksandr Ivanov (1806 – 1858), *Ispitirea lui Hristos*, Galeriile Tretiakov, Moscova

- 5** Consideri că moș Călifar și-a ținut sau nu făgăduiala de a-l înăvuți pe flăcău? Justifică-ți părerea.
- 6** Finalul povestirii suportă mai multe interpretări, fapt specific prozei fantastice. Discutați în grupe de câte 4 – 6 elevi și argumentați variantele preferate (sau propuneți altele), apoi prezentați concluziile voastre.

- Uciderea morarului poate fi:
 - a o eliberare (nu doar așteptată, ci și provocată de moșneag) din blestemul sutelor de ani de slujire a diavolului;
 - b o pedeapsă din partea flăcăului furios, care a permis numai iluzia îmbogățirii și care crede că astfel înlătură din lume răul;
 - c o capcană în care cade Stoicea, pregătită de diavol pentru a-și rândui alt slujitor la moară.
 - Gestul lui Stoicea, care „se duse pe zăgaz și, cu capul înainte, spintecă adâncul străveziu“ ar putea însemna că:
 - a Stoicea se sinucide, înțelegând că a comis o crimă și temându-se că puterea blestemului îl poate subjugă și pe el;
- b** Stoicea îl ia locul lui Căifar, intrând în slujba diavolului, fiindcă moara avea nevoie de un alt vrăjitor care să atragă sufletele celor dornici de bogății lumești;
- c** flăcăul speră încă să găsească o comoară în adâncurile lacului vrăjit.
- 7** Gala Galaction spunea că la baza *Morii lui Căifar* se află o poveste balcanică pe care el a auzit-o, copil fiind, de la tatăl său. Ce anume crezi că l-a impresionat pe copilul de odinioară?
- 8** Are povestirea un mesaj moral? Dacă vei considera că are, formulează-l într-un enunț.
- 9** Discută cu colegul/colega de bancă despre ce l-ar putea ispiti pe un om din zilele noastre.

Provocări

Lucrați în grupe de 4 – 6 elevi. Alcătuți planul simplu de idei al unui text narativ pe o temă fantastică. Puteți să vă inspirați din ideile care se află în portalurile ilustrate.

Portofoliu

- 1 Scrie un text narativ de minimum 150 de cuvinte în care să dezvolți planul simplu de idei conceput la rubrica *Provocări*, în cadrul grupei tale. Comparați apoi compunerea ta cu cele ale colegilor din grupă și discutați împreună diferențele apărute.
- 2 Povestitorul Jean-Louis Le Craver făcea următoarea diferență între fantastic și miraculos:

Sună la ușă. Deschideți. Un om cu cap de cal pășește înăuntru.
Dacă leșinați, este vorba despre fantastic.
Dacă îl întrebați „Ceai sau cafea?“, este vorba despre miraculos.

Compune o posibilă continuare la anecdota lui Jean-Louis Le Craver, un text de aproximativ 100 de cuvinte, alegând una dintre cele două variante oferite mai sus.

Lecția 5. Textul multimodal (actualizare). Enciclopedia

Pentru început

- 1 Citește fragmentele date din *Moara lui Călifar* și extrage informații despre această pădure imaginară: ce specii de arbori, plante și animale trăiesc acolo, care este aspectul general al pădurii, ce vechime au copacii etc.

„Prin pădure nu erau poteci. Stoicea mergea pe de-a-ntregul. Pe unde aguzarii înfrațeau prea strâns și-l încurcau, Stoicea scotea cuțitul.“

Pădurea din Alăutești

„După multă și anevoieasă cale, Stoicea ieși într-un luminiș, în mijlocul cărui un stejar lăsa brațe noduroase și bătrâne peste un norod de dediței.“

„De la o vreme băgă de seamă că, împreună cu el și tot devale, mergeau de zor, furișându-se de după stufuri, droaie de jigăni și patru picioare: cerbi, căprioare, vulpi, ba chiar și lupi. [...] Ereții* fugeau și ei.“

„Dar Stoicea nu-și mai găsi urmele în pădure și se rătăci. Cu cât da să se îndrepteze, cu atât se pierdea mai mult prin niște curpeni* încâlcită, prin niște viroage** în care putrezeau copaci trăsnici și printre niște gropnițe din care ieșeau, cum ies coastele din stârv, rădăcini nălbite și întoarse.“

* erete (s.m.) – pasăre răpitoare de zi.

* curpen (s.m.) – mlădiță lungă și subțire a viței-de-vie sau a altel plante agățătoare, care se încolăcește sau se agață de alte plante.

** viroagă (s.f.) – vale mică, râpoasă.

- 2 Ai văzut vreodată o pădure seculară, în realitate sau în fotografii? Dacă da, spune ce impresie îți-a lăsat; dacă nu, cauță imagini pe internet și apoi explică prin ce se asemănă cu pădurea descrisă de Gala Galacton.
- 3 Privește captura de ecran de mai jos, reprezentând pagina dedicată *Codrului secular Runc* de pe *Wikipedia, enciclopedia liberă*, accesată la data de 6 septembrie 2018, și citește informațiile.

Text de bază

Impresii după prima lectură

- 1 Lectura paginii și s-a părut dificilă sau nu? În cazul unui răspuns afirmativ, explică dacă dificultatea se referă la informații în sine, la termenii utilizați sau la urmărirea relației dintre text și imagini.
- 2 Când descoperi un subiect care te interesează, cum procedezi pentru a afla mai multe informații despre el?

Explorare

- 1 Care sunt aspectele importante discutate în text? Explică în ce fel le-ai identificat.
- 2 Precizează câte un motiv pentru care crezi că ar accesa această pagină: **a** un elev de vîrstă ta; **b** un turist; **c** un pădurar; **d** un fotograf profesionist.
- 3 Cuvintele și grupurile de cuvinte evidențiate cu albastru se numesc hiperlinkuri. Explică ce rol au acestea, folosindu-ți experiența de lucru pe internet.
- 4 Precizează ce reprezintă ultima secțiune, situată în josul paginii și intitulată *Note*.
- 5 Din ce categorie de texte face parte pagina *Codrul secular Runc*? Alege dintre variantele următoare și justifică-ți răspunsul: • literar/nonliterar; • continuu/discontinuu/multimodal.
- 6 Articolul de pe Wikipedia este nesemnat. Cine ar fi putut posta acest articol?

Repere

Enciclopedia este o lucrare de referință care conține informații sistematizate și detaliate din toate ramurile cunoașterii (encyclopedia universală/generală) sau dintr-un singur domeniu (encyclopedii de artă, istorice, mitologice, științifice, tehnice etc.). Din cauza cantitatii enorme a informațiilor, encyclopediile generale cuprind, de regulă, mai multe volume, organizate alfabetic sau tematic. Encyclopædia poate exista în format tipărit pe hârtie sau digital.

Textul enciclopedic este, de regulă, **multimodal**: în encyclopediile tipărite, explicațiile sunt însoțite de imagini (fotografii, desene, hărți etc.). În cazul encyclopediilor on-line sau în format electronic, informațiile provin din chiar mai multe moduri de expresie: lingvistic (textul explicativ), vizual și auditiv (animații, fragmente muzicale sau cinematografice etc.), uneori gestual, utilizatorii putând interacționa cu anumite interfețe (înregistrări accesibile printr-un cod QR, hărți interactive) și accesa hiperlinkuri către alte documente, cu mai multe informații.

Un articol enciclopedic cuprinde, ca orice text științific, trimiteri bibliografice la lucrările utilizate.

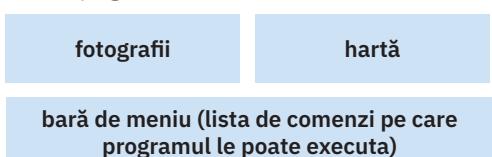
Wikipedia este o encyclopædia on-line, creată în 2001, care cuprinde peste un milion de articole pe subiecte variate, în foarte multe limbi. Oricine poate contribui la crearea și/sau modificarea informațiilor de pe acest site, de aceea, câteodată, pot exista erori, iar informațiile trebuie mereu verificate și din alte surse.

Aplicații

- 1 Lucrați în perechi. Completați, în caiete, enunțurile lacunare de mai jos:
 - a Codrul secular Runc este situat în județul ... , pe teritoriul administrativ al comunei
 - b Suprafața lui este de
 - c Granița dintre județele Neamț și Bacău se află pe ... codrului Runc.
 - d În vecinătate, se află mănăstirile ... și
 - e Cel mai apropiat oraș este
 - f Rezervația a fost înființată în anul
 - g Specia protejată este
 - h Vîrstă unor arbori poate fi de ... de ani.
- 2 Explică relația dintre mesajul verbal și elementele componente ale paginii de internet:

fotografii
hartă

bară de meniu (lista de comenzi pe care programul le poate executa)
- 3 Crezi că informațiile de pe Wikipedia despre codrul secular Runc sunt complete? Dacă ai dori să știi și alte amănunte despre acest codru secular, unde ai căuta?
- 4 Privește, în pagina alăturată, extrasul din lucrarea encyclopedică *Hai să descoperim Patrimoniul UNESCO din România*, coordonată de Adriana Scripcariu (Școala Agatonia, Piscu, 2017).

Concențialul bogat și nenumărat, dar și existența a 2-3 etaje de vegetație sunt rezultatul importantului ale pădurilor seculare. Într-un arbori există suficiente spații pentru dezvoltarea ramurilor și a conuselor și astfel acestia au capacitatea de a-și regenera ramurile rupte de vînt, pădurea copacilor din arbori tolerând la următoare, de aceea plantele lemnului pot rezista până când un copac căză într-o moare, căde la sol și eliberează locul către flori.

În păduri seculare umi arbori apung să moară de bârzoare
în spatele ei sunt lemn și ciorâi groz de mărăcini. Trunchiile
decese, de arbori, de furtuni rămână la pămînt, unde se
rezolvă lemnul, lemnul îndigândește solul și găzduind numeroase
specii de floră. Într-o pădure seculară, de aceea plantele lemnului pot
rezista până când un copac căză într-o moare, căde la sol și eliberează locul
către flori.

Domnitorul Mihai Viteazul

Puteți înțelege cum au supraviețuit acesti păduri fără să fie distruse de acțiunile omului? Pe vremea noastră era simplu. Căci nu mulți se încumetau să străbată codrii despi și sălbămei. De cănd oamenii au inventat atâtași mașini și mașinării, pădurile acestora sunt mult mai ușor de atins și în aceste codri se întâlnesc multe specii de faună, și doar la pas. Pădurile care astăzi se numesc seculare s-au întâlnit, mai ales, în zonile de deal, pentru că la câmpie omenii au tăiat mult, începând cu secolul al XVIII-lea. Pe vremea lui, bineînd căci sună crescuse, dar și comerală cu cereale și ferme devinse înfloritoare. și ulterior, în zonă, în loc de secol, vorbește să dispare exprește imense de pădure.

Descoperă pe harta din interiorul coporii pădurile virgine din România, recunoscute de UNESCO. Construiește trasee prin care să te vizitezi pe locuri. Dacă pleci de la București? Dar de la Timișoara? Dar de la Cluj? Dar de la Suceava?

Un reportaj interesant despre pădurile seculare

Portofoliu

Miniproiect transdisciplinar. Lucrați în grupe de câte 4 – 6 elevi. Scrieți un articol de tip enciclopedic pentru site-ul școlii despre un personaj mitologic românesc care ar locui într-o pădure seculară (iele, Muma-Pădurii, un pricolici, un uriaș, un vasilisc, o zână etc.). Pentru aceasta, este important:

- să respectați caracteristicile unui text enciclopedic;
- să culegeți informații din diferite surse;
- să citați informațiile conform regulilor oferite alăturat;
- să adaptați informațiile la vîrstă cititorilor posibili, reformulând, adăugând o imagine sau, dacă este posibil, folosind un link la alt site, pentru definiție;
- să redactați informațiile concis și corect;
- să pregătiți postarea on-line la orele de TIC;
- să publicați articolele pe site-ul școlii.

• Ce informații noi sau diferite de ceea ce știai ai aflat din aceste articole?

• Menționează din ce tip de encyclopédie face parte textul:

a generală;

b tematică.

• Precizează căruia tip de receptor îi este adresat textul:

a unui cititor de vîrstă ta;

b unui cititor adult.

Motivează-ți răspunsul.

• Ce poți vedea dacă accesezi codul QR?

• Explică relația dintre textele care însășesc: a fotografie; b desenele.

5 Care este, după tine, motivul succesorului pe piață al encyclopediilor, în lumea de azi? Poți alege dintre variantele de mai jos.

a curiozitatea publicului, stimulată de abundența de informații care îi parvin prin intermediul presei și al internetului;

b dorința de a rămâne informat într-o lume în continuu schimbare;

c accesibilitatea informațiilor;

d simpla dorință de a cumpăra o lucrare imponantă, care înfrumusează biblioteca.

Regulile citării în notele de subsol

- carte: Prenume Nume autor, *Titlul cărții* (traducere de ...), loc, editură, an, p. sau pp.;
- volum colectiv: Prenume Nume autor (ed. sau coord.), *Titlul cărții*, loc, editură, an, p. sau pp.;
- capitol în volum colectiv: Prenume Nume autor(i), „*Titlul capitolului sau articolului*”, în *Titlul cărții*, Prenume Nume (ed. sau coord.), loc, editură, an, pp.;
- articol de revistă: Prenume Nume autor, „*Titlul articolului*”, *Numele revistei*, volum, nr., an, <http://adresa-de-internet>, p. sau pp. (accesat la data ...).

Autoevaluare (L1 – L5)

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
- Cel mai dificil mi s-a părut

Lecția 6. Noi pagini – alte idei

Text auxiliar

Mulți scriitori explorează, în operele lor, fața văzută și nevăzută a lumii, căutând să descifreze inexplicabilul care apare uneori în manifestările naturii și ale oamenilor. Plăcerea de a încipui întâmplări neobișnuite, cu personaje misterioase și forțe necunoscute provine, poate, din convingerea oamenilor că există un sens ascuns al existenței, dincolo de realitatea banală.

În cele ce urmează, vei descoperi un text al scriitoarei franceze Marguerite Yourcenar, *Sfânta-Fecioară-a-Rândunelelor*, apărut în volumul *Povestiri orientale* (1938), care vorbește despre cum se pot armoniza învățăturile creștine cu credințele păgâne în ființe fantastice.

Citește fragmentele de mai jos, completând un jurnal cu dublă intrare, în care să îți notezi gândurile și impresiile. Transcrie în prima coloană pasajele care îți-au atras atenția și explică în a doua coloană ce te-a impresionat în pasajul selectat.

[Călugărul Therapion sosește în Grecia, la începuturile creștinismului, hotărât să destrame credința oamenilor în vechile zeități. Supărat că oamenii, deși cred în Isus, venează deopotrivă și nimfele¹, Therapion declanșează un adevarat război: taie platanul zânelor, dă foc câte unui măslin bătrân și peste tot înfige cruci în pământ. Nimfele caută adăpost într-o vale pustie, cu câțiva pini și o grotă unde obișnuiau să se adăpostească de furtuni. Therapion îi mobilizează pe oamenii din sat să construiască în fața grotelor o capelă, pentru a zidi zânele în peșteră.]

Se bucura la gândul că înainte să răsără luna nouă plânsetele vor înceta și că nimfele, răpuse de foame, nu vor mai fi decât o necurată amintire. Se rugă să vină cât mai repede clipa, pentru că, fără voia lui, i se făcuse milă și era înciudat de slăbiciunea astărușinoasă.

¹nimfă (s.f.) – (în mitologia greacă) fiecare dintre divinitățile apelor, ale pădurilor, ale crângurilor și ale munților, considerate fice ale lui Zeus.

Sandro Botticelli (1445 – 1510), *Cele trei grății*, detaliu din tabloul *Primăvara* (1482)

[Seară, își face apariția Fecioara Maria, sub chipul unei femei obișnuite, pe care Therapion nu o cunoaște. La întrebarea ei, călugărul îi spune că așteaptă moartea nimfelor, pentru ca apoi să domnească în ținutul pacea lui Dumnezeu.]

— Cine îți spune că în pacea Domnului nu sunt cuprinse și nimfele, ca și căprioarele, ca și turmele de capre? răspunse femeia. Oare nu știi că, la început, pe când făcea lumea, Dumnezeu a uitat să dea aripi unor îngeri, care astfel au căzut pe pământ și s-au statornicit prin păduri, ca neam al nimfelor? Iar alții s-au aşezat pe un munte, unde au devenit zeii olimpieni.

[...] Femeia își puse mâna pe umărul lui și îi vorbi cu gravitate:

— Călugăre, lasă-mă să intru în peștera aceasta. Peșterile îmi sunt dragi și-mi este milă de aceia care caută în ele adăpost. Într-o peșteră l-am născut pe fiul meu și tot într-o peșteră l-am încredințat fără teamă morții, ca să se nască pentru a doua oară, înlăind.

Pustnicul se dădu la o parte, s-o lase să treacă. [...]

În întuneric se auziră voci mai ascuțite, piuituri și ceva ca un foșnet de aripi. Femeia vorbea cu nimfele într-o limbă necunoscută, poate aceea a păsărilor sau a îngerilor. În scurtă vreme ea se ivi din nou alături de călugăr, care nu contenise să înlăte rugăciuni.

— Privește, călugăre, și ascultă.

De sub veșmântul ei ieșeau nenumărate sunete, mărunte, tipătoare. Îl desfăcu, iar călugărul Therapion văzu că ducea în cutile hainei sale sute de tinere rândușe. Ea își deschise larg brațele, ca pentru rugăciune, lăsând păsările să-și ia zborul. Apoi spuse, iar glasul ei era limpede ca un sunet de harfă:

— Mergeți, copiii mei.

Rândunelele, libere, au zburat în cerul serii, înscriind pe el, cu ciocul și cu aripile, semne de neînțeles. Bătrânel călugăr și femeia le-au urmărit o vreme cu ochii, apoi aceasta îi spuse sihastrului:

— Se vor întoarce în fiecare an, iar tu o să le dai adăpost în paraclis. Rămâi cu bine, vrednice Therapion.

[...] Călugărul Therapion a coborât în sat, iar a doua zi, când s-a întors să slujească liturghia, a găsit peștera nimfelor plină de cuiburi de rândunele. Au revenit apoi în fiecare an; intrau și ieșeau din biserică, harnice să-și hrănească puii ori să-și întărească sălașurile de lut. Therapion se oprea adesea din rugăciune ca

să se uite, cu duioșie, la jocurile și iubirile lor, prin care prihana¹ nimfelor se măntuia în neprihănirea rândunelelor.

Traducere din limba franceză de Petru Creția

¹ prihana (s.f.) – (rar) faptă care încalcă morală, vină morală; păcat.

Discutarea textului

- 1 Schimbă jurnalul tău cu jurnalul colegului/colegei de bancă și discutați impresiile voastre de lectură.
- 2 Lucrați în grupe de câte șase elevi. Aruncați un zar și răspundeți la întrebarea asociată cu punctele de pe fața acestuia.
 - ▢ Unde se petrece întâmplarea?
 - ▢ În ce epocă sunt plasate evenimentele?
 - ▢ Cine este personajul principal al povestirii?
- 3 Indică motivul pentru care călugărul Therapion este atât de pornit împotriva nimfelor.
- 4 Selectează fragmentul în care Sfânta Fecioară explică apariția nimfelor pe pământ.
- 5 Cu ce personaje din mitologia românească pot fi asemănate nimfele?
- 6 Motivează, pe baza textului, rostul miracolului pe care-l face Maria.
- 7 Lucrați în perechi. Decideți dacă Therapion este personaj pozitiv sau negativ, luând ca reper variantele date.
 - a Călugărul este orbit de credința sa și de rolul pe care și l-a asumat: să curețe pământul de creaturile vechii mitologii. Nu arată îndurare nimfelor, își reprimă mila, iar modul în care vrea să le distrugă este crud.
 - b Călugărul crede sincer că misiunea lui este salvarea sufletelor credincioșilor și nu dorește ca nimfele să le pună în pericol mântuirea, toate acțiunile lui având acest scop înalt.
 - c Călugărul înțelege din cuvintele Mariei că toate creaturile îi aparțin lui Dumnezeu și devine protector al rândunelelor.
- 8 Precizează două caracteristici ale fragmentului care permit încadrarea lui în categoria legendelor mitologice.

Portofoliu

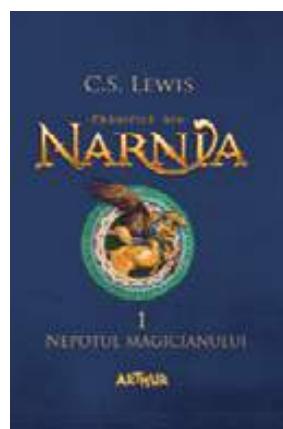

Citește o legendă românească despre originea rândunelelor și scrie un rezumat al acesteia.

Biblioteci deschise

Cărțile următoare îți propun continuarea călătoriei prin lumi imaginare, în care fantzia nu are limite.

Cronicile din Narnia de C.S. Lewis relatează, în cele șapte volume ale seriei, aventurile unor copii care joacă un rol important în conducerea regatului fictiv al Narniei, unde animalele vorbesc, iar magia este un fapt obișnuit.

Din enciclopedia *Ingeri, zmei și joimărițe* de Carmen Mihalache, Ana Pascu, Cosmin Manolache și Ciprian Voicilă vei afla informații despre felurile făpturi ale mitologiei românești, despre datini, superstiții, plante sau animale cu însușiri speciale.

Lecția 7. Elemente de mitologie românească: Baba-Dochia și tradiția mărțișorului

Pentru început

- 1 Explică modul în care crezi că s-a format cuvântul *mărțișor*. Verifică apoi în DEX dacă ipoteza ta s-a confirmat.
- 2 Ai primit sau ai oferit vreodată un mărțișor? Când? Ce semnifică pentru tine acest obiect și gestul de a-l dăru?

Explorare

- 1 Citește fragmentul următor, extras și adaptat din lucrarea *Calendarul țăranului român. Zile și mituri* de Ion Ghinoiu, apoi notează în caiet răspunsurile la întrebările de mai jos.

„Prima lună a calendarului roman, cu începutul de an la 1 martie, este dedicată lui Mars, zeul războiului.

Mărțișorul este funia care adună și împletește cele 365 de zile într-un șnur bicolor, simbolizând iarna și vara, făcut cadou la 1 martie, străvechi început de an agrar. El este un calendar simbolic confecționat din două fire colorate în alb și roșu, la care s-a adăugat apoi un obiect artizanal. La începutul secolului al XX-lea mărțișorul se făcea cadou copiilor, fete și băieți, în dimineața zilei de 1 martie, înainte de răsărîtul soarelui. Șnurul mărțișorului, de care se agăta o monedă de argint sau de aur, se purta legat la mână, uneori era prins în piept sau la gât până la o anumită sărbătoare a primăverii (Mucenici, Florii, Paște, Arminden) sau până la înflorirea unor arbuști și pomi fructiferi (măceș, porumbar, trandafir, păducel, cireș etc.), când se agăta pe ramurile înflorite. Cei care primeau mărțișorul credeau că nu vor fi părăsiți de soare în timpul verii, că vor fi sănătoși și frumoși ca florile, plăcuți, drăgăstoși, bogăți și norocoși, feriți de boli și de deochi¹.

După informații etnografice² mai vechi, mărțișorul se confecționa din două fire răsucite de lână colorată, albă și neagră, și se făcea cadou în ziua din luna martie când apărea pe cer Luna Nouă³. Aromâni⁴ puneau mărțișorul în ajunul zilei de 1 martie, adică în seara zilei de 28 sau 29 februarie. Obiceiul mărțișorului este inseparabil de tradiția **Dochiei**, o bătrâna urâcioasă care, înșelată de vremea bună de la începutul lunii martie, pornește spre păsunile montane cu turma de oi sau de capre. Poartă nouă sau douăsprezece cojoace (număr egal cu lunile anului), scoțând câte unul pe zi din cauza ploii care le îngreuna. În ziua a noua sau a douăsprezecea, rămasă doar în ie, este surprinsă de un ger năprasnic și îngheată, împreună cu turma ei. Firul mărțișorului ar fi fost tors de Baba-Dochia în timp ce urca la munte cu oile. Firul sau ața toarsă înseamnă timpul care se scurge neîncetat: Ursitoarele torc firul vietii omului la naștere, Dochia toarce firul anului la început de primăvară. Obiceiul a fost atestat în toate teritoriile locuite de români nord și sud-dunăreni.“

² *etnografic* (adj.) – care aparține etnografiei, știință ce se ocupă cu studiul culturii materiale și spirituale a unui popor (obiecte create, datini, credințe, stil de viață etc.).

³ *Luna Nouă* – momentul apariției pe cer a primei seceri lunare vizibile; crăi-nou.

⁴ *aromân* (s.m.) – persoană care face parte dintr-o ramură a poporului român; care vorbește dialectul aromân; care trăiește în sudul Peninsulei Balcanice (prin Epir și Macedonia).

- a Cine primea mărțișoare, la începutul secolului al XX-lea?
- b Când era oferit acest cadou?
- c Câtă vreme trebuia purtat mărțișorul?
- d Ce rol avea acest obiect?
- e Ce simbolizează culorile șnurului? Ar mai putea avea și alte semnificații?
- f Care este legătura dintre mărțișor și Baba-Dochia?
- g Cu cine este asemănătă Baba-Dochia? De ce?

- 2 Prezintă obiceiurile legate de mărțișor păstrate în zona în care locuiești.

¹ *deochi* (s.n.) – stare de rău fizic sau boală provocată de puterea (magică) a unei priviri răutăcioase, invadioase.

Repere

Elemente de **mitologie românească** se regăsesc în credințele, datinile, superstițiile, basmele și legendele create de popor. Mitologia noastră conține nenumărate ființe fabuloase, care protejează sau amenință omul și, în consecință, trebuie respectate, îmbunate sau ocolite și care au sărbătorile lor specifice. Aceste făpturi, provenind dintr-un amestec de credințe pagâne și creștine, reprezintă:

- personificări ale timpului (*Baba-Dochia, lunile anului*), ale forțelor naturii (*Muma-Pădurii, Moș Crivăț, uriașii, Vântul-Turbat*), ale înțelepciunii (*ursitoarele, solomonarii*), ale sortii (*Norocul, Piazza-Rea*);
- duhuri curate și necurate (*ielele, îngerii, sfîntii, strigoi, zburătorul, zânele*);
- personaje de basm (*Sfarmă-Piatră, Strâmbă-Lemne, Statu-Palmă-Barbă-Cot*);
- plante miraculoase (*alunul, busuiocul, iarba-fiarelor, mătrăguna*) și animale năzdrăvane (*ariciul, boul, lupul*).

În cultura veche, **mărțișorul** nu este un simplu obiect artizanal, ci un obiect încărcat de semnificații. Mărțișorul protejează ființa care îl poartă, într-un moment sensibil: începutul anului agrar. **Baba-Dochia** reprezintă timpul vechi, care trebuie să moară simbolic, pentru a se putea reînnoi.

Aplicații

- 1** Mărțișorul este astăzi și un obiect-bijuterie. Cu ce simboluri îl asociiez?
- 2** Identifică sărbătorile amintite în text și precizează, pentru fiecare, dacă este o sărbătoare cu dată fixă sau cu dată mobilă.
- 3** Ce asemănare există între ursitoare și Baba-Dochia?
- 4** În care altă credință populară se reflectă faptul că Baba-Dochia a avut nouă sau douăsprezece cojoace?
- 5** Mărțișorul este o sărbătoare importantă și în Republica Moldova, unde Banca Națională a pus în circulație, începând cu 2015, o monedă comemorativă din argint

pe care este imprimată imaginea unui mărțișor. Analizează imaginile date, apoi precizează: • Ce inscripții sunt gravate pe fețele monedei? • Cum explică prezența fulgilor de zăpadă și a soarelui?

Aversul monedei

Reversul monedei

- 6** Obiceiul mărțișorului există și la alte popoare din jurul nostru: albanezi, bulgari, greci, macedoneni, sârbi și unguri. Citește informațiile din tabel și stabilește ce este comun mărțișoarelor din spațiul est-european.

Albanezi	Bulgari	Greci	Macedoneni
<p>Verore este confectionat din bumbac, mătase sau lână, șnurul fiind, de regulă, bicolor (alb-roșu). Este purtat de tineri necăsătoriți (femei și bărbați, creștini și musulmani deopotrivă). Se pune în 14 martie (sărbătoare națională, Ziua Verii). La sfârșitul zilei, șnurul se agăță de ramurile copacilor sau de tufișuri, pentru ca păsările să-l folosească la clădirea cuibului.</p>	<p>Martenița, în formă de șnur cu păpuși (alb – băiatul, roșu – fata), este împletit de cea mai bătrâna femeie din casă. Se prinde la mâna, unde se păstrează până când este văzută prima pasare, apoi se pune sub o piatră. Dacă ulterior acolo sunt furnici sau gândaci, este semn bun. Martenița se poate atârna de ramurile unui copac înflorit sau de un trandafir. Baba Marta vine în casele oamenilor care nu poartă mărțișor și aduce spiritele rele.</p>	<p>Mărțișoarele sunt bicolore (alb-roșu; alb-albastru; roșu-auriu), tricolore (alb-roșu-albastru) ori monocrome (fir roșu, panglică roșie). Cu o seară înainte de 1 martie, firul este lăsat în lumina lunii sau a stelelor, pentru a se încărca magic. În unele insule, se poartă inele sau mărgele, în loc de mărțișoare. Mărțișoarele puteau împodobi, de asemenea, ferestrele sau ușile casei, pentru a feri de deochi.</p>	<p>Martinca, făcut din lână, în sau mătase, este bicolor (alb-roșu; alb-negru) sau tricolor (alb-roșu-negru) și se poartă în ultima seară a lunii februarie. În prezent se întâlnesc și mărțișoare cu figuri antropomorfe. În anumite sate, mărțișorul se aruncă pe o apă curgătoare, pentru ca răul să plece odată cu apa.</p>

Portofoliu

- 1** Documentează-te despre tradiția mărțișorului în altă cultură decât cele din tabelul de mai sus și scrie o scurtă prezentare, la care poți adăuga imagini.
- 2** Prezintă, într-o pagină, o altă variantă a legendei despre Baba-Dochia. Întrebă-ți familia și cunoșcuții sau cauti într-o enciclopedie ori pe internet.

Lecția 8. Structura textului narativ oral

Pentru început

- 1 Ai avut, atunci când erai mic/mică, un prieten imaginar? Prezintă-l, pe scurt: cum se numea, cum arăta, ce-i plăcea, ce nu-i plăcea, cum vă petreceai timpul.
- 2 Ai trăit vreodată o întâmplare stranie, care să-ți provoace fiori? Povestește-o succint, precizând cum te-ai simțit, dacă ai învățat ceva din acea întâmplare.

Explorare

- 1 Privește imaginea alăturată, apoi descrie-o, menționând ce face fetița, unde se află, ce i se întâmplă, cine o amenință, ce deduci din postura războinică a ursulețului, care este atmosfera generală.
- 2 Ce crezi că este real și ce este imaginar în scena întâmpinată? Cum alege fotograful să redea visul fetei? Justifică-ți părerea.
- 3 Imaginează-ți că ești persoana din fotografie. Povestește-le părinților, pe scurt, întâmplarea respectivă, menționând:
 - a locul și timpul acțiunii;
 - b participanții;
 - c succesiunea de evenimente;
 - d deznodământul;
 - e o posibilă semnificație a întâmplării.

Repere

Narațiunea orală reprezintă una dintre cele mai frecvente modalități de comunicare folosite în interacțiunea socială. Deși divers ca formă, **textul narativ oral** are câteva elemente de bază, care rămân neschimbate:

- **prezentarea împrejurărilor acțiunii** servește la a oferi informații ascultătorului despre persoana implicată, locul, timpul și situația relatată („Cine? Când? Unde? Ce a făcut?”);
- **desfășurarea întâmplărilor** cuprinde evenimentul/seria de evenimente povestite („Apoi ce s-a întâmplat?”);
- **deznodământul** întâmplării relatate („Cum s-a terminat?”);
- **evaluarea** exprimă atitudinea, implicită sau explicită, a povestitorului față de situația narată, semnificația pe care o atribuie întâmplării („Ce semnificație are această întâmplare?”). Fiind bazate pe experiența personală, narațiunile orale sunt povestite, în general, pentru a da un sens întâmplărilor trăite, nu pentru a relata o succesiune de acțiuni.

Uneori, povestitorul folosește anumite modalități pentru a întoarce perspectiva în prezent: „Cam așa a fost.”, „Atât.”, „Asta e tot.”

Aplicații

Lucrați în perechi. Propuneți 2 – 3 situații narative care să ilustreze tema *granițelor dintre lumi* (un vis ciudat, o coincidență bizară etc.), apoi distribuiți-vă rolurile astfel: în calitate de vorbitor, relatează-i colegului/colegei de bancă o întâmplare inspirată de una dintre situațiile propuse, la persoana I sau la persoana a III-a; în calitate de ascultător, evaluatează narațiunea orală pe care o ascuți conform criteriilor de mai jos. Schimbați apoi rolurile.

CRITERII

Narațiunea cuprinde detalii despre persoane, despre locul și timpul acțiunii.

Discursul prezintă o succesiune de acțiuni care au un deznodământ.

Naratorul folosește persoana I sau persoana a III-a și subliniază semnificația întâmplării.

Comunicarea este expresivă și suscitană interesul ascultătorului.

Lecția 9. Strategii de concepere și de comprehensiune a textului oral

Explorare

- Privește ilustrația alăturată și citește conținutul bulelor de dialog.
- Observă cu atenție cele două replici. În ce constă asemănarea dintre replica lui Harry Potter, în raport cu prima replică?
- Precizează acțiunile ființelor nevăzute la care se referă elevii. Care crezi că este rolul sinonimelor utilizate pentru a descrie aceste acțiuni?
- Identifică grupul de cuvinte care face legătura între cele două replici. Ce exprimă acesta?

Repere

Părțile componente ale unui act de comunicare trebuie să fie unitare. Legătura dintre enunțurile care alcătuiesc un text oral se poate asigura prin mai multe procedee:

- **repetare** integrală sau parțială a elementelor lexicale (Am așteptat în același loc. Așteptarea n-a durat mult.) sau **repetare** a unor structuri sintactice (Lucian a citit mult și a reflectat, David a citit mult și a aplicat).
- **reformulare**, adică repetare într-o formă diferită a unui conținut identic, prin:
 - folosirea sinonimelor: Stăteau într-o casă dărăpănată. → Locuința lor era dărăpănată.
 - transformarea adjactivului în substantiv: Orașul nostru este cunoscut pentru patrimoniul cultural bogat. → Orașul nostru este cunoscut pentru bogăția patrimoniului său.
 - transformarea verbului în substantiv: Este interzis să traversezi pe roșu. → Traversarea pe roșu este interzisă.
 - schimbarea formei verbului: Echipa școlii noastre a câștigat medalia de argint. → Medalia de argint a fost câștigată de echipa școlii noastre.
- prezența unor cuvinte sau grupuri de cuvinte care realizează legătura de sens între enunțuri și contextul în care are loc comunicarea. Acestea se numesc **conectori** și pot exprima: confirmarea (*într-adevăr*), explicația (*pentru că, de aici, de aceea*), concesia (*totuși, cu toate acestea*), rectificarea sau clarificarea (*de fapt, în fine, mai bine zis*), obiecția (*dar, păi*), dezacordul (*dimpotrivă, însă*), concluzia (*așa că, aşadar, deci*), adaosul (*în plus, mai mult, de altfel, și*), schimbarea temei de discuție (*în schimb, iar*) etc. De exemplu: La muzeu am învățat multe. *În plus*, ne-am simțit foarte bine.

Aplicații

- Reformulează oral enunțurile de mai jos, folosind procedee diferite.
 - Jobenul magic sortează elevii din primul an. • Bufnițele sunt responsabile de aducerea corespondenței la castel. • Echipa lui Harry a câștigat meciul de vânătoare.
- Precizează ce exprimă conectorii din enunțurile date.
 - Nu a spus nimic. *Cu toate acestea*, a văzut tot ce s-a întâmplat. • Ai citit toate cărțile acestui autor, *așa că* poți să-mi recomanzi una. • Era destul de neatent la ora de chimie. *În fine*, era atent doar la ce îl interesa.
- Alege o întâmplare cunoscută de toată clasa. Începe să o povestești, apoi numește un coleg sau o colegă

care să continue relatarea, folosind un conector, și tot așa, până se termină istorisirea. O altă serie de colegi va relua exercițiul, fiecare formulând în alti termeni povestirea întâmplării. Numește o asemănare și o diferență constatătate între cele două variante orale.

Lecția 10. Pronumele personal. Pronumele personal de politețe. Pronumele reflexiv

Pentru Început

Identifică pronumele personale, pronumele personale de politețe și pronumele reflexive din textul dat, precizând și substantivele pe care le înlocuiesc.

Se spune că filmul își are rădăcinile în somn și că ne reflectă visele. Filmul *Avatar* surprinde un viitor în care se creează hibrizi între pământeni și umanoizi de pe Pandora, făcând ca granița dintre ei să dispară și ca universurile lor să se îmbine. Mi-a plăcut ideea și mi-am imaginat cum va fi un astfel de viitor. Dumneavoastră ati văzut filmul? Îmi închipui că da.

Pronumele personal

Explorare

- Precizează persoana, numărul, cazul și funcția sintactică a pronumelor personale identificate mai sus.
- Care dintre aceste pronume sunt folosite cu forma neaccentuată?

- În care dintre enunțurile de mai jos cliticul anticipatează sau reia forma accentuată? Motivează-ți răspunsul.
 - Pe Adrian nu l-a impresionat filmul *Avatar*.
 - I-am descris bunicii umanoizi de pe Pandora.

Repere

Pronumele este partea de vorbire flexibilă care ține locul unui substantiv. **Pronumele personal** desemnează diferențele persoane care participă la actul comunicării. Pronumele personal are următoarele categorii gramaticale:

persoană	număr	gen	caz	forme
persoana I, a II-a și a III-a;	singular și plural;	(doar la persoana a III-a): masculin și feminin;	cazuri ca la substantiv; la G. – forme doar pentru persoana a III-a; la V. – forme doar pentru persoana a II-a;	doar la cazarile Ac. și D. au două serii de forme: accentuate și neaccentuate (clitice)

Pronumele personal are, în general, aceleași funcții sintactice ca substantivul.

În unele situații, când fac parte din anumite expresii, de exemplu *a nimerit-o bine, ce să-i faci*, pronumele personale nu au funcție sintactică, având valoare neutră.

Formele neaccentuate ale pronumelui personal dubleză complementul direct și complementul indirect. Cliticele (formele neaccentuate ale pronumelui personal) dubleză formele accentuate ale pronumelui, anticipându-le (**L**-am văzut *pe Alex.*; **I**-am dat *Alexandrei*.) sau reluându-le (*Pe Mihai L-am văzut.; Alexandrei i-am dat DVD-ul.*).

Pronumele personal de politețe

Explorare

- Ce persoană, număr, caz și funcție sintactică are pronumele personal de politețe identificat în textul de la rubrica *Pentru Început*?
- Precizează persoana, numărul și genul pronumelor personale de politețe din următorul enunț:

Dumnealui vrea să afle cum arată Na'vi, umanoizi de pe Pandora, dar dumneaei știe mai multe.

- Identifică cuvintele și grupurile de cuvinte care indică respectul: • Mătăluță vîi la film? • Excelența Sa a participat la premieră. • Dânsii nu au fost la film.

Repere

Pronumele personal de politețe indică respectul față de o persoană și are:

forme	număr	gen	caz
doar pentru persoana a II-a și a III-a	singular și plural	(doar la persoana a III-a) masculin și feminin	ca la substantiv

Formulele reverențioase sunt, de fapt, **locuțiuni pronominale** și se ortografiază cu majuscule la ambii termeni: *Excelența Voastră, Maiestatea/Majestatea Voastră, Sfântia Voastră, Sanctitatea Voastră* etc.

Pronumele personale de politețe și locuțiunile pronominale au aceleași funcții sintactice ca substantivul.

Pronumele reflexiv

Explorare

- 1 Care pronume reflexive identificate în textul de la rubrica *Pentru început* sunt forme proprii ale acestuia? Dar forme împrumutate de la pronumele personal?
- 2 Precizează persoana, numărul și cazul pronumelor reflexive identificate la rubrica *Pentru început*.
- 3 În care dintre enunțurile de mai jos pronumele *îți* este personal și în care este reflexiv? Argumentează-ți răspunsul.
 - a *Îți cumpăr bilet la film.*
 - b *Îți cumperi bilet la film.*

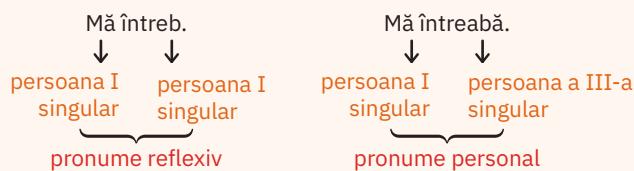
Repere

Pronumele reflexiv exprimă identitatea de persoană și de număr dintre obiectul asupra căruia se exercită direct sau indirect acțiunea verbelor și subiectul acestora.

Pronumele reflexiv are forme proprii numai pentru persoana a III-a și pentru cazurile dativ și acuzativ.

Pronumele reflexiv are forme accentuate și neaccentuate (clitice).

Caz	Forme accentuate	Forme neaccentuate
Ac.	(pe) sine	se, s-
D.	sie, siești	își, și

La persoana I și a II-a, singular și plural, se utilizează formele pronumelor personale. Acestea sunt pronume reflexive când au aceeași persoană și același număr cu persoana și cu numărul verbului.

Aplicații

- 1 Găsește pronumele personale din textul de mai jos și menționează pentru fiecare persoană, numărul, cazul, forma și funcția lor sintactică.

Eroul filmului *Animale Fantastice și unde le poți găsi* este magizoologul Newt Scamander. Aflat la sfârșitul călătoriei care l-a purtat prin lumea întreagă, el ajunge la New York, unde pierderea animalelor lui magice îl aruncă într-un vârtej de întâmplări.

- 2 Construiește un dialog alcătuit din patru replici în care să folosești două locuțiuni pronominale care exprimă politețea.
- 3 Transcrie textul de mai jos, corectând greșelile.

Mia plăcut filmul și miaș dori să m-ai merg o dată. Și lui Mihai ia plăcut și lam rugat să i-a bilete pentru mâine.

- 4 Notează, în caiet, pronumele personale, pronumele personale de politețe și pronumele reflexiv din fragmentul selectat mai jos.

„Reparatorul-Şef îl scoase imediat din trusa de prim ajutor pe care o avea mereu la îndemâna.

— Aşa, acum să-l ștergem binișor pe față! continuă Vises. Să vedem dacă nu e cineva cunoscut... Dar... dar... chiar că vă řiu foarte bine. Aşa, încă puțin... De necrezut! Dumneavoastră, domnule Asproc?!... Ce... ce faceți aici?

— Îmi recuperez depozitele, Profesore. Că doar n-o să-mi las inventiile pe mâna voastră.”

Ioana Nicolaie, *Ferbonia*

Lecția 11. Pronumele și adjactivul pronominal posesiv

Pronumele posesiv

Explorare

- 1 Ce exprimă grupurile de cuvinte scrise cu roșu și verde, din bulele de dialog?
 - 2 Ce substantiv înlocuiește cuvântul scris cu roșu, în fiecare dintre cele trei replici? La cine se referă cuvintele scrise cu verde?
 - 3 Indică, pentru fiecare exemplu dat, ce situație îi corespunde, selectând câte o variantă din fiecare coloană.
 - al meu
 - alături
 - a noastră
 - ai nostru

un singur posesor	un singur obiect posedat
mai multi posesori	mai multe obiecte posedate

✓ Repere

Pronumele posesiv este alcătuit dintr-un grup de cuvinte care înlocuiește atât numele obiectului posedat, cât și numele posesorului, evidențiind relația dintre obiectul posedat și posesor. Alcătuirea pronumelui posesiv:

Pronumele semiindependent se modifică în funcție de genul și numărul substantivului care denumește obiectul posedat.

Forma specifică a posesivului se schimbă după persoana și numărul posesorului.

Pronumele posesiv nu are forme pentru persoana a III-a plural. În comunicare, în locul acestora se folosesc forme de genitiv plural ale pronumelui personal. Formele pronumelui posesiv sunt:

	posesor	un singur posesor			mai mulți posesori			
		persoana I	persoana a II-a	persoana a III-a	persoana I	persoana a II-a	persoana a III-a	
N.-Ac.	obiect posedat	masc. fem.	al meu a mea	al tău a ta	al său a sa	al nostru a noastră	al vostru a voastră	-
	mai multe obiecte posedate	masc. fem.	ai mei ale mele	ai tăi ale tale	ai săi ale sale	ai noștri ale noastre	ai voștri ale voastre	-
D.-G.	mai multe obiecte posedate	masc. fem.	alor meu alor mele	alor tăi alor tale	alor săi alor sale	alor noștri alor noastre	alor voștri alor voastre	-

Pronumele posesiv nu are forme de singular la cazurile genitiv și dativ.

Functiile sintactice ale pronumelui posesiv

Explorare

| Lucrați în perechi. Precizați cazul și funcția sintactică pentru pronumele posesive din enunțurile de mai jos.

- *Ai mei* sunt la carnaval. • Masca aceasta este *a ta*. • I-am găsit pe *ai mei*. • Mă gândesc la *ai nostri*. • De la *ai tăi* până la mine nu fac decât cinci

minute. • Am intrat în sală după *ai tăi*. • Mihai a cântat ca *ai mei*. • Biletele de la *ai săi* au rămas pe masă. • Le-am dat *alor tăi* costumul cel verde. • Cos-tumele *alor voștri* sunt la garderobă. • Pentru *ai voștri* sunteți capabili de orice sacrificiu.

Repere

Pronumele posesiv (alcătuit din pronumele semiindependent și formele specifice ale posesivului) poate avea toate funcțiile sintactice ale substantivului: subiect, nume predicativ, complement direct, complement indirect, complement prepozițional, circumstanțial de loc, de timp, de mod, atribut pronominal genitival, atribut pronominal prepozițional.

Adjecțivul pronominal posesiv

Explorare

- 1 În schimbul de replici al copiilor din imaginea de la pagina anterioară, există un cuvânt scris cu mov. Este acesta pronume posesiv? Motivează-ți răspunsul.
- 2 Ce parte de vorbire determină fiecare cuvânt scris colorat în enunțurile alăturate? De ce diferă forma acestora?
- 3 Care este funcția sintactică a cuvintelor scrise colorat la exercițiul anterior?

Repere

Când determină un substantiv ce numește obiectul sau obiectele posedate, cu care se acordă în gen, număr și caz, pronumele posesiv devine **adjecțiv pronominal posesiv**.

Adjecțivul pronominal posesiv desemnează ființă care are caracterul de posesor.

Funcția sintactică a adjecțivului pronominal posesiv este de **atribut adjectival**.

Aplicații

- 1 Precizează ce parte de vorbire sunt cuvintele scrise italic, din următoarele enunțuri:
 - a Telefonul *său* a sunat îndelung.
 - b Telefonul *lui* a sunat îndelung.
- 2 Identifică pronumele posesive și adjectivele pronomiale posesive din dialogul de mai jos:
 - I-ai văzut cumva pe ai mei?
 - Nu, dar colegii mei spuneau că i-au văzut întrând la bibliotecă. Alor tăi le place să citească.
 - Da. În plus, profesoara noastră ne-a recomandat niște cărți... Uite, colega mea de bancă a început deja să citească *Stăpânul inelelor*, iar prietenul meu a început primul volum din seria *Harry Potter*.
- 3 Analizează pronumele posesive din enunțurile de mai jos, după modelul dat.
 - I-am văzut pe ai mei pe fereastră. • Planul alor săi era să citească o carte pe săptămână. • Mi-am pierdut stiloul. Mi-l împrumuți pe al tău? • Tu vei merge cu colele tale, noi mergem cu ale noastre. • Cățelul este al tău. • Privirea sa este tristă, a ta este veselă. • Alor voștri le plac cireșele. • Nu m-am mai gândit la ale mele. • În urma înțelegерii noastre, cartea va deveni a mea.

„pe ai mei” – pronume posesiv, un singur posesor (persoana I), mai multe obiecte posedate (genul masculin, numărul plural), cazul acuzativ, precedat de prepoziția simplă „pe”, funcția sintactică de complement direct

- 4 Analizează, după modelul dat, adjectivele pronomiale posesive din textul de mai jos.

„— De gândurile mele nu răspund, îmi întoarse ea răspunsul mâhnit. Dar, ca să fiu mai sigură, am să-ți dau însoțitorii câinii mei credincioși. Și, fără să mai aștepte învoirea mea, chemă cele patru animale care se iveau în preajma ei, mă recomandă pe rând, încredințându-mă fiecăruia cu poruncă să-mi lingă mâna și să se culce la picioarele mele.“

V. Voiculescu, *Căprioara din vis*

„mele” – adjecțiv pronominal posesiv, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „gândurile” (neuteru, plural, acuzativ), mai multe obiecte posedate, un singur posesor (persoana I), funcția sintactică de atribut adjectival

- 5 Transcrie enunțul dat, corectând greșelile.

Colega mia i-a chemat pe a-i voștrii la spectacol. Diriginta s-a sa bucurat.

Lecția 12. Pronumele și adjективul pronominal demonstrativ

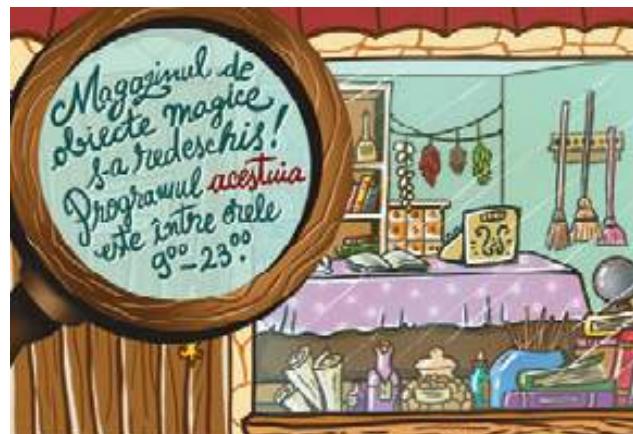
Pronumele demonstrativ

Explorare

- 1 Înlocuiește cu un substantiv cuvântul colorat din desenul de alături. Ce gen, număr și caz are substantivul?
- 2 Citește dialogul de mai jos.

— Astea sunt noile modele de mături? Aceea roz îmi place.
— V-o recomand pe **cealaltă**, fiindcă **asta** are numai două viteze. Modelul folosit de mine este **același**.

- 3 Grupează toate cuvintele scrisے colorat conform criteriilor următoare:
 - a se referă la un obiect aflat mai aproape de vorbitor sau la un obiect aflat mai departe de vorbitor;
 - b arată diferențierea față de un alt obiect;
 - c se referă la un obiect identic cu alt obiect.

- 4 Cu ce poți înlocui cuvântul scris italic din enunțul următor: O vezi **pe cea** de alături?
- 5 Indică, în dialogul de la exercițiul 2, formele folosite în vorbirea curentă și formele folosite în scris.

Repere

Pronumele demonstrativ înlocuiește numele unui obiect, indicând totodată apropierea sau depărtarea obiectului în spațiu sau în timp, identitatea sau diferențierea acestuia față de alte obiecte.

Pronumele demonstrativ are mai multe serii de forme, aparținând variantei scrisے sau vorbite a limbii (cele aparținând variantei vorbite sunt notate pe al doilea rând în tabel).

- Pronumele demonstrativ de apropiere

Caz	Masculin		Feminin	
	singular	plural	singular	plural
N.-Ac.	acesta, ăsta	aceştia, ăştia	aceasta, asta	acestea, astea
D.-G.	acestuia, ăstuia	acestora, ăstora	acesteia, ăsteia	acestora, ăstora

- Pronumele demonstrativ de depărtare

Caz	Masculin		Feminin	
	singular	plural	singular	plural
N.-Ac.	acela, ăla	aceia, ăia	aceea, aia	acelea, alea
D.-G.	acelui, ăluia	acelora, ăloră	acelei, ăleia	acelelor, ăloră

- Pronumele demonstrativ de identitate

Caz	Masculin		Feminin	
	singular	plural	singular	plural
N.-Ac.	același	aceiași	aceeași	aceleası
D.-G.	acelui, ăluia	acelora, ăloră	acelei, ăleia	acelelor, ăloră

- Pronumele demonstrativ de diferențiere

Caz	Masculin		Feminin	
	singular	plural	singular	plural
N.-Ac.	celălalt	ceilați	cealaltă	celelațe
D.-G.	celuilalt	celorlați	celeilalte	celorlațe

Pronumele demonstrativ este lipsit de categoria persoanei.

Pronumele **asta** se folosește în limba literară cu valoare neutră, când nu se referă la persoane: Nu mi-ai spus *asta!* **Cel, cea, cei, cele** reprezintă un tip special de pronume demonstrative, cu formă scurtă (numite *semiindependente*), atunci când înlocuiesc un substantiv și sunt determinate de un atribut (*cea verde, cei de acolo, cel de argint, cele de la tine*) sau de o propoziție secundară (*Cel*¹/ care te-a chemat ²/ este directorul ¹/).

Pronumele demonstrativ îndeplinește aceleași **funcții sintactice** ca substantivul.

Adjecțivul pronominal demonstrativ

Explorare

- 1 Citește bulele de dialog din ilustrația alăturată și precizează pe cine determină cuvintele scrise colorat.
- 2 Ce loc ocupă cuvintele scrise colorat față de substantivele pe care le determină: înainte sau după acestea?
- 3 Precizează formele folosite în vorbirea curentă.
- 4 Indică genul, numărul și cazul cuvintelor colorate. Cum le-ai aflat?

Repere

Pronumele demonstrative devin **adjective pronominale demonstrative** atunci când însotesc un substantiv cu care se acordă în gen, număr și caz.

Dacă stau înaintea substantivului determinat, adjectivele pronominale demonstrative de apropiere și de depărtare au, de regulă, o formă fără -a final (*acest, acel băiat; acea fată; acești, acei băieți; aceste, acele fete*). Postpuze, au întotdeauna o formă cu -a final (*băiatul acesta, acela; fata aceea; băieții aceștia, aceia; fetele acestea, acelea*).

Adjectivele pronominale demonstrative de diferențiere pot sta atât înainte, cât și după substantivul determinat, fără să-și schimbe forma. Adjectivele pronominale demonstrative îndeplinesc funcția de **atribut adjecțival**.

În limbaj popular, *cel, cea, cei, cele* sunt adjective pronominale demonstrative (semiindependente) când determină un substantiv cu care se acordă în gen, număr și caz: „Pe *cel* deal, pe *cel* colnic/Trece mândru un voinic.“ (Folclor)

Aplicații

- 1 Identifică pronumele și adjectivele pronominale demonstrative din enunțurile date, precizându-le felul.
 - a Asta este colecția mea de insecte.
 - b Le-am atras atenția acelora în legătură cu biletele.
 - c Întârzierea celorlalți colegi ne-a deranjat.
 - d Privește-le pe fetele acelea din stânga!
 - e La întâlnirile de luni vin mereu aceiași cursanți.
 - f Colegul tău de bancă este acela?
 - g Cum procedezi într-o situație ca asta?
- 2 Precizează genul, numărul, cazul și funcțiile sintactice ale pronumelor și adjecțivelor demonstrative identificate la exercițiul precedent.
- 3 Identifică valoarea morfolologică a cuvintelor scrise italic în enunțurile:
 - Ne-am mirat de *cele* întâmpilate.
 - Zâna *cea* bună a făcut o vrăjă.
 - La casele *cele* și-a făcut cuib o barză.
 - Îl cunosc bine pe *cel* de lângă scenă.
- 4 Alege forma corectă a pronumelor și a adjecțivelor pronominale demonstrative scrise italic.

- E de *aceiași/aceeași* statură ca mine.
- Dați-mi o prăjitură *dintr-asta/dintr-astea*!
- Fata *aceea/aceia* a venit și la ziua ta.

- 5 Analizează pronumele și adjectivele pronominale demonstrative din textul de mai jos, precizându-le felul, genul, numărul, cazul și funcția sintactică.

„O dată pe an, acele vrăjitoare care au obținut rezultate deosebite participă la o întrunire condusă de Cea Mai Mare Vrăjitoare din Lume. Aceasta este o creatură atotputernică. Celealte se tem de ea. Se spune că la acele hoteluri unde se cazează, apar broaște în căzile de baie. Acestea pot fi zvonuri, dar cine poate ști cu adevărat? Cei de la hotel păstrează secretul asupra acestor reuniuni.“

Adaptare după Roald Dahl, *Vrăjitoarele*

„acele“ – adjecțiv pronominal demonstrativ de depărtare, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „vrăjitoare“ (feminin, plural, nominativ), funcția sintactică de atribut adjecțival

„aceasta“ – pronume demonstrativ de apropiere, genul feminin, numărul singular, cazul nominativ, funcția sintactică de subiect

Lecția 13. Pronumele și adjективul pronominal nehotărât

Explorare

- 1 Citește reclama alăturată și înlocuiește cu substantive cuvintele scrise cu verde.
- 2 Ce exprimă cuvintele scrise cu verde?
- 3 Menționează care dintre cuvintele scrise cu verde sunt simple și care s-au format prin compunere.
- 4 Cu ce cuvânt poți înlocui grupul scris cu albastru?
- 5 Menționează în care caz stau și ce funcții sintactice au cuvintele colorate cu verde.
- 6 Identifică partea de vorbire care determină cuvintele scrise cu roșu în textul reclamei. Înlocuiește aceste cuvinte cu o altă parte de vorbire. Ce constată?

Fiecare copil își dorește o aniversare unică, la care să participe **toți** prietenii săi. **Unii** vor dans și karaoke, **alții – câteva** jocuri de societate. **Mulți** vor petreceri tematice fanteziste, la care să devină **altcineva**: supererou, vampir sau zână. **Și câte și mai câte** își poate dori un copil! Noi oferim soluții ingenioase pentru **orice** dorință a copilului dumneavoastră! Sunați-ne!

- 7 Recunoaște greșelile din următoarele enunțuri:
 - Am primit vre-o scrișoare?
 - Orcare ar fi alegerea ta, o voi respecta.
 - Fiecare v-ați dus unde ați vrut.
 - Obținerea a multor premii ne motivează.

Repere

Pronumele nehotărât este un tip de prume care nu dă informații precise asupra obiectului denumit de substantiv pe care îl înlocuiește. Ca alcătuire, există două tipuri de pronume nehotărâte:

simple

atât, unul, altul, mult, puțin, tot, cutare

compuse

altceva, altcineva, careva, ceva, cineva, câtva, fiecare, oricare, oricine, orice, oricât, vreunul

Locuțiunea pronominală nehotărâtă este grupul de cuvinte cu înțeles unitar care se comportă gramatical ca un prume nehotărât: *cine știe cine, nu știu ce, te miri cine* etc. Gramatica de bază a limbii române (Editura Academiei, 2016) include printre pronumele nehotărâte cuvintele *amândoi, ambii, tustrei, câteștrei*, încadrate în mod tradițional în clasa numeralelor: *Amândoi* au plecat. (N.-Ac.); *Amândurora* le-a plăcut excursia. (D.-G.)

Pronumele nehotărât are aceleași **funcții sintactice** ca substantivul.

Când determină un substantiv și se acordă cu acesta în gen, număr și caz, pronumele nehotărât devine **adjectiv pronominal nehotărât**, îndeplinind funcția sintactică de **atribut adjectival**.

Toate pronumele și adjectivele pronominale nehotărâte compuse se scriu într-un singur cuvânt: *vreun/vreo* (nu *vre-un*, *vre-o*). În compusele cu *ori-*, trebuie respectat *i* de la sfârșitul primei silabe: *oricare, orice* (nu *orcare, orce*).

Atunci când este subiect, pronumele *fiecare* impune acordul la singular: *Fiecare* dintre voi *știe* acest lucru.

Aplicații

- 1 Identifică pronumele nehotărâte din enunțurile de mai jos și clasifică-le după alcătuire.
 - a Vezi vreunul pe raftul de sus? b Mulți îndrăznesc să se opună. c Te poți așeza lângă oricare. d Știe atâtea! e Au hotărât altii pentru el. f Să nu afle altcineva secretul!
- 2 Menționează pronumele și adjectivele pronominale nehotărâte din textul de mai jos.

Am dat fiecărui coleg o invitație. M-aș bucura să vină **toți**, dacă nu au de făcut **altceva**, fiindcă am pregătit multe surprise. Oricine se va distra!

- 3 Modifică enunțurile de la exercițiul 1, așa încât să conțină adjective nehotărâte în loc de prume. Explică în ce fel ai procedat.

- 4 Precizează cazurile și funcțiile sintactice ale pronumeelor de la exercițiul 1.

- 5 Corectează greșelile din enunțurile de mai jos.

- Fiecare dintre noi am trecut pe strada asta.
- Spune-le amândoura că sunt invitați.
- Orice om îi este teamă de necunoscut.
- Am telefonat, din greșeală, unei altei persoane.
- Te-a însoțit vre-o colegă?
- Îmi convine orcare oră propui.

Lecția 14. Pronumele și adjecțivul pronominal interogativ

Explorare

- 1 Menționează ce fel de enunțuri sunt, după scopul comunicării, cele în care apar cuvintele scrise colorat în dialogul de mai jos.

- Pe cine ai întâlnit la aniversare?
- Pe colegii noștri din clasa paralelă. Ce figuri!
- Care a înveselit mai mult atmosfera?
- Dan. Cui crezi că i-a făcut o farsă?
- Sarei? La ce s-a gândit glumețul ăsta?
- La o fantomă. Ia, ghicește! A cui idee a fost, de fapt?
- A Dianei, nu?

- 2 Înlocuiește cuvintele scrise colorat cu acelea date ca răspuns la întrebare. Indică funcția sintactică în enunțurile astfel obținute a cuvintelor care le-au înlocuit pe cele colorate.

- 3 Precizează ce parte de vorbire determină cuvântul scris colorat în replicile de mai jos.

- Câtă invitați au venit la petrecerea aniversară?
- Au venit mulți invitați. Nu știu exact.

- 4 Care este valoarea morfologică și ce funcție sintactică are cuvântul *mulți*, dat ca răspuns?

Repere

Pronumele interogativ ține locul substantivului așteptat ca răspuns la o întrebare. Pronumele interogative sunt: *care*, *cine*, *ce*, *cât*, *câtă*, *câtăi*, *câte*. Aceste pronume apar numai în enunțuri interogative, fiind plasate, de obicei, la începutul acestora. Funcția sintactică a pronomului interogativ corespunde cu aceea a cuvântului așteptat ca răspuns la întrebare.

subiect	subiect
Cine vorbește?	Vorbește Ana.

Funcțiile sintactice ale pronomului interogativ sunt:

Caz	Funcție sintactică	Exemplu
N.	subiect	Cine a venit?
	nume predicativ	Cine au fost invitații?
Ac.	complement direct	Pe cine ai remarcat?
	complement prepozițional	Despre ce ați vorbit?

Ac.	nume predicativ	Din ce era costumul?
	circumstanțial de loc	Spre ce ai mers?
	circumstanțial de timp	După cine ai sosit?
	circumstanțial de mod	Precum cine s-a purtat?
D.	complement indirect	Cui i-ai dat fructele?
G.	atribut pronominal genitival	Al cui costum ți-a plăcut?

Când determină un substantiv și se acordă cu acesta în gen, număr și caz, pronumele interogativ devine **adjectiv pronominal interogativ**. Funcția sintactică a acestuia este de **atribut adjectival**.

Aplicații

- 1 Precizează forma corectă a enunțurilor date.
- Ce-s/Ce-i cu florile astea? • Cine plecați/pleacă acasă? • A cui/A lu' cine este farfurie? • Care/Pe care ai gustat-o?
- 2 Analizează pronumele și adjecțivele pronominale interogative din enunțurile de mai jos, după modelele date.
- Pe cine ai sunat? • Câte prăjituri ai mâncat? • Ce ai gustat? • Cine a sunat? • De care te temi? • Cui îi scrii? • Înspre cine mergi? • Ce a devenit Ina? • Care

prieten te-a chemat? • La câți ai apelat pentru ajutor? • Ce floare preferi? • Cărui prieten îi spus adevărul?

„pe cine“ – pronume interogativ, cazul acuzativ, precedat de prepoziția simplă „pe“, funcția sintactică de complement direct

„câtă“ – adjecțiv pronominal interogativ, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „prăjituri“ (feminin, plural, acuzativ), funcția sintactică de atribut adjectival

Lecția 15. Pronumele și adjективul pronominal relativ

Pronumele relativ

Explorare

- 1 Indică substantivele pe care le înlocuiesc în textul de mai jos cuvintele scrise colorat.

Faptele stranii **pe care** le-am trăit într-o seară m-au speriat. Eram cu o prietenă în parc și am văzut o femeie **care** stătea nemîșcată lângă un copac. Nu știam **cine** era acea persoană **de care** ne temeam. Ceea ce ne-a surprins a fost rochia ei **ce** părea fluidă. N-aveam **cui** să-i cerem ajutorul. L-am sunat pe tata, **al cărui** telefon era însă închis. Am fugit spre casă. Femeia în rochie a reapărut în holul blocului **în care** aveam să intrăm, apoi a dispărut fără să înțelegem cum.

- 2 Înlocuiește cuvintele scrise colorat cu substantivele identificate la exercițiul 1 și precizează apoi funcția sintactică pe care o au acestea în propozițiile astfel obținute.
- 3 Ce fel de propoziții introduc cuvintele scrise colorat: principale sau secundare?
- 4 Care dintre cuvintele scrise colorat la exercițiul 1 este format prin compunere?

- 5 Menționează cu ce substantive se acordă articolul genitiv și cuvântul scris colorat în fraza de mai jos.
Femeia ¹/ **ai cărei** ochi nu i-am văzut ²/ ne-a speriat. ¹/
- 6 Copiază frazele de mai jos în caiet. Desparte-le în propoziții. Precizează care sunt cuvintele de legătură dintre propoziții.
- a Cel ce ne-a ascultat pățania ne era coleg de clasă.
b Omul de-l vezi ne-a ajutat.

Repere

Pronumele relativ are rolul de a face legătura în frază între o propoziție secundară și propoziția de care aceasta depinde. Pronumele relative sunt omonime cu pronumele interrogative: *care*, *cine*, *ce*, *cât*, *câtă*, *câți*, *câte*. Există și un pronume relativ compus: *ceea ce*.

Grupările *cel ce*, *cei ce*, *cele ce* sunt analizabile, fiind alcătuite dintr-un pronume demonstrativ (semiindependent) și un pronume relativ (ce poate fi înlocuit cu pronumele relativ *care*). Popular, există și pronumele relativ invariabil *de*.

Pronumele relative îndeplinesc funcție sintactică în propoziția pe care o introduc.

Caz	Funcție sintactică	Exemplu
N.	subiect	Întâmplarea ¹ / care m-a speriat ² / n-are o explicație. ¹ /
	nume predicativ	M-a uimit ¹ / ce a ajuns Dan. ² /
Ac.	complement direct	Femeia ¹ / pe care am văzut-o ² / a intrat în bloc. ¹ /
	complement prepozițional	Întâmplarea ¹ / la care mă gândesc ² / are o explicație, totuși. ¹ /
	circumstanțial de loc	Locul ¹ / spre care mă îndrept ² / este aproape. ¹ /
	circumstanțial de timp	Ora ¹ / după care va veni ² / este zece. ¹ /
	circumstanțial de mod	Felul ¹ / în care a procedat ² / m-a surprins. ¹ /
	circumstanțial de cauză	Motivul ¹ / din care ai acționat ² / nu mi-e clar. ¹ /
	circumstanțial de scop	Documentarea ¹ / pentru care ai mers la bibliotecă ² / este dificilă. ¹ /
D.	complement indirect	Persoana ¹ / căreia îi povestesc întâmplarea ² / m-a înțeles. ¹ /
G.	atribut pronominal genitival	Întâmplarea ¹ / al cărei sens nu-l înțeleg ² / se va lămuri. ¹ /
	circumstanțial de loc	Blocul ¹ / deasupra căruia strălucește luna ² / este înalt. ¹ /

Care cu funcția sintactică de complement direct primește obligatoriu înainte prepoziția *pe*.

În cazul genitiv, pronumele relativ se acordă în gen și în număr cu substantivul pe care îl înlocuiește, iar articolul genitival se acordă în gen și număr cu substantivul determinat de pronumele relativ cu funcție sintactică de atribut:

Întâmplarea **al cărei sens** nu-l înțeleg este ciudată.

Adjecțivul pronominal relativ

Explorare

- Precizează partea de vorbire de care depinde cuvântul scris colorat în fraza: Știu **care** prieten mă va ajuta.
- Menționează care este partea de vorbire prin care poți înlocui cuvântul scris colorat la exercițiul precedent.

Repere

Când determină un substantiv nearticulat înaintea căruia stă și se acordă cu acesta în gen, număr și caz, pronumele relativ devine **adjecțiv pronominal relativ**. Acesta are funcție sintactică de **atribut adjectival**.

Aplicații

- Completează frazele de mai jos cu formele potrivite de pronume relative.
 - Sfatul ... mi l-a dat e bun. • Povestirile ... mă găndesc au întâmplări fantastice. • A sosit băiatul ... i-am împrumutat cărțile. • Mașinile ... culoare este deschisă se văd mai bine în trafic. • Întâmplarea ... nu-mi amintesc este foarte veche.
- Precizează dacă sunt pronume sau adjective pronominale relative cuvintele scrise italic în exemplele de mai jos.
 - Care* elevi vor merge la concurs vor primi o diplomă de excelență. • Prietenul *care* mă ajută este campion național la şah. • Am ajuns în fața casei *de care* mi-ai vorbit. • Nu știu ce fete mă vor vizita. • Copacul *sub care* este plasată o bancă este înalt. • Setul *din care* ai spart paharul era foarte vechi. • Nu știu *cărui* vecin i-a dat Alex o mâncă de ajutor.
- Indică funcția sintactică a pronumelor relative din frazele de la exercițiul precedent.
- Analyzează adjectivele pronominale relative de la exercițiul 2, după modelul dat.

„**care**” – adjecțiv pronominal relativ, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „elevi” (masculin, plural, nominativ), funcție sintactică de atribut adjectival

- Analyzează pronumele relative din textul de mai jos, după modelul dat.

„Visez enorm, [...] am în vis senzații pe care nu le încerc niciodată în realitate. Mi-am notat sute de vise de-a lungul ultimilor zece ani, dintre care unele se repetau [...] De fapt, până în noaptea când am visat ceea ce vreau să vă povestesc, am fost convins că nu există nimic în viața mea care să merite să fie scos la lumină. [...] Deci să n-o mai lungesc și să încep și eu povestirea visului despre care am pomenit.”

Mircea Cărtărescu, *Mendebilul*

„**pe care**” – pronume relativ, cazul acuzativ, precedent de prepoziție simplă „pe”, funcție sintactică de complement direct

Provocări

Caută reclame în care să existe greșeli de utilizare a pronumelui relativ. Explică-le. Care crezi că a fost motivul pentru care au apărut acele greșeli?

Lecția 16. Pronumele și adjecțivul pronominal negativ

Explorare

- 1 Ce arată cuvintele scrise cu roșu în textul de mai jos?

Pe bulevard, în plină zi, nu era **nimeni**. Nu se auzea **niciun** zgomot de automobil, **nicio** persoană nu era pe stradă. **Nimic** nu mișca în jur. Dispăruseră până și guguștucii. **Niciunul** nu despica limpezimea cerului cu aripile lui. Părea un decor în care te așteaptă surpize, **niciuna** plăcută.

- 2 Precizează ce fel de propoziții sunt, după aspectul predicatorului, cele în care apar cuvintele scrise cu roșu.
3 Menționează funcția sintactică a cuvintelor scrise italic în exemplele: • Nu văd *nimic*. • Părerea *niciunua* nu este interesantă. • Nu-i arăt *nimănuia* jurnalul

meu. • Darul de la *niciunul* nu i-a plăcut. • Vinovatul nu este *niciunul* dintre ei.

- 4 Indică partea de vorbire de care depind cuvintele scrise cu verde în textul de la exercițiul 1.
5 Ce crezi că sunt ca parte de vorbire cuvintele scrise cu verde la exercițiul 1? Ce funcție sintactică au?

Repere

Pronumele negativ înlocuiește numele obiectelor prezentate ca inexistente. Pronumele negative apar numai în enunțuri negative. Pronumele negative sunt: *nimeni*, *nimic*, *niciunul*, *niciuna*. Când sunt subiecte, pronumele *nimeni* și *nimic* fac acordul cu verbul predicator doar la singular, chiar dacă se pot referi în enunț la mai multe persoane. De exemplu: *Nimeni dintre ei n-a răspuns. Nimeni și nimic nu îl oprește.*

Funcțiile sintactice ale pronumelui negativ apar în tabelul alăturat.

Când determină un substantiv și se acordă cu acesta în gen, număr și caz, pronumele negativ devine **adjecțiv pronominal negativ**. Adjectivele pronominale sunt *niciun* și *nicio*.

Adjecțivul pronominal negativ are funcția sintactică de **atribut adjectival**.

Caz	Funcție sintactică	Exemplu
N.	subiect	<i>Nimeni</i> n-a ieșit afară.
	nume predicativ	Vecinul meu nu este <i>niciunul</i> dintre ei.
	complement direct	Nu observ <i>pe nimeni</i> acolo.
	complement prepozițional	Nu mă gândesc <i>la nimic</i> rău.
	nume predicativ	Cartea nu este <i>de la niciuna</i> dintre voi.
	atribut pronominal prepozițional	Darul de la <i>niciunul</i> nu i-a plăcut.
Ac.	circumstanțial de loc	N-a mers <i>la nimeni</i> .
	complement indirect	Nu i-am spus <i>nimănuia</i> secretul tău.
D.	atribut pronominal genitival	Caietul <i>niciunuia</i> nu este pe masă.

Aplicații

- 1 Alege varianta corectă pentru enunțurile de mai jos.
- Nimeni dintre prietenii mei *n-a/n-au* găsit o explicație fenomenului. • Nimic și nimeni nu *l-a/l-au* impresionat. • Nu i-am trimis *nici unuia/niciunuia*, nici altuia un mesaj. • N-am crezut *nici o/nicio* parte, nici cealaltă.
 - Analizează pronumele și adjecțivele pronominale negative din textul de mai jos, după modelele date.

„Băiatul găsise în pământ un inel. Ar fi trebuit să nu-l dea nimănuia, dar i l-a dat Aurorei. A doua zi ea nu avea niciun inel pe deget. A treia zi i-a spus că nu-i mai dă nimic înapoi. A patra zi, băiatul a mers la locul de joacă cu tatăl său, dar niciunul dintre ei nu avea curaj

să înceapă discuția. Pe nimeni n-ar fi încurajat atitudinea Aurorei, care le-a spus că a pierdut inelul. Dar cum nicio problemă nu e de nerezolvat, tatăl s-a dus la părinții Aurorei. Ei i-au răspuns din prag: «Nu știm nimic de niciun inel, domnule!» Apoi, au închis ușa.“

După Cezar Paul-Bădescu, *Aurora „nimănuia“* – pronume negativ, cazul dativ, funcția sintactică de complement indirect

„*niciun*“ – adjecțiv pronominal negativ, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „inel“ (neutru, singular, acuzativ), funcția sintactică de atribut adjectival

Lecția 17. Adjectivul pronominal de întărire

Explorare

- 1 Precizează cuvintele din dialogul de sub fotografie care te ajută să stabilești cine este Gabi și cine, Vali.

- Și cum, Vali, tu însuți ai făcut prăjitura?
— Chiar eu! Nu e greu. Poți să încerci tu însăți rețeta, Gabi.

- 2 Ce rol au în comunicare cuvintele identificate la exercițiul precedent?

- 3 Indică prin ce parte de vorbire poate fi înlocuit cuvântul scris colorat în versurile de mai jos.

„Hotărî vizirul ca a treia zi
Să vază și însuți ce va auzi.“

Anton Pann, *Povestea vorbii*

- 4 Menționează partea de vorbire de care depind cuvintele scrisе colorat în enunțurile de mai jos. Ce funcție sintactică au în propoziție?

Directorul **însuți** ne-a sprijinit în realizarea proiectului. • Profesorii **înșiși** ne-au lăudat pentru inventivitatea noastră. • Dana vorbește mult despre ea **însăși**.

Repere

Pronumele de întărire a dispărut din limba română contemporană. Astăzi, se folosesc numai **adjectivul pronominal de întărire**, care se acordă în gen, număr și caz cu substantivul sau pronumele determinat și are rolul de a preciza prin insistență persoana la care se referă.

Formele adjectivului pronominal de întărire sunt cele din tabelul alăturat.

Adjectivul pronominal de întărire are funcția sintactică de **atribut adjectival**. În limba română contemporană, există tendința de a înlocui adjectivul pronominal de întărire cu semiadverbul *chiar*: A venit *chiar* el.

Persoană	Caz	singular		plural	
		masculin	feminin	masculin	feminin
persoana I	N.-Ac.	însumi	însămi	înșine	însene
	D.-G.	însumi	însemi	înșine	însene
persoana a II-a	N.-Ac.	însuți	însăți	înșivă	însevă
	D.-G.	însuți	înseți	înșivă	însevă
persoana a III-a	N.-Ac.	însuși	însăși	înșiși	înseși, însese
	D.-G.	însuși	înseși	înșiși	înseși, însese

Aplicații

- 1 Completează enunțurile de mai jos cu adjectivele pronominale de întărire potrivite.

- Ne-au întâmpinat la gară ei • Le-am explicat fetelor ... rezolvarea problemei. • Ea ... a pregătit micul dejun. • Fetelor, voi ... ați plantat florile din grădină? • Andrei, vino tu ... ca să te convingi de frumusețea magnoliei!

- 2 Corectează utilizarea adjectivelor pronominale de întărire din enunțurile date:

- Ei înseși au pictat peretele. • Faptele însăși îi recomandă. • Le propun băieților înseși un nou joc video. • Tu însuți ai făcut desenul? • „Ingrato! Nu mi-ai scris chiar tu însuți în original?“ (I.L. Caragiale, *O noapte furtunoasă*)

- 3 Analizează adjectivele pronominale de întărire din fragmentul de mai jos, după modelul dat.

„Maia povestise [...] că-l cunoscuse ea însăși, la inaugurarea hotelului, pe arhitectul care a proiectat clădirea, nepotul lui Ion Creangă, Horia. Celebrul nepot nu l-a apucat pe bunicul lui, cum nici tataia însuși nu mă apucase pe mine. Lucrul asta mă uimea: puteai să ai bunci fără de care tu însuți n-ai fi venit pe lume și care nu știau nimic despre tine.“

După Ioana Pârvulescu, *Inocenții*
„înseși“ – adjectiv pronominal de întărire, se acordă în gen, număr și caz cu pronumele „ea“ (feminin, singular, nominativ), funcția sintactică de atribut adjectival

Lecția 18. Posibilități combinatorii ale pronomelui și ale adjективului pronominal

Explorare

- 1 Identifică pronumele din textul de mai jos și precizează, pentru fiecare, dacă este: **a** centru de grup; **b** adjunct al unui grup; **c** într-o relație ternară cu subiectul.

Cine este personajul? Ghicește! Ai câteva informații ajutătoare:

- Aceea din cameră este umbra lui. Ea pare să spună cuiva ceva tainic.
- Nimeni nu știe câți ani are: este foarte bătrân, dar vârsta îi rămâne mereu aceeași.
- Trăiește împreună cu alți băieți pierduți în Țara de Nicăieri, unde nu există niciun adult.
- Luptă cu dușmanul său, însuși căpitanul Hook, un pirat nemilos care are un cârlig în loc de mână.

- 2 Indică funcția sintactică a tuturor pronomelor din textul de la exercițiul 1.
- 3 Indică adjectivele pronominale din textul de la exercițiul 1 și menționează felul lor. Ce funcție sintactică îndeplinește acestea?

Repere

Pronumele se poate combina, în enunț, cu alte cuvinte.

În poziția de **centru** al unui grup nominal, pronomelui î se subordonează:

- atributul adjetival (*acela* roșu, *ceva* frumos, mulți *alții*, *nimic* interesant, toti *aceia*, *unul* norocos);
- atributul substantival prepozițional (*tu* din fotografie, *niciunul* din clasă);
- atributul substantival genitival (*nimic/orice* al Mariei);
- atributul pronominal prepozițional (*care* dintre ei, *unul* ca dumneata, *oricare* dintre aceștia);
- atributul adverbial (*acesta* de alături, *oricine* de aici).

În calitate de **adjunct**, pronumele poate face parte fie dintr-un grup nominal, fie dintr-un grup verbal și poate avea următoarele funcții sintactice:

Pozitie	Funcție sintactică	Exemple
adjunct în grup nominal	atribut pronominal prepozițional	felicitarea <i>de la unii</i> , informația <i>de la celălalt</i> , părerea <i>despre sine</i>
	atribut pronominal genitival	casa <i>acestora</i> , atenția <i>oricui</i> , tatăl <i>ei</i> , vina <i>nimănuiai</i> , Vecina <i>ale cărei</i> pisici îmi plăcea s-a mutat.
	atribut pronominal în dativ	<i>mi-am pierdut</i> stiloul, <i>și-a prezentat</i> lucrarea
adjunct în grup verbal	complement direct	<i>I-ai văzut pe dumnealui</i> , spune <i>ceva</i> , scrie <i>asta</i> , nu știe <i>nimic</i> , ce ai <i>văzut</i> ? <i>Fata pe care</i> o cunosc eu e alta.
	complement indirect	<i>i-ai povestit aceluia</i> , <i>fiecăruia</i> îi pasă, <i>le-am dat alor săi</i>
	complement prepozițional	discută <i>despre voi</i> , îi ia <i>cu sine</i> , se teme <i>de ai tăi</i> , te gândești <i>la asta</i> , nu mă bazez <i>pe niciunul</i>
	circumstanțial de loc	vine <i>pe la noi</i> , mergea <i>în fața-i</i> , stă <i>lângă oricine</i> , a zburat <i>pe deasupra lui</i> , <i>în jurul cui</i> se învârtăște?
	circumstanțial de timp	sosise <i>înaintea lor</i> , a apărut <i>în urma celorlalți</i> , Ziua <i>în care</i> începi cursurile se apropie.
	circumstanțial de mod	Atenția <i>cu care</i> mă ascultă îmi face plăcere.
	circumstanțial de cauză	Boala <i>de care</i> a zăcut s-a vindecat.
	circumstanțial de scop	Examenul <i>pentru care</i> înveți este dificil.

În general, funcțiile sintactice ale pronomelui sunt comune cu cele ale substantivului:

- **subiect** (*Ea* n-a văzut. *Unul* întreabă, *celălalt* răspunde. *Ai noștri* se descurcă. *Cine* întreabă? Omul care citește în parc este vecinul. *Nimeni* nu a răspuns.)
- **nume predicativ** (Câștigătorul a fost *el*. Actorul pare *același*. Caietul este *al meu*. Ideile sunt *multe*.)

Adjectivele pronominale au funcția sintactică de **atribut adjectival**.

Aplicații

- 1 Identifică, în enunțurile date, prumele care sunt:
 - a centru al unui grup nominal; b adjunct al unui grup nominal; c centru și adjunct, în același timp.
 - Oricare dintre revistele citite de mine îți va plăcea și ţie. • Am văzut ieri ceva interesant la televizor. • Căruia dintre ei să-i dăm crezare? • Pe unul cătine nu reușesc să-l înțeleag. • Îl vreau pe acela galben, vă rog! • Am avut o idee ca a voastră, dar nu am spus nimănui.
- 2 Ce funcții sintactice îndeplinesc prumele de la exercițiul anterior?
- 3 Precizează felul, cazul și funcția sintactică pentru fiecare dintre adjectivele pronominale din enunțurile de mai jos.
 - Uita adesea de sine însuși când citea.
 - Prin pădure nu se zărea nicio vîță.
 - Bucuria se oglindea pe toate chipurile.
 - I-am povestit surorii mele filmul acela.
 - Nu știu ce exerciții avem de făcut.
 - Spre care localitate ne îndreptăm acum?
- 4 Construiește propoziții în care să folosești adjectivele pronominale învățate ca adjuncți pentru substantivul *corabie*.
- 5 Analizează prumele și adjectivele pronominale din textul de mai jos, după modelul dat.

„E bine pentru acești băieți că unul dintre ei putea să adulmece primejdia chiar și în somn! Peter sări că un arc și îl sculă pe toti:

— Pirătii! strigă el.

Cealalți copii veniră lângă el. Avea un surâs ciudat pe față și pe Wendy însăși o luă cu fiori când i-l

văzu. Când surâdea aşa, nu îndrăznea nimeni să-i vorbească. Le ordonă să se scufunde în lagună.

Dinspre corabia pirătilor răsună vocea căpitanului Hook:

— Hei, voi din barcă!

În lumina felinarului, Wendy îl văzu pe căpitan și tare ar mai fi vrut să plece de acolo, dar Peter nu avea de gând să fugă. Era plin de viață, iar fața sa arăta că e și încântat de sine.

— Sunt o comoară, îi șopti și, deși credea și ea același lucru, fu bucuroasă că nu-l mai auzise altcineva și că Peter nu risca să-și piardă reputația.

— Ce a fost asta? răcni Hook.

În lumina felinarelor, apără plutind pe apă cuibul Păsării Niciunde, despre care Wendy nu știa nimic.“

Adaptare după J.M. Barrie, *Peter Pan*

„acești“ – adjecțiv pronominal demonstrativ de apropiere, genul masculin, numărul plural, cazul acuzativ, funcție sintactică de atribut adjectival

„unul“ – prume nehotărât, genul masculin, numărul singular, cazul nominativ, funcție sintactică de subiect

Provocări

Lucrați în perechi. Descrie-i colegului/colegei de bancă ce ai dori să faci dacă ai sta o zi în Tara de Nicăieri sau într-un alt tărâm imaginar: Azeroth, Narnia, Oz, Tara Minunilor etc. Folosește trei prume/adjective pronominale nou învățate. Schimbați apoi rolurile.

Autoevaluare (L10 – L18)

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
- Cel mai dificil mi s-a părut

Lecția 19. Structuri textuale: secvențe de tip narativ, explicativ, descriptiv, dialogat. Integrarea părților

Pentru început

Precizează câte o situație din viața cotidiană în care:

- a ai povestit ceva; b ai folosit descrierea; c ai purtat un dialog; d ai oferit o explicație.

Explorare

1 Lucrați în grupe de câte patru elevi. Analizați imaginea alăturată, apoi răspundeți la întrebări.

- Ce se vede în centrul imaginii? • Cine sunt persoanele desenate? • Unde se găsesc? • De ce stau copiii dincoace de bara de protecție? • Ce acțiuni ale persoanelor respective se pot deduce din poziția corporilor și a mâinilor?

2 În fiecare grupă, repartizați-vă unul dintre rolurile persoanelor reprezentate în imagine și alcătuiri, oral:

- a un dialog între doi copii sau între un copil și persoana adultă; b o narăjune pe care unul dintre copii o va relata părintilor, acasă; c o explicație pe care o oferă copiilor persoana adultă; d o descriere pe care unul dintre copii o notează în jurnalul său.

Grupa care termină prima prezintă în fața clasei.

Repere

Un text este un ansamblu de enunțuri organizate într-un întreg coherent, într-o unitate logică. De-a lungul unui text dominant **narrativ** pot apărea și alte tipuri de secvențe: **descriptive**, **dialogate** sau **explicative**, cu diverse roluri.

SECVENȚA NARATIVĂ

- prezintă derularea unor întâmplări într-o ordine logică și temporală;
- urmărește dezvoltarea unei intrigi într-o înlanțuire de evenimente care au un deznodământ.

- prezența unui narrator: atotștiitor (o voce anonimă), implicat (personaj care participă la acțiune) sau neimplicat (martor la eveniment);
- relatare la persoana a III-a sau la persoana I.

SECVENȚA DESCRIPTIVĂ

- prezintă trăsăturile unor persoane/personaje, obiecte, fenomene, peisaje etc., cu scopul de fixa detaliile concrete care le caracterizează;
- conțurează cadrul spațial și temporal al întâmplării.

- folosirea cuvintelor din câmpul lexical în care se încadrează tema descrierii;
- preponderența grupurilor nominale (substantiv + adjactiv);
- prezența verbelor la prezent sau la imperfect.

SECVENȚA DIALOGATĂ

- reproduce întocmai cuvintele unor persoane/ personaje care comunică unele cu celelalte;
- permite dezvăluirea directă a gândurilor, a sentimentelor și a atitudinilor acestora.

- prezența unui verb de declarație (*a afirma, a întreba, a spune, a șopti, a zice* etc.);
- prezența liniei de dialog înaintea replicilor sau marcarea acestora prin ghilimele;
- marcarea intonației (neutre, interogative sau exclamative) prin punctuație specifică.

SECVENȚA EXPLICATIVĂ

- oferă informații necesare înțelegerei unor acțiuni ale persoanelor/personajelor;
- oferă explicații despre cauzele și caracteristicile unor fenomene sau evenimente;
- răspunde la întrebările „De ce?” sau „Cum?“.

- prezența unor cuvinte/grupuri de cuvinte ca *mai întâi, apoi, în cele din urmă, în consecință, astfel, pentru că, deoarece, fiindcă* etc.
- utilizarea unor procedee diverse care ușurează înțelegerea: definire, exemplificare, comparare, reformulare etc.

► Aceste secvențe textuale de bază se pot combina în foarte multe feluri, în diverse texte, literare sau nonliterare.

Aplicații

- 1** Păstrați grupele de la exercițiile anterioare. Pornind de la fragmentul de mai jos, reprobus dintr-un articol on-line, redactați o compunere narativă în care să includeți câte o secvență descriptivă, una dialogată și una explicativă.

Cercetătorii au încercat dintotdeauna să rezolve misterul lumii și totuși unele fenomene naturale încă uimesc oamenii de știință.

Pietrele mișătoare din Valea Morții. La Racetrack Playa din Valea Morții, California, Statele Unite, se petrec fenomene ciudate. Pietre mari se mișcă pe suprafața plată a unui lac secat, aparent fără nicio explicație logică. Încă de la începutul secolului trecut oamenii de știință au fost fascinați de acest fenomen, iar din anii '60 au început un program de monitorizare a rocilor. Ei au marcat 30 de pietre, cu greutăți de până la 25 de kilograme, dintre care 28 s-au mișcat într-o perioadă de şapte ani, unele pe o distanță de mai mult de 200 de metri! După ce au analizat urmele lăsate și traseul pe care s-au deplasat, cercetătorii au ajuns la concluzia că unele roci au atins o viteză de 1 m/s, adică 3,6 km/h. Explicațiile pe care le-au avansat oamenii de știință sunt variate. Unii cred că pietrele se mișcă din cauza condițiilor meteo, fiind împins de vânt, pe gheată. Alte teorii includ un fel de mucus lăsat de alge, pe care pietrele ar aluneca, sau vibrații seismice.

Mistere care uimesc oamenii de știință: 10 fenomene care nu au încă explicație, după <https://www.mediafax.ro>

- Discutați, în linii mari, subiectul narațiunii: Ce s-ar putea întâmpla? Unde și când s-ar desfășura

întâmplarea? Ce anume ar declanșa acțiunea? Cine ar lua parte la eveniment? Cine ar povesti?

- Notați planul narațiunii, după ce vă puneti de acord asupra ei.
- Stabiliți locul unde veți insera secvențele: Ce ar putea fi descris? Cine ar dialoga și despre ce anume? Cine ar putea oferi o explicație (naratorul, personajele)? La ce aspect s-ar referi explicația?
- Repartizați-vă sarcinile, aşa încât fiecare dintre voi să se ocupe de una dintre secvențe.
- Pentru secvențele explicative și descriptive vă puteți documenta în plus pe internet.
- Redactați fiecare parte.
- „Asamblați“ textul și citiți-l, pentru a-i verifica gradul de coerență.
- Rescrieți textul, modificând ceea ce vi se pare necesar pentru ca părțile să se armonizeze și corectând eventualele greșeli de ortografie, de lexic, dezacordurile etc.
- Găsiți un titlu care să stârnească interesul.

- 2** Evaluati-vă textul pe baza grilei de mai jos.

CRITERII	DA	NU
Respectă structura textului narativ (situație inițială, element declanșator, relatare a întâmplării, deznodământ).		
Conține o secvență descriptivă despre cadrul spațio-temporal, personaje, fenomene sau obiecte.		
Conține o secvență dialogată între două sau mai multe personaje.		
Conține o secvență explicativă convingătoare despre fenomenul enigmatic propus.		
Există coerență între părțile care îl alcătuiesc.		
Are un titlu incitant.		
Respectă corectitudinea gramaticală, ortografia și punctuația.		
Este așezat corect în pagină, iar scrisul este lizibil și îngrijit, fără ștersături.		

Recapitulare

► 1 Privește imaginile date, extrase din *Jumanji*, carte scrisă și ilustrată de Chris Van Allsburg.

- Ilustrația 1 corespunde situației inițiale. Precizează ce poți deduce despre cadrul întâmplărilor și despre personaje. În ce epocă se petrece acțiunea? În ce moment al zilei? Cine sunt protagoniștii? Ce vârstă crezi că au? Unde se află ei?
- Despre ce crezi că va fi vorba în text?
- Ilustrația 2 corespunde unei secvențe din desfășurarea acțiunii. Descrie ceea ce vezi. Apariția unui leu în sufragerie este posibilă în realitate? Cum crezi că s-au derulat întâmplările până aici, aşa încât să existe un astfel de moment în narativă?

2 Citește fragmentele de mai jos din *Jumanji*, apoi menționează dacă ipotezele tale de lectură s-au confirmat.

[Părinții pleacă la un spectacol de operă și îl lasă pe Judy și pe Peter acasă, atrăgându-le atenția să nu facă dezordine. Plictisiți de toate jucările lor, copiii ies în parc și găsesc, lângă un copac, o cutie misterioasă.]

— Ce-i asta? a întrebat Judy.

— E un joc, i-a răspuns Peter, dându-i cutia.

— JUMANJI, a citit Judy pe capacul cutiei, UN JOC DE AVENTURĂ ÎN JUNGĂ.

— Uite, a strigat Peter, arătând spre un biletel lipit pe fundul cutiei.

Cineva mâzgălise, cu un scris copilăresc, câteva cuvinte: „Joc gratis, amuzant pentru unii, dar nu pentru toată lumea. P.S. Citiți cu atenție instrucțiunile.“ [...]

[Acasă, copiii încep să se joace. Instrucțiunile atrag atenția că acest joc cu zaruri nu se termină decât dacă un jucător ajunge în Orașul de Aur și îi strigă numele: Jumanji.]

— Hai, începe tu, i-a zis Judy, întinzându-i fratei ei zarurile.

Peter a dat drumul nepăsător zarurilor din palmă.

— Șapte, a zis Judy.

Peter și-a mutat piesa pe al șaptelea pătrăcel.

— „Te atacă leul, întoarce-te două spații“, a citit Judy cu voce tare.

— Mamă, ce palpitant! a zis Peter cu o voce care nu anunță nimic palpitant.

Era pe punctul de a-și lua piesa, când s-a uitat la sora lui. Era pur și simplu împietrită de o spaimă teribilă.

— Peter, a șoptit Judy, întoarce-te încet, dar încet de tot.

Băiatul s-a întors. Nu-i venea să-și creadă ochilor. Întins cât era de lung pe pianină, trona un leu care se uita fix la Peter și se lingea pe bot.

[Leul îl urmărește pe Peter, care o ia la goană pe scări, până în dormitor. Băiatul reușește să-l închidă acolo.]

— Nu cred, a zis Peter printre gâfâieri, că... mai... vreau... să joc... jocul asta.

— Dar n-am încotro, trebuie, a spus Judy, ajutându-l pe Peter să coboare scările la parter. Sunt sigură că asta însemna instrucțiunea aia: că leul nu să dispară până când unul dintre noi nu câștigă jocul. [...]

[Deci să continue jocul, copiii aruncă în continuare zarurile. Bucătăria e invadată de maimuțe, apoi din tavan începe o ploaie musonică. Apare un ghid rătăcit în junglă, după care Peter este mușcat de musca-țete și adoarme, o turmă de rinoceri năvălește în sufragerie, iar din șemineul pe care își făcuse aparția un piton începe să curgă lava unei erupții vulcanice. Copiii sunt din ce în ce mai speriați. Zarurile lui Judy cad pe un spațiu ce duce la o scurtătură, aşa că ea reușește să încheie jocul, strigând „Jumanji“.]

Aburul din încăpere devinea din ce în ce mai gros. Judy nici nu-l mai putea zări pe Peter de cealaltă parte a măsuței. Apoi, ca și cum toate ușile și ferestrele să ar fi deschis deodată, o boare răcoroasă a îndepărmat tot aburul din cameră. Totul arăta din nou exact cum fusese înainte de a începe jocul. Nici picior de maimuță sau de ghid, nici urmă de apă, de mobilă distrusă, de șarpe, niciun leu răgând în dormitor, niciun corn de rinocer. Fără să scoată o vorbă, Peter și Judy au aruncat jocul înapoi în cutie. S-au repezit pe ușă, au traversat strada în fugă până în parc și l-au lăsat la poalele unui copac. Întorși acasă, au pus cât ai clipe toate jucările la loc în cufăr. Cei doi copii erau însă prea surescatați să poată sta potoliți, aşa că Peter a scos un puzzle complicat. Pe măsură ce lucrau la el, surescitatea lor s-a transformat încet într-un sentiment de ușurare și, în cele din urmă, în epuizare. Cu jumătate din puzzle făcut, Peter și Judy au adormit buștean pe canapea.

— Treziți-vă, dragii mei, s-a auzit vocea mamei.

[...] Căscând și întinzându-se, s-au dat jos de pe canapea. Mama i-a prezentat câtorva musafiri, apoi i-a întrebat:

— Şi aţi avut o după-amiază palpitantă?

— O, da, a zis Peter. Ne-am luptat cu o inundaţie, cu o invazie de rinoceri, cu o erupţie vulcanică, am luat boala somnului şi...

Peter a fost întrerupt de hohotele de râs ale adulţilor.

3 Precizează dacă următoarele afirmaţii despre întâmplările din text sunt adevărate sau false.

- a Părinţii lui Judy şi Peter pleacă la un film.
- b Copiii găsesc cutia unui joc în podul casei.
- c Peter este acela care începe jocul.
- d La fiecare aruncare de zaruri, mesajul afişat se materializează, devine realitate.
- e Leul este închis în bucătărie.
- f În sufragerie începe să ningă.
- g Deasupra şemineului se încolăceşte un piton.
- h Jocul este încheiat atunci când un jucător ajunge în Oraşul de Aur şi strigă „Jumanji”.
- i Când părinţii se întorc, găsesc casa devastată de animalele din junglă.

4 Care crezi că este cauza care declanşează acţiunea? Alege dintre variantele: • plăcerea copiilor; • găsirea jocului Jumanji; • prima aruncare de zaruri.

5 Menționează ce anume este suspect în prezentarea jocului găsit în parc.

6 Notează în caiet, pe două coloane, aspectele bazate pe realitate şi cele care ţin de planul ireal. Cum se produce trecerea între cele două planuri?

7 Cum reacţionează adulţii când Peter începe să povestească ce li s-a întâmplat? De ce?

8 Explică ce sugerează replica finală a mamei lui Peter.

9 În ce constă ezitarea cititorului în acest text?

10 *Jumanji* este un text multimodal. Explică în ce fel ilustraţiile alb-negru contribuie la accentuarea ideii de fantastic, alegând una dintre variantele următoare:

- a se distanţează de realitate prin lipsa culorilor;
- b se apropiu de realitate prin detalii, dar realitatea devine astfel şi mai stranie.

11 Scrie un text de 4 – 6 rânduri despre *junglă*, pentru o enciclopedie destinată copiilor mai mici, folosindu-te de cunoştinţele tale de geografie.

12 Analizează pronumele personale din enunţul de mai jos, precizându-le şi funcţia sintactică.

„Hai, începe tu, i-a zis Judy, întinzându-i fratelui ei zarurile.”

13 Menționează felul pronumelui din expresia *o ia la goană*. Pronumele are sau nu funcţie sintactică?

— Măi să fie, a zis mama, cred că amândoi aţi luat boala somnului. Ia mergeţi voi sus şi puneţi-vă pijamalele. Apoi puteţi să vă terminaţi puzzle-ul şi să mâncăti ceva de seară.

Traducere din limba engleză de Laura Albulescu

14 Indică felul pronumelor din replica: „Te atacă leul, întoarce-te două spaţii“.

15 Construieşte, pe baza primei imagini, un schimb de replici între cei doi copii, în care să foloseşti câte un pronume şi un adjecativ pronominal posesiv.

16 Precizează felul pronumelor şi al adjecтивelor pronominale din fragmentul: „Cineva măzgălise, cu un scris copilăresc, câteva cuvinte: «Joc gratis, amuzant pentru unii, dar nu pentru toată lumea».“

În ce cazuri stau acestea? Ce funcţii sintactice au?

17 Indică felul pronumelor şi al adjecтивelor pronominale din enunţurile: • Leul care stătea pe pianină se uita fix la Peter. • Care copil sfârşeşte jocul? • S-au jucat cu câte jucării au dorit. • Ce aţi făcut toată după-amiază? • Persoana căreia îi aparţinuse Jumanji a rămas necunoscută.

18 Alcătuieşte un enunţ cu un pronume negativ care nu apare în textul dat.

19 Analizează pronumele şi adjecтивele pronominale colorate din text, menţionând şi funcţiile lor sintactice.

20 Imaginează-ţi că ai găsit în parc jocul *Jumanji* şi vrei să-l joci împreună cu un prieten/o prietenă. Redactează o compunere narrativă de 200 – 250 de cuvinte, la persoana I, în care să relatezi aventura prin care aţi trecut. În redactarea textului tău, vei avea în vedere:

- să ai un conţinut adecvat cerinţei, respectând regulile jocului din textul-suport (lansarea zarului, lectura mesajului, declanşarea evenimentului ireal);
- să incluzi o secvenţă descriptivă, o secvenţă dialogată şi o secvenţă explicativă;
- să ai o exprimare clară, corectă, adecvată;
- să respecti normele de ortografie şi de punctuaţie;
- să fii atent/atenţă la aspectul textului, adică la aşezarea în pagină şi la scrisul lizibil.

Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

Dar nu putea fi chiar aşa. Ce tren era āla **despre care** nu ştiai nici unde merge, nici de unde vine? [...] Ăsta nici nu oprea, nici n-avea lumini, nici măcar o fereastră luminată. Şi trecea numai noaptea, la trei şi şapte minute, nici o secundă întârziere. Ei, asta n-o mai credea! **Care** tren nu întârzie măcar o dată? [...]

— Şi când trecea garnitura¹?

— Garnitura trecea rar, răsunse domnul Fotiade. Cam trei — patru zile pe an. În minte că odată a venit primăvara, prin aprilie, când înfloresc spinii. Altă dată a apărut pe la Bobotează, era un ger şi-o zăpadă, două zile i-am tot curătit linia. Acum trei ani, m-am trezit cu ea prin octombrie. [...]

— Şi ce vedeați? întrebă, zâmbind, acarul². [...]

— **Ce** vedeam? zise el încet. Păi ţi-am mai spus... E cel mai frumos tren pe care l-am văzut în viaţa mea... şi-am văzut **multe**, poţi să mă crezi... Culorealaia a lui... şi cum lucea... [...] la viteza lui părea aproape negru.

— O fi tren sanitar, pentru morţi, încercă să glu-mească acarul.

¹ garnitură (s.f.) — aici, locomotivă şi vagoane ale unui tren.

² acar (s.m.) — muncitor feroviar.

— Vezi-ţi de treabă! făcu domnul Fotiade. Ştiu cum arată un tren sanitar. Ăsta avea geamurile joase, mult mai joase decât cele obişnuite, cam la înălţimea asta, şi arăta cu mâna, şi puţin mai mari. [...]

— Da' înăuntru nu se vedea nimic?

— La viteza lui? spuse domnul Fotiade. Ce să vezi? Plus că n-avea **nicio** lumină. [...] Şi mai era **ceva** ... **asta** nu ţi-am spus-o... nu m-ai fi crezut... dar acumă, dacă tot vine, o să simți şi tu...

— Ce? întrebă acarul.

— Dom'le, zise încurcat domnul Fotiade, să nu râzi, dar era ceva ciudat... prima dată am crezut că mi se năzare numai **mie** ... l-am întrebat pe impiegat şi mi-a răspuns că şi el simte... când trecea, dom'le, trenul astă mirosea, mă-ntelegeri?... lăsa un miro... îl simteai o jumătate de oră după aia...

— Ce miro?

Domnul Fotiade plecă ochii şi zise încet, ca şi cum s-ar fi ruşinat:

— De trandafiri. Mirosea extraordinar a trandafirii.

Acarul îl privi o clipă serios, apoi umerii începură să i se scuture şi se porni să râdă. Domnul Fotiade se posomorî.

Ioan Groşan, *Trenul de noapte*

A. 60 de puncte

- 1 Indică felul, cazul şi funcţia sintactică pentru fiecare pronume subliniat cu galben în text. **6 puncte**
- 2 Precizează felul, cazul şi funcţia sintactică pentru fiecare adjecтив pronominal subliniat cu albastru în text. **6 puncte**
- 3 Alege varianta corectă. În enunțurile „Păi ţi-am mai spus.“ şi „Vezi-ţi de treabă“, pronumele scrise italic sunt:
 - a primul – pronume personal, al doilea – pronume reflexiv;
 - b primul – pronume reflexiv, al doilea – pronume personal. **6 puncte**
- 4 Selectează din text două forme ale pronomelui demonstrativ care aparțin limbii vorbite. **6 puncte**
- 5 Menționează ce parte de vorbire este cuvântul scris italic: „mult mai joase decât *cele* obişnuite“. **6 puncte**
- 6 Alege varianta corectă. Personajele care apar în fragmentul citat sunt:
 - a acarul, domnul Fotiade şi impiegatul; b acarul şi domnul Fotiade. **6 puncte**
- 7 Precizează care este tema discuţiei dintre personaje. **6 puncte**
- 8 Extrage din text trei caracteristici ale trenului misterios, care îl deosebesc de un tren obişnuit. **6 puncte**
- 9 Notează, pe scurt, o explicaţie logică şi o explicaţie fantastică pentru evenimentul relatat. **6 puncte**
- 10 Explică, în 30 – 50 de cuvinte, atitudinea diferită a personajelor faţă de evenimentul supranatural, aşa cum reiese din ultima afirmaţie a naratorului. **6 puncte**

B. 30 de puncte

Scrie o narătuire fantastică de 200 – 250 de cuvinte, la persoana I, în care să relatezi o întâmplare legată de trecerea trenului misterios prin localitatea ta.

În redactarea textului tău, vei avea în vedere:

- să incluzi o secvenţă descriptivă, o secvenţă dialogată şi o secvenţă explicativă;
- să ai un conţinut adecvat cerinței;
- să ai o exprimare clară, corectă, adecvată;
- să respecti normele de ortografie şi de punctuaţie;
- să fii atent/atenţă la aspectul textului, adică la aşezarea în pagină şi la scrisul lizibil.

Notă. Se acordă 10 puncte din oficiu.

U5 Lumea de pe scenă

Lectură

Textul dramatic • Structura, rolul indicațiilor scenice, autorul • Arta spectacolului • Personajul dramatic • Rolul dialogului • Dialogul în textul scris și în spectacol • Dialogul în textul nonliterar • Interviu

Proiect de grup

De la text la spectacol

Comunicare orală

Textul dialogat • Tracul comunicativ

Limbă română

Numerul • Posibilități combinatorii ale numeralului • Adverbul • Posibilități combinatorii ale adverbului (inclusiv atributul adverbial) • Interjecția • Onomatopeele • Interjecția predicativă

Redactare

Tipare textuale de structurare a ideilor • Cererea

Recapitulare

Evaluare

Lecția 1. Textul dramatic

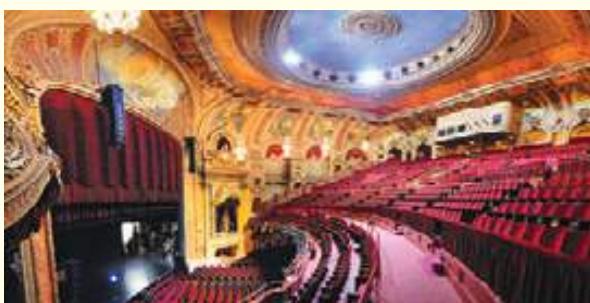
Pentru început

1 Lucrați în perechi. Citiți cuvintele notate mai jos, care se referă la personajele din textul pe care îl veți asculta sau îl veți citi, la locul unde se petrece acțiunea și la acțiunea propriu-zisă. Discutați între voi, încercați să vă imaginați despre ce va fi vorba și faceți câteva predicții.

- Doinița • sensibil • ploaie • bibliotecă • Eliza
- fereastră • tavan • Radu • surpriză • spectator

2 Spune cât mai multe cuvinte pe care le asoci ezi teatrului.

3 Ce îți place și ce nu îți place la teatru? Dacă nu ai fost la teatru, poate ai văzut spectacole televizate sau ai ascultat emisiuni ale teatrului radiofonic.

4 Citește, în gând, textul alăturat.

Matei Vișniec (n. 29 ianuarie 1956, Rădăuți)

Este cel mai cunoscut dramaturg român contemporan. Este, de asemenea, poet și romancier. În 1987 a plecat din România, unde piesele sale erau cenzurate, și s-a stabilit la Paris. A devenit cunoscut în lume pentru piesele sale în limba franceză, jucate în peste 30 de țări în teatre importante din

Europa și la marile festivaluri internaționale de teatru. Este autorul textului *Omul de zăpadă care voia să întâlnească soarele*, o piesă de teatru pentru copii.

Vrem să vă dăruim câte o fereastră este un text inedit.

Text de bază

Vrem să vă dăruim câte o fereastră

de Matei Vișniec

(piesă intr-un act)

Personaje:

RADU 13 ani

DOINIȚA 13 ani

ELIZA 12 ani

Decor: Câteva cărți agățate cu fire invizibile de plafon. Câteva cadre de ferestre care „plutesc“ și ele în aer, printre cărți.

SCENA 1

Radu intră, citind. Eliza intră, scufundată și ea în lectură. Doinița intră cu o carte în mână și cu una la subsuoară. Cei trei sunt atât de „prinși“ de ceea ce citesc, încât timp de câteva zeci de secunde nici nu se văd unul pe altul.

Apoi se opresc brusc în fața scenei și lasă cărțile din mână, care rămân „agățate în aer“.

RADU (*către spectatori*) – Iată ce vă propun...

ELIZA (*către spectatori*) – Noi vă povestim tot...

DOINIȚA (*către spectatori*) – Și apoi voi ne spuneți ce părere aveți...

RADU (*către spectatori*) – Pentru că vrem să știm unde am greșit.

ELIZA (*către Radu*) – Radu...

RADU – Da?

ELIZA – Nu te grăbi. Că poate n-am greșit deloc.

DOINIȚA – Așa e. Nu trebuie să-i facem pe spectatorii noștri să creadă de la început că am făcut cine știe ce prostie...

RADU (*către cele două fete*) – OK. (*Către spectatori.*) Deci să nu credeți că am făcut vreo boacănă, vreo prostie, vreo poznă sau...

ELIZA – Radu...

RADU – Da?

ELIZA (*către Radu*) – Nu te grăbi.

DOINIȚA (*către Radu*) – Hai să începem cu începutul.

RADU (*către cele două fete*) – OK. (*Către spectatori.*) Deci iată cum a început totul. Întrucât începuse să plouă și întrucât ploaia ne-a prins chiar în fața bibliotecii...

ELIZA – În fața noii biblioteci a orașului...

DOINIȚA – Să precizăm însă că noi ne întorceam toți trei de la școală...

RADU – Da, pe la ora două și ceva...

ELIZA – Și, de fapt, aveam de gând să mergem în parc...

DOINIȚA – Deși eu v-am propus întâi să mergem la cinema...

RADU – Stați, stați puțin... Că uite, spectatorii noștri nu mai înțeleg nimic. Deci, recapitulez începutul. Vinearea trecută, când am ieșit de la școală, cum toți trei locuim în același cartier, ne-am spus...

ELIZA (*jucând momentul*) – Ce-ar fi să mergem să ne plimbăm puțin în parc?

DOINIȚA – Nu, nu, mai bine să mergem la cinema...

RADU – Ah, uite că începe să plouă...

ELIZA – Nu e grav, am eu o umbrelă.

Eliza scoate umbrela, o deschide. Toți trei se îngheșuie sub umbrelă.

DOINIȚA – Degeaba... Ciuciulete o să ne facă ploaia asta...

Raduiese de sub umbrelă și adoptă din nou atitudinea povestitorului.

RADU – Și atunci ne-am dat seama că ne aflam în fața unei uși impozante pe care scria „Bibliotecă“.

ELIZA – Și rău am făcut că am intrat...

DOINIȚA – Am intrat din cauza ta, Radu.

RADU – A, nu... Eliza a zis „haideți să intrăm să ne uităm la benzi desenate“...

ELIZA – Vă rog să nu dați vina pe mine. Tu, Doinița, ai spus „haideți să intrăm că poate au o secțiune de muzică“...

DOINIȚA – Nu, nu... Radu a spus „ia te uită, haideți să intrăm că poate au jocuri noi pe computer“...

RADU – Gata, gata, gata... Haideți să rezumăm. E foarte important să nu abuzăm de timpul spectatorilor...

ELIZA (*către spectatori*) – Iertați-ne. Este pentru prima dată când ne aflăm într-o astfel de situație...

DOINIȚA – Și suntem cam stângaci...

ELIZA – Încercați să vă imaginați în locul nostru...

DOINIȚA – Vă spun că nu e ușor...

RADU – Deci, deci, deci... Haideți să avansăm... Am intrat toți trei în bibliotecă...

ELIZA – Și nu ne-a venit să credem...

DOINIȚA – Pentru că peste tot erau numai cărți...
RADU – Cărți de sus până jos... Numai rafturi de cărți.
ELIZA – Nu tu DVD-uri, nu tu computere, nu tu fotolii ca să te tolănești în ele...

RADU – Și parcă nici nu avea ferestre.
ELIZA – Eu v-am spus de cum am intrat că trebuie să ieșim repede de acolo... (*Către spectatori.*) Ceva mi s-a părut mie ciudat. Și le-am spus „hai să o ștergem de aici că nu e nimic de făcut“...

RADU – Da, numai că Doiniței i-a plăcut plafonul...
DOINIȚA – Da, e drept că mi-au plăcut plafonanele... Erau atât de înalte... Iar unele dintre ele erau pictate. (*Reconstituie scena.*) Ia te uită... Ce caraghioși sunt... parcă ar fi niște îngerași...

RADU – Niște îngerași ghiduși...
ELIZA – O... ce caraghios... uite și un țap...

DOINIȚA – Nu e țap, e faun. Și uite și niște nimfe... Iar animalul acela este un inorog...
ELIZA – Ce este un inorog?

DOINIȚA – I se mai spune și licorn. În Evul Mediu era un simbol al purității...

Lumina scade, parcă intrăm într-un vis, în spatele personajelor, la ferestre, apar niște chipuri fantastice: un inorog, un faun, o nimfă și niște capete dolofane de îngerași ghiduși care scot limba unii la alții.

Acest moment de vis poate fi acompaniat cu muzică.

SCENA 2

Radu bate din palme și în felul acesta „gonește“ visul. Lumina se aprinde, muzica începează, personajele fantastice dispar.

RADU (*către spectatori*) – Ați înțeles, Doinița este deșteaptă clasei. Îi place istoria, îi plac caii verzi pe pereți, scrie și poezii... Și uneori visează cu ochii deschiși.

DOINIȚA – Radu!

RADU – Ce este?

DOINIȚA – Nu fi măgar!

RADU – Dar ce-am făcut?

DOINIȚA – Atât îți spun, nu fi măgar!

RADU – Dar n-am spus nimic rău. (*Către spectatori.*) Am spus eu ceva urât?

ELIZA – Da, ai fost măgar!

RADU – Astă-i bună! Când? Am martori... (*Către spectatori.*) Când am fost eu măgar?

DOINIȚA – Ce treabă ai tu că scriu eu poezii?

RADU – Păi, nu scrii?

DOINIȚA – Da, dar de ce trebuie să spui la toată lumea?

RADU – Păi... nu le scrii pentru ca să le citească toată lumea?

DOINIȚA – Nu, le scriu pentru mine.

RADU – Atunci, te rog să mă scuzi...

DOINIȚA – Nu te scuz, pentru că ai fost nepoliticos, măgar și intri cu bocancii unde nu trebuie...

ELIZA – Mai încercă să-ți ceri scuze o dată, că poate te iartă...

RADU – Doinița, te rog să mă scuzi că am fost măgar, catăr cu bocanci, faun indiscret și gură-spartă...

DOINIȚA – OK, te scuz.

Toți trei se apropiu de spectatori.

ELIZA – V-am jucat această scenă ca să înțelegeți mai bine cum de ne-am rătăcit în bibliotecă.

DOINIȚA – În timp ce eu priveam plafoanele...

RADU – În timp ce Doinița mă făcea măgar...

ELIZA – În timp ce eu încercam să-i împac...

DOINIȚA – Noi, de fapt, tot mergeam...

RADU – Dintr-o încăpere în alta...

ELIZA – Una...

DOINIȚA – Două...

ELIZA – Trei...

DOINIȚA – Patru...

RADU – Douăsprezece...

ELIZA – Treisprezece...

DOINIȚA – Și toate erau la fel...

ELIZA – Adică plafoane înalte...

DOINIȚA – Cărti până sub plafon...

RADU – Stop!

Cele două fete privesc spre Radu ca și cum s-ar trezi dintr-o hipnoză.

RADU – Gata, haideți să ieșim că poate a stat ploaia.

ELIZA – O clipă, să ne facem totuși un selfie...

Cei trei se grupează pentru un selfie pe care îl face Eliza.

ELIZA – Ciudat...

DOINIȚA – Ce-i?

ELIZA – Nu am semnal...

DOINIȚA – Nică nu...

RADU – Nică nu...

Cei trei se apropiu din nou de spectatori și încep să „meargă“ pe loc.

ELIZA – Ne-am îndreptat noi spre ieșire...

DOINIȚA – Sau mai bine spus în direcția în care credeam noi că era ieșirea...

RADU – Numai că...

ELIZA – Parcă ne învârteam în cerc...

DOINIȚA – Treceam dintr-o încăpere în alta...

RADU – Și toate parcă erau la fel...

ELIZA – Și am început să le numărăm...

DOINIȚA – Una...

ELIZA – Două...

DOINIȚA – Unsprezece...

ELIZA – Douăsprezece

DOINIȚA – Douăzeci și una...

ELIZA – Douăzeci și două...

Cei trei încep să „alerge“ pe loc.

ELIZA – Treizeci și una...

DOINIȚA – Treizeci și două...

ELIZA – Patruzeci și una...

DOINIȚA – Patruzeci și două...

RADU – Stop!

Cei trei se opresc, găfăind.

RADU – Pe aici am mai trecut...

ELIZA – Ești sigur?

RADU – Absolut sigur.

ELIZA – De unde știi?

RADU – Faunul ăsta, pe plafon, l-am mai văzut...

DOINIȚA – Să știi că am intrat într-un labirint.

ELIZA – Labirint, în orașul nostru?

DOINIȚA (*strigând*) – Hei, e cineva aici?

RADU – Mi s-a părut mie ciudat de la început că nu era niciun portar, niciun bibliotecar...

ELIZA – Hei, ne aude cineva?

RADU – Ajutoooor!

ELIZA – Radu, nu te panica.

RADU – Nu mă panicchez, doar că...

DOINIȚA – Nu-i frumos să strigi „ajutor“ când ești într-o bibliotecă.

RADU – Știi, numai că... Ajutoooor!

ELIZA – Hei, știe cineva pe unde este ieșirea?

DOINIȚA – Hei, unde este ieșirea, la dreapta sau la stânga?

SCENA 3

Lumina se aprinde în toată sala de spectacol, care devine, de fapt, „bibliotecă“.

Cei trei coboără în sală, trec printre spectatori și continuă să strige.

ELIZA – Hei, mă numesc Eliza, am 12 ani și m-am rătăcit în bibliotecă. Mă aude cineva?

DOINIȚA – Hei, mă numesc Doinița, am 13 ani și m-am rătăcit în bibliotecă. Mă aude cineva?

RADU – Hei, mă numesc Radu, am 13 ani și m-am rătăcit în bibliotecă... Hei! Ajutați-mă să ies și promit că nu mai pun niciodată piciorul aici...

ELIZA – După cum vedeți, eram total blocată.

DOINIȚA – Total pierduți.

RADU – Nicio încăpere nu avea ferestre.

ELIZA – Nu auzeam niciun zgomot exterior.

DOINIȚA – Mie uite-așa începuse să-mi bată inima...

ELIZA – Iar mie mi-a venit să plâng.

DOINIȚA – Ba chiar ai plâns puțin.

ELIZA – Sigur că am plâns.

RADU – Iar eu înghițeam în sec și aveam palmele transpirate, simțeam fiori reci și voi am să fac și pipi, numai că mi-era jenă din cauza fetelor.

ELIZA (*către ceilalți doi*) – Suntem pierduți...

DOINIȚA – Eliza, nu spune prostii. Nimeni nu se pierde într-o bibliotecă... (*Către public*) Acela a fost

momentul când am avut o revelație. Când a spus Eliza „suntem pierduți“. Nu știi de ce, dar când Eliza a spus „suntem pierduți“ mi-a venit ideea aceasta simplă... elementară...

RADU – Uluitoare idee, într-adevăr...

ELIZA – Doinița, ești o minunată prietenă... O minunată, inegalabilă prietenă...

RADU – Pare ciudat, dar aşa e. Nouă nu ne-a venit ideea... Nicămic și Elizei.

ELIZA – Nu, nouă nu ne-a venit ideea, dar Doinița a spus...

SCENA 4

Cei trei urcă din nou pe scenă. Lumină doar pe fețele lor.

DOINIȚA (*spre spectatori*) – Ce-ar fi să deschidem fiecare câte o carte?

RADU – Când Doinița a spus „ce-ar fi să deschidem fiecare câte o carte“, parcă ni s-a aprins o veioză în creier.

Muzică discretă. Niște beculete se pot aprinde în spatele ferestrelor.

ELIZA – Ne-am apropiat de rafturi...

DOINIȚA – Pe rafturi erau etichete...

ELIZA – Cărți de călătorie...

DOINIȚA – Romane... cu sutele...

RADU – Piese de teatru...

ELIZA – Cărți de poezie...

DOINIȚA – Nuvele fantastice... cu miile...

RADU – Povești pentru copii... cu zecile de mii...

ELIZA – Cărți de mitologie...

DOINIȚA – Cărți despre extratereștri...

RADU – Totul, totul era acolo... milioane de cărți...

ELIZA – Istoria marilor descoperiri geografice...

DOINIȚA – Oarecum instinctiv am luat atunci în mâna o carte...

RADU – Am extras așa, din întâmplare, un roman... Pe copertă scria *Insula misterioasă*.

ELIZA – Iar eu m-am trezit în mâna cu o carte de poezie... Pe copertă scria *Opere imperfecte*...

DOINIȚA – Iar pe coperta cărții mele scria *Omul de zăpadă care voia să întâlnească soarele*. Și era o piesă de teatru.

RADU – Și vă rog să mă credeți, s-a întâmplat atunci ceva ulitor.

ELIZA – Toți trei ne-am deschis cărțile...

RADU – Am început să citim...

DOINIȚA – Și brusc ne-am dat seama...

TOȚI TREI – Că biblioteca avea totuși ferestre... Ferestre pe care nu le văzuserăm până atunci...

Fiecare se aşază în cadrul unei ferestre.

DOINIȚA – Ferestre mari, care dădeau spre stradă, spre piață mare, spre parc, spre școală...

RADU – Spre gara centrală, spre propriile noastre locuțe, spre birourile unde lucrează părinții noștri...
Spre trecut și viitor.

ELIZA – Spre tot felul de munți, de mări, de nori, de iubiri, de întrebări și de răspunsuri...

DOINIȚA – Și spre noi însine...

RADU – Și nu ne-am mai temut de nimic.

ELIZA – Ne-am îndreptat, citind, spre ieșire...

Din nou, cei trei se apropie de public.

RADU – Acum înțelegeți de ce ne aflăm în fața voastră.

ELIZA – Cu cărțile astea în mâna...

DOINIȚA – Vrem să vă dăruim...

RADU – Da, vrem să vă dăruim...

ELIZA – Pentru că sunteți toți niște inegalabili prieteni...

DOINIȚA – Vrem să vă dăruim câte o fereastră...

Cei trei pot să împartă fie cărți, fie foi pe care sunt imprimate poeme sau bucăți de proză.

Opțional: un cântec poate încheia reprezentarea, iar versurile nu pot fi decât ale... Doiniței.

Visele se nasc din cărți,
Cărțile se nasc din vise,
Viața noastră e o carte
Cu ferestrele deschise.

Cine știe să citească
În cuvinte și în stele
Se va oglindi în lumi
Înțelepte și rebele.

Mai rapid decât săgeata,
Mai puternic decât vântul,
Mai solar decât lumina
Este numai el – cuvântul.

Cum cuvintele sunt vii,
Orice carte este vie
Și devine cel mai cosmic
Mijloc de călătorie.

Deschizând o carte nouă,
Crești o nouă dimineață
În grădina de cuvinte
Cu ferestrele spre viață.

Sfârșit

Impresii după prima lectură

- 1 Completează enunțurile de mai jos cu răspunsurile tale și notează-le în caiet.

Mi-a plăcut textul, pentru că

Nu mi-a plăcut în text că

Nu am înțeles din text

Mi-ar plăcea să interprez rolul ... din piesă.

- 2 S-au împlinit predicțiile formulate la început? Dacă răspunsul este afirmativ, arată ce aspecte din predicție s-au confirmat. Dacă răspunsul este negativ, prezintă ce s-a întâmplat, de fapt, și în ce constau diferențele dintre acțiunea din text și predicția formulată.

- 3 **Lectură pe roluri.** Trei elevi își vor asuma rolul celor trei personaje și vor citi scena 1.

- 4 Lucrați în grupe de 4 – 6 elevi. Răspundeți la cerințele de mai jos.

a Numiți locul în care se află Radu, Eliza și Doinița în timpul scenei 1.

b Precizați ce fac personajele. Selectați una sau mai multe dintre următoarele variante: • discută unele cu altele; • încearcă să transmită un mesaj publicului; • relatează ceea ce li s-a întâmplat; • reconstituie o întâmplare pe care au trăit-o; • își exprimă sentimentele.

c Împărțiți foaia de caiet în două, după modelul de mai jos, și completați fiecare coloană.

Ce s-a întâmplat?

De ce s-a întâmplat?

d Identificați pasiunea fiecărui personaj.

e Găsiți un titlu potrivit pentru scena 1.

5 **Lectură pe roluri.** Alți trei elevi își vor asuma rolul celor trei personaje și vor citi scena 2.

6 Lucrați în aceleasi grupe. Răspundeți la cerințele date.

a Precizați dacă personajele continuă să facă același lucru ca în scena 1.

b Continuați să completați cele două coloane, răspunzând la aceleasi întrebări.

c Menționați ce emoții și sentimente au trăit personajele în timpul întâmplării evocate.

d Găsiți un titlu potrivit pentru scena 2.

7 **Lectură pe roluri.** Alți trei elevi își vor asuma rolul celor trei personaje și vor citi scena 3.

8 Lucrați în aceleasi grupe.

a Continuați să completați cele două coloane, răspunzând la întrebările *Ce s-a întâmplat?* și *De ce s-a întâmplat?*.

b Precizați numele personajului considerat, de ceilalți doi copii, salvator.

c Identificați ce a generat revelația personajului salvator.

d Găsiți un titlu potrivit pentru scena 3.

9 **Lectură pe roluri.** Trei elevi, alții decât cei care și-au asumat până în acest moment rolul lui Radu, al Elizei și al Doiniței, vor citi pe roluri scena 4.

10 Lucrați în aceleasi grupe.

+ a Continuați completarea coloanelor. b Precizați în ce a constat soluția ieșirii din spațiul bibliotecii-labirint. c Menționați ce fel de cărți existau în bibliotecă. d Găsiți un titlu potrivit pentru scena 4.

11 Recitește titlurile pe care grupa ta le-a găsit pentru fiecare dintre cele patru scene. Pornind de la ele, scrie pe un biletel un cuvânt care să sintetizeze textul citit și lipește-l pe tablă sau pe o foaie de flipchart. A fost ales același cuvânt? Indiferent de răspuns, încearcă să explici situația.

Provocări

Pentru personajele din textul *Vrem să vă dăruim câte o fereastră* de Matei Vișniec, biblioteca este inițial un labirint, apoi devine un spațiu al deschiderilor. Jorge Luis Borges, unul dintre cei mai importanți scriitori ai secolului al XX-lea, mărturisea: „Eu mi-am imaginat întotdeauna paradisul sub forma unei BIBLIOTECI. Alte persoane consideră că ar fi o grădină, alții și-l pot închipui ca un palat; eu l-am imaginat întotdeauna ca o bibliotecă...“

Tu cum îți imaginezi paradisul? Scrie un text de 80 – 100 de cuvinte care să reprezinte răspunsul tău.

Fantasticele cărți zburătoare ale lui Morris Lessmore, ilustrație de William Joyce și Joe Bluhm

Lecția 2. Textul dramatic. Structura, rolul indicațiilor scenice, autorul

Explorare

- 1 Crezi că textul *Vrem să vă dăruim câte o fereastră* a fost scris pentru a fi citit cu voce tare ori în gând sau pentru a fi jucat pe scenă? Motivează-ți răspunsul.
- 2 Cât ar dura un spectacol realizat pe baza textului citit?
- 3 Lucrați în perechi. Identificați, în textul dat, secvențele care s-ar auzi pe scenă, fiind rostite de actori sau de

interpreții rolurilor, și secvențele care nu s-ar auzi pe scenă. Ce informații oferă secvențele din a doua categorie? Ce rol au acestea? De ce crezi că autorul a considerat important să le specifice?

- 4 Ce ai observat în ceea ce privește punerea în pagină a textului? Se asemănă sau se deosebește de textele studiate până acum?

Repere

► **Textul dramatic** este scris cu scopul de a fi jucat pe scenă. Fiind destinat să devină spectacol, textul dramatic impune anumite limite în ceea ce privește amploarea în timp și spațiu a acțiunii reprezentate.

Textul dramatic este împărțit în acte și scene.

Actul este subdiviziunea formală a unei piese de teatru și cuprinde mai multe scene.

Scena sau **tabloul** este subdiviziunea unui act, în general delimitată convențional de intrarea sau ieșirea unui personaj din scenă sau prin modificarea locului și a timpului acțiunii. Uneori, delimitarea scenelor vizează unitatea acțiunii, chiar dacă numărul personajelor de pe scenă nu se schimbă.

Textul dramatic are două componente: textul dialogat și indicațiile autorului.

Textul dialogat este alcătuit din replicile personajelor. **Replica** este fiecare intervenție a unui personaj.

Autorul textului dramatic (dramaturgul) imaginează acțiunea, construiește schimbul de replici dintre personaje și oferă indicații despre modul în care textul poate fi reprezentat.

+ **Indicațiile autorului** sau indicațiile scenice reprezintă vocea dramaturgului, nefiind rostite de actori. Ele se pot regăsi atât înaintea textului dialogat, cât și în interiorul acestuia, situație când sunt plasate, de regulă, între paranteze rotunde. De cele mai multe ori, se preferă marcarea indicațiilor autorului prin scrierea cu italice.

Cunoscute și sub denumirea de **didascalii**, indicațiile autorului se împart în două categorii: externe și interne.

Din categoria **indicațiilor externe**, fac parte titlul, lista personajelor, datele despre spațiu și timpul acțiunii, inclusiv informațiile despre decor. **Indicațiile interne** anunță decupajul în acte și scene, referindu-se și la intrările și ieșirile din scenă ale personajelor, la deplasarea lor pe scenă, la intonație și mimică, la gesturile și acțiunile acestora sau la momentele de tăcere. Numele personajului, aflat în fața replicii și scris cu majuscule, este tot o indicație internă.

Termenul **didascalii** provine din limba greacă, în care era folosit pentru a numi caietele cu indicații date actorilor înaintea reprezentării.

Aplicații

- 1 Din câte acte și din câte scene este alcătuit textul dramatic *Vrem să vă dăruim câte o fereastră*?
- 2 Selectează, dintre variantele de mai jos, criteriul care a stat la baza delimitării textului în scene.
 - a modificarea numărului de personaje de pe scenă;
 - b modificarea locului și a timpului acțiunii;
 - c modificarea ideii dezvoltate.
- 3 Lucrați în perechi. Recitați începutul piesei de la pagina 154 și grupați indicațiile autorului în externe și interne.
- 4 Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Căutați, în textul lui Matei Vișniec, indicații ale autorului care corespund etichetelor din dreapta.

Indică acțiunile personajelor

Indică gesturile personajelor

Indică destinatarul replicii

Indică tonul vocii personajelor

Indică deplasarea pe scenă a personajelor

Indică amenajarea scenei și efectele necesare

Lecția 3. Arta spectacolului. Personajul dramatic

Arta spectacolului – actori, decor, costume, lumini, muzică

Explorare

- 1 Desenul alăturat reprezintă o imagine de ansamblu a unei săli de teatru în timpul repetițiilor. Privește-l cu atenție și identifică oamenii care par a fi actori. Precizează ce rol crezi că au ceilalți oameni aflați pe scenă.
- 2 De ce crezi că se preferă, într-un text dramatic, notarea numelui personajului în fața replicii, în defavoarea liniei de dialog?

- 3 Cine crezi că se va ocupa, în vederea interpretării pe scenă a textului *Vrem să vă dăruim câte o fereastră* de Matei Vișniec, de punerea în aplicare a indicațiilor notate mai jos?
 - a „Decor: Câteva cărți agățate cu fire invizibile de plafon. Câteva cadre de ferestre care «plutesc» și ele în aer, printre cărți.“
 - b „Lumina scade, parcă intrăm într-un vis, în spatele personajelor, la ferestre, apar niște chipuri fantastice: un inorog, un faun, o nimfă și niște capete dolofane de îngerași ghiduși care scot limba unii la alții. Acest moment de vis poate fi acompaniat cu muzică.“
 - c „Muzică discretă. Niște beculete se pot aprinde în spatele ferestrelor.“
- 4 Cine crezi că este destinatarul mesajului din finalul textului *Vrem să vă dăruim câte o fereastră*, referitor la posibilitatea ca spectacolul să se încheie cu un cântec? De ce crezi că are caracter opțional?

Repere

► **Textul dramatic**, cunoscut și sub denumirea de *piesă de teatru*, este scris cu scopul de a fi transpus pe scenă, deci reprezentat.

Cuvântul *teatru* a intrat în limba română pe filieră franceză, având la origine latinescul *theatrum*. În limba latină, cuvântul a pătruns din limba greacă, din *théatron* (loc în care oamenii veneau să vadă spectacole). Substantivul *théatron* își are, de altfel, rădăcina în verbul *theáomai*, care are sensul de „a vedea, a observa“.

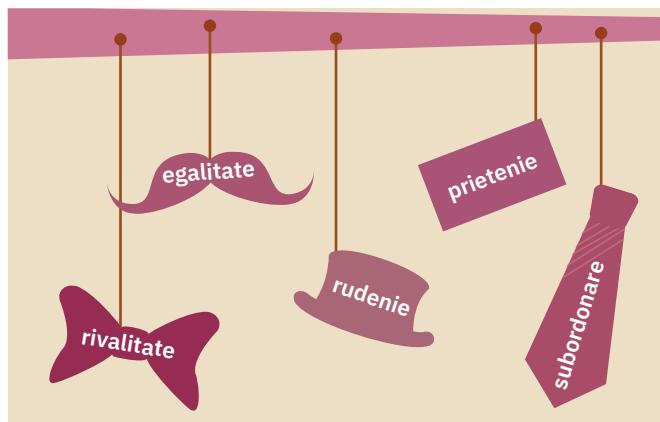
Într-o reprezentare teatrală, sunt implicate mai multe persoane:

- **regizorul** – propune o interpretare a piesei pe care o montează, scrie scenariul regizoral, selectează actorii și îndrumă la repetiții, avizează schițele pentru decoruri și costume, efectele sonore, luminile etc.;
- **actorii** – interpretează personajele pe scenă;
- **scenograful** – desenează, sub îndrumarea regizorului, decorul și costumele, acestea urmând a fi realizate în atelierele teatrului;
- **coregraful** – colaborează cu regizorul și îndrumă actorii în vederea realizării dansurilor sau a mișcărilor ritmice, atunci când este cazul;
- **costumierul** – realizează costumul, respectând modelul propus de scenograf;
- **machieurul** – specialistul în arta machiajului;
- **recuzitorul** – responsabilul cu recuzita, procură și păstrează recuzita necesară pentru reprezentare: mobilă, obiecte etc.;
- **tehnicianul de lumini** – se ocupă de luminile din timpul reprezentăției;
- **tehnicianul de sunet** – răspunde de efectele sonore necesare reprezentăției.

Personajul dramatic

Explorare

- Recitește lista personajelor din piesa *Vrem să vă dăruim câte o fereastră*. Ce informații despre personaje oferă aceasta? Amintește-ți ce ai aflat despre Radu, Eliza și Doinița în prima lecție din această unitate și notează, în caiet, câte o informație despre fiecare dintre ei.
- Într-o reprezentare teatrală, personajul, care este o ființă ficțională, prinde viață. Cum este posibil acest fapt?
- Precizează ce relație există între cele trei personaje. Selectează dintre variantele oferite alăturat, în imagine, și motivează-ți alegerea.

Repere

Personajul dramatic se aseamănă cu personajul dintr-un text narativ, fiind rodul imaginației autorului, dar are o dublă natură: ființei ficționale i se alătură o ființă reală, care este actorul.

Personajele din textul dramatic comunică și se comunică prin intermediul dialogului și al monologului.

Personajul dramatic este construit în mod direct, prin notațiile autorului (lista personajelor și indicațiile scenice) sau prin intervenția celorlalte personaje, și în mod indirect, prin deducerea trăsăturilor sale din comportament, din gesturi, din limbaj, din relațiile cu celelalte personaje.

Aplicații

- Imaginează-ți că ești regizorul care pune în scenă textul *Vrem să vă dăruim câte o fereastră* de Matei Vișniec. Recitește indicațiile autorului de la începutul scenei 2. Cărora persoane care participă la realizarea spectacolului le vei da instrucțiuni?
- Recitește prima parte din scena 2, până la indicația „Toți trei se apropie de spectator”. Asociază-te cu alți doi colegi și, în grupe de câte trei, citiți textul pe roluri. Realizați o fișă a personajului Doinița, după modelul alăturat, valorificând doar informațiile oferite de scena citită. Notează în josul fișei o replică a Doiniței, relevantă pentru ea.
- Realizează pentru fiecare dintre celelalte personaje câte o fișă de identitate, care să conțină informații despre acestea și, în plus, trăsăturile pe care le-a dedus din comportamentul și limbajul lor. Notează la finalul fișei o replică relevantă a personajului.

ce reiese din ce și cum vorbește

ce spune Radu despre ea

ce reiese din felul în care se comportă

ce atitudine manifestă

- Se poate vorbi în *Vrem să vă dăruim câte o fereastră* de existența unui personaj principal și a unor personaje secundare? Motivează-ți răspunsul.

Provocări

Lucrați în echipe de câte 4 – 6 elevi. Fiecare grupă va desena decorul scenei și costumele personajelor, în vederea reprezentării scenice a textului *Vrem să vă dăruim câte o fereastră* de Matei Vișniec. Afipați desenele, faceți un tur al galeriei și comparați vizuinile echipelor.

Lecția 4. Rolul dialogului. Dialogul în textul scris și în spectacol

Explorare

- 1 Cine îndeplinește rolul de vorbitor și cine îndeplinește rolul de ascultător în fragmentul de mai jos?

„ELIZA (către Radu) – Radu...

RADU – Da?

ELIZA – Nu te grăbi. Că poate n-am greșit deloc.

DOINIȚA – Așa e. Nu trebuie să-i facem pe spectatori noștri să credă de la început că am făcut cine știe ce prostie...

RADU (către cele două fete) – OK.“

- 2 În replica ei, Doinița se referă la spectatori. Ce rol îndeplinesc aceștia?

- 3 Schema alăturată sintetizează relația dintre două personaje din text și spectatori. Câte planuri ale comunicației identifici?

Repere

Dialogul este modalitatea predominantă de comunicare în textul dramatic și se constituie din schimbul de replici între două sau mai multe personaje.

► **Dialogul dramatic** permite conturarea evenimentelor, a timpului și a spațiului desfășurării lor, fiind și un mijloc de caracterizare a personajelor.

Într-un text dramatic, contează atât informațiile transmise prin dialog, cât și definirea relațiilor dintre personaje.

Dialogul în teatru este supus unei convenții.

Replicile schimbate de personajele întrupate de actori sunt auzite de spectatori. Aceștia ascultă un dialog care, în aparență, nu le este adresat.

Dialogul în textul dramatic se situează pe două planuri, fiind pe de o parte comunicare între personaje și, pe de altă parte, comunicare cu publicul (spectatorii).

Monologul dramatic este o varietate a dialogului și constă dintr-o intervenție amplă a unui personaj în prezență sau în absență altui personaj, care nu uzează de dreptul său la replică.

Aplicații

- 1 Ce scop are dialogul redat la exercițiul 1, *Explorare*?
- 2 Precizează subiectul acelei discuții.
- 3 Lucrați în perechi. Între timpul reprezentăției și timpul evenimentelor relatate este o distanță, iar personajele prezintă continuu întâmplarea, revenind de câteva ori în planul reprezentării. Completați, în caiet, axa timpului schițată mai jos, astfel încât să cuprindă cronologia evenimentelor.

vinerea trecută,

după ora 14

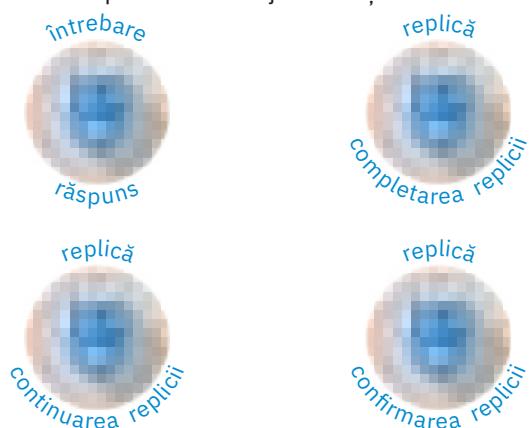
copiii au ieșit
de la școală

astăzi
copiii urcă
pe scenă

Plafon pictat din Biblioteca Națională a Austriei

- 4 Radu, Doinița și Eliza povestesc, de pe scenă, o întâmplare. Identifică, în text, cuvinte sau grupuri de cuvinte care conturează spațiul evenimentelor. Precizează unde s-a petrecut întâmplarea pe care copiii încearcă să o relateze publicului.
- 5 Identifică, în text, replicile care anunță revenirea personajelor în planul reprezentăției.
- 6 Citește fragmentele de mai jos (a – d). Asociază-le cu tipurile de replici notate în jurul măștilor teatrale.

- a „ELIZA (*jucând momentul*) – Ce-ar fi să mergem să ne plimbăm puțin în parc?
DOINIȚA – Nu, nu, mai bine să mergem la cinema...“
- b „DOINIȚA – Să precizăm însă că noi ne întorceam toți trei de la școală...
RADU – Da, pe la ora două și ceva...“
- c „RADU – Deci, deci, deci... Haideți să avansăm... Am intrat toți trei în bibliotecă...
ELIZA – Și nu ne-a venit să credem...“
- d „RADU – Cărți de sus până jos... Numai rafturi de cărți.
ELIZA – Nu tu DVD-uri, nu tu computere, nu tu fotoliu ca să te tolănești în ele...“
- 7 Lucrați în perechi. Identificați, în fiecare scenă, câte o replică prin care personajele se adresează publicului.

- 8 Crezi că publicul va interveni în timpul reprezentăției, reacționând la replicile pe care i le adresează personajele? Justifică-ți răspunsul.

- 9 Rolul dialogului, atât în textul scris, cât și în spectacol, este de a permite caracterizarea personajelor, prin ceea ce spun și prin modul în care o fac. Ce trăsături ale lui Radu se desprind din replicile de mai jos?
- a „RADU – Gata, gata, gata... Haideți să rezumăm. E foarte important să nu abuzăm de timpul spectatorilor...“
- b „RADU – Iar eu înghițeam în sec și aveam palmele transpirate, simțeam fiori reci și voi am să fac și pipi, numai că mi-era jenă din cauza fetelor.“
- 10 Orice schimb de replici este un act de limbaj, presupunând formularea de către un vorbitor a unei secvențe lingvistice, cu o anumită intenție, urmărind producerea unui efect asupra interlocutorului. Citește prima replică a lui Radu din scena 2 și precizează ce intenție are și ce efect produce asupra Doiniței. Motivează-ți răspunsul, valorificând și replicile următoare.

Portofoliu

- 1 Imaginează-ți că ești unul dintre actorii care urmează să interpreteze rolul unui personaj din *Vrem să vă dăruim câte o fereastră*. Redactează un text de 100 – 150 de cuvinte în care să prezinti cum ai înțeles personajul și cum ai interpreta rolul pe scenă (ce atitudine ai avea, ce gesturi ai face, cum te-ai îmbrăca, ce ton al vocii ai folosi etc.).
- 2 Selectează din text un schimb de două replici și formulază recomandări celor care le-ar rosti pe scenă.

Lecția 5. Semnificațiile textului

Interpretare

- 1** Titlul este alcătuit dintr-un enunț asertiv, reprezentând ultima replică din text a Doiniței. Ce sugerează acest enunț? Recitește ultimele șase replici și discută următoarele variante sau găsește o altă interpretare:
- Doinița este personajul cel mai important din text: este cea mai apropiată de literatură și a avut revelația că, deschizând cărțile, ea și prietenii săi vor găsi o soluție pentru a ieși din labirint.
 - Cărțile sunt daruri oferite cu drag celor pe care copiii îi consideră prieteni.
 - Bucuria de a descoperi noi lumi, prin lectură, merită împărtășită prietenilor.
- 2** În scena 3, Radu afirmă, referindu-se la bibliotecă: „Nicio încăpere nu avea ferestre“. În scena 4, cei trei copii declară că „biblioteca avea totuși ferestre... Ferestre pe care nu le văzuserăm până atunci...“, iar Eliza precizează „Ne-am îndreptat, citind, spre ieșire...“ Ce îi face să își schimbe opinia? Care sunt ferestrele bibliotecii?
- 3** Citește următoarea replică a Doiniței, din scena 3: „Nimeni nu se pierde într-o bibliotecă“. Explică ce a vrut să spună Doinița. Tu ce crezi, biblioteca este un spațiu în care te poți pierde? Motivează-ți opinia.
- 4** Recitește scena 4. Cărțile, odată ce sunt deschise, devin ferestre spre realitatea imediată și spre lumea îndepărtată. Citind, cunoști trecutul și anticipezi viitorul. Identifică secvențele care susțin fiecare dintre aspectele enunțate.
- 5** În scena 4, Matei Vișniec notează: „Niște beculețe se pot aprinde în spatele ferestrelor. [...] Cei trei pot să

împartă fie cărți, fie foi pe care sunt imprimate poeme sau bucăți de proză. [...] Optional: un cântec poate încheia reprezentarea, iar versurile nu pot fi decât ale... Doiniței.“

Cum explici aceste indicații? Selectează dintre ipotezele următoare sau formulează alte motivații:

- autorul nu are încredere în pricepera regizorului, considerând indicațiile prea complicate;
- autorul imaginează spectacolul în timp ce scrie;
- autorul oferă sugestii, ținând cont de dificultatea punerii în scenă a piesei.

- 6** **Cubul.** Lucați în șase grupe. Fiecare echipă își desemnează un reprezentant. Acesta va alege sarcina de lucru, prin aruncarea unui cub pe ale cărui fețe sunt scrise comenzi notate mai jos.

- DESCRIE!** Realizați descrierea bibliotecii în care au intrat cei trei copii, valorificând scena 1 și scena 2.
- COMPARĂ!** Prezentați-i comparativ pe cei trei copii, evidențiindu-le atitudinea.
- ASOCIAZĂ!** Stabiliți corespondența dintre o carte și o fereastră, precizând și corelațiile pe care le-ați făcut între cele două obiecte.
- ANALIZEAZĂ!** Prezentați ce este cartea în viziu-nea Doiniței, valorificând versurile create de fată și comentați semnificația ultimei strofe.
- APLICĂ!** Formulați un punct de vedere despre ce ați putea prelua și aplica, în propria existență, din experiența personajelor și din mesajul textului.
- ARGUMENTEAZĂ!** Susțineți-vă punctul de vedere despre efectele lecturii asupra copiilor.

Provocări

▶ Privește imaginea de mai jos, care reprezintă o sală a Bibliotecii Strahov, din cadrul Mănăstirii Strahov din Praga (Cehia). Caută informații despre alte biblioteci celebre și prezintă-le colegilor tăi.

Lecția 6. Dialogul în textul nonliterar. Interviu

Pentru început

- 1 Dacă ai fi jurnalist, cui ai vrea să îi iezi un interviu? Formulează două întrebări la care ai vrea să-ți răspundă persoana despre care ai scrie.
- 2 Ascultă textul de mai jos, în lectura profesorului.

Text de bază

Interviu cu Matei Vișniec

Miruna: Trebuie să mărturisesc că acest interviu mă emoționează, deoarece peste câțiva ani, la școală, voi studia textele dumneavoastră.

Matei Vișniec: Și pe mine mă emoționează acest interviu, pentru că rareori am răspuns unui reporter care să alibă vârsta ta!

Miruna: Nu pot să nu vă întreb. Cum este să fiți în cărți?

Matei Vișniec: Este o senzație de stranietate, dar în același timp de mare bucurie. Uneori nu îmi vine să cred că am devenit scriitor, pentru că la ora la care aveam vârsta pe care o ai tu doream deja să fiu scriitor. Am început să scriu poezie, m-au fascinat întotdeauna poveștile, m-a fascinat literatura în general și mi-am dat seama că acesta va fi drumul meu. În același timp, scriitorii sunt mulți pe pământ și ca să reușești cu adevărat să te impui, să emoționezi, să atragi atenția înseamnă că trebuie să ai ceva de spus. Iar acum, după multe decenii de când scriu, îmi dau seama că, dacă sunt oameni care mă studiază, înseamnă că poate-poate am avut ceva de spus.

Miruna: Dacă mâine ați fi din nou copil, ce ați face?

Matei Vișniec: Dacă aş fi copil mâine, în primul rând m-aș juca foarte, foarte mult. Pentru că eu când am fost copil m-am jucat foarte, foarte mult, uneori zi-lumină. Este o vârstă la care trebuie să te joci, pentru că, dacă nu te joci atunci când ești copil, nu te mai joci mai târziu. Deci m-aș juca din nou, cum m-am jucat atunci când eram copil, la Rădăuți, unde aveam o grădină și unde zburdam cu alți copii prin toate grădinile, dar totodată aveam timp și de citit. Aș citi din nou autorii care m-au fascinat când eram de vârstă: aș citi din nou Jules Verne, aș citi din nou Alexandre Dumas, aș citi din nou poate povești, poate că aș inventa jocuri mai interesante. Dacă aş fi copil din nou, poate că aş alege totuși același drum. Când am fost copil, am avut cele mai importante revelații din viața mea și de atunci, între vârstă pe care o am acum și vârstă copilariei, este o linie continuă. Nu m-am

abătut niciodată de la idealurile pe care mi le-am format când am fost copil.

Miruna: Care este cartea pe care ar trebui să o citească orice copil?

Matei Vișniec: Fiecare copil cred că își găsește, dacă citește, cartea preferată. Nu este obligatoriu ca toți copiii de pe planetă să iubească aceeași carte, este chiar recomandat ca fiecare copil să aibă cartea lui preferată, autorul lui preferat, povestea lui preferată, pentru că în felul acesta copiii își vorbesc și fiecare își laudă povestea și autorul preferat și în felul acesta circulă poveștile. Unul spune „a mea a fost mai interesantă“, altul spune „a mea a fost și mai interesantă“, acest lucru incită la o mai mare diversitate și la o lectură mai intensă. Când am fost copil, cred că am început să citesc prin clasa a doua – a treia, am dat de o carte care mi-a plăcut enorm și care se numește *Habarnam în Orașul Soarelui*. O găsiți și voi în librării și cred că este o anumită vârstă la care trebuie să citești această carte.

Miruna: Să vorbim puțin despre copilaria dumneavoastră, la Rădăuți. Știi că în acea perioadă v-a marcat foarte mult spectacolul circului în turneu. De ce?

Matei Vișniec: Ei bine, când eram copil, în acel oraș mic care se numește Rădăuți și care era un oraș fabulos, din când în când venea circul. Venea cam o dată pe an și atunci se întâmpla o transformare totală în oraș, pentru că împreună cu circul veneau culorile, veneau muzica, veneau clovnii, veneau o veselie pe care în restul anului nu prea o găseai în oraș. [...] Mai rămân însă din acest circ pe care l-am cunoscut eu altădată clovnii: clovnii de teatru, clovnii de circ, clovnii de stradă. De câte ori văd un clovn, imediat îmi amintesc de copilarie.

Miruna: „Omul de zăpadă care voia să întâlnească soarele“ este o piesă pentru copii. Ce v-a inspirat să scrieți această piesă?

Matei Vișniec: Am vrut să creez o punte între copilul care am fost acum 50 de ani și copiii de astăzi și să văd dacă ei mai au lucruri să își spună, copilul din mine cu copiii de astăzi. Și am avut bucuria să-mi dau seama că astăzi copiii simt la fel ca acum 50 de ani: au nevoie de povești frumoase, au nevoie de adevăr, au nevoie să râdă, au nevoie să se mire, au nevoie de muzică, au nevoie de miracole, iar teatrul este pentru mine un miracol. Un

copil care nu merge niciodată la teatru până la vîrsta de 12, 13, 14 ani a pierdut foarte mult. Din cauza asta pentru a mine a fost foarte important să scriu și piese pentru copii, nu numai pentru adulți, pentru că eu m-am hrănit cu teatrul de păpuși când eram copil și știu că și astăzi copiii au nevoie de această extraordinară formă de socializare, de împrietenire cu cuvântul, cu emoția și cu frumosul, care este teatrul.

Miruna: Ați spus despre „Omul de zăpadă care voia să întâlnească soarele“ că este o piesă care trebuie mai degrabă trăită decât rezumată. Cum așa?

Matei Vișniec: Atunci când rezumi o piesă simplifici totul. Cel mai bine e să-o povestești sau măcar să fii într-o sală de teatru și să vezi spectacolul, dar și spectacolul copiilor care reacționează la această piesă. Ce mă interesează cel mai mult este dacă viitorii spectatori, acei copii care vor fi în sală peste câteva minute, se vor bucura și ei de această piesă, vor reacționa, vor trăi, vor dialoga, vor aplauda. Acest lucru mă interesează foarte mult. Să văd dacă piesa ajunge în inimile lor.

Miruna: Regizorul Peter Brook spunea că dacă vrea să știe cum este o piesă de teatru o prezintă prima dată unui public format din copii. De ce suntem noi, copiii, un public atât de exigent?

Matei Vișniec: Sunteți un public extraordinar pentru că voi reacționați spontan la adevăr. Dacă pe scenă se întâmplă ceva frumos și ceva adevărat, atunci inima voastră se deschide, sufletul vostru reacționează. De fapt, copiii nu sunt niciodată complezenți. Ei nu trișează. Dacă nu le place, nu se prefac niciodată că le place. Or, oamenii mari uneori se prefac că le place, ceea ce nu este întotdeauna un lucru bun. Din cauza aceasta copiii sunt un public extraordinar. Dacă o piesă e proastă, copilul e supărat pe ea și, într-adăvar, îl simți că nu se mai uită, că nu e mulțumit și că preferă să plece. Oamenii mari uneori rămân până la capăt, pentru că sunt tot felul de motivații mai sofisticate și uneori chiar se prefac că e bine când, de fapt, nu e bine. Sunt foarte bucurosi când am copii sau tineri la piesele mele, pentru că știu că acela va fi semnalul, cum spunea Peter Brook, un mare regizor, de altfel, semnalul sigur că spectacolul ascunde un adevăr, o poveste interesantă, un mesaj interesant și mai ales emoție!

Miruna: Ce le transmiteti copiilor din România?

Matei Vișniec: Să se bucure de vîrsta pe care o au, să discute, să imagineze jocuri, să scrie poezie, să deseñeze, să danseze, să inventeze, să se joace, să-și trăiască din plin copilăria și, dacă se poate, cu cât mai puține ecrane între ei, pentru că aceste ecrane sunt deseori niște baricade între ei și viață. Viața trebuie trăită direct, cu furnicile, cu găinile, cu fructele, cu grădina, cu pădurea, cu apa, cu norii, cu cosmosul. Sunt atâta lucruri de descoperit la vîrsta aceasta! Dacă fiecare copil va sta zilnic 4 – 5 ore cu ochii în ecran, în loc să stea cu ochii în frumusețea vieții, va ieși un copil știrbit. Un copil cu sufletul mai puțin deschis decât al copiilor care au parte de dialogul cu ceilalți.

Interviu acordat de Matei Vișniec Mirunei, în 1 mai 2016, la postul de televiziune Digi24, <https://www.digi24.ro/magazin/timp-liber/cultura/mesajul-scriitorului-matei-visniec-pentru-copiii-din-romania-512819>

Impresii după prima lectură

- 1 Completează enunțurile de mai jos cu răspunsurile tale și notează-le în caiet.

Mi-a plăcut textul, pentru că

Ideeua cea mai interesantă mi s-a părut

Nu mi-a plăcut în text că

Noutatea pe care am aflat-o este

- 2 Dacă ai fi avut posibilitatea să-i iezi un interviu scriitorului Matei Vișniec, ce întrebare i-ai fi pus, în afară de cele formulate de Miruna?

Explorare

- 1 Textul dat este alcătuit dintr-o succesiune de întrebări și răspunsuri. Cine este persoana care adresează întrebările? Dar persoana care răspunde?
- 2 Precizează scopul textului. Alege dintre variantele: **a** a convinge; **b** a oferi o explicație; **c** a informa.

Repere

Interviu este un text nonliterar, jurnalistic, de tip informativ. Este construit sub forma unui dialog scris sau oral, între un reporter/jurnalist și o persoană, în legătură cu o temă de interes public sau personal.

Interviul poate fi publicat în scris, în ziar sau reviste, poate fi înregistrat sau transmis în direct la radio, la un post de televiziune sau în mediul on-line.

Baza oricărui interviu este întrebarea. Reușita interviului este dată de calitatea întrebărilor, fiindcă aceasta determină calitatea răspunsurilor.

Există **întrebări deschise**, care oferă interviewatului posibilitatea de a-și exprima punctul de vedere în legătură cu tema, și **întrebări închise**, care nu permit decât răspunsuri de tipul „da“ sau „nu“.

În general, într-un interviu se recomandă utilizarea întrebărilor deschise.

Un interviu presupune parcurgerea unor etape:

a alegerea temei și a persoanei interviewate;

c realizarea interviului;

b pregătirea întrebărilor pentru interviu, pe baza unei documentări;

d transcrierea interviului.

Cuvântul *interviu* provine, în același timp, din limba engleză (*interview*) și din limba franceză (*interview*).

Aplicații

1 Prima intervenție a Mirunei nu reprezintă o întrebare.

Ce scop crezi că are acest enunț?

2 Identifică din ce categorie fac parte întrebările formulate de Miruna: deschise sau închise.

Secvența 1

1. Din ce cauză este emoționată Miruna?
2. Din ce cauză este emoționat Matei Vișniec?

Secvența 2

1. Cu ce sens este folosit grupul de cuvinte *a fi în cărți*?
2. Ce condiție trebuie îndeplinită de un scriitor ca să se impună în lumea literară?

Secvența 3

1. La ce etapă a existenței lui Matei Vișniec se referă Miruna?
2. Care sunt acțiunile pe care scriitorul le asociază copilăriei?

Secvența 4

1. La ce text scris de Matei Vișniec se referă Miruna?
2. De ce au nevoie copiii de teatru?

Secvența 5

1. Ce știe Miruna despre copilăria lui Matei Vișniec?
2. Ce element din lumea circului de azi păstrează veselia circului de altădată?

Secvența 6

1. Ce informație dorește să afle Miruna?
2. Care este părerea lui Matei Vișniec despre volumul *Habarnam în Orașul Soarelui* de Nikolai Nosov?

Secvența 7

1. Ce o nedumerescă pe Miruna?
2. Ce anume este important pentru dramaturgul Matei Vișniec?

Secvența 8

1. La cui afirmație apelează Miruna pentru a-și formula întrebarea?
2. Ce diferențiază, ca reacție la o piesă, spectatorul adult de spectatorul copil?

Secvența 9

1. Ce îi cere Miruna lui Matei Vișniec?
2. Ce alternativă la timpul petrecut în compania tehnologiei le recomandă Matei Vișniec copiilor?

Portofoliu

Lucrați în echipe de 4 – 6 elevi. Pregătiți întrebări pentru un interviu pe care ati vrea să-l luați unei persoane publice (un artist, un sportiv etc.). Trimiteți-i întrebările prin e-mail sau pe o rețea socială, anunțând-o despre intenția de a publica interviul. Dacă primiți răspuns, publicați-l în revista sau pe blogul școlii.

Autoevaluare (L1 – L6)

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
- Cel mai dificil mi s-a părut

MINIFEST

Lecția 7. Noi pagini – alte idei

Text auxiliar

Textul *Vrem să vă dăruim câte o fereastră* de Matei Vișniec reprezintă o pledoarie pentru lectură, dar, în egală măsură, te-a apropiat de lumea teatrului. Cel mai mare dramaturg al lumii, William Shakespeare, a surprins rostul teatrului în comedia în cinci acte *Visul unei nopți de vară*, tipărită în 1600, în care prezintă aventurile a patru tineri din Atena și ale unui grup de actori amatori, care pun la cale o reprezentare ce va fi jucată la nunta lui Theseu, ducele Atenei.

Citește fragmentul de mai jos și notează în caiet primele impresii: ce ți-a plăcut, ce nu ți-a plăcut, ce nu ai înțeles și de ce ți-a amintit acest fragment.

ACTUL I

Scena II

Atena. Casa meșterului Gutuie. Intră Gutuie, Blându, Jurubiță, Flaut, Botișor și Subțirelu.

GUTUIE: S-a adunat toată trupa?

JURUBIȚĂ¹: Mai bine-ai striga după listă, în general, unul câte unul.

GUTUIE: Uite, aici sunt treceți toți actorii din Atena pe care i-am crezut vrednici să joace la nunta ducelui și a ducesei.

JURUBIȚĂ: Înainte de toate, bunule Peter Gutuie, spune-ne cuprinsul piesei, pe urmă citește numele actorilor și apoi să luăm o hotărâre.

GUTUIE: Ei bine, piesa se cheamă *Prea trista comedie și prea tragică moarte a lui Pyram și-a Thisbeii*.

JURUBIȚĂ: Pe cinstea mea, e o piesă grozavă și foarte veselă. Acum, Gutuie dragă, strigă-i pe actori după listă. Meșterilor, stați la locurile voastre.

GUTUIE: Răspundeți când vă strig! Nick Jurubiță, țesătorul.

JURUBIȚĂ: Aici! Spune-mi ce rol mi-ai pregătit și mergi mai departe.

GUTUIE: Tu, Nick Jurubiță, o să-l joci pe Pyram.

JURUBIȚĂ: Cine-i Pyram ăsta? Un tiran sau un amorez?

GUTUIE: Un amorez care se omoară într-un chip foarte vitejesc.

JURUBIȚĂ: Pentru asta o să fie nevoie de câteva lacrimi. Dacă îmi dați mie rolul, publicul va trebui să-și păzească bine ochii. O să stârnesc adevărate fur tuni, o să mă tângui tocmai cum trebuie. Da' plăcerea mea a mai mare sunt tot rolurile de tirani. Pot să-l joc grozav pe Ircule²; [...] se cutremură pământul, nu altceva. [...]

GUTUIE: Francis Flaut, cârpaci de foale³!

FLAUT: Aici-s, Gutuie!

GUTUIE: Tu o să te îndeletnicești cu rolul lui Thisbe.

FLAUT: Cine-i Thisbe ăsta? Un cavaler rătăcitor?

GUTUIE: E doamna pe care trebuie să-o iubească Pyram.

FLAUT: Nu, zău, te rog nu mă pune să joc un rol de femeie⁴. Uite, îmi dau tuleiele⁵.

GUTUIE: Nu-i nimic! O să ai mască și o să-ți poți subția glasul cât vei pofti.

JURUBIȚĂ: Dacă-i vorba de mască, lasă-mă pe mine să-joc pe Thispea. Îmi potrivesc o voce nemaipomenit de subțire: „Thispe! Thispe!“, „Ah, Pyram, iubitul meu! Iubita ta, Thipse, draga ta iubită!“.

GUTUIE: Nu, nu! Tu o să-l joci pe Pyram și Flaut pe Thisbeea.

JURUBIȚĂ: Bine; mai departe!

GUTUIE: Robin Subțirelu, croitorul!

SUBȚIRELU: Aici, Peter Gutuie!

GUTUIE: Tu o să joci rolul mamei lui Thisbe. Tom Botișor, căldărarul⁶!

BOTIȘOR: Aici-s, Gutuie!

⁴Până în 1660, în rolurile feminine jucau bărbați fardăți sau cu măști, în travesti (interpretare a unui rol masculin de către o femeie sau a unui rol feminin de către un bărbat).

⁵tuleu (s.n.) – fir de mustață sau de barbă abia crescut (la tineri).

⁶căldărar (s.m.) – cel care face sau repară căldări și vase de aramă.

Secvență din spectacolul *Visul unei nopți de vară* de William Shakespeare, regia Peter Brook, 1970

¹jurubiță (s.f.) – scul mic din fire textile înfășurate în spire de o anumită lungime, constituind unități de măsură în filatură.

²Ircule (Hercule) – Shakespeare face aluzie la o piesă care s-a pierdut și în care Hercule avea un rol violent.

³foale (s.n.) – burduf.

GUTUIE: Tu, pe al tatălui lui Pyram. Eu, pe al tatălui Thisbeii. Blându, tâmplaru! Tu o să fii Leul. și cred că fiecare a primit rolul potrivit.

BLÂNDU: N-ai pe undeva scris rolul astă al meu? Dă-mi-l, te rog! Eu nu prea am ținere de minte.

GUTUIE: N-o să ai nimic de făcut, decât să răcnești ca leul.

JURUBIȚĂ: Lasă-mă pe mine să-l joc pe Leu! O să răcnesc, de-o să fie mai mare dragul! O să rag aşa de bine, că parcă-l aud pe duce: „Bis, Leul! Bis, Leul! Răcnește înc-o dată!”

GUTUIE: Dacă o să răcnești prea tare, o să le sperii pe ducesă și pe doamne, o să le faci să țipe de groază. și pentru asta, ne putem trezi spânzurați.

TOTI: Crezi că pentru asta-i poate spânzura pe fiii mamelor noastre?

JURUBIȚĂ: De astă puteți fi siguri. Dar vă făgăduiesc să-mi îngroș vocea, să scot un răget mai dulce decât un gungurit de porumbel. Pot să rag aşa încât să credeți că auziți o privighetoare.

GUTUIE: Nu poți juca un alt rol decât pe-al lui Pyram. Pentru că Pyram e un om cu obraz frumos, un om bine făcut, aşa cum ți-ar plăcea să vezi într-o zi de vară un cavaler frumos, încântător. Vezi, deci, că-i bine să-l joci pe Pyram.

JURUBIȚĂ: Bine, o să-l joc. [...]

GUTUIE: [...] Acum, iubiți meșteri, am terminat. Astea sunt rolurile voastre. Vă rog, vă implor, vă poruncesc să le-nvătați ca pe apă până mâine seară. [...]

(Ies.)

Traducere din limba engleză de Dan Grigorescu

Discutarea textului

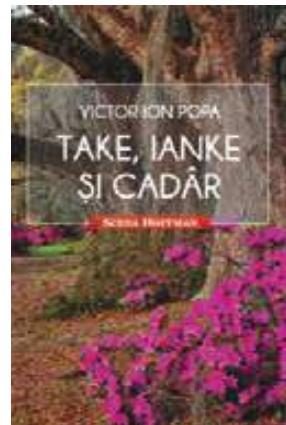
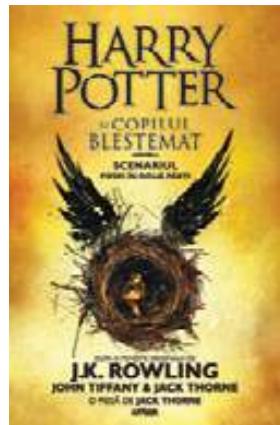
- 1 Menționează locul în care se desfășoară acțiunea, precizând și secvența care te-a ajutat în formularea răspunsului.
- 2 De ce s-au adunat cele șase personaje? Precizează unde preferă să joace piesa *Prea trista comedie...*.
- 3 Lucrați în grupe de șase elevi. Fiecare va realiza câte o fișă de identitate pentru un personaj din text (nume, profesie, rol atribuit în piesă, reacția la primirea rolului, o replică relevantă). Prezentați grupului fișa realizată și stabiliți asemănările și deosebirile dintre personaje.
- 4 Care dintre personaje își asumă rolul regizorului? Motivează-ți răspunsul.
- 5 Nick Jurubiță și-ar dori să joace mai multe roluri, fiind încrezător în calitățile sale actoricești. Care sunt aceste roluri și cum își susține compatibilitatea cu acestea?
- 6 Din ce cauză consideră Francis Flaut că este nepotrivit pentru rolul atribuit?
- 7 În varianta originală, personajele se numesc Quince, Snug, Bottom, Flute, Snout și Starvelig. Verifică sensul acestor cuvinte într-un dicționar englez-român. Cum a procedat traducătorul pentru a le transpune în limba română?
- 8 Precizează câte o trăsătură fizică a fiecărui personaj, valorificând numele acestora.

Biblioteci deschise

„Lumea-ntreagă e o scenă și toți oamenii-s actori“ spunea William Shakespeare în piesa *Cum vă place*. Vă propunem două texte dramatice care surprind frumusețea diversității umane.

Harry Potter și copilul blestemat de J.K. Rowling, John Tiffany și Jack Thorne îl prezintă pe Harry Potter adult, angajat la Ministerul Magiei, în timp ce fiul lui cel mic, Albus Severus, luptă cu greutatea unei moșteniri de familie pe care nu și-a dorit-o.

În piesa *Take, Ianke și Cadăr* de Victor Ion Popa, românul Take, evreul Ianke și turcul Cadăr sunt negustori și locuiesc într-un orășel. Trăiesc în armonie până când viața le este tulburată de vestea pe care o primesc de la Ionel, fiul lui Take, și de la Ana, fiica lui Ianke.

Proiect de grup. De la text la spectacol

Sarcina de lucru

Lucrați în trei grupe de câte 8 – 9 elevi.

Fiecare grupă va monta textul dramatic *Vrem să vă dăruim câte o fereastră* de Matei Vișniec. În cadrul grupei, vă veți împărți rolurile astfel:

- un regizor, care organizează activitatea, dă indicații actorilor și celorlalți membri ai echipei;
- un asistent al regizorului, care îl va ajuta să organizeze activitatea;
- trei actori, care vor interpreta rolurile celor trei copii: Radu, Doinița și Eliza;
- doi scenografi, care se vor ocupa de decoruri și de costumele personajelor;
- unul sau doi tehnicieni de lumină și de sunet.

- (+)** Asistentul regizorului va ține un jurnal al proiectului, în care va nota modul în care decurge pregătirea reprezentăției. Jurnalul poate conține relatari ale întâlnirilor echipei, ale repetițiilor, dar și impresii despre cum lucrează împreună membrii acesteia.

Fiecare echipă va realiza un afiș al spectacolului.

Timp de realizare: trei săptămâni; în cazul în care considerați oportun, puteți aloca proiectului mai mult timp.

Pași pentru realizarea proiectului

Săptămâna I

- 1 Stabiliți rolul fiecărui elev din grupă.
- 2 Regizorul și asistentul regizorului discută cu scenograful și cu tehnicienii de lumină și de sunet.
- 3 Actorii își repetă rolurile prin lectură scenică (așezați pe scaun, îndoindu-și replicile cu sunetele sau cu gesturile impuse de acestea), încercând să memoreze replicile și vor căuta o melodie pe care să fie cântate versurile din finalul piesei.
- 4 Scenografi desenează decorul și decid care va fi ținuta vestimentară a actorilor.
- 5 Tehnicianul de lumini și de sunet se va ocupa de luminile necesare și de eventualele efecte sonore.

Săptămâna II

Regizorul și asistentul regizorului stabilesc cum va fi montată piesa, îndrumă actorii la repetiții, avizează decorurile, costumele, ilustrația muzicală etc. Scenografi și tehnicianul sau tehnicienii încep realizarea decorului și pregătesc scena pentru reprezentare. Au loc repetițiile pe scenă.

Săptămâna III

Se realizează repetiții cu costume, cu decorul pregătit și cu efectele necesare și are loc premiera. Fiecare grupă evaluatează interpretarea celorlalte două, pe baza grilei de mai jos.

CRITERII			
Viziunea regizorului a fost originală.			
Repliile au fost rostite clar și au fost auzite de public.			
Indicațiile scenice au fost respectate de către actori.			
Decorul, efectele sonore, luminile au fost în conformitate cu indicațiile autorului.			
Interpretarea actorilor a fost nuanțată, aceștia întruchipând convingător personajul.			
Afișul a fost relevant pentru spectacolul prezentat.			

Lecția 8. Textul dialogat. Tracul comunicativ

Pentru început

- 1 Ce rol preferi atunci când participi la un dialog: să vorbești, să ascultă ce spun alții și apoi să comentezi sau să observi reacțiile celorlalți?
- 2 Lucrați în grupe de câte patru elevi. Dați exemple de momente în care ați simțit că emoțiile vă împiedică să comunicați ceea ce dorîți. Ce credeți că generează aceste emoții? Prin ce modalități credeți că ați putea să faceți față acestor emoții?

Textul dialogat

Explorare

1 Lucrați în grupe de câte patru elevi. Notați pe câte un biletel *mama, tata, copilul, sora mai mare*. Fiecare elev trage la sorti unul dintre cele patru roluri. Copilul vrea să-și convingă părinții să-i permită să meargă la o petrecere în pijamale, organizată de o colegă de clasă. Sora mai mare poate interveni în discuție, pentru a-l susține sau nu pe copil. Fiecare grupă va prezenta în fața clasei dialogul. Restul elevilor vor observa dialogul și vor nota într-o fișă, ca mai jos, modul în care acesta s-a desfășurat. Fiecare aspect va fi notat cu un calificativ: *foarte bine* (FB), *potrivit* (P) sau *slab* (S).

Aspecte urmărite	I1	I2	I3	I4
Interesul față de subiect				
Participarea activă la dialog				
Exprimarea clară a ideilor				
Neîntreruperea interlocutorului				
Lungimea potrivită a replicilor				

I = interlocutor

2 Centralizați calificativele obținute de fiecare elev și stabiliți cine a avut cea mai bună prestație.

3 Alege litera sau literele care corespund răspunsului sau răspunsurilor corecte.

A Într-un dialog, modul de adresare trebuie adaptat:

- a** locului în care are loc dialogul;
- b** relațiilor dintre cei care participă la dialog;
- c** orei la care are loc dialogul;
- d** vârstei participantilor la dialog.

B În timpul unui dialog, trebuie:

- a** să-i ascultă cu atenție pe partenerii de dialog;
- b** să nu-i întrerupă pe partenerii de dialog;
- c** să vorbești mult;
- d** să vorbești clar.

C În timpul dialogului, adaptarea la interlocutor/interlocutori se face prin:

- a** formele de limbă folosite;
- b** gesturi și mimică;
- c** modul de adresare;
- d** tonul voicii.

Repere

Dialogul este o formă de comunicare dintre două sau mai multe persoane. Prin dialog, interlocutorii schimbă informații, idei, opinii, își împărtășesc sentimente sau emoții, își exprimă acordul sau dezacordul, urmărind diverse scopuri.

Cea mai frecventă formă a dialogului oral este **conversația**.

Intervenția în dialog a unui partener se numește **replică**.

Dialogul presupune cel puțin două replici succesive, legate logic între ele. Dialogul oral poate fi direct, atunci când interlocutorii se află față în față, sau mediat, atunci când partenerii de dialog folosesc telefonul sau aplicațiile digitale (Skype, Whatsapp etc.).

► Este recomandabil ca participantii la o conversație să aplice principiul cooperării și principiul politeții, să manifeste respect și toleranță față de interlocutori și față de ideile sau opinile lor.

Tracul comunicativ

Explorare

Priviți imaginile de mai jos. Identificați semnele emoției vorbitorului în fiecare dintre acestea.

a

b

c

d

Repere

► **Tracul** este o stare emotivă firească, o neliniște de care sunt cuprinse unele persoane atunci când apar în fața publicului. Tracul comunicativ este una dintre cele mai întâlnite forme de manifestare a stării emotive.

Câteva dintre strategiile de gestionare a tracului comunicativ sunt următoarele:

- 1 asumarea deschisă a emoțiilor;
- 2 pregătirea cu seriozitate a intervenției/rolului etc.;
- 3 repetarea în oglindă;
- 4 imaginarea că în sală sunt doar persoane foarte apropiate (colegi, prieteni, membri ai familiei etc.);

- 5 reducerea publicului la o singură persoană, altfel spus concentrarea pe o singură persoană din sală;
- 6 controlarea mimicii și a posturii;
- 7 concentrarea asupra respirației;
- 8 rostirea discursului într-un ritm firesc.

Aplicații

1 Conferința de presă.

Împărțiți-vă în grupe de opt elevi. Unul dintre voi este moderatorul, doi dintre voi „vedete“, personaje dintr-o carte pe care ati citit-o. Ceilalți, ziariști, vă veți manifesta dorința de a pune întrebări „vedetelor“ ridicând mâna. După ce primiți acordul moderatorului, precizați ce ziar/revistă reprezentați și puneti întrebarea, iar „vedetele“ vor răspunde.

2 Alegeti o temă din seria:

- bucuria de a urca pe scenă
- emoțiile • copiii pot face lucruri memorabile
- cea mai frumoasă carte din lume
- ce te învață un interviu.

Pregătiți un text de două minute pe această temă și prezentați-l în fața colegilor. Stăpâniți-vă emoțiile, aplicând sfaturile de la rubrica *Repere*.

Elevii care vor reprezenta publicul vor completa următoarea grilă de evaluare privitoare la felul în care este gestionat tracul comunicativ de către vorbitor:

CRITERII			
Este coerent.			
Păstrează contactul vizual cu publicul.			
Își stăpânește vocea și ritmul vorbirii.			
Manifestă stăpânire de sine (își controlează gesturile, poziția corpului, transmite încredere etc.).			

Provocări

Sarah Bernhardt (1844 – 1923) a fost o renumită actriță, una dintre cele mai cunoscute figuri din istoria teatrului francez. Într-o zi, când o Tânără actriță i-a mărturisit că nu a avut niciodată trac pe scenă, Sarah Bernhardt i-a răspuns: „Nu vă neliniștiți, tracul vine odată cu talentul.“

Crezi că există o relație între trac și talent? Formulează-ți răspunsul și prezintă-l în fața clasei.

Sarah Bernhardt, fotografie de Félix Nadar (1864)

Lecția 9. Numeralul. Posibilități combinatorii ale numeralului

Pentru început

Citește fragmentul de mai jos, reprobus din jurnalul Alexandrei, o elevă care a făcut parte dintr-o grupă ce a transpus scenic textul dramatic *Vrem să vă dăruim câte o fereastră* de Matei Vișniec. Identifică numeralele folosite.

12 aprilie 2019

Fiind douăzeci și șapte de copii în clasă, a fost ușor să ne împărțim în trei grupe. Eu am făcut parte din grupa a doua, alături de opt colegi. Am fost regizor și am avut un asistent, un scenograf și doi responsabili cu lumina și sunetele. Cei trei actori au fost Adrian, Diana și Luminița. Doi dintre ei fac parte din trupa de teatru a școlii, aşa că se pricepeau. Pregătirile le-am făcut în sala șapte. Prima repetiție a fost dificilă, dar a doua a mers ca unsă.

Numeralul. Actualizare

Explorare

- 1 Care dintre numeralele identificate sunt cardinale și care, ordinale?
- 2 Grupează numeralele cardinale în simple și compuse. Precizează genul numeralelor ordinar din textul dat.
- 3 Care dintre numeralele din text este însoțit de un articol demonstrativ? Precizează rolul acestuia.
- 4 Identifică valoarea morfologică a fiecărui dintre numeralele identificate.

Repere

Numeralul este partea de vorbire care exprimă un număr sau arată ordinea obiectelor prin numărare.

Numeralul cardinal exprimă un număr. Numeralele cardinale sunt simple și compuse. Nu au gen, cu excepția numeralelor *unu (un)/una (o), doi/două și a compuselor* cu acestea: *doisprezece/douăsprezece, douăzeci și unu/douăzeci și una, o sută doisprezece/o sută douăsprezece*.

Numeralul ordinal exprimă ordinea obiectelor prin numărare. Numeralul ordinal are forme diferite de gen: *primul/ prima, întâiul/întâia, al doilea/a doua, al douăzeci și unulea/a douăzeci și una* etc.

Numeralul poate avea trei **valori morfologice**:

- **valoare adjectivală**, când determină un substantiv cu care se acordă în gen și caz: *trei copii, a doua scenă*;
- **valoare pronominală**, când înlocuiește un substantiv: *Doi dintre actori au întârziat la repetiții. A treia a întârziat.*;
- **valoare substantivală**, fie când denumește numeric un obiect, de exemplu *tramvaiul 36, anul 1918* etc., fie când este folosit în enunțurile matematice, precum *Doi plus trei fac cinci*.

Posibilități combinatorii ale numeralului

Explorare

- 1 Identifică numeralele din textul de mai jos și precizează-le felul și valoarea morfologică.

„Trei elevi descoperă accidental bucuria lecturii. Unsprezece elevi de la Școala Gimnazială Nr. 1 din Bistrița au decis să vă arate cum.“ Aceasta este mesajul afișat la cele două aviziere ale școlii de trupa de teatru *Alegoria*. „Dacă trei din zece elevi vor citi acest mesaj, până la urmă, va afla majoritatea celor 1238 de elevi ai școlii.“, afirmă elevul *Alexandru Sfara*. „Este prima piesă pe care o montăm“, a adăugat acesta. Întrebăbat în care dintre săptămânile lunii mai va avea loc premiera, *Alexandru* a răspuns: „Am preferat în a două.“

- 2** Identifică numeralele cu valoare de adjunct din textul de la exercițiul 1. Completează, în caiet, tabelul de mai jos.

Numeral cu valoare de adjunct	Valoarea morfologică a numeralului	Cuvântul determinat de numeral	Ce parte de vorbire este cuvântul determinat	Funcția sintactică a numeralului

- 3** Care dintre numeralele din textul de la exercițiul 1 au calitatea de centru?

Repere

În enunțuri, numeralul poate apărea atât în calitate de **adjunct**, cât și în calitate de **centru**.

Numeralul se află în calitate de **adjunct** în următoarele situații:

- 1 când are **valoare adjectivală** și determină substantivul centru, acordându-se cu acesta: *doi copii, al doilea act*, sau se leagă de acesta prin prepoziția *de*: *douăzeci de copii*; numeralul cu valoare adjectivală are funcția sintactică de **atribut adjectival**;
- 2 când are **valoare pronominală** și determină:
 - un substantiv-centru, precedat de un numeral cu valoare adjectivală: *doi copii din zece*; funcția sintactică a numeralului este, în acest caz, de **atribut prepozițional** sau de **atribut genitival**;
 - un verb: *Am citit trei dintre poezii. M-am adresat celei de a doua. S-a gândit la al doilea*; funcția sintactică a numeralului este, în acest caz, de **complement direct, complement indirect, complement prepozițional, circumstanțial (de mod, de timp, de loc, de cauză și de scop)**;
- 3 când are **valoare substantivală** și determină:
 - un substantiv-centru, fie precedat de cuvântul *lui*, marcă a cazului genitiv: *radicalul lui nouă*, fie precedat de prepoziția *din*: *radical din nouă*; funcția sintactică a numeralului este de **atribut genitival** sau de **atribut prepozițional**;
 - un verb, de care se leagă prin prepoziție: *Copilul numără până la zece*; funcția sintactică a numeralului este de **complement prepozițional**.

În calitate de **centru** se află:

- 1 **numeralul cu valoare pronominală**, când are ca adjunct o construcție prepozițională: *doi dintre ei; primul dintre concurenți*;
- 2 **numeralul cu valoare substantivală** în enunțuri din domeniul matematicii: *cinci plus cinci fac zece* și când se află după un substantiv sau denumește numeric un obiect: *ora 14, kilometrul 29, camera 123* etc., caz în care are funcția sintactică de **atribut în nominativ**.

Numeralul cu valoare pronominală poate avea și funcțiile sintactice de **subiect** și de **nume predicativ**.

Aplicații

- 1** Notează, în caiet, numeralele cardinale din textul de mai jos, precizând și valoarea lor morfologică.

În scena 4 din piesă, se pomenește de romanul *Insula misterioasă* de Jules Verne. În 1865, în plin Război de Secesiune, cinci oameni pleacă din Richmond într-un balon. Acesta se prăbușește pe insulă, unde cei cinci trăiesc patru ani. Apoi, pe o insulă învecinată descoperă un om abandonat acolo de doisprezece ani.

- 2** Identifică numeralele din replicile următoare, extrase din textul *Omul de zăpadă care voia să întâlnească soarele* de Matei Vișniec, și precizează felul lor, valoarea morfologică și funcția sintactică.

a „RÂNDUNICA – Ah, mă tem că am ajuns prea devreme. Să vezi și să nu crezi, sunt chiar prima...“

b „OMUL DE ZĂPADĂ – [...] Îți ofer nasturii mei. Trei nasturi cu care să-ți hrănești astăzi cele trei comori [...]“

- 3** Precizează funcția sintactică a numeralelor din enunțurile de mai jos.

- Am ajuns după primul dintre colegii tăi. • Am ajuns la cei doi. • Douăzeci de ochi ne priveau cu atenție. • L-am întâlnit pe al doilea în curte. • Le dăruiesc celor trei cărți de aventuri. • Mă ascund de cei doi. • Nota opt este bună. • Recomandările de la cei doi au fost utile. • Rolurile celor doi sunt dificile. • Spectatorii sunt cincizeci și doi. • Trei vor primi rolurile copiilor. • Vorbești ca al doilea dintre actori.

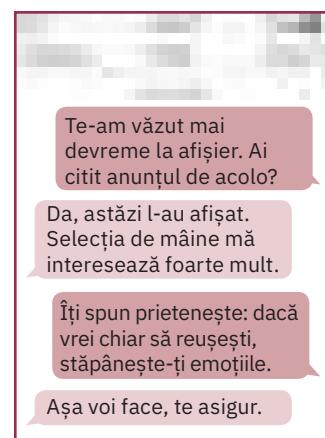

Lecția 10. Adverbul. Posibilități combinatorii ale adverbului

Explorare

- 1 Identifică adverbele din anunțul și din schimbul de mesaje din dreapta paginii și precizează felul acestora.
- 2 Care dintre adverbele identificate la exercițiul 1 nu au funcție sintactică?
- 3 În schimbul de mesaje de la exercițiul 1, există un adverb format prin derivare și două adverbe formate prin compunere. Identifică-le și explică modul în care s-a format fiecare.
- 4 Ce parte de vorbire determină fiecare dintre adverbele din afiș? Precizează funcția lor sintactică.
- 5 În schimbul de mesaje de la exercițiul 1, există două adverbe care determină substantive. Identifică-le și precizează-le funcția sintactică.
- 6 Găsește adverbele cu grad de comparație din schimbul de replici și precizează-l.

- 7 Menționează câte un adverb sinonim pentru expresiile scrise colorat, din enunțurile următoare: **a** A intrat în casă **în vîrful** degetelor. **b** Ne întâlnim **zi de zi**. **c** Ploaia a venit **pe neașteptate**. **d** A acceptat **cu chiu, cu vai** să vină cu noi. **e** Ana a sosit **pe nepusă** masă.

Repere

Adverbul este partea de vorbire neflexibilă care arată circumstanțele desfășurării acțiunii.

După înțeles, adverbele sunt:

de loc	acolo, deasupra, jos etc.
de timp	acum, curând, ieri etc.
de mod	astfel, bine, românește etc.

După alcătuire, adverbele sunt:

simple	așa, azi, sus etc.
compuze	acasă, altădată, deloc, dedesubt, astă-seară etc.

Unele adverbe s-au format prin derivare cu sufixe, altele prin compunere.

Gradele de comparație ale adverbului sunt aceleași ca ale adjecțivului.

Există adverbe care nu au grade de comparație (acasă, aici, afară, împreună, mereu etc.).

Locuțiunea adverbială este grupul de cuvinte care este sinonim cu un adverb și care se comportă în enunț ca un adverb (*an de an, la paștele cailor, cât ai bate din palme* etc.).

Adverbul și locuțiunea adverbială pot avea **funcție sintactică** de:

- **circumstanțial de mod** – Actorii au interpretat *bine* scena 1.
- **circumstanțial de timp** – Selecția va avea loc *mâine*.
- **circumstanțial de loc** – Anunțul a fost afișat *acolo*.
- **atribut adverbial**, când determină un substantiv de care se leagă, de regulă, prin prepoziția *de* – Am resimțit *emoțiile de atunci*.

Unele adverbe nu au funcție sintactică, fiind numite și **semiadverbe**: *chiar, doar, decât, mai, măcar, nu, numai, tot, și* etc.

Semiadverbele *numai* și *doar* apar în enunțuri affirmative (*Numai/doar tu ai participat.*), în timp ce semiadverbul *decât* este folosit doar în enunțuri negative (*Nu a participat decât el.*).

Norma limbii literare recomandă ca semiadverbul *mai* să fie folosit, atunci când însoțește un verb la perfect compus, între auxiliar și participiu (*Am mai văzut acest spectacol.*) sau între pronumele personal și verb, atunci când însoțește gruparea alcătuită dintr-un clitic pronominal și un verb (*Îmi mai dai o carte?*).

Aplicații

- 1** Identifică adverbele din enunțurile de mai jos, apoi precizează-le felul (atât după înțeles, cât și după alcătuire) și funcția sintactică.
- Replica de deasupra este a Elizei.
 - Merg zilnic la repetiții.
 - Întotdeauna voi accepta rolul unui îndrăgostit.
 - Actorii au fost primiți regește.
 - Clădirea teatrului este mai aproape decât crezi.
 - Am învățat foarte ușor replicile.
 - Îmi voi împlini cândva dorința de a juca pe scena de aici.
 - Spectacolul va începe curând.
- 2** Găsește adverbele care au grad de comparație, din enunțurile de la exercițiul 1, și precizează-l pentru fiecare caz.
- 3** Notează, în caiet, toate semiadverbele folosite în textul de mai jos.

„IORDACHE: Al dracului spiterul! Închipuieste-ți d-ta! Lua un bilet. Îl rădeai, trăgeai o dungă. [...] Joi, iar o dungă; sămbătă, alta: treiungi. Marțea ailaltă, te uitai la bilet: numai o dungă. Peste asta mai trăgeam una; una și cu una două. [...] PAMPON: Ei? Spiterul, în vreme de zece luni cât v-a tras pe sfoară, numai cu un bilet a lucrat?... IORDACHE: Știi și eu?“

I.L. Caragiale, *D-ale carnavalului*

- 4** Identifică locuțiunile adverbiale din următoarele enunțuri și precizează funcția lor sintactică.

Am intrat pe furiș în sală. Colegi mei repetau pe rupte. Când și când, se opreau și priveau pe fereastră. Ici și colo se vedea aprinzându-se luminile orașului.

- 5** Construiește câte un enunț în care adverbul de loc acasă să fie circumstanțial de loc, respectiv atribut adverbial.

- 6** Corectează mesajul scris alăturat.

- 7** Analizează adverbele și locuțiunea adverbială din textele de mai jos, după modelul dat.

a „MARIA (*se duce la paharul cu garoafa*): Uite! (*Ia garoafa*.) Ieri, când am plecat de acasă, am rupt-o – din glastră – ca să îi-o aduc și, pe urmă, m-am răzgândit... [...]”

(*De afară se aude un cor de copii.*)“

Tudor Mușatescu, *Visul unei nopți de iarnă*

b „DOCTOR MICU: [...] Tu ce faci acolo?

MARIA (*care coase de la ridicarea cortinei*): Nu vezi?

DOCTOR MICU: Lucrezi? Parcă adineauri citeai...“

MARIA: Ei... Azi de dimineață am citit...“

Victor Ion Popa, *Ciuta*

„ieri“ – adverb de timp, fără grad de comparație, funcția sintactică de circumstanțial de timp

Portofoliu

Imaginează-ți că, împreună cu un grup de colegi, ați decis să scrieți un text dramatic pe care să-l reprezentați la finalul anului școlar. Tie și-a revenit rolul de a redacta indicația referitoare la decor. Scrie un text de 30 – 50 de cuvinte în care să oferi indicații despre amenajarea scenei, folosind cât mai multe adverbe. Subliniază-le.

Provocări

Unii scriitori refuză să folosească prea multe adverbe în creațiile lor, considerând că acestea distrug naturalețea exprimării. De exemplu, scriitorul american Ernest Hemingway folosea doar 80 de adverbe la fiecare 10 000 de cuvinte, iar J.K. Rowling, în seria de romane care îl au ca protagonist pe Harry Potter, a folosit aproximativ 140 de adverbe la 10 000 de cuvinte. Când vei citi următoarea carte, urmărește ponderea adverbelor în text. Notează ce fel de adverbe sunt folosite mai des și ce fel de adverbe, mai rar.

Ernest Hemingway la mașina sa de scris

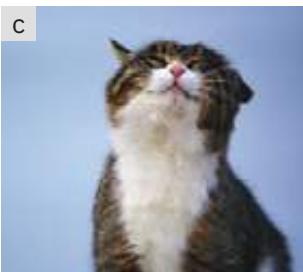
Lecția 11. Interjectia. Onomatopeele. Interjectia predicativă

Explorare

1 Precizează ce exprimă cuvintele scrise colorat din replicile de mai jos.

- a „ELIZA – O... ce caraghios...“
 - b „RADU – Ah, uite că începe să plouă...“
 - c „DOINIȚA – Hei, unde este ieșirea, la dreapta sau la stânga?“
- 2 Care cuvânt scris colorat în replicile de la exercițiul 1 are rol de adresare directă?
- 3 Ce sunete ai asocia fiecărui animal din imaginile de mai jos?

4 Precizează din câte componente sunt alcătuite cuvintele colorate în enunțurile de mai jos și ce semne de punctuație există după fiecare dintre acestea.

Vai, am uitat replica și, **hodoronc-tronc**, Maria nu a mai vrut să fie sufleor, iar tu ai plecat **pâș-pâș** de lângă mine. **Doamne ferește!** Mi-a fost tare rușine.

5 Găsește câte un verb care ar putea înlocui fiecare cuvânt scris colorat în enunțurile de mai jos.

- a **Hai** la spectacol!
 - b **Iată** actorii!
 - c **Uite** ce decor interesant!
 - d **Iepurele** **țuști!** în tufiș.
 - e Pasărea **zvâră!** dincolo de fereastră.
- 6 Ce funcție sintactică ar avea verbele găsite?
- 7 Cu ce scop crezi că sunt folosite de vorbitori cuvintele scrise colorat în replicile de mai jos, selectate din piesa *D-ale carnavalului* de I.L. Caragiale?
- a „NAE (oprindu-se la mijloc): Iar? **Bre** femeilor, ve-niți-vă-n fire. Vine Pampon! vine Crăcănel!“
 - b „IORDACHE: Ascultă-mă pe mine, **măi** omule.“
 - c „CRĂCĂNEL: N-apuc s-ajung în colț și auz pe urmele mele: «**Pst! pst!** Bibicule!“

Repere

+ **Interjectia** este partea de vorbire neflexibilă care imită sunete sau zgomote din natură sau care exprimă stări sufletești, reacții la senzații fizice, îndemnuri.

Din punctul de vedere al sensului lor, interjecțiile pot fi:

- **propriu-zise**, cele care exprimă stări sufletești, reacții la senzații fizice, îndemnuri (*au, ei, of, uau, vai* etc.);
- **onomatopee (interjecții onomatopeice)**, cele care imită sunete sau zgomote din natură ori sugerează mișcări (*miau, hapciu, gâl-gâl, țuști* etc.)

Din punctul de vedere al formării, există:

- **interjecții simple** (*au, miau, pleosc*);
- **interjecții compuse** (*hodoronc-tronc, ia uite, tic-tac*).

Din categoria interjecțiilor simple fac parte și interjecțiile repetitive (*cioc-cioc, cuțu-cuțu, nani-nani*). Acestea nu trebuie confundate cu interjecțiile compuse, alcătuite din componente între care există mici diferențe.

Locuțiunea interjectională este grupul unitar de cuvinte care exprimă sentimentele sau reacțiile afective ale vorbitorilor (*ei bine, ia te uită, măi să fie, scârț Marițo, vai de mine, Doamne ferește* etc.).

Interjecțiile de adresare (apelative) sunt folosite de vorbitor pentru a se adresa direct unei persoane (*bă, băi, bre, fa, fă, mă, măi* etc.) sau pentru a atrage atenția ascultătorului asupra unui lucru (*alo, hei, pst* etc.).

Unele interjecții se comportă ca un verb și se numesc **interjecții predicative**, îndeplinind funcția sintactică de predicat verbal: *Hai acasă! Uite-l pe Radu! Iepurele țuști!* din tufiș.

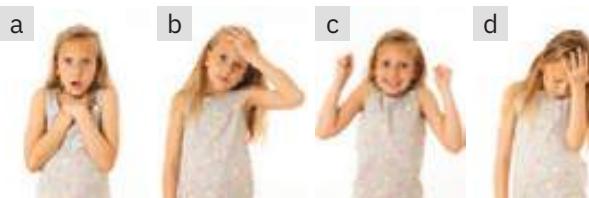
În general, interjecțiile și locuțiunile interjectionale se despart prin virgulă sau prin semnul exclamării de restul enunțului: *Ei, asta e o veste bună! Ei! Să vedem ce va mai spune acum!*

Dacă interjecția este urmată de un substantiv în vocativ, se pune virgulă după întregul grup: *Măi Radu, unde ai fost?*

Aplicații

- 1 Indică interjecțiile pe care îi le sugerează fiecare din cele patru imagini date.

- 2 Lucrați în perechi. Identificați interjecțiile din norul de cuvinte de mai jos. Precizați felul lor, din punctul de vedere al sensului (propriu-zise și onomatopeice) și al componentelor (simple și compuse) și notați în caiete interjecțiile de adresare.

- 3 Identifică interjecțiile din fragmentele date și indică felul fiecărei.

- a „DANDANACHE (care a ascultat cu multă atenție): Așa e, bini ziți puicușorule... bată-vă sănătatea să vă bată... pardon... stii eu... de pe drum (*serios*) fă-ti idee d-ta: ținți postii, hodoronc-hodoronc, zdronca-zdronca, și clopoțeii... îmi țiuie grozav...“

I.L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*

- b „LENUȚA: [...] Tii, de când caut eu panglica asta... Dar cui să-i dea în gând că e cu cuțitele și furculițele. [...] Și-acum, mâncați frumos... Aoleu, pâinea! Unde păcatele o fi pâinea?

Provocări

Redactează un scurt text care să conțină impresiile tale în urma participării la un spectacol. Notează reacțiile publicului și zgomotele din culise și de pe scenă, folosind cât mai multe interjecții.

PUIA (*I-arată spre masa cu patefonul*): Uite-o colo, după patefon.

LENUȚA: Așa e, uităsem. (*Puiei.*) Vasăzică i-ai dat de urmă, zgrițuroaică? A, nu poate omul să ascundă nimic de voi în casa asta!“

Al. Kirițescu, *Florentina*

c „DOICA

Iată

Acest inel din parte-i! E târziu.

Nu pierde vremea!

ROMEO

Ah! Acest inel

Îmi dă-ndărăt curajul ce-mi pierise!

LORENZO

Hai, du-te! Noapte bună!“

William Shakespeare, *Romeo și Julieta*, traducere de Virgil Teodorescu

- 4 Menționează care dintre interjecțiile din fragmentele de la exercițiul 3 sunt predicative și precizează funcția lor sintactică.

- 5 Construiește, prin derivare, verbe de la următoarele interjecții:

bâz	buf	chiț	cotcodac	ham
-----	-----	------	----------	-----

mac	poc	ronț	vâj	zdrang
-----	-----	------	-----	--------

- 6 Lucrați în perechi. Precizați ce interjecții ați folosi pentru a exprima următoarele emoții, stări, îndemnuri etc. sau pentru a imita zgomotele din natură menționate:

- bucurie
- adresarea la telefon
- uimire
- senzație de frig
- creangă care se rupe
- durere
- oprire
- cădere

Autoevaluare (L9 – L11)

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
- Cel mai dificil mi s-a părut

Lecția 12. Tipare textuale de structurare a ideilor. Cererea

Pentru început

Notează rapid câte două situații în care: **a** vrei să convingi pe cineva de ceva; **b** explici cuiva cum să acționeze/ cum să se comporte într-o situație dată; **c** descrii amănunțit ceva sau pe cineva; **d** trebuie să prezinti informații clare și corecte; **e** ai nevoie să scrii o cerere. Confruntă răspunsurile tale cu răspunsurile colegilor.

Tipare textuale de structurare a ideilor

Explorare

- 1 Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Asociați fiecare dintre textele de mai jos cu unul dintre următoarele tipuri:
 - a** un text prin care autorul vrea să te convingă de ceva;
 - b** un text în care autorul îți oferă informații;
 - c** un text în care autorul îți explică felul în care trebuie să acționezi într-o anumită situație;
 - d** un text în care autorul descrie ceva.

Sala Centenar a Teatrului Metropolis, București

A. Înființat la 1 ianuarie 2007, Teatrul Tineretului Metropolis, primul teatru de proiecte din București, a intrat în cel de-al doilea deceniu de existență. Cei zece ani de spectacole au însumat peste 100 de premiere, peste 400 de artiști invitați, cei mai mulți numărându-se din rândul tinerilor.

C. „Din când în când copilul din tine mai vrea să asculte o poveste. Ăsta este rostul teatrului! Să vîi și să mai asculti o poveste. De unde vine nevoia de povești? Este o nevoie a fiecărui om de a și visa. [...] Henry Miller spunea: «Ce e TEATRUL? Un pod între om și om».“

(G. Ivașcu, manager al Teatrului Metropolis)

B. Teatrul Metropolis are două săli elegante: sala „Olga Tudorache“ (la etaj) și Sala Amfiteatru (la parter). Inconfundabilă explozie de roșu, accentele art deco din foaiere, cafeneaua de la parter în stil englezesc cu detalii subtile și aspect impunător reflectă spiritul incandescent al lumii contemporane.

D. Pentru fiecare vizită pe care o faceți Teatrului Metropolis, prezentați-vă cu cel puțin 30 de minute înainte de începerea spectacolului. Dacă aveți vouchere primite prin e-mail, în urma achiziției de pe site, trebuie să le preschimbați în bilet cu valoare, fie că le printați, fie că veniți cu ele în format electronic.

Texte adaptate după <https://www.teatrumetropolis.ro/despre/>

- 2 În aceleași grupe, notați cel puțin două trăsături specifice fiecărui text de la exercițiul 1. Vă puteți referi la raportul dintre fapte și opinii, la structura textului, la cuvinte-cheie, la semne de punctuație etc.

Repere

În funcție de scopul comunicării, există patru tipuri de texte. În fiecare dintre acestea, ideile sunt structurate conform unui tipar diferit.

Textul persuasiv conține elemente prin care cititorii pot fi convinși să facă ceva. Mijloacele persuasive ce pot fi folosite sunt: repetarea unor cuvinte-cheie, scrierea cu majuscule a unor cuvinte, utilizarea semnelor de exclamație și a întrebărilor retorice (care nu așteaptă un răspuns), prezența unor argumente emotionale, subiective.

Textul informativ oferă informații despre ceva sau despre cineva, bazate pe realități observabile și măsurabile. Mijloacele lingvistice specifice sunt timpul prezent al modului indicativ, numeralele și substantivele proprii.

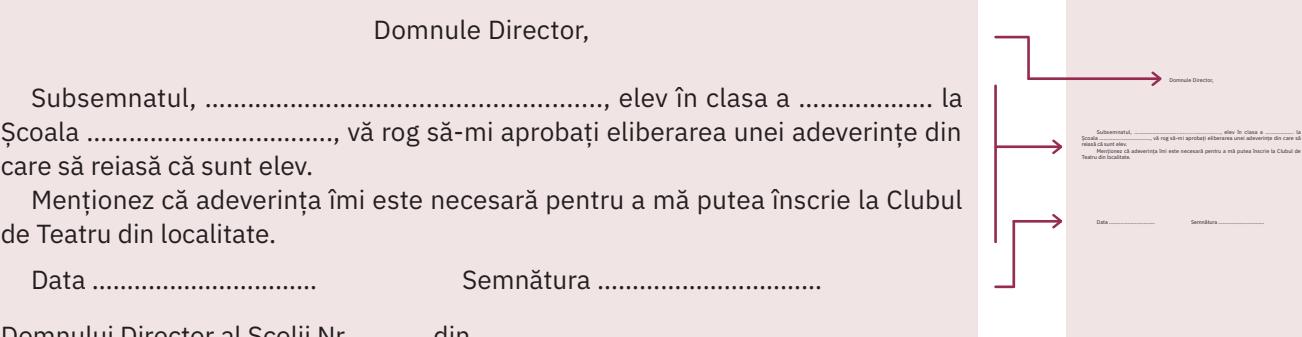
Textul procedural indică modul în care trebuie acționat într-o anumită situație. Exprimarea este directă și concisă, fiind folosite verbe precum *trebuie*, *nu trebuie* și modul imperativ sau timpul prezent al modului indicativ. Uneori sunt folosite desene sau diagrame cu rol explicativ.

Textul descriptiv prezintă o descriere în detaliu a unor obiecte, persoane, interioare etc. Sunt folosite substantive care indică obiectele sau ființele descrise și adjective pentru a indica trăsăturile acestora.

Cererea

 Explorare

- 1 Completează, pe o coală separată, formularul următor:

<p>Domnule Director,</p> <p>Subsemnatul, , elev în clasa a la Școala , vă rog să-mi aprobați eliberarea unei adeverințe din care să reiasă că sunt elev.</p> <p>Menționez că adeverința îmi este necesară pentru a mă putea înscrie la Clubul de Teatru din localitate.</p> <p>Data Semnătura</p> <p>Domnului Director al Școlii Nr. din</p>	 <p>Domnule Director,</p> <p>Subsemnatul, elev în clasa a la școală vă rog să-mi aprobați eliberarea unei adeverințe din care să reiasă că sunt elev. Menționez că adeverința îmi este necesară pentru a mă putea înscrie la Clubul de Teatru din localitate.</p> <p>Data Semnătura</p> <p>Domnului Director al Școlii Nr. din</p>
--	--

- 2 Menționează părțile formularului completat. Precizează cum este așezat în pagină fiecare element și observă punctuația din primul alineat.

Repere

Cererea este un tip de text prin care cineva adresează oficial o solicitare unei persoane dintr-o instituție.

O cerere conține trei părți, fiecare cu elementele sale specifice:

I – partea inițială sau adresarea, cu menționarea funcției persoanei căreia îi este destinată cererea; adresarea se plasează centrat, la aproximativ 10 cm de marginea de sus a paginii, spațiu rezervat pentru notarea rezoluției;

II – cuprinsul cererii, cu două paragrafe; în primul sunt precizate: numele complet al solicitantului (în formula „Subsemnatul, prenume + nume de familie, ...”), statutul solicitantului, cu date generale de identificare, și scopul cererii (ce solicită petitionarul); al doilea paragraf cuprinde o explicație, o motivație pentru cererea formulată;

III – partea finală, în care se precizează: pe același rând, data la care a fost redactată cererea, în partea stângă, după text, și semnătura petitionarului, în partea dreaptă; în partea de jos a foii, în stânga, este menționată persoana căreia i se adresează cererea, cu funcția pe care o deține în cadrul instituției.

Aplicații

- 1 Lucrați în grupe de trei elevi. Fiecare elev din grupă va rezolva, prin tragere la sorti, una dintre sarcinile de redactare de mai jos. Evaluați-vă apoi textele între voi.
- Scrie un text persuasiv prin care să-ți convingi părinții să te înscrie în clubul de teatru al școlii.
 - Scrie un text în care să descrii sala de spectacol din imaginea de la pagina anterioară.
 - Scrie un text în care să le explici unor colegi ai tăi cum să procedeze pentru a scrie o cerere.

- 2 **Întrebările jurnalistului**. Lucrați în grupe de câte trei elevi. Documentați-vă pentru a scrie un articol pentru revista școlii despre piesa *Tara lui Gufy* de Matei Vișniec. Împărtiți-vă întrebările *cine?*, *ce?*, *când?*, *unde?*, *de ce?*, *cum?* și formulați cât mai multe variante pentru fiecare, astfel încât să puteți oferi informații interesante cititorilor voștri. De exemplu: Cine sunt personajele piesei? Cine a pus piesa în scenă? Cine au fost

actorii? etc. Apoi căutați răspunsuri la întrebările formulate. După ce ați cules și ați structurat informațiile, scrieți împreună un text informativ în care să le inserați. Citiți textele voastre din *scaunul autorului*.

- Scrie o cerere adresată unui director de teatru, prin care îi soliciti să vă împrumute costume pentru un spectacol organizat de școală.
- Autoevaluatează-ți activitățile de redactare realizate în această lecție și precizează:
 - ce tip de comportament și ce atitudine te-au ajutat să îndeplinești sarcinile de lucru atunci când ai lucrat în grupă sau individual;
 - în ce măsură strategia „întrebările jurnalistului“ te-a ajutat să scrii un text informativ;
 - care a fost textul scris în această lecție pe care-l consideri cel mai bun.

Recapitulare

Citește fragmentul de mai jos, extras din textul dramatic *Răzbunarea sufleorului* de Victor Ion Popa, și răspunde apoi la fiecare dintre cerințe.

ACTUL I

[...]

Scena goală, pustie. E mult înainte de spectacol. Corina e ridicată. Un singur bec arde pe undeva, în față.

SCENA 1

NENEÀ COSTICÀ, SUFLEORUL¹, ȘI FETIȚA

(*După bătăile reglementare² de gong, nenea Costică, care șade într-un fotoliu [...], zice:*)

NENEÀ COSTICÀ: Ei? Ce-i facem, fetițo? (Pauză.) Îi mai zicem o dată? (Ca și când i-ar fi răspuns cineva și l-ar fi contrazis, argumentează.) Ei, nu se poate să ne dăm bătuți! Ori, ori! Acum ori niciodată! Trebuie curaj, că de rest, garantez eu. Am făcut eu și actori mai mari decât tine. Numai cușcă aceea și cu mine știm de unde le-a pornit succesul. Așa, fetițo! Asculta ce-ți spun eu. (Pauză.) Ei, hai! Ia-ți inima-n dinți și mai dă-i drumul o dată.

FETIȚA (apare din dosul unui arlechin³, târându-și picioarele de oboseală și năduf): Oooof! Nea Costică, zău că n-are niciun rost.

NENEÀ COSTICÀ: De ce, fetițo?

FETIȚA: Cum crezi că am să ajung eu să joc rolul coanei Mica, și încă la premieră...

NENEÀ COSTICÀ: Cred, de ce să nu cred! Nu da din cap, că știe bătrânul ce spune. (Supărat deodată.) Mă rog, sunt eu ori nu sunt sufleor în teatrul ăsta de treizeci de ani?

FETIȚA: Ce are a face una cu alta?

NENEÀ COSTICÀ: Iar nu răspunzi la întrebare? Sunt ori nu sunt?

FETIȚA: Ești, nea Costică, ești! [...]

NENEÀ COSTICÀ: Sunt eu om bătrân ori nu sunt?

FETIȚA: Ești, nea Costică.

NENEÀ COSTICÀ: Spusu-ți-am eu, vreodată, o vorbă care nu s-a împlinit întocmai?

FETIȚA: Nu țiu minte...

NENEÀ COSTICÀ: Păi cum să ții, dacă nu ți-am spus? Spuneam eu de un actor că o să aibă succese și n-a avut, ori c-o să cadă și n-a căzut?

FETIȚA: Nu știu, nea Costică.

Imagine din filmul *Sufleorul*, regia Guillaume Pixie (Franța, 2003)

NENEÀ COSTICÀ: Păi cum să știi, dacă n-am spus?

Si ți-am făgăduit eu ție vreodată ceva și nu m-am ținut de vorbă? Hai?

FETIȚA: Dar bine, nea Costică, d-ta uiți că diseară nu e un spectacol obișnuit, e premieră și încă o premieră originală, iar autorul e sclifosul cel...

NENEÀ COSTICÀ: Păi tocmai de aceea, fetițo. [...] Vasă-zică hai, încă o dată.

FETIȚA: Mai stai o clipă, nea Costică, nu pot – zău nu pot. A ieșit toată apa din mine.

NENEÀ COSTICÀ: Bine, foarte bine! Multă sudoare, mult succes; puțină sudoare, puțin succes, și ioc⁴ sudoare, ioc succes. Dar nu-i oboseala de vină. Tu, fetițo, n-ai încredere în vorba mea.

FETIȚA: Nu zic...

NENEÀ COSTICÀ: Nu zici, dar spui. Asta-i. [...] Ei, brav! Acum te văd modestă, cum îmi place mie, să-i dăm drumul. Hai, scoală frumușel și începe. (Fetița s-a sculat în picioare, dar îi e lehamite să înceapă.) Ei, ce-i? Iar începi?

FETIȚA: Nu, nea Costică, nu mai încep nimic... dar de-ai ști d-ta cum mi-e de îndoită inima...

NENEÀ COSTICÀ: Lasă, că-i bine. Așa trebuie. Fără emoție înseamnă fără suflet, și fără suflet înseamnă fără talent, aşa zicea răposatul Pacheș, Dumnezeu să-l ierte!

¹ *sufleor* (s.m.) – persoană care suflă actorilor replicile pe care urmează să le spună. Pe vremuri, locul acestuia era într-un soi de cușcă realizată în structura scenei.

² *reglementar* (adj.) – regulamentar.

³ *arlechin* (s.m.) – aici, extremitate laterală a unei scene.

⁴ *ioc* (adv., pop. și fam.) – defel, câtuși de puțin.

- 1 Din ce parte a textului *Răzbunarea sufleorului* de Victor Ion Popa crezi că a fost extras fragmentul dat? Justifică-ți răspunsul, valorificând informațiile pe care îi le oferă fragmentul.
- 2 Identifică, în text, indicații ale autorului care îndeplinesc fiecare dintre rolurile noteate mai jos.

Indică sunetele care se aud pe scenă.

Indică gesturile personajelor.

Indică deplasarea pe scenă a personajelor.

Indică amenajarea scenei.

Indică momentele de tăcere.

Indică tonul vocii personajelor.

- 3 Menționează unde se petrece acțiunea din actul I.
- 4 De ce crezi că acțiunea din actul I se petrece în spațiul pe care l-ai identificat la exercițiul anterior?
- 5 Care este tema discuției dintre personaje?
- 6 Explică mesajul pe care îl transmite personajul atunci când afirmă: „Numai cușca aceea și cu mine știm de unde le-a pornit succesul.”
- 7 Ești de acord cu afirmația „Fără emoție înseamnă fără suflet, și fără suflet înseamnă fără talent”? Motivează-ți răspunsul.
- 8 Lucrați în grupe de câte patru elevi. Realizați câte o fișă de identitate pentru fiecare dintre cele două personaje. Precizați câte două informații despre acestea, două trăsături morale, două acțiuni ale lor și o replică semnificativă.
- 9 Precizează felul, valoarea morfologică și funcția sintactică a numeralului din replica: „Mă rog, sunt eu ori nu sunt sufleor în teatrul ăsta de treizeci de ani?”.

- 10 Transformă replica de la exercițiul 9, astfel încât să folosești un numeral ordinal, fără să schimbi sensul enunțului.

- 11 Identifică adverbul din enunțul de mai jos, notează-l în caiet, menționându-i felul și funcția sintactică.

„**FETIȚA:** Dar [...] d-ta uiți că diseară nu e un spectacol obișnuit, e premieră și încă o premieră originală, iar autorul e sclifosul celu...“

- 12 Grupul de cuvinte *în față* din enunțul „Un singur bec arde pe undeva, *în față*.“ este:

- a un substantiv precedat de prepoziție;
- b o locuțiune adverbială;
- c o locuțiune prepozițională.

- 13 Notează, în caiet, interjecțiile din replica de mai jos.

„**NENEÀ COSTICĂ:** Nu zici, dar spui. Asta-i. [...] Ei, bravo! Acum te văd modestă, cum îmi place mie, să-i dăm drumul. Hai, scoală frumușel și începe. (*Fetița s-a scutat în picioare, dar îi e lehamite să înceapă.*) Ei, ce-i? Iar începi?“

- 14 În replica de la exercițiul anterior există vreo interjecție predicativă? Dacă da, care este aceasta?

- 15 Redactează un text persuasiv, de cel puțin 80 de cuvinte, prin care să-ți convingi un coleg/o colegă că emoțiile pe care le trăiește înaintea unui test sunt firești.

- 16 Redactează o cerere adresată conducătorii Clubului Elevilor din localitate, prin care să soliciti aprobarea de a te înscrie la cursul de dictie, organizat în cadrul acestei instituții. Formulează un motiv pentru solicitarea ta.

Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

SCENA XII

CORINA, JEFF și, pe șezlong, STEFAN

Corina se aşază pe divanul din hol, ghemuindu-se între perne. [...]

CORINA: Aș fi vrut să am un frate ca tine și care să-mi spună că e jignitor să fii Tânăr. Să fii așa de Tânăr... Ascultă, Jeff, tu nu te superi că-ți spun „tu“?

JEFF: Să mă supăr? (Cu elan:) Dar sunt fericit!

CORINA: Atunci, de ce nu-mi spui și tu la fel?

JEFF: A, cu dumneavoastră e cu totul altceva. N-am să pot niciodată. Țineți minte, acu' două săptămâni, când ați sosit? Îmi spusește *Fräulein Weber* că trebuie să vină o domnișoară și m-a rugat să aștept la autobuz, ca să-i arăt drumul. [...]

CORINA (simte că se pregătește a spune o enormitate și nu vrea să-l lase): Când m-ai văzut coborând din mașină, te-ai apropiat de mine și mi-ai spus: „Dumneavoastră sunteți?“ Și eu îi-am răspuns: „Eu sunt“. Pe urmă mi-ai luat cele două valize și mi-ai spus: „Pe aici“. Nu? Ai fost drăguț, Jeff. (Jeff se ridică în picioare necăjit, încurcat că nu l-a lăsat să vorbească. Are pe față lui o emoție reprimată, timidă de adolescent.) Jeff, tu știi unde este Civita Vecchia?

JEFF: Civita?... N-am auzit niciodată.

CORINA: E un port. Un port mic în Mediterana, între Genova și Neapole. Știi să desenezi harta Mediteranei?

JEFF: Știam pe vremuri. Acuma cred c-am uitat. N-am mai făcut geografia Europei din clasa a treia.

CORINA (se ridică de pe divan, vine spre el și-l ia de mâna): Hai, încearcă, Jeff. Desenează-o. Te rog, desenează-o. Să vezi că o să-ți aduci aminte. [...]

JEFF: De unde să începem? De la Bosfor, sau de la Gibraltar?

CORINA: De unde vrei tu. De unde-i mai repede.

JEFF: S-o luăm de aici. (Desenează...) [...] să zicem că aici e Capul Finister, asta e Peninsula Iberică, aici e Strâmtoarea Gibraltar, p-ăsta am uitat cum îl cheamă...

CORINA: Nu-i nimic. Mergi înainte.

JEFF: Aici începe Italia, Golful Genua, Golful Neapole.

CORINA: Destul, Jeff, oprește. E de ajuns. Cred că Genova trebuie să fie pe aici...

JEFF: Nu. Puțin mai sus. Uite aici.

CORINA: Și dacă aici este Genova, atunci mai jos, la cotitură, trebuie să fie... da... aicea e... să știi că-i aici.

JEFF (bănuitor): Cine?

CORINA (ezită o clipă): Nimeni. Civita Vecchia.

Mihail Sebastian, *Jocul de-a vacanță*

A. 60 de puncte

- 1 Scrie numeralele din replicile lui Jeff, precizând felul, valoarea morfologică și funcția lor sintactică. **6 puncte**
- 2 Transcrie, din a treia și a patra replică a lui Jeff, un adverb de timp și o locuțiune adverbială. **6 puncte**
- 3 Precizează felul și gradul de comparație al adverbului scris cu italicice din enunțul: „De unde-i mai repede.“ **6 puncte**
- 4 Construiește un enunț în care adverbul *jos* să aibă funcția sintactică de atribut adverbial. **6 puncte**
- 5 Transcrie interjecțiile din textul dat, precizând care dintre ele sunt predicative. **6 puncte**
- 6 Alege litera corespunzătoare răspunsului corect. Corina manifestă față de Jeff:

a arogantă;	b empatie;	c indiferență;	d teamă.
-------------	------------	----------------	----------

6 puncte
- 7 Notează două dintre elementele de decor necesare transpunerii scenice a fragmentului dat. **6 puncte**
- 8 Ilustrează, cu câte un exemplu din text, următoarele tipuri de indicații scenice:

a indicația care anunță decupajul în scene;	b indicația referitoare la deplasarea pe scenă a personajului.
---	--

6 puncte
- 9 Explică rolul următoarei didascalii: „Are pe față lui o emoție reprimată, timidă de adolescent.“ **6 puncte**
- 10 Prezintă o trăsătură a lui Jeff, care se desprinde din ce spune și din modul în care vorbește. **6 puncte**

B. 30 de puncte

Redactează un text persuasiv, de cel puțin 80 de cuvinte, prin care să-ți convingi un coleg/o colegă să se înscrie la clubul de teatru al școlii.

În redactarea textului tău, vei avea în vedere:

- să existe în compunere introducere, cuprins, încheiere;
- să ai un conținut adecvat cerinței;
- să construiești un argument subiectiv, folosind două mijloace persuasive;
- să respecti normele ortografice și de punctuație;
- să fii atent/atență la aspectul textului, adică la așezarea în pagină și la felul cum scrii.

Notă. Se acordă 10 puncte din oficiu.

U6 Cunoașterea de sine

Lectură	Textul liric • Limbajul poeziei • Metafora
Interculturalitate	Despre limba și cultura țărilor vecine
Comunicare orală	Strategii de ascultare activă
Limbă română	Sintaxa propoziției
Redactare	Stil: naturalețe, armonie, varietate, originalitate, concizie
Recapitulare	
Evaluare	

Lecția 1. Textul liric

Pentru început

1 Portretul chinezesc. Completează enunțurile de mai jos în caiet, apoi prezintă-le colegilor.

- Dacă aş fi o floare, aş fi • Dacă aş fi un fenomen al naturii, aş fi • Dacă aş fi un obiect, aş fi • Dacă aş fi o culoare, aş fi • Dacă aş fi o emoție, aş fi • Dacă aş fi un oraș, aş fi

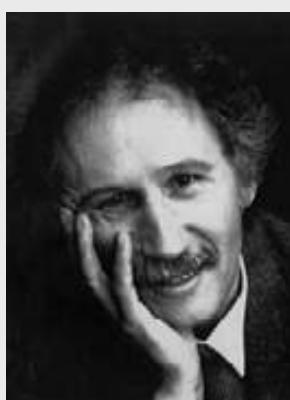
2 Crezi că povestea lui Narcis, eroul mitologic care se privea încântat în oglinda lacului, vorbește despre cunoașterea de sine? Cum poți să te cunoști pe tine însuți?

Caravaggio (1571 – 1610),
Narcis (1597 – 1599)

3 Ascultă textul alăturat în lectura profesorului.

MARIN SORESCU (1936 – 1996)

Poet, dramaturg, prozator și traducător, este unul dintre cei mai importanți scriitori români contemporani. În volumul său de debut, *Singur printre poeți* (1964), imită stilul altor autori. Umorul, ironia, fantasia, sensibilitatea și inteligența rămân trăsături specifice ale operelor lui,

adresate fie copiilor (*Unde fugim de-acasă?*, *Ocolul infinitului mic pornind de la nimic*, *Cirip-ciorap*), fie adulților (*Tușiți, Suflete, bun la toate*, *La Lilieci*). Piese sale de teatru au cunoscut, ca și versurile, un mare succes de public.

► Poezia *Harta* face parte din volumul *Tinerețea lui Don Quijote* (1968).

Text de bază

Harta

de Marin Sorescu

Mai întâi să vă arăt cu bățul
Cele trei părți de apă
Care se văd foarte bine
În oasele și țesuturile mele:
Apa e desenată cu albastru.

Apoi cei doi ochi,
Stelele mele de mare.

Partea cea mai uscată,
Fruntea,
Continuă să se formeze zilnic
Prin încrățirea
Scoarței pământului.

Insula aceasta de foc e inima,
Locuită dacă nu mă îngel.

Dacă văd un drum
Mă gândesc că acolo trebuie să fie
Picioarele mele,
Altfel, drumul n-ar avea niciun rost.

Dacă văd marea
Mă gândesc că acolo trebuie să fie
Sufletul, altfel marmura ei
N-ar face valuri.

Mai există, desigur,
Și alte pete albe
Pe trupul meu,
Cum ar fi gândurile și întâmplările mele
De mâine.

Cu simțurile,
Cele cinci continente,
Descriu zilnic două mișcări:
O mișcare de rotație în jurul soarelui
Și una de revoluție
În jurul morții...

Cam aceasta este harta pământului meu
Care va mai sta o vreme desfășurată
În fața voastră.

Impresii după prima lectură

- 1 Completează, în caiet, cadranele alăturate. Schimbă caietul cu colegul/colega de bancă pentru a vă compara răspunsurile.
- 2 Care dintre cadrane și s-a părut cel mai dificil de completat? Au existat dezacorduri între tine și colegul/colega de bancă? Explică de ce.
- 3 Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Încercați să transpuneti grafic portretul din poezia lui Marin Sorescu într-un desen, o caricatură sau un colaj cu elemente ale unei hărți.

Mi s-a părut surprinzător

Textul mi-a provocat o stare de

Nu am înțeles din text

Textul mi-a adus aminte de

Structura textului liric

Explorare

- 1 Compară poezia *Harta* cu poezia *Lacul* de Mihai Eminescu. Ce observi, referitor la muzicalitatea celor două texte?
- 2 Indică elementele de versificație care caracterizează textul lui Marin Sorescu: **a** numărul de versuri care

formează strofele; **b** măsura versurilor; **c** prezența sau absența rimei; **d** prezența sau absența ritmului.

- 3 Transcrie primele două strofe ale poeziei *Harta* ca text în proză. Rezultatul își pierde calitatea de text liric sau nu? Motivează-ți răspunsul.

Repere

Dacă la începuturile sale poezia a fost asociată cu muzica, în timp, formele poetice de exprimare s-au diversificat. Multe texte lirice din ultimul secol nu mai au rimă sau ritm și, uneori, nici strofe, renunțând la muzicalitatea oferită de acestea, considerate artificiale și constrângătoare. **Versul liber** caracterizează în special poezia modernă, în care nu se mai pune accent pe sonoritățile armonioase generate de folosirea versificației tradiționale.

Aplicații

- 1 Citește versurile de mai jos și compară-le, precizând:
 - a** stările sufletești pe care le transmit (bucurie, confuzie, încântare, tristețe etc.);
 - b** modalitățile gramaticale și lexicale de exprimare a subiectivității;
 - c** elementele de versificație.
 - „Sunt cel mai frumos din orașul acesta,
Pe străzile pline când ies n-am pereche, [...]
Din mine cresc crengi ca pe pomi, mătăsoase,
Și însăși natura atotștiutoare,
Ea însăși, nu știe ce sunt: om sau floare?
Sau numai un turn rătăcit între case,
Un turn de pe care cad pietre prețioase?”

Radu Stanca, *Corydon*¹

- „Umblu prin mine
Ca printr-un oraș străin
În care nu cunosc pe nimeni.
Seara mi-e teamă pe străzi

Și-n după-amieze ploioase
Mi-e frig și urât.
Nicio dorință de-a călători,
Când și numai trecerea drumului
E aventură,
Nicio amintire din alte vieți
Întrebării
«De ce-am fost adusă aici?»...“

Ana Blandiana, *Călătorie*

- 2 Care dintre cele două poezii îți-a plăcut mai mult? Justifică-ți opțiunea.

¹ *Corydon* – numele unui păstor grec care apare în poezia antică, la Teocrit și Virgiliu.

Lecția 2. Limbajul poeziei. Metafora

Explorare

- 1 Când ai citit primele două versuri ale poeziei *Harta*, la ce ai crezut că se referă? În ce context apare un asemenea enunț?
- 2 Lucrați în perechi. Completați, în caiet, tabelul de mai jos cu termeni/secvențe din câmpurile semantice prezente în poezie.

Anatomie	Geografie

- 3 Ce efect expresiv crezi că are folosirea limbajului științific specific mediului școlar într-un text poetic?
- 4 Transformă comparațiile următoare conform modelului următor: *Foșnetul frunzelor e aidoma unor șoapte.*
→ *șoaptele frunzelor*
 - Luna seamănă cu o seceră de argint.
 - Obrajii ei sunt proaspeți și frumoși ca trandafirii.
 - Ochii lui semănau cu lacurile adânci și verzi.
 - Razele soarelui par niște lănci de aur.
 - Sufletul meu este zbuciumat ca o furtună.
 - Glasul mamei era dulce ca mierea.
 - Valurile mării ne cuprind ca într-o îmbrățișare.

- 5 Indică posibilele trăsături similare pe baza căror a fost creată imaginea din versurile următoare:

„Limba
e un pește roșu
în cupa vocii tale“

Guillaume Apollinaire, *Rachetă de semnalizare*

- 6 Precizează cum crezi că s-a produs transferul de sens între termenii ce denumesc părțile corpului și definițiile lor în textul *Harta* de Marin Sorescu.

	<i>strălucitori ca niște stele</i>	
ochii	→	stele de mare
fruntea	→	scoarță încrățită a pământului
inima	→	insulă de foc

- 7 Menționează legăturile posibile dintre simțurile omului și continente, respectiv, dintre suflet și mare, aşa cum apar echivalente în text.
- 8 Cu ce este asociată de vocea lirică mișcarea de rotație (a Pământului în jurul axei sale) și mișcarea de revoluție (a Pământului în jurul soarelui)?
- 9 Indică sensul expresiei „pete albe“, referitoare la o hartă. Ce semnificație are expresia în text? Pe baza cărei asemănări s-a construit imaginea artistică?

Olaus Magnus, *Carta Marina* (detaliu), Veneția, 1539

Reper

► În general, **limbajul poeziei** este percepție ca fiind diferit de vorbirea cotidiană, un limbaj expresiv care evită banalitatea și caută frumusețea, armonia, simbolurile ascunse, sensurile figurate, imaginile prețioase etc. Poezia secolului al XX-lea a impus însă și o altă perspectivă: limbajul poetic s-a apropiat uneori de limbajul obișnuit, de zi cu zi, inventând modalități noi de expresie pentru a ajunge la cât mai mulți cititori.

Metafora este o figură de stil prin care se trece de la semnificația obișnuită a unui cuvânt la o altă semnificație, pe baza unei comparații subînțelese. De altfel, cuvântul provine din limba greacă, unde *metaphora* însemna „transfer“.

Tradițional, metafora este considerată o comparație prescurtată. Mecanismul său de producere presupune ca al doilea termen al comparației să fie folosit în locul primului termen, care se elimină: *Ploaia ca un plâns al cerului* se aude la fereastră. → *Plânsul cerului* se aude la fereastră. Nu toate metaforele pot fi explicate însă printr-o analogie; uneori, între termenii puși în relație metaforică legăturile de sens sunt îndepărtate.

Metafora dezvăluie legături neașteptate între diferențe aspecte ale lumii, între trăirile individului și universul exterior. Sensul metaforei depinde de context și implică devieri de la sensul propriu al cuvântului. Metafora se poate construi cu ajutorul substantivului, dar și al verbului. Se poate combina și cu alte figuri de stil, precum enumerația, repetiția, epitetul.

Aplicații

- 1** Identifică, în fragmentele de mai jos, resursele de expresivitate la care apelează fiecare text, alegând dintre următoarele variante: **a** limbajul cotidian; **b** limbajul procedural; **c** limbajul anunțului publicitar; **d** limbajul poetic tradițional.

- „La capătul unui burlan
Se pune cel mai dens bostan
Și-n orele de după-masă
Se suie răvășit pe casă
Și se suspină prin burlan
Tot mai adânc, mai diafan,
Și-atunci bostanul, din solid,
Devine luminos lichid [...].“

Emil Brumaru, *Mic tratat despre plăcerea de a bea bostani ca mierea*

- „Când am fost ură am fost mare,
Dar, astăzi, cu desăvârșire
Sunt mare, căci mă simt iubire,
Sunt mare, căci mă simt uitare.

Ești mare când n-ai îndurare,
Dar te ridici mai sus de fire
Când ți-este înima iubire,
Când ți-este sufletul iertare.“

Al. Macedonski, *Rondelul meu*

- „**VÂND** ofer schimb caut en-gros Închiriez organizez livrez gamă variată primesc în găză pierd donez supraveghez en-detail solicit execut urgent cele mai scăzute prețuri angajez întocmesc filmez cumpăr meditez zilnic între orele 2 – 22 pentru prima oară în România formați orice număr de telefon – aştept oricând provincia.“

Cristian Popescu, *Mica publicitate*

- „**Și eu am umblat odată cu o amintire**
în mâini strângând-o atent, să nu-mi scape
(îmi alunecase odată – și se rostogolise de-a dura
pe jos, am șters-o frumos, cu mâneca hainei
nu mi-a fost frică, amintirile mele sunt mingi –
nu se sparg niciodată, numai dacă-mi scapă
din mâini, se pot rostogoli foarte departe –
și mi-e lene să alerg după ele [...]“

Mircea Ivănescu, *dar sunt și amintiri adevărate*

- 2** Ce tip de limbaj poetic te atrage mai mult? De ce?

Paul Klee (1879 – 1940), *Senecio* (1922)

- 3** Reconstituie comparațiile de la care au fost create metaforele de mai jos, conform modelului.

Smaraldele ochilor ei ne fascinău.

→ Ochii ei verzi ca niște smaralde ne fascinău.

- Șarpele argintiu al râului străbate câmpia.
- Oceanul verde al pădurii fremăta în lumina rece.
- Cântăreața avea o voce de privighetoare.
- Un fulg alb și dantelat plutea în zare.

- 4** Asociază, oral, termenii *asfințitul, lumina, luna, ploaia* cu expresiile metaforice de mai jos.

a „plânsul auriu al unei stele“ (Al. Philippide, *Aur sterp*)

b „stăpân-a mării“ (Mihai Eminescu, *Scrisoarea I*)

c „soarele în zare s-a înecat în sânge“ (Charles Baudelaire, *Armonie în amurg*)

d „un vânt răzleț își șterge lacrimile reci pe geamuri“ (Lucian Blaga, *Melancolie*)

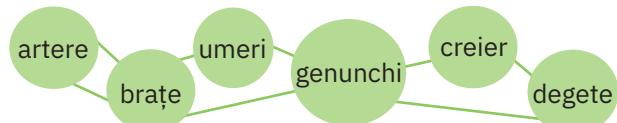
- 5** Indică ce alte figuri de stil sunt asociate metaforelor în exemplele de mai jos.

- „Cu galben și cu roșu își coase codrul ia“ (Ion Pillat, *În vie*);
- „**Și anină-n haina noptii/Boabe mari de piatră scum-pă**“ (Mihai Eminescu, *Cräiasa din povești*);
- „**Aerul, ca-n preajma unui rug,/Răspândeala fluidă lui rugină.**“ (Nina Cassian, *Patima*).

Provocații

Lucați în perechi. Continuați jocul pe care îl propune textul *Harta*, definind metaforic termenii anatomici scriși alăturat cu ajutorul geografiei sau al altor științe (botanică, chimie, matematică etc.).

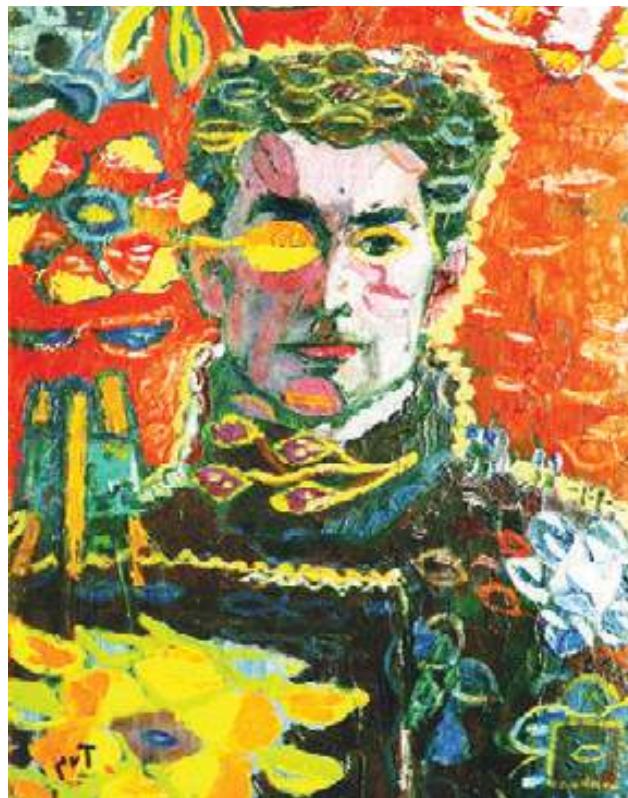

Lecția 3. Semnificațiile textului

Interpretare

- 1 Observă tabloul reprobus alăturat și răspunde cerințelor.
 - a Ce rol au elementele decorative utilizate?
 - b Ce raport există între imaginea reală a autorului și imaginea pictată?
 - c De ce crezi că pictorii simt nevoie să se reprezinte pe ei însiși? Poți alege dintre variantele:
 - autoportretul este imaginea pe care o au despre sine și pe care doresc să o lase posterității;
 - autoportretul reprezintă un mod de a-și defini propriul stil de a picta;
 - autoportretul este o manieră de autoanaliză nu doar la nivel fizic, ci și la nivel sufletesc.
- 2 Crezi că poezia *Harta* de Marin Sorescu poate fi considerată un „autoportret” în versuri? Justifică-ți opinia.
- 3 Identifică persoanele gramaticale folosite în text. Ce rol au acestea?
- 4 Explică la ce se referă titlul poeziei, punându-l în legătură cu conținutul textului.
- 5 Poezia ar putea fi considerată o lecție neobișnuită de geografie. Cine este profesorul? Cine ar putea fi elevii?
- 6 Textul liric este, pentru scriitori, și un prilej de explorare a sinelui, de căutare a unei identități. Care este postura în care se înfățișează artistul cititorilor săi?
- 7 Care sunt zonele de interes ale „hărții” ființei? De ce crezi că poetul le-a ales pe acestea?
- 8 Ce semnificație are, în opinia ta, semiadverbul *cam* din versul „Cam aceasta este harta pământului meu”?
- 9 În ultimele două strofe ale poeziei apar două teme noi, ce depășesc jocul amuzant al asocierilor metaforice și introduc o notă serioasă, gravă. Identifică-le.
- 10 Alege varianta pe care o consideri potrivită și ilustrează fiecare variantă printr-un citat. Vocea lirică este mai curând:
 - a confesivă (destăinuie emoții, trăiri, stări sufletești);
 - b reflexivă (transmite gândurile ce îndoiesc experiențele trăite);
 - c atât confesivă, cât și reflexivă.
- 11 Crezi că poezia *Harta* s-ar putea referi și la cunoașterea de sine a oricărei ființe? Notează, într-un enunț, ce ai descoperit despre tine citind această poezie.

Ion Țuculescu (1910 – 1962), *Autoportret cu frunză*, Muzeul de Artă Craiova

Portofoliu

Cvintetul. Alcătuiește o poezie de cinci versuri despre tine însuți/însăți. Primul vers trebuie să fie chiar numele tău. Al doilea vers este alcătuit din două adjective și prezintă două însușiri importante pentru tine. Al treilea vers are trei verbe la modul gerundiu care arată propriile acțiuni sau stări. Al patrulea vers conține patru cuvinte și cuprinde ideile, atitudinile, sentimentele sau stările trăite. Al cincilea vers cuprinde un singur cuvânt, un substantiv, care sinteizează ce reprezintă tu.

Ina
rebelă, curioasă,
călătorind, visând, sporovăind,
împrăștie petale de cunoaștere,
bucurie.

Autoevaluare (L1 – L3)

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
- Cel mai dificil mi s-a părut

Lecția 4. Noi pagini – alte idei

Text auxiliar

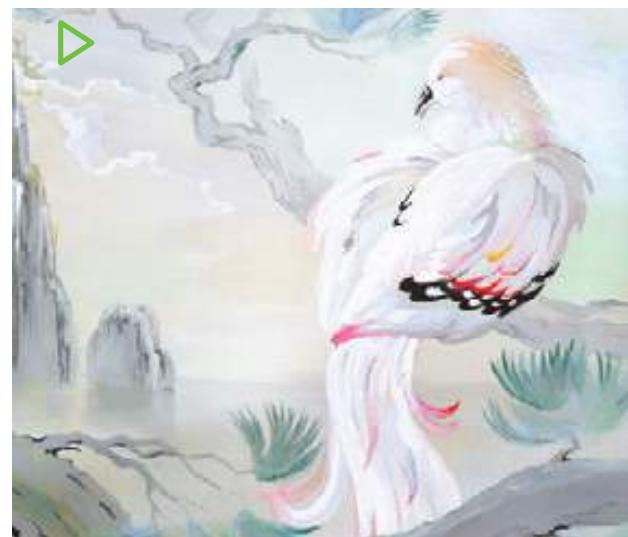
Un poem poate fi un exercițiu de cunoaștere și autocunoaștere, din care cititorul poate să afle ce rol are scrisul în viața unui creator, ce îl inspiră, care sunt temele lui preferate sau cât de importantă este relația acestuia cu publicul său. Textul de mai jos, intitulat *Cum să faci portretul unei păsări* (1945), aparține poetului francez Jacques Prévert și îți propune o modalitate inedită de a înțelege munca artistului.

Citește poemul mai întâi în gând. Apoi, împreună cu colegii tăi, realizați o lectură în lanț a poeziei, citind fiecare cu voce tare câte un vers.

Mai întâi pictezi o colivie
cu ușîta larg deschisă
apoi pictanzi
ceva cât mai drăguț
și cât mai simplu
ceva frumos
ceva util
pentru pasăre
pe urmă pui tabloul pe-un copac
într-o grădină
într-un crâng
într-o pădure
și te ascunzi după copac
fără o vorbă
fără să te miști...
Se-ntâmplă uneori ca pasărea să vină repede,
dar se mai poate întâmpla să treacă ani și ani
până se hotărăște.
Atunci nu te descuraja
așteaptă
așteaptă dacă e nevoie ani întregi
viteza sau încetineaala cu care pasărea sosește
n-au nicio legătură
cu faptul că tabloul e reușit sau nu.
Când pasărea sosește
dacă sosește
păstrezi cea mai adâncă liniște
aștepți mai întâi ca pasărea să intre în colivie
și după ce a intrat
închizi ușîta binișor cu pensula
apoi
ștergi toate gratiile una câte una
cu mare grijă, nu cumva s-atingi vreo pană.

Pe urmă faci portretul arborelui, alegând
din toate crengile pe cele mai frumoase
iar pentru pasăre pictanzi după aceea
frunzișul verde și răcoarea vântului
pulberea soarelui
foșnetul gâzelor prin iarbă în căldura verii
apoi aștepți ca pasărea să cânte...
Dacă nu cântă
e semn rău
semn că tabloul nu e bun,
dar dacă vrea să cânte e semn bun
e semn că poți semna.
Atunci îi smulgi o pană
binișor de tot
și pe un colț al pânzei te iscălești cu ea.

Traducere din limba franceză de Gellu Naum

Discutarea textului

- Identifică, în text, termenii care aparțin: **a** câmpului lexical al picturii; **b** câmpului lexical al naturii.
- Artistul pictează cu adevărat portretul unei păsări? În ce fel își face apariția pasărea în tablou?
- Precizează cu ce tip de text nonliterar seamănă poezia *Cum să faci portretul unei păsări* și motivează-ți opinia.
- Mentionează acțiunile pe care ar trebui să le facă pictorul înainte și după capturarea păsării.

- 5 „Răcoarea vântului“ și „foșnetul gâzelor prin iarbă în căldura verii“ nu se pot picta. Cum pot fi evocate, totuși, în artă aceste aspecte ale naturii?
- 6 Cu ce se iscălesc pictorii în colțul tablourilor? Cine folosea pana pentru a scrie și a semna?
- 7 Cu care dintre arte se poate asocia cântecul păsării?
- 8 Având în vedere răspunsurile de la exercițiile anterioare, identifică tema poeziei.
- 9 Ce crezi că simbolizează pasărea din poezia lui Jacques Prévert? Alege dintre următoarele variante de interpretare, justificându-ți opțiunea: **a** pasărea este o metaforă pentru inspirația poetică; **b** pasărea este o metaforă pentru calitatea unui text poetic; **c** pasărea este o metaforă pentru libertatea spirituală a oricărui artist.
- 10 Precizează elementele de versificație din poezia dată. Cum justifici absența aproape totală a punctuației în text?
- 11 Lucrați în grupe de 4 – 6 elevi. Asociați versurile din coloana din stânga cu posibilele sfaturi oferite poetilor în textul lui Jacques Prévert, scrise în coloana din dreapta.

„ceva cât mai drăguț/și cât mai frumos/ceva util“

„într-o grădină/într-un crâng/într-o pădure“

„așteaptă/așteaptă dacă e nevoie anii întregi“

„ștergi toate gratiile una câte una“

„cu mare grijă nu cumva să-tingi vreo pană“

„frunzișul verde și răcoarea vântului/pulberea soarelui/
foșnetul gâzelor prin iarbă“

„apoi aștepți ca pasărea să cânte“

„dacă nu cântă e semn rău“

„pe un colț al pânzei te îscălești cu ea“

- a** Știind că gusturile cititorilor diferă, artistul trebuie să persevereze în arta sa.
- b** Poetul se inspiră din natură, dar nu copiază-o, ci exprimându-și propriile senzații și emoții.
- c** Arta nu trebuie să fie violentă, brutală.
- d** Poetul are libertatea de a încălca regulile și tradiția, atunci când dorește.
- e** Poezia transformă realitatea prin imagini artistice.
- f** Artistul trebuie să rămână modest, opera este mai importantă decât biografia sau personalitatea lui.
- g** Poezia trebuie să fie frumoasă, dar și utilă.
- h** Poetul trebuie să aibă răbdare, să aștepte inspirația.
- i** Poezia înseamnă și armonie sonoră, muzicalitate.

Portofoliu

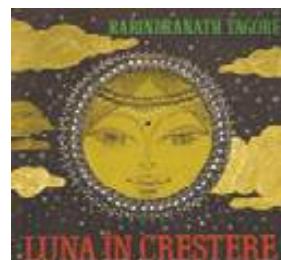
- Realizează un colaj sau o bandă desenată pornind de la textul *Cum să faci portretul unei păsări* de Jacques Prévert.
- Scrie o poezie despre tine în vers liber și pune-i un titlu.

Biblioteci deschise

Îți propunem două cărți prin intermediul cărora poezia poate deveni prietena care exprimă propriile tale trăiri.

Citind ciclul
Poema rondelurilor (1927)
de Al. Macedonski,
vei descoperi grația și
muzicalitatea rondelului,
un tip de poem supus
unor reguli stricte de
versificație, și vei înțelege
că poezia este, în esență
ei, o formă de joc.

Cel mai cunoscut poet indian,
Rabindranath Tagore,
oferă în această carte
o vizionare fermecătoare și
duioasă asupra copilăriei,
în legătură cu joaca și
imaginea, cu natura
exotică și misterioasă sau
cu dragostea părinților.

Lecția 5. Despre limba și cultura țărilor vecine

Pentru început

- 1 Crezi că substantivele ce denumesc obiectele de mai jos sunt înțelesе de toți vorbitorii de română? De ce?

- 2 Citește fragmentele din DEX asociate acestor cuvinte. Care este originea fiecărui?

BORCÁN, borcane, s. n. [...] – Din bg. *burkan*.

PAHÁR, pahare, s. n. 1. [...] – Din magh. *pohár*, sb. *pehar*.

PÉRNĂ, perne, s. f. 1. [...] – Din sb. *perina*.

POLONÍC, polonice, s. n. [...] – Din ucr. *polonnyk*.

Explorare

- 1 Fiecare dintre cele patru cuvinte provine dintr-una dintre limbile vorbite în țările vecine României. De ce crezi că există, în limba română, cuvinte împrumutate din aceste limbi?

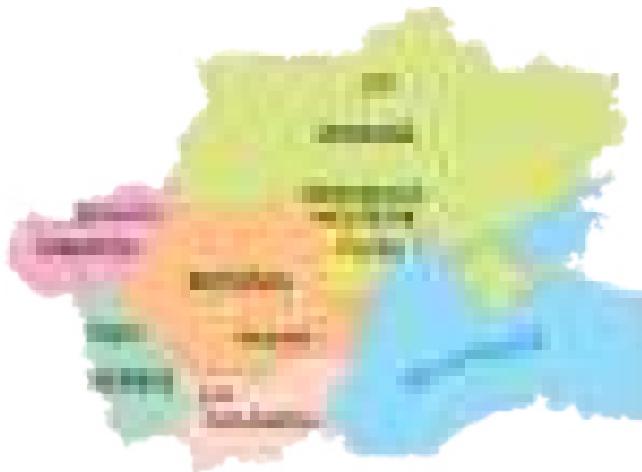
- 2 Caută, folosind internetul, informații despre imnul național al țărilor vecine României. Notează titlul fiecăruia, numele autorului versurilor și numele compozitorului. Ascultă, dacă este posibil, fiecare imn.

- 3 Lucrați în cinci grupe. Fiecarei grupe i se va atribui, prin tragere la sorti, câte o țară cu care România se învecinează: Ucraina, Republica Moldova, Bulgaria, Serbia și Ungaria. Citiți informațiile oferite în casete despre țările atribuite. Prezentați apoi, în fața clasei, răspunsurile voastre.

a Unde se află țara respectivă, în raport cu România?

b Care este limba oficială a țării?

c Ce alfabet este folosit pentru limba scrisă?

d Ce obiceiuri sau tradiții v-au atras atenția?

e Ce personalități culturale au fost evocate? Precizați domeniile în care acestea s-au manifestat.

f Prin ce se caracterizează gastronomia țării?

Ucraina

- România se învecinează în nord cu Ucraina.
- Limba oficială este limba ucraineană.
- Ucraineana scrisă folosește o versiune modificată a alfabetului chirilic.
- Obiceiurile sunt puternic influențate de creștinism. Tradiția vopsirii ouălor de Paști, prin desenarea cu ceară a formelor, cunoscute sub numele de *pîsankî*, datează de mult timp. Oamenii din Petrykivka își decorează încăperiile de locuit și obiectele de uz casnic cu un tip de pictură ornamentală, care face parte din Patrimoniul cultural imaterial al umanității UNESCO, alături de cântecele căzăceaști.
- Bandura și cobza, instrumente muzicale ucrainene cu coarde, sunt folosite de cântăreții populari.
- Taras Ŝevcenko, pictor și poet ucrainean, este reprezentativ pentru cultura ucraineană.
- Printre mâncărurile tradiționale ucrainene se numără *vareniki* (găluște fierte cu diverse umpluturi), *borșul* și *holubtsi* (un fel de sarmale).

Republica Moldova

- România se învecinează în est cu Republica Moldova.
- Limba oficială este limba română, iar în scrierea ei se folosește alfabetul latin.
- Cultura Republicii Moldova are relații strânse cu a României, dar are tangențe și cu altor țări vecine. Două dintre obiceiurile semnificative sunt colindatul și practicile asociate zilei de 1 martie și purtării mărțișorului. O expresie a creativității moldovenești este tehnica de realizare a covoarelor tradiționale, numite *scoarțe*.
- Instrumente populare utilizate în folclorul țării sunt cobza, fluierul, toba și armonica.
- Reprezentanți ai culturii moldovenești sunt scriitorii Grigore Vieru și Ion Druță și compozitorul Eugen Doga.
- Gastronomia a fost influențată de contactul cu popoarele învecinate. Mămăliga, sarmalele, zeama de pui cu tăieți de casă și plăcintele sunt mâncăruri tradiționale din Republica Moldova. Alături de ele stă și „Cușma lui Guguță“, un tort din clătite umplute cu vișine.

Bulgaria

- România se învecinează în sud cu Bulgaria.
- Limba oficială este bulgara, iar în scriere se folosește alfabetul chirilic.
- Cultura tradițională bulgară are rădăcini slave și tracice. *Nestinarstvo* este un dans ritualic, în cadrul căruia participanții dansează desculți pe tăciuni încinși. În martie, bulgarii poartă *martenița* (asemănător mărțișorului), care se leagă apoi de ramura unui copac înflorit. Ritualul *Kukeri* este interpretat de bărbați purtând blănuri, o mască împodobită cu coarne și decorații colorate, dar și clopote atârnate la brâu, pentru a speria spiritele rele.
- Muzica populară bulgărească utilizează diverse instrumente, cum ar fi *gadulka* (cobză), *gaida* (cimpoi), cavalul și toba. Dansurile tradiționale și cântările polifonice sunt reprezentative pentru cultura populară bulgară. Covoarele cu două fețe, *kilimi*, țesute manual, sunt reprezentative pentru arta decorativă.
- Dintre personalitățile culturale ale Bulgariei fac parte scriitorii Hristo Botev și Elin Pelin și pictorii Zahari Zograf și Ivan Milev.
- Gastronomia este similară altor țări balcanice, cu puternice influențe grecești și turcești. Mâncărurile tipice sunt iaurtul, lukanka (un salam picant), salata Șopska, liutenița, un fel de zacuscă, și cozonacul.

Serbia

- România se învecinează în sud-vest cu Serbia.
- Limba oficială este limba sârbă, iar în regiunea Voivodina sunt limbi oficiale și română, maghiara, slovacă, ruteana și croată. Constituția Serbiei prevede că limba oficială a statului se scrie cu alfabetul chirilic. Neoficial, se folosește și alfabetul latin.
- Serbia are o lungă tradiție folclorică. Cel mai cunoscut dans popular sârbesc este *kolo*, asemănător horei. Instrumentul muzical specific folclorului sârbesc este *guzla*, cu coardă și arcuș.
- Dintre personalitățile culturii sârbești fac parte scriitorii Branko Radičević și Ivo Andrić (Premiul Nobel pentru Literatură, 1961), regizorul Emir Kusturica și omul de știință Nikola Tesla.
- Gastronomia sârbă are influențe balcanice, turce, mediteraneene și central-europene. Mâncăruri tipice sârbești sunt *ćevapčići* (un fel de cârnați), *kajmak* (cremă grasă de brânză) și un fel de zacuscă (*ajvar*).

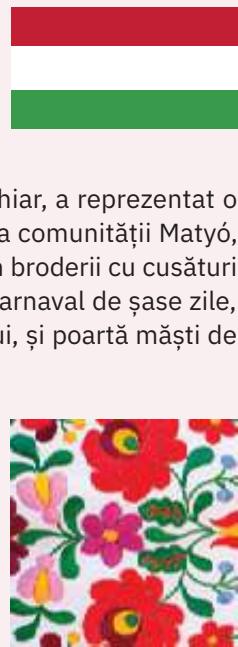

Ungaria

- România se învecinează în vest cu Ungaria.
- Limba oficială este maghiara.
- Înainte de preluarea alfabetului latin, limba maghiară folosea caractere care semănau cu runele¹.
- Cultura maghiară se remarcă prin folclorul său. Ceardașul (*csárdás*), dans național maghiar, a reprezentat o sursă de inspirație pentru compozitori ca Franz Liszt sau Johann Strauss. Arta populară a comunității Matyó, aflată pe lista Patrimoniului UNESCO, este caracterizată prin motive florale ce se găsesc în broderii cu cusături plate și obiecte ornamentale. Pe aceeași listă se află sărbătorile Busó de la Mohács, un carnaval de șase zile, marcând sfârșitul iernii. Oamenii se costumează în Busó, creaturi asemănătoare diavolului, și poartă măști de lemn cu coarne și piei de oaie, încearcând să sperie iarna.
- Dintre scriitorii importanți ai Ungariei fac parte Ady Endre, Petőfi Sándor, Imre Kertész (Premiul Nobel pentru Literatură în 2002). Cei mai cunoscuți muzicieni ai Ungariei sunt Franz Liszt și Béla Bartók.
- Bucătăria maghiară este faimoasă pentru gulaș și paprika (ardei gras roșu). Dintre dulciurile tipice fac parte prăjitura Doboș și găluștele cu prune.

¹rune – caractere grafice ale celor mai vechi alfabeze germanice, care s-au păstrat în inscripții și documente, mai ales la vechii scandinavi.

Repere

România se învecinează cu cinci țări: Ucraina, Republica Moldova, Bulgaria, Serbia și Ungaria.

Limbile și cultura acestor țări au interferat de-a lungul timpului, de aceea cuvinte sau obiceiuri dintr-o țară se regăsesc și în limba sau cultura țărilor vecine.

Limbile oficiale ale acestor țări sunt ucraineana (Ucraina), româna (Republica Moldova și în regiunea Voivodina din Serbia), bulgara (Bulgaria), sârba (Serbia) și maghiara (Ungaria și Voivodina), dar și slovacă, ruteană și croată (Voivodina).

În fiecare dintre aceste țări, există minorități naționale vorbitoare ale limbilor din țările învecinate.

Există minorități naționale atât în România, cât și în țările vecine. Astfel, în România trăiesc maghiari, ucraineni, bulgari și sârbi, în Republica Moldova ucraineni și bulgari, în Bulgaria români, în Serbia români și maghiari, în Ungaria români, sârbi și ucraineni, iar în Ucraina români și maghiari.

Aplicații

- 1 Lucrați în cinci grupe. Aveți în vedere ca în fiecare grupă să fie elevi care, la exercițiul 3 de la rubrica *Explorare*, au prezentat câte o altă țară. Discutați ce ați aflat despre cultura țărilor vecine și căutați asemănări între cultura acestor țări și cultura română. Realizați un poster care să cuprindă observațiile voastre. Faceți un tur al galeriei cu aceste produse.
- 2 Ce tradiție din regiunea în care trăiți se asemănă cu un obicei din țările vecine României?

Portofoliu

Redactează o compunere de 20 – 30 de rânduri în care să prezinti o călătorie reală sau imaginară într-una din țările cu care România se învecinează. În compunerea ta, vei insera un dialog cu un copil din acea țară, căruia să-i prezinti un obicei din țara ta.

Lecția 6. Strategii de ascultare activă

Pentru început

Privește fotografia și observă care dintre copii ascultă atent vorbitorul și care nu-i acordă toată atenția. Precizează ce indicii te-au ajutat să răspunzi.

Explorare

Lucrați în grupe de 3 – 4 elevi. Identificați, dintre tehnicele de ascultare activă menționate mai jos, pe cele folosite de cei doi copii în dialogul dat.

- Încurajare verbală (prin cuvinte precum „da“, „înțeleg“, „aha“ etc.)
- formularea unor întrebări de clarificare
- reformularea ideilor prezentate de interlocutor
- evocarea unor situații similare

- Bună, Alex.
- Salut, Mara.
- Știi că am fost toamna asta la vecinii noștri bulgari, în excursie? Am vizitat Balicul.
- Chiar? Nu știam. Cum a fost?
- Mi-a plăcut mult. Nu știam aproape nimic despre Balic înainte. Am aflat multe lucruri interesante.
- Aha...
- Am vizitat castelul reginei Maria, aflat pe malul Mării Negre și construit când zona respectivă aparținea României. Fiind vorba de un castel, mă așteptam să fie ceva grandios, dar m-a surprins simplitatea: pereții sunt văruți în alb, iar camerele au puține piese de mobilier.
- Vrei să spui că ți-a plăcut simplitatea decorurilor interioare?
- Exact. Am avut un sentiment de liniște și de siguranță.
- Și eu am vizitat castelul anul trecut, cu părinții mei. Pe mine m-au impresionat cele 12 grădini din jurul castelului. Și mai ales speciile de cactuși.
- Da, sunt frumoase și grădinile. Dar știi ce m-a uitit? Faptul că bulgarii pe care i-am întâlnit vorbeau în română cu noi. Și se descurcau foarte bine. În plus, am descoperit că vasele de ceramică pe care le-am cumpărat de acolo seamănă foarte bine cu cele pe care le găsești și la noi.
- Așa e, și eu am observat asta. Hai că a sunat, să intrăm în clasă!

Repere

Ascultarea activă se manifestă ca un efort conștient pe care oamenii îl fac pentru a-i auzi și a-i înțelege pe ceilalți, astfel încât să capteze integral mesajele acestora. Când este depus acest efort, partenerul de dialog se simte ascultat și prețuit, iar conversația se bazează pe respect reciproc. Există trei comportamente care reflectă ascultarea activă:

ascultarea atență, care presupune:

- contactul vizual cu interlocutorul/interlocutorii;
- ignorarea factorilor care ar putea să-ți distrață atenția (zgomote, prezența altor persoane etc.);
- folosirea unor semnale verbale („da“, „înțeleg“, „aha“ etc.) sau gestuale de încurajare a vorbitorului;
- concentrarea interesului asupra ideilor interlocutorului și amânarea construirii mentale a unui răspuns, înainte să fi ascultat tot ce are de spus partenerul de dialog.

neîntreruperea vorbitorului

- amânarea propriei intervenții până vorbitorul își termină ideea și semnalarea politicoasă a dorinței de a interveni.

oferez unui feedback prin:

- reformularea sau recapitularea de către receptor a ideilor exprimate de interlocutor: *Dacă am înțeles eu bine ..., Vrei să spui că ..., Asta înseamnă că ... etc.;*
- formularea de întrebări ce solicită lămuriri, informații.

Aplicații

1 Lucrați în perechi. Fiecare va povesti o experiență dintr-o călătorie într-o localitate sau într-o țară vecină.

2 Autoevaluează-ți competențele de ascultător activ, pe baza chestionarului de mai jos.

CRITERII	Rar	Uneori	Frecvent
Formulez întrebări pentru a-l încuraja pe vorbitor să ofere mai multe informații sau explicații.			
Încerc să înțeleg ce comunică interlocutorul și prin gestică, mimică sau prin intonație.			
Reformulez cu propriile cuvinte ce spune interlocutorul, pentru a fi sigur că am înțeles ce a spus.			
Încurajez vorbitorul prin cuvinte sau prin gesturi să continue.			
Încerc să iau în considerare și punctul de vedere al celuilalt, înainte de a comenta.			

Lecția 7. Sintaxa propoziției

Pentru început

Lucați în șase grupe. Fiecare grupă va reprezenta un fan club al uneia dintre următoarele părți de propoziție: predicat, nume predicativ, subiect, atribut, complement și circumstanțial. Prezentați, în fața colegilor, motivul pentru care partea de propoziție pe care o reprezentați este valoroasă.

Explorare

- 1 Identifică predicatele din fiecare enunț de mai jos, precizând felul lor.
 - Colegii mei au învățat ora trecută despre stereotipi. • Maria pare încântată, fiindcă a aflat mai multe despre ea. • Oamenii mari par convinși că știu totul despre sine. • Ei vor deveni încrezători în propriile forțe. • A te cunoaște este un câștig. • Cine sunt eu?
- 2 Notează, în caiet, subiectele enunțurilor de la exercițiul anterior și menționează partea de vorbire prin care se exprimă.
- 3 Grupează complementele din enunțurile de mai jos în trei categorii: directe, indirekte și prepoziționale.
 - a Prin ce parte de vorbire se exprimă fiecare?
 - b Le-am oferit alor noștri șansa de a fi plini de bucurie.
 - c Poți afla multe despre tine, dacă participi la cursul de consiliere și dezvoltare personală.

d Celorlalți le voi spune că te-ai plătit de completat chestionarul.

4 Asociază cuvintele scrise colorat din enunțurile de mai jos cu circumstanțialul potrivit.

Au reacționat copilărește .	circumstanțial de mod
De frică , au încremenit.	circumstanțial de timp
După ore ne vom plimba.	circumstanțial de loc
L-am ajutat pentru a reuși .	circumstanțial de cauză
V-ați oprit înaintea școlii .	circumstanțial de scop

5 Precizează felul fiecărui atribut din textul de mai jos.

„Ca prin oglinzi de apă,
Dintr-un obraz iubit, ades
Privirii mele simt că-i scapă
Un nestatornic înțeles.“

Miron Radu Paraschivescu, *Aere perennius*

Repere

Cuvintele și locuțiunile dintr-un enunț pot avea diverse funcții sintactice.

Funcție sintactică	Prin ce se exprimă	Exemplu
PREDICAT VERBAL	verb predicativ cu categoria modului	Voi <i>participa</i> la spectacol.
	locuțuni verbale cu categoria modului	Ați <i>făcut din Tânăr armăsar</i> .
	interjecții predicative	Haideți la joacă!
PREDICAT NOMINAL	verb copulativ la moduri personale + nume predicativ	Cerul <i>pare sticlos</i> .
NUME PREDICATIV	substantiv, nume sau numeral cu valoare pronominală în N.	Ana este <i>prietena</i> mea. Cine sunt prietenii tăi? Maria a fost <i>a doua</i> dintre cele selectate.
	substantiv, nume, numeral cu valoare pronominală în Ac. sau G., cu prepoziție sau locuțiune prepozițională	Corabia este <i>de lemn</i> . Maria este <i>contra hărțuirii</i> .
	adjectiv (propriu-zis, participial)	Amintirile ei sunt <i>plăcute</i> .
	verb la infinitiv	Visul lui este <i>de a explora</i> oceanele.
	verb la supin	Gestul lui este <i>de apreciat</i> .
SUBIECT	substantiv, nume, numeral cu valoare pronominală în N.	Soarele strălucește. Aceștia vor ajunge la timp. Doi au întrebat de tine.
	verb la infinitiv	A <i>visa</i> este minunat
	verb la supin	De <i>promis</i> nu este greu.

C O M P L E M E N T	direct	substantiv, pronume, numeral cu valoare pronominală în Ac.	Am văzut <i>filmul</i> . <i>L-am văzut</i> în curte. <i>I-am zărit pe doi</i> dintre ei.
		verb la infinitiv (cu sau fără prepoziție)	Pot <i>învăța</i> din greșeli. <i>Învață a scrie</i> corect!
		verb la supin	Am terminat <i>de cîtit</i> .
	indirect	substantiv, pronume sau numeral cu valoare pronominală în D.	<i>Actriței</i> i-a plăcut rolul. <i>Nimănui</i> nu îi pasă. M-am adresat <i>primului</i> .
		substantiv, pronume sau numeral cu valoare pronominală în Ac. și G.	Se gândește <i>la vacanță</i> . Gestul tău se reperează <i>asupra familiei</i> . Te-ai referit <i>la al doilea</i> ?
		verb la infinitiv cu prepoziție	Se gândește <i>la a trimite</i> un mesaj.
		verb la supin	M-am plătit <i>de așteptat</i> afară.
	de loc	adverb de loc	Elevii au ieșit <i>afară</i> .
		substantiv, pronume, numeral cu valoare pronominală în Ac. și G.	Am plecat <i>în oraș</i> . S-a mutat <i>deasupra locuinței</i> noastre. M-au aşezat <i>lângă doi</i> dintre colegii mei.
C I R C U M S T A N T I A L	de timp	adverb de timp	<i>Acum</i> , elevii se joacă în curte.
		substantiv în cazul Ac.	<i>În copilărie</i> am citit multe basme.
		verb la infinitiv	<i>Până a ne vizita</i> voi, vom aranja camera.
		verb la gerunziu	<i>Trecând</i> prin parc, a văzut-o pe Maria.
	de mod	adverb de mod	Toți elevii se simt <i>bine</i> .
		substantiv în Ac.	Elevii desenează <i>cu atenție</i> .
		verb la infinitiv	A plecat <i>fără a saluta</i> .
		verb la gerunziu	Merge <i>șchiopătând</i> .
	de cauză	substantiv, pronume sau numeral cu valoare pronominală în Ac.	L-a ajutat <i>de milă</i> . <i>Pentru ei</i> am fost pedepsit.
		adjectiv precedat de prepoziție	<i>De trist</i> ce era, nu a mai putut spune nimic.
		verb la gerunziu	<i>Alunecând</i> pe iarbă, a căzut.
	de scop	substantiv în Ac.	A învățat mult <i>pentru reușita</i> la concurs.
		verb la infinitiv cu prepoziție	Au muncit <i>pentru a finaliza</i> proiectul.
		verb la supin	Copiii au mers <i>la plantat</i> puietii.
A T R I B U T	adjectival	adjectiv (propriu-zis, participial, pronominal, provenit din verb la gerunziu)	Am purtat tricoul <i>albastru</i> . Am luat cretă <i>colorată</i> . Ochii <i>lăcrimâンzi</i> ai bunicii l-au emoționat.
		numeral cu valoare adjectivală	<i>Doi</i> iepuri au țășnit din tufiș.
	substantival în N.	substantiv în N.	Orașul <i>Sibiu</i> este cochet.
	substantival genitival	substantiv în G.	Rochia <i>bunicii</i> este mătăsoasă.
	substantival în D.	substantiv în D.	Acordarea de premii <i>elevilor</i> se va face mâine.
	substantival prepozițional	substantiv în Ac., G. sau D.	Orele de <i>muzică</i> ne atrag. Campania <i>împotriva violenței</i> e benefică. Încurajează <i>reușita grăție perseverenței</i> .
	pronominal genitival	pronume în G.	Clasa <i>lor</i> este la etaj. <i>Ale cui</i> desene au fost premiate?
	pronominal în D.	pronume personal în D., formă neaccentuată	<i>Mi-ai</i> găsit stiloul?
	pronominal prepozițional	pronume în Ac., G. sau D.	Florile <i>de la</i> tine sunt în vază. Copacul <i>dinaintea lui</i> este un stejar. <i>Reușita grăție acestora</i> l-a bucurat.
	în N.	numeral cardinal cu valoare substantivală	Am ajuns la etajul <i>doi</i> .
verbal	genitival	numeral cu valoare pronominală în G.	Adresa <i>primului</i> dintre ei era greșită.
	prepozițional	numeral cu valoare pronominală în Ac., G. sau D.	Discuția despre <i>doi</i> dintre ei a fost scurtă. Lupta <i>contra celui de-al doilea</i> a fost pierdută. <i>Reușita datorită primului</i> dintre colegii mei m-a bucurat.
	verb la infinitiv		Încercarea <i>de a rezolva</i> exercițiul i-a reușit.
	verb la gerunziu		Fata <i>râzând</i> i-a atras atenția.
	verb la supin		Fierul <i>de călcăt</i> este defect.
adverbial	adverb sau locuțione adverbială		Casa de <i>acolo</i> este a unchiului meu.

Aplicații

- 1 Identifică predicatele din enunțurile de mai jos și analizează părțile de vorbire prin care se exprimă.

„Aș vrea să știu cine sunt, și nu știu. Am scris caiete multe ca să descopăr. N-am izbutit. Romanul meu va fi un roman cu eroi ciudați. Sufletele lor nu vor fi liniare, dintr-o singură bucată. Eu n-am întâlnit până acum un asemenea suflet printre adolescenți. Dar nu-mi voi putea analiza personajele, pentru că nu le cunosc.“

Mircea Eliade, *Romanul adolescentului miope*

- 2 Construiește câte un enunț în care subiectul să fie exprimat prin următoarele cuvinte:

a substantivul *cunoaștere*; b pronumele negativ *nimic*; c verbul la infinitiv *a dansa*; d verbul la supin de *analizat*.

- 3 Notează, în caiet, litera corespunzătoare afirmațiilor corecte.

A În enunțul *Filmul pe care l-am văzut mi-a plăcut*, există: a un complement direct; b două componente directe; c trei componente directe.

B Pronumele *noi* este complement prepozițional în propoziția: a Vai de noi! b Pe noi ne cunoaște mai bine. c Întâlnirea cu noi l-a înveselit.

C Există un complement indirect exprimat prin substantiv în propoziția: a Se gândește la prăjitura bunicii. b Am discutat despre vacanță. c Bunicii i-am adus vestea cea bună.

D În enunțul *Depinde de tine ce le vei spune colegilor*, există:

a un complement direct exprimat prin pronume personal în cazul acuzativ; un complement direct exprimat prin pronume relativ în cazul acuzativ; un complement indirect exprimat prin pronume personal în cazul dativ; un complement indirect exprimat prin substantiv în cazul dativ;

b un complement prepozițional exprimat prin pronume personal în cazul acuzativ; un complement direct exprimat prin pronume relativ în cazul acuzativ; un complement direct exprimat prin pronume personal în cazul acuzativ; un complement indirect exprimat prin substantiv în cazul dativ;

c un complement prepozițional exprimat prin pronume personal în cazul acuzativ; un complement direct exprimat prin pronume relativ în cazul acuzativ; un complement indirect exprimat prin pronume personal în cazul dativ; un complement indirect exprimat prin substantiv în cazul dativ.

- 4 Selectează circumstanțialele din enunțurile de mai jos și precizează în caiet felul fiecăruia și partea de vorbire prin care se exprimă.

Ieri am avut ora de consiliere și dezvoltare personală. • Pentru a te cunoaște pe tine însuți este nevoie de mult efort. • Din neglijență, a inundat bucătăria. • Am înaintat pe drumul pietruit. • Mihai a rezolvat altfel problema.

- 5 Identifică atribuțile din textul de mai jos și precizează felul lor, analizând partea de vorbire prin care se exprimă.

„În ziua următoare, s-au întâlnit toți prietenii imaginari anonimi la marginea pădurii. Acolo e hotarul care desparte cele două lumi. Oamenii nu văd lumea lor, ei nu văd lumea oamenilor, dar fiecare om își cunoaște prietenul imaginar.“

Elena Vlăduțeanu, *Prietenii Imaginari Anonimi*

- 6 Precizează funcția sintactică a cuvintelor scrise italic din versurile de mai jos.

*„Sufletul meu nici n-are pod
Și zilnic dau să-l trec înnot,
Departă-i cerul celălalt,
Vadu-i adânc și ceru-nalt.“*

Marin Sorescu, *Pod peste suflet*

Provocări

Scrie o notă de jurnal, de cel mult 50 de cuvinte, în care să te referi la o situație în care și-ai descoperit o calitate sau un defect. Precizează funcția sintactică a primelor zece cuvinte din textul tău.

Autoevaluare (L7)

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
- Cel mai dificil mi s-a părut

Lecția 8. Stil: naturalețe, armonie, varietate, originalitate, concizie

Pentru început

- 1 Ce trăsături ale stilului ai observat în textele literare studiate în acest an? Alege dintre următoarele variante:
- bogat în figuri de stil, cu imagini surprinzătoare
 - simplu, accesibil, firesc
 - cu o sonoritate armonioasă
 - concis, fără repetiții și paranteze inutile
 - variat în privința vocabularului

Cum să faci portretul unei păsări

Moara lui Călifar

Harta

Inocenții

Cum e lumea

Visul unei nopți de vară

Lacul

Poveste sentimentală

Popa Tanda

Amintiri din copilărie

Sfânta-Fecioară-a-Rândunelelor

Vrem să vă dăruim câte o fereastră

- 2 Ce criteriu dintre cele menționate la exercițiul 1 consideri că este mai important pentru a citi cu placere un text? Confruntă răspunsul tău cu al colegilor de clasă.

Explorare

- 1 Citește texte de mai jos și răspunde apoi la întrebări, justificându-ți de fiecare dată punctul de vedere.

- „Stăteam zile întregi pe spate, cu ochii spre cerul care din pricina tensiunii simțirii mele îmi părea veșnic albastru sau veșnic acoperit de grămezi de nori, uitând de trecerea clipelor și de apropierea nopților, simțind cum nu puterea pământului urcă în mine și mă îmbată, ci puterea gândirii mele plutește biruitoare pe deasupra pământului.“

Marin Preda, *Marele singuratic*

- „Copilul râde:
«Înțelepciunea și iubirea mea e jocul!»
Tânărul cântă:
«Jocul și-nțelepciunea mea-i iubirea!»
Bătrânul tace:
«Iubirea și jocul meu e-nțelepciunea!»“

Lucian Blaga, *Trei fețe*

- „Îmi atârnă la fereastră
Iarba cerului, albastră,
Din care, pe mii de fire,
Curg luceferii-n neștiare.

Sufletul, ca un burete,
Prinde lacrimile-ncete
Ale stelelor pe rând
Sticlină alb și tremurând.“

Tudor Arghezi, *Incertitudine*

- a Care dintre cele trei texte îți se pare cel mai clar, cel mai ușor de înțeles?

- b În ce text crezi că apare exprimarea cea mai firească, cea mai naturală a ideilor?

- c Care este textul care exprimă cel mai concentrat cele mai multe idei? Formulează cu propriile cuvinte ideile textului respectiv.

- d Care dintre cele trei texte îți se pare că este cel mai armonios, cel mai muzical?

- e În care dintre texte ai descoperit vocabularul cel mai divers și mai nuanțat?

- f În care dintre texte ai descoperit cele mai surprinzătoare imagini, cele mai neașteptate figuri de stil?

- 2 Discutați în grupe de 3 – 4 elevi și împărtășiți-vă preferința pentru unul dintre cele trei texte. Argumentați-vă punctul de vedere.

Repere

Stilul (cuvânt provenit din grecescul *stylos*, însemnând „condei“, dar și „mod de a scrie, de a vorbi“) reprezintă ansamblul particularităților de limbaj prin care un text capătă, cum spunea Tudor Arghezi, „relief, culoare și însuflețire“, astfel încât cititorul este cucerit și citește cu placere. Stilul reprezintă felul în care ideile sunt îmbrăcate în cuvinte și relevă personalitatea autorului. Este celebră ideea că „stilul e omul însuși“ (Buffon) sau cea conform căreia stilul este o „imagine a gândirii“ (M. Cressot).

Există **cerințe generale ale stilului**, care trebuie respectate de toți vorbitorii și de toți cei care scriu. Acestea sunt: **limpezimea** sau claritatea (obținută prin succesiunea logică a ideilor și prin evitarea termenilor vagi sau a formulărilor confuze), **corectitudinea** (sau respectarea normei limbii literare), **precizia** (utilizarea riguroasă a mijloacelor lingvistice – cuvinte, sensuri, forme, structuri –, prin organizarea clară și logică a enunțurilor, fără repetiții), **proprietatea** (folosirea cuvântului celui mai potrivit în context, în funcție de intențiile de comunicare) și **puritatea** (evitarea abuzului de cuvinte foarte noi, învechite sau de regionalisme și a combinării elementelor de limbă scrisă cu acelea de limbă vorbită în lucrările școlare, de exemplu).

Stilul are și **calități particulare**. Între acestea, se numără:

- **naturalețea**, care constă în exprimarea firească, curgătoare/cursivă, necăutată a ideilor, bazată pe o bună cunoaștere a sensurilor limbii și a uzului limbii în diverse contexte;
- **conclizia**, care se concretizează într-o exprimare concentrată, bazată pe folosirea mijloacelor lingvistice strict necesare pentru exprimarea ideilor și a intențiilor de comunicare;
- **armonia**, eufonia sau muzicalitatea, ce rezultă din combinarea sau repetarea sunetelor și a cuvintelor care generează o sonoritate care încântă auzul; este valorificată mai cu seamă în poezie, prin rimă;
- **varietatea**, efect obținut prin folosirea unui vocabular divers și nuanțat;
- **originalitatea**, care constă în folosirea expresivă a limbajului, în construirea unor imagini surprinzătoare, astfel încât ideile să aibă impact asupra cititorului/ascultătorului.

Aplicații

- 1 Pornind de la explicațiile din rubrica *Repere*, acordă celor trei texte din secvența *Explorare* note de la 1 la 5 pentru fiecare calitate generală sau particulară a stilului. Trage o concluzie privitoare la trăsătura cea mai pregnantă a stilului fiecărui text.
- 2 Având ca model textul preferat din secvența *Explorare* sau autorul preferat, scrie și tu un text într-un stil asemănător, de aproximativ 200 de cuvinte, pe tema cunoașterii de sine.
- 3 Rescrie textul de la exercițiul anterior, încercând de data această să folosești un stil propriu. Alege, în acest scop, trăsăturile de stil care crezi că te pot ajuta să-ți comunică cel mai bine ideile.
- 4 Rescrie textul de la exercițiul 3, reducându-l la jumătate. Pierde ceva textul nou? E mai bun decât cel anterior? Argumentează-ți răspunsul.

- 5 Autoevaluează-ți activitatea din această lecție, având în vedere grila de mai jos.

CRITERII

Am reușit să identific trăsăturile importante privitoare la stilul textelor analizate.

Am reușit să imit stilul textului ales/al autorului preferat.

În textele redactate am respectat calitățile generale ale stilului.

În textul redactat la exercițiul 3 am reușit să folosesc un stil personal pentru a-mi exprima ideile.

Recapitulare

Citește poezia *Dimineața* de Magda Isanos și răspunde apoi la fiecare dintre cerințe.

Vreau să descopăr lumea, niciodată
n-am crezut, cum spun poetii, că-i frumoasă.
Însă astăzi, cu lumină pieptănată,
dimineața mi-a intrat în casă.

Fumegam **de somn**, când am simțit
pașii **cuiua** lângă perete –
ea dansa cu trupul arcuit
sub priviri mirate **de portrete**.

Cu picioarele goale ea păsea,
în oglindă răsună cristalul,
dimineața strămutase balul
fetelor-lumini în casa **mea**.

Și **privind**, eu mă gândeam: e bine
să fii Tânăr când afară-i soare.
Zi **frumoasă**, îți voi pune legătoare
după gât și-o să te iau cu mine.

- 1 Precizează ce moment al zilei este surprins în text.
- 2 Cu ce asociști răsăritul? Discută împreună cu colegul/ colega de bancă, apoi desenați în caiete forma unui soare și scrieți pe razele lui cât mai multe semnificații ale răsăritului.

- 3 Textul descrie impresia puternică pe care o are o dimineață însorită asupra ființei abia trezite din somn. Numește emoțiile și trăirile acesteia.
- 4 Cea care privește în jurul său se află într-un spațiu interior. Menționează elementele care compun acest cadru.
- 5 Identifică figurile de stil din fragmentele de mai jos și precizează la ce se referă.
 - „cu lumină pieptănată“ • „ea dansa cu trupul arcuit“ • „cu picioarele goale ea păsea“ • „dimineața strămutase balul/fetelor-lumini“ • „Zi frumoasă, îți voi pune legătoare/după gât“

- 6 Care dintre următoarele descrieri ale dimineții și se pare mai potrivită cu intenția textului?
 - a Dimineața este o ființă feminină cochetă și luminosă.
 - b Dimineața este o balerină delicată, care dansează cu grație în odaia fetei.
 - c Dimineața este un maestru de ceremonii care organizează un bal strălucitor.
- 7 Primele două versuri reprezintă o declarație neobișnuită a tinerei, care se arată neîncrățoare în poezie sau în puterea ei. Ce semnificație crezi că au? Alege dintre variantele de mai jos sau propune altele.
 - a Poetii creează o imagine falsă a lumii, pretinzând că e frumoasă.
 - b Trebuie să credem că lumea este frumoasă, pentru că aşa spun poetii.
 - c Frumusețea lumii trebuie descoperită trăind și simțind, nu citind despre ea.
- 8 Explică mesajul pe care îl transmite adolescenta atunci când afirmă „e bine/să fii Tânăr când afară-i soare“.
- 9 Comentează semnificația versurilor „Zi frumoasă, îți voi pune legătoare/după gât și-o să te iau cu mine.“, unde reapare epitetul *frumoasă*, pe baza răspunsurilor la întrebările de mai jos.
 - Ce a descoperit Tânără despre lume?
 - În ce fel poate fi luată cu sine frumusețea unei zile?

10 Alege dintre variantele de mai jos și justifică-ți opțiunea. Lumina dimineții poate fi un simbol pentru:

- a uimirea și bucuria cu care omul descoperă frumusețea naturii;
- b energia și optimismul tinereții;
- c ideea de cunoaștere a lumii și a sinelui.

11 Indică două modalități de exprimare a subiectivității în textul dat și exemplifică-le.

12 Lucrați în perechi. Descrieți dimineața sau lumina soarelui printr-o metaforă. Citiți-le apoi în fața clasei și alegete-le pe cele mai neobișnuite.

13 Indică următoarele elemente de versificație din textul Magdei Isanos:

- a tipul de strofă;
- b tipul de rimă.

14 Precizează măsura versurilor „ea dansa cu trupul arcuit/sub priviri mirate de portrete“.

15 Lucrați în perechi. Asociați salutul din coloana stângă cu țara învecinată României în care este folosit. Dacă este nevoie, consultați internetul.

• Добро утро! [dobro utro]	• Ungaria
• Bună dimineața!	• Ucraina
• Jó reggelt! [io règhèlt]	• Serbia
• Доброго ранку! [dobroho ranku]	• Rep. Moldova
• Добро јутро/Dobro iutro	• Bulgaria

16 Lucrați în grupe de trei elevi. Trageți la sorti biletele cu următoarele roluri:

- a** vorbitor; **b** ascultător **c** observator.

Vorbitorul va răspunde la întrebarea „Ești o persoană matinală?“, descriindu-și obiceiurile sau relatând o întâmplare scurtă, legată de tema propusă.

Ascultătorul va folosi strategiile de ascultare activă învățate, iar observatorul va evalua atitudinea și intervențiile ascultătorului, conform tabelului de mai jos.

STRATEGII DE ASCULTARE ACTIVĂ			
Ascultătorul se focalizează asupra punctului de vedere al vorbitorului: <ul style="list-style-type: none"> • are o atitudine deschisă; • oferă feedback; • punе întrebări pentru a afla mai multe. 			
Ascultătorul recapitulează ideile exprimate de vorbitor, făcând o sinteză clară și precisă a spuselor acestuia.			

17 Precizează felul predicatorilor din primele două versuri ale textului.

18 Menționează felul subiectelor din versurile următoare:

- a „n-am crezut, cum spun poetii, că-i frumoasă“;
- b „în oglindă răsună cristalul“;
- c „să fii Tânăr când afară-i soare“;
- d „Zi frumoasă, îți voi pune legătoare“.

19 Transcrie cuvintele evidențiate cu galben, apoi analizează-le în caiet, precizând și funcția lor sintactică.

20 Identifică, în prima strofă, un complement direct, un complement indirect, un circumstanțial de timp și un circumstanțial de loc.

21 Scrie, în caiet, cuvintele evidențiate cu albastru, indicând funcția lor sintactică și partea de vorbire prin care se exprimă.

22 Alcătuiește câte un enunț în care să existe:

- a un predicat nominal cu alt verb copulativ decât *a fi*;
- b un circumstanțial de cauză exprimat printr-o formă verbală nepersonală;
- c un circumstanțial de scop exprimat prin substantiv;
- d un atribut adjectival exprimat printr-un adjecțiv pronominal negativ.

23 Notează, în caiet, câte un exemplu de versuri din *Dimineața* de Magda Isanos pentru fiecare calitate a stilului: naturalețe, armonie, originalitate, concizie.

24 De ce crezi că la exercițiul anterior nu a fost selectată și varietatea?

25 Realizează o capsulă a timpului care să păstreze pentru tine, cel/cea din viitor, personalitatea ta de acum.

Pune într-o cutie ceea ce crezi tu că te reprezintă la această vîrstă:

- obiecte (fotografii, bilete la un concert sau la un film, mici obiecte primite de la cei apropiati, conturul mâinii desenat pe o coală, pixul preferat etc.);
- texte (o pagină de jurnal în care reflectezi la ceea ce este important pentru tine însuți/însăți, bilete sau felicitări de la prietenii etc.).

Păstrează capsula timpului și deschide-o peste cinci sau zece ani.

Evaluare

Citește poezia de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

Acum pictez un tablou mare –
vreau să-mi fac un autoportret.
Aici o să desenez inima – o gămălie de chibrit,
aici, creierul – un aparat sacru și concret.

Undeva vor fi neapărat nasul, gura,
n-are niciun sens să omit ochii – două semne de întrebare,
aici în colț o să-mi pictez gândurile –
o clacie informă de rufe murdare.

Pieptul – o oglindă cu poleiul zgâriat –
va lăsa să se vadă interiorul
(cu totul neinteresant, în definitiv),
sus, sprâncenele își vor schița zborul.

Două aripi vor fi probabil și urechile,
fruntea cutată – o scară către infinit,
buzele, arc perfect, vor reprezenta pentru eternitate
obsesia roșie a sărutului-mit.

Un ochi atent va mai putea zări, în fine,
cicatricea unei găuri în frunte,
sau, în maldărul recuzitelor inutile,
ceva ce ar putea să semene a ideal sau a munte...

Geo Dumitrescu, *Portret*

A. 60 de puncte

1 Transcrie un subiect exprimat și un subiect neexprimat din poezie.	6 puncte	
2 Analizează un predicat verbal și un predicat nominal din poezie.	6 puncte	
3 Menționează câte un complement direct din prima și din ultima strofă.	6 puncte	
4 Identifică două circumstanțiale diferite din prima strofă a poeziei.	6 puncte	
5 Analizează două atribute de tip diferit din prima strofă a poeziei.	6 puncte	
6 Indică asocierile numite sau sugerate în poezie pentru fiecare element al portretului (menționat în stânga).		
A urechile	a cunoaștere	6 puncte
B buzele	b aripi	6 puncte
C pieptul	c oglindă	6 puncte
D ochii	d iubire	6 puncte
7 Precizează două metafore prin care sunt sugerate idealurile celui care își face autoportretul.	6 puncte	
8 Comentează cum sunt descrise în text „inima“ și „creierul“, precizând ce sugerează fiecare element.	6 puncte	
9 Alege varianta corectă. Metafora „o clacie informă de rufe murdare“ sugerează că:
a gândurile sunt dezordonate; b gândurile sunt vinovate; c gândurile sunt și dezordonate, și vinovate.	6 puncte	
10 Exprimă-ți, în 6 – 10 rânduri, punctul de vedere privitor la autoportretul realizat.	6 puncte	

B. 30 de puncte

Redactează un autoportret, în cel puțin 200 de cuvinte, în care să folosești un stil propriu. În redactarea textului tău, vei avea în vedere:

- să-ți structurezi ideile într-un text care are început, cuprins și încheiere;
- să te definești într-un mod clar și expresiv, prezentându-ți trăsăturile pe care le consideri cele mai importante sau ideile care te frământă;
- să respecti calitățile generale ale stilului;
- să folosești un stil propriu, pe care să-l poți prezenta într-o frază, separat de autoportret.

Notă. Se acordă 10 puncte din oficiu.

Recapitulare finală

Citește textul *O poveste fără niciun fel de morală* de Alex Moldovan, apoi răspunde la fiecare dintre cerințe.

Pe Matei P. îl pârâse pesemne cineva, căci, fără să fi făcut nimic rău, se pomeni într-o dimineață chemat în biroul directorului.

Evident, nu se duse. Nimic bun nu ieșise vreodată din genul asta de întâlniri, care se terminau de obicei ba cu muștrări, ba cu scădereea notei la purtare, aspecte ce se cer mai degrabă evitate. Așa că inventă pe loc o scuză și plecă de la școală cât putu de repede. Ajuns în stradă, i se păru că e urmărit. Brusc, toată lumea îl privea muștrător, de parcă ar fi știut că a fugit de la ore. (De fapt, nu-l urmărea nimeni, dar așa-i când te simți cu musca pe căciulă.) Traversă în fugă printr-un loc nepermis, ceea ce provoca un ambuteiaj a-ntâia, aducând la disperare un vatman nervos, care profită de ocazie să-și reverse furia asupra celor din jur și, prin telefon, asupra celor dragi, o impecabilă demonstrație a efectului fluturelui. Dar el nu observă nimic din toate acestea, fiind prea ocupat să împrumute o bicicletă sprijinită de un copac pentru a ajunge în parcul de distracții. Acolo, vru să-și ia un bilet de intrare, dar fu certat pentru că era roșcat, iar vânzătoarea nu era sigură dacă roșcații nu trebuiau taxați altfel decât restul oamenilor, prilejuindu-i elevului nostru frumoase reflecții pe tema diferenței și a celuilalt. Reuși totuși să se strecoare înăuntru cu ajutorul unui grup de călugărițe cu pălării caraghioase cărora li se făcu milă de el, se sui în prima barcă ce-i ieși în cale și începu să dea la vâslile până ajunse la mal, unde, din neatenție, căzu în puțul lăsat neacoperit de niște muncitori care stăteau pe iarbă și mâncau sendvișuri cu salam și castraveti murați. „Ce aiurea e să cazi din lac în puț“, își zise Matei P., ceea ce ne arată că până și

când o apuci pe căi greșite poți să tragi învățăminte sănătoase, dacă ești isteț.

E incredibil, în concluzie, câte lecții de viață ar fi ratat și câte probleme ar fi evitat dacă ar fi rămas la școală și s-ar fi prezentat în biroul domnului director. Si asta nu-i tot.

Uitați-vă cu atenție la poza cu mine. Vedeți pata aceea albă din fața clădirii din spate? Este Matei P. Încă încearcă să scape de următorii lui închipuiți. Nu știe că selfie-ul pe care l-a trimis la un concurs foto internațional a câștigat marele premiu al juriului, iar motivul pentru care directorul îl chemase era ca să-l felicite! Ceea ce, evident, nu va mai fi cazul după ce întâmplările de mai sus vor ajunge la urechile directoriale, episodul acesta întărind puternicele convingeri antiautoritare ale lui Matei P.

Morală poveștii? Vedeți voi, luându-mă cu scrișul, am uitat cu totul de morală. Dar sunt sigur că să găsiți voi una. Așa se întâmplă de obicei.

1 Lucrați în grupe de câte șase elevi. Fiecare dintre voi își va asuma unul dintre rolurile prezentate în continuare și va interveni în ordinea lor de mai jos.

a Arhitectul. Rolul tău este să dovedești că ai înțeles sensul global al textului. Vei prezenta rezumatul oral al textului și ideea generală pe care ai desprins-o.

b Detectivul. Rolul tău este să precizezi când și unde se petrece acțiunea.

c Generatorul de idei. Rolul tău este să formulezi trei întrebări de adresat colegilor din grupul tău (despre personajele din text, despre motivul pentru care unul se comportă într-un anumit fel, despre secvențe neclare etc.).

d Propunătorul de instantanee. Rolul tău este să identifici secvențe semnificative din text sau să extragi citate care pot declansa o discuție în grup.

Secvențele sau citatele selectate trebuie să-i facă pe colegii tăi să revină asupra textului și să se gândească mai mult la semnificațiile lui.

e Conectorul. Rolul tău este să găsești legături între tine și evenimentele din povestire, între tine și povestire și viața reală. Te poți referi la experiențe trăite, la evenimente prezentate de mass-media, la întâmplări similare petrecute într-o altă epocă, la alte texte literare sau la filme etc.

f Ilustratorul. Rolul tău este să realizezi un desen sau o bandă desenată, o schiță sau o diagramă inspirată de povestirea citită. În timpul discuțiilor din grup, când se potrivește în conversație, le poți arăta colegilor produsul tău. Nu trebuie să le explici nimic, poți să-i lași pe ceilalți să-ți interpreteze desenul, asociindu-l cu propriile idei. După ce toți au avut un cuvânt de spus, vei dezvăluvi ce reprezintă.

- 2** Precizează o particularitate fizică a lui Matei P.
- 3** Notează trei fapte al căror autor este Matei P., care nu pot fi considerate modele comportamentale.
- 4** Cum interprezi afirmația naratorului despre vatmanul nervos, care, prin comportamentul său, face „o impecabilă demonstrație a efectului fluturelui“? Răspunde, valorificând precizările de mai jos.

În 1961, Edward Norton Lorenz (1917 – 2008), profesor de matematică și meteorolog, a creat un program pe calculator care să simuleze vremea. Lucrând, a ajuns la concluzia că, oricât de mică ar fi schimbarea pe care o provocăm în natură, nu vom ști niciodată ce s-ar fi întâmplat dacă nu am fi făcut-o. Expresia *efectul fluture* are ca punct de plecare întrebarea pe care Lorenz o formulează: „Există vreo posibilitate ca bătaia din aripi a unui fluture în Brazilia să cauzeze o tornadă în Texas?“

- 5** Ce fel de text este cel de la exercițiul 4?
- 6** Lucrați în perechi. Formulați morala poveștii.
- 7** Selectează litera corespunzătoare răspunsului corect, apoi motivează-ți alegerea.

Textul *O poveste fără niciun fel de morală* de Alex Moldovan aparține genului:

a epic; b dramatic; c liric.

- 8** Citește următoarele fragmente, care valorifică imaginea fluturelui, și răspunde apoi cerințelor asociate.

- „Fluture, tu, pe unde prin perdea
Putuși intra-n chilia mea?
Ce știri mi-aduci din primăvară,
Frumosule de catifea solară?
Echer plăpând te-ai și prins de părete,
Uitându-te la cărti și la caiete
Cu ochii-aprinși ca jarul de rubin.
Ai și tu o chemare? Ai și tu un destin?“

Tudor Arghezi, *Fluture, tu*

„ACTUL 1

Scena 1

JILL: [...] Vrei să ascultă citatul care îmi place cel mai mult și mai mult? E din Mark Twain.

DON: [...] Spune-l.

JILL: (*Recită.*) „Nu-mi doresc decât să fiu liber. Fluturii sunt liberi. Omenirea nu-i va refuza, cu siguranță, lui Harold Skimpole ceea ce le îngăduie fluturilor.“ (*Continuă apoi cu glas normal.* [...]) Mă identific cu fluturii. Îți place citatul acesta?

DON: Da, dar nu-i din Mark Twain.

JILL: (*Se ridică.*) Cum asta?

DON: Fiindcă l-a scris Charles Dickens.

JILL: Ești sigur?

DON: Da. Harold Skimpole este un personaj din *Casa umbrelor* de Dickens.“

Leonard Gershe, *Fluturii sunt liberi*

a Cărui gen literar îi aparține fiecare dintre texte? Menționează ce trăsături ale celor două texte te-au ajutat în formularea răspunsurilor.

b Identifică o comparație și o metaforă în fragmentul extras din poezia *Fluture, tu* de Tudor Arghezi și explică semnificația fiecăreia.

c Menționează tipul de rimă și măsura versurilor din poezia *Fluture, tu* de Tudor Arghezi.

d Explică rolul enunțurilor dintre paranteze în fragmentul din *Fluturii sunt liberi* de Leonard Gersche.

9 Explică semnificația locuțiunii *a cădea din lac în puț*, folosită în textul *O poveste fără niciun fel de morală*. Cu ce sens folosește Matei P. acest grup de cuvinte?

10 Răspunde, în caiet, la fiecare cerință din casetele de mai jos, referitoare la textul lui Alex Moldovan.

Scrie câte un sinonim pentru sensul din text al cuvintelor <i>pesezne, nepermis, intrare</i> .	Notează câte un antonim al următoarelor cuvinte din text: <i>plecă, frumoase, închipuiri</i> .	Construiește un enunț cu omonimul cuvântului <i>călugăriță</i> , din textul dat.
Alege cuvântul folosit corect în enunțul: „Gestul lui Matei P. îmi este <i>familial/familiar</i> .“	Ilustrează, prin câte un enunț, trei sensuri ale cuvântului polisemantic <i>a găsi</i> .	Transcrie, din text, o altă locuție decât <i>a cădea din lac în puț</i> .

11 În textul *O poveste fără niciun fel de morală* de Alex Moldovan, este folosit cuvântul *sendviș*. Caută în DOOM² acest cuvânt și precizează-i variantele lexicale. Care este cea recomandată?

12 Explică modul de formare a următoarelor cuvinte din text: *mustrător, nervos, antiautoritar*.

13 Găsește intrusul din fiecare serie.

- a** școlar, școlăresc, școlit, scolast;
- b** parc, parcare, părculeț, parc sportiv;
- c** mălușor, Malu cu Flori, măluros, mălai.

14 Selectează forma accentuată corect: *vatman/vatmân, ambuteiaj/ambuteiaj, furie/furie*.

15 Delimitaază în propoziții frazele de mai jos și precizează care sunt propozițiile principale, respectiv propozițiile secundare. **a** „Încă încearcă să scape de urmăritorii lui închipuiți.“ **b** „Dar sunt sigur c-o să găsiți voi una.“

16 Precizează ce parte de vorbire sunt fiecare dintre cuvintele scrise italic în fragmentul următor:

„Reuși totuși să se strecoare *înăuntru* cu ajutorul unui grup de călugărițe cu *pălării* caragioase *căror* li se făcu milă de *el*, se sui în *prima* barcă ce-i ieși în cale și începu să dea la vâsle până ajunse la mal, unde, din neatenție, căzu în puțul lăsat *neacoperit* de niște muncitori care stăteau pe iarbă și mâncau sendvișuri cu salam și castraveți *murați*.“

17 Analizează fiecare dintre cuvintele scrise italic din fragmentul următor, precizând și funcția lor sintactică:

„Acolo, vru să-și ia *un bilet* de intrare, dar fu certat pentru că era roșcat, iar *vânzătoarea* nu era sigură dacă roșcații nu trebuiau taxați *altfel* decât restul oamenilor, prilejuindu-i elevului *nostru* frumoase reflecții pe tema diferenței și *a celuilalt*.“

18 Selectează litera corespunzătoare răspunsului corect.

În enunțul „Uitați-vă cu atenție la poza cu mine.“, (*la poza* are funcția sintactică de:

- a** atribut substantival prepozițional; **b** complement indirect; **c** complement prepozițional.

Pronumele negativ *nimeni* îndeplinește în enunțul: „De fapt, nu-l urmărea nimeni.“ funcția sintactică de:

- a** complement direct; **b** nume predicativ; **c** subiect.

În enunțul „se pomeni într-o dimineață chemat în biroul directorului“, există:

- a** un circumstanțial; **b** două circumstanțiale;
- c** trei circumstanțiale.

19 Imaginează-ți că ești Matei P. Redactează un text de 60 – 100 de cuvinte, în care să-ți descrii emoțiile pe care le-ai trăit în ziua în care ai fost chemat în biroul directorului, folosind și două interjecții.

20 Matei P. are ocazia să reflecteze „pe tema diferenței și a celuilalt.“ Redactează un text persuasiv de cel puțin 100 de cuvinte, prin care să-ți convingi colegii că a fi diferit nu este un defect.

21 Redactează un text de cel puțin 150 de cuvinte în care să-l caracterizezi pe Matei P., având în vedere

textul *O poveste fără niciun fel de morală*. În redactarea compunerii tale, vei avea în vedere să respectă conținutul și structura specifică unei caracterizări, coerenta și corectitudinea exprimării, lizibilitatea și așezarea în pagină.

22 Evaluează-ți caracterizarea după grila de mai jos.

CRITERII			
Caracterizarea are o structură clară, cu introducere, cuprins și încheiere.			
Fiecare paragraf conține o idee clară.			
Între paragrafe și în interiorul lor există legătură logică între idei.			
Trăsăturile personajului sunt susținute cu exemple din text.			
Trăsăturile personajului au fost evidențiate prin mijloace de caracterizare atât directe, cât și indirekte.			
Sunt respectate normele de ortografie și de punctuație.			
Textul este lizibil și corect așezat în pagină.			

23 Aranjați în cerc scaunele din clasă și așezați-vă pe ele. Scrieți pe câte un biletel câte o întrebare de genul: „Ce s-ar întâmpla dacă ai afla că ai câștigat marele premiu la un concurs internațional de fotografie?“, „Ce s-ar întâmpla dacă ai deveni, pentru o zi, proprietarul unui parc de distracții?“, „Ce s-ar întâmpla dacă toți elevii căror le place literatura ar deveni albaștri?“. Strângeți biletelele, puneti-le într-o cutie și amestecați-le. Unul dintre voi extrage un bilet din cutie, spune prenumele unui coleg și citește întrebarea cu voce tare. Colegul desemnat răspunde, extrage la rândul său alt biletel și cere unui alt coleg să răspundă. Continuați până când se vor epuiza toate întrebările și fiecare elev se va afla, de două ori, atât în ipostaza de a citi o întrebare, cât și în aceea de a răspunde la o întrebare.

Multumiri

Aducem multumiri tuturor celor care, prin participarea lor, au contribuit la realizarea acestui manual (versiunea tipărită și cea digitală), și anume: Veronica D. Niculescu și Matei Vișniec, pentru că au scris texte inedite pentru acest manual; elevii Sofia Ciuruș, Rebeca Miron și Luca Someană Buta, care au pus în scenă piesa *Vrem să vă dăruiu o fereastră*, text literar de bază în Unitatea V; desenatoarea Aniela Păvăloiu și cartograful Ioan-Andrei Vodă-Marc, pentru ilustrații incluse în varianta digitală a manualului; elevii de la Colegiul Național „Gheorghe Lazăr” din București care au scris îndemnuri pentru voluntari, incluse în manualul digital.

Mentențiuni speciale

Editura Art Klett a depus toate eforturile pentru a-i găsi pe moștenitorii drepturilor de autor în cazul lucrării reproduce la p. 109 (Camil Ressu, *Portret de fată*) și la p. 192 (coperta volumului *Luna în creștere* de Rabindranath Tagore) și se obligă la plata retroactivă a acestora în cazul în care își dovedesc calitatea oficială de moștenitori.

Texte

- p. 22:** Ion Creangă, *Povești, amintiri, povestiri*, Editura Cartea Românească, București, 1989, pp. 215 – 216; **p. 24:** Și sătui, și cu sălăni-n pod, articol on-line de Mihaela Kloos-Ilea, @ www.povestisasesti.ro; **p. 33:** Lavinia Braniște, *Vampir de lapte*, în vol. *Cel mai mult și mai mult. Seniorii*, coordonat de Florentina Sâmihăiană, Prefată de Liviu Papadima, Ilustrații de Dan Ungureanu, Editura Arthur, București, 2017, p. 175; **p. 40:** @ www.ziarulmetropolis.ro; @ revistacititordeproza.wordpress.com; @ www.vacante.net; **p. 42:** Mihail Sadoveanu, *Ursul*, în vol. *Domnu Trandafir și alte povești și povestiri alese pentru copii*, Editura Sedcom Libris, Iași, 2004, pp. 65 – 67; **p. 44:** Mircea Pricăjan, *Pumn de fier*, Editura Polirom Junior, Iași, 2018, pp. 39 – 41; **p. 46 și urmărt:** Ioan Slavici, *Popa Tanda*, în vol. *Opere. I. Nuvele*, Ediție de Constantin Mohanu, Prefată de Eugen Simion, Editura Univers Enciclopedic, București, 2001, pp. 3 – 23; **p. 58 – 59:** Ioana Părvulescu, *Inocenții*, Editura Humanitas, București, 2016, pp. 53 – 62; **p. 61:** a. Anthony C. Grayling, *De unde vine binele?*, în Gemma Elwin Harris, antologator, *Întrebări mari de la cei mici... la care răspund niște oameni foarte importanți*, Editura Humanitas, București, 2013, pp. 97 – 98; b. Martin Rees, *De ce străucește universul?*, în Gemma Elwin Harris, antologator, *Întrebări mari de la cei mici... la care răspund niște oameni foarte importanți*, Editura Humanitas, București, 2013, p. 56; **p. 62:** Adrian Covaci, *O materie care nu se predă la școalășcăpuș*, pe site-ul https://www.youtube.com/watch?v=Elq9Vf5J5I2w, consultat în 10 ianuarie 2019; **p. 66:** Adaptare după Jean-Claude Carrière, *Cele două sandale*, în vol. *Cercul minciunilor. Povești filosofice din toată lumea*, Editura Humanitas, București, 1999, p. 413; **p. 68:** Simona Popescu, *Cel mai mult și mai mult*, în vol. *omonim*, coordonat de Florentina Sâmihăiană, Ilustrații de Dan Ungureanu, Editura Arthur, București, 2017, p. 67; **p. 69:** Adaptare după Jean-Claude Carrière, *Cerseișorul și regele*, în vol. *Cercul minciunilor. Povești filosofice din toată lumea*, Editura Humanitas, București, 1999, pp. 56 – 57; **p. 76:** O faptă bună pe zi, adaptare după https://stiriaprotv.ro/stiri/international/o-fapta-buna-pe-zi-cum-si-a-propus-un-tanar-britanic-sa-schimbe-lumea-cu-gesturi-simpli-mii-de-oameni-ii-urmaresc-pe-net.html, consultat la 1 martie 2019; **p. 80 – 81:** Vladimír Colin, *Povestea ceasului cu inimă*, în vol. *Zece povești pitice*. Basme, Editura Cartex 2000, București, 2015, pp. 39 – 43; **p. 82:** Ionel Teodoreanu, *La Medeleni* (vol. I: *Holatul nestatoriilor*), Ediție îngrădită, prefată, repere biografice și bibliografice de Valeriu Răpeanu, Editura 100 + 1 GRAMAR, București, 2003, pp. 11 – 17; **p. 84:** Mihai Eminescu, *Lucul*, în *Poezii* (texte reproduce după ediția îngrădită de Persecpuss, E.P.L., 1964), Editura Minerva, București, 1971, p. 63; **p. 88:** Jean Chevalier, Alain Gheorghian, *Dictionar de simboluri*, vol. 2, Editura Artemis, București, 1993, p. 244; **p. 90:** Nichita Stănescu, *Povesti sentimentale*, în vol. *Starea poeziei*, Editura Minerva, București, 1975, p. 30; **p. 98:** Magda Isanos, *Mă scald în zi*, în vol. *Cântarea munților*, Editura Minerva, București, 1988, p. 17; **p. 101:** După Simona Popescu, *Pește-păsare și alte povești cu aripi și lacrimi*, în vol. *Ce poți face cu două cuvinte*, coordonat de Liviu Papadima, Ilustrații de Irina Dobrescu, Editura Arthur, București, 2012, p. 31; **p. 103:** După Mihail Sadoveanu, *Dumbraiva minunată*, în vol. *Cincizeni de povestiri*, Editura Minerva, București, 1984, pp. 255 – 256; **p. 107:** Gabriel Liiceanu, *Crinii din clasa întâi de liceu*, în vol. *Povești de dragoste la prima vedere*, Editura Humanitas, București, 2008, pp. 13 – 17; **p. 109:** Ana Blandiana, *Dorinta*, în vol. *Poezii*, Editura Minerva, București, 1989, p. 34; **p. 110:** Otilia Cazimir, *Pelerinaj sentimental*, în vol. *Poezii*, E.P.L., București, 1964, p. 26; **p. 112:** Nicolae Labiș, *Primele iubiri*, în vol. *Moartea căprioarei*, E.P.L., București, 1964, p. 109; **p. 114 și urmărt:** Gala Galaction, *Moara lui Căifar*, în vol. *Nuvelă, povestiri, Seria Patrimoniu*, Repere istorico-literare alcătuite de Teodor Vârgolici, Editura Minerva, București, 1979, pp. 7 – 15; **p. 123:** Evangelia după Matei, 4, 1 – 10, *Biblia*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1995, pp. 1099 – 1100; **p. 125:** *Codrul secular Runc*, pagină de pe Wikipedia, *encyclopedia liberă*, https://ro.wikipedia.org/wiki/Codrul_secular_Runc, accesată la data de 6 septembrie 2018; **p. 127:** Adriana Scricariu (coordonator), *Hai să descoperi Patrimoniu UNESCO din România*, Școala Agatonă, Piscu, 2017, p. 163; **p. 128 – 129:** Marguerite Yourcenar, *Sfânta-Fecioară-a-Rândunilelor*, în vol. *Povestiri orientale*, Traducere din limba franceză de Petru Creția, Editura Humanitas, București, 1993, pp. 123 – 128; **p. 130:** După Ion Ghinoiu, *Calendarul tăranului român. Zile și mituri*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2018, pp. 85 – 89; **p. 135:** Ioana Nicolae, *Feberona*, Ilustrații de Anca Smărăndache, Editura Arthur, București, p. 252; **p. 139:** Adaptare după Roald Dahl, *Vrăjitoarele*, Editura Rao, București, 2003, pp. 55 – 57; **p. 143:** Mircea Cărtărescu, *Mendebală*, Editura Humanitas, București, 2007, pp. 41 – 43; **p. 144:** După Cezar Paul-Bădescu, *Aurora*, în vol. *Tineretul lui Daniel Abagi*, Editura Polirom, Iași, 2012, pp. 146 – 150; **p. 145:** După Ioana Părvulescu, *Inocenții*, Editura Humanitas, București, 2016, p. 236; **p. 147:** Adaptare după J.M. Barrie, *Peter Pan*, Traducere de Daniela Sorea, Editura Rao, 2007, pp. 92 – 95; **p. 149:** După *Misterul care uimesc oamenii de știință: 10 fenomene care nu au încă explicație*, https://www.mediafax.ro, consultat la 1.10.2018; **p. 150:** Jumanji, Scrisă și ilustrată de Chris Van Allsburg, Traducere din limba engleză de Laura Albusescu, Editura Arthur, București, 2017, pp. 6 – 28; **p. 152:** Ioan Grosan, *Trenul de noapte*, în vol. *Povestiri alese*, Ediție definitivă, Editura Allfa, București, 1999, pp. 228 – 233; **p. 166 – 167:** Interviu acordat de Matei Vișniec Mirunei, în 1 mai 2016, la postul de televiziune Digi24, https://www.digi24.ro/magazin/timpilber/cultura/mesajulscrisitoruluiameivinseincipentrucopiiidinromania512819, consultat la 10.01.2019, © Digi24; **p. 169 – 170:** William Shakespeare, *Visul unei nopti de vară*, Traducere din limba engleză de Dan Grigorescu, în vol. *Shakespeare*, vol. III, Editura Univers, București, 2014, pp. 248 – 250; **p. 179:** a. I.L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*, în vol. *Teatrul*, Editura Albatros, București, 1982, p. 129; b. Al. Kirițescu, *Florentina*, în vol. *Gaiete*, Editura Minerva, București, 1976, pp. 104 – 105; c. William Shakespeare, *Romeo și Julietă*, Traducere din limba engleză de Virgil Teodorescu, în vol. *Shakespeare*, vol. III, Editura Univers, București, 1984, p. 67; **p. 180:** A, B, C, D – texte adaptate după https://www.teatrlumetropolis.ro/despre/#; **p. 182:** Victor Ion Popa, *Răzbunarea sfufulor*, în vol. *Muscata din fereastră* (vol. 1), Antologie, prefată și note de Valeriu Răpeanu, Tabel cronologic de Cornel Simionescu, Editura Minerva, Colecția BPT, București, 1984, pp. 277 – 283; **p. 184:** Mihail Sebastian, *Jocul de-a vacanță*, în vol. *Teatrul*, Editura Eminescu, București, 1985, pp. 30 – 31; **p. 186:** Marin Sorescu, *Harta*, în vol. *Poezii alese*, Editura Art, București, 2006, pp. 57 – 58; **p. 187:** Radu Stanca, *Corydon*, în vol. *Doti*, Editura Cartea Românească, București, 2011, pp. 94 – 95; Ana Blandiana, *Călătorie*, în vol. *La culeș îngerii*, I, Editura LiterNet, 2003, p. 38; **p. 189:** Emil Brumaru, *Mei tratat despre plăcerea de a bea bostani ca mirea*, în vol. *Dulapul îndrăgostit*, Editura Cartea Românească, București, 1980, pp. 132; Al. Macedonski, *Rondelul meu*, în vol. *Versuri*, Editura Tinereturului, Colecția „Cele mai frumoase poezi“; 1967, p. 182; Cristian Popescu, *Mica publicitate*, în vol. *Art Popescu*, Societatea „Adevărul“ S.A., București, 1994, p. 46; Mircea Ivănescu, *dar sun și amintiri adevarătele*, în vol. *Versuri*, București, E.P.L., 1968, p. 3; **p. 191:** Jacques Prévert, *Cum să faci portretul unei păsări*, Traducere din limba franceză de Nelu Naum, în vol. *Poeme*, Editura pentru Literatură Universală, București, 1965, pp. 43 – 44; **p. 200:** Marin Preda, *Marele singuratic*, Editura Minerva, BPT, București, 1978, p. 195; Lucian Blaga, *Trei fețe*, în vol. *Opere. I. Poezii antume*, Ediție critică și studiu introductiv de George Gană, Editura Minerva, București, p. 27; Tudor Arghezi, *Incertitudine*,

în vol. *Versuri*, Editura pentru Literatură, București, 1966, vol. 1, p. 110; **p. 202:** Magda Isanos, *Dimineața*, în vol. *O mie și una de poezii românești*, Antologie de Laurențiu Ulici, vol. V, Editura Du Style, București, 1997, p. 335; **p. 204:** Geo Dumitrescu, *Portret*, în vol. *Jurnal de campanie*, Editura Cartea Românească, București, 1974, p. 7; **p. 205:** Alex Moldovan, *O poveste fără niciun fel de morală*, în vol. *Selfie*, coordonator Florentina Sâmihăiană, Prefată de Liviu Papadima, Ilustrații de Raluca Anghel, Petra Martin, Dan Ungureanu, Editura Arthur, București, 2018, pp. 35 – 36; **p. 206:** Tudor Arghezi, *Fluture*, tu, în vol. *Versuri* (vol. 2), Editura Cartea Românească, București, 1980, pp. 270 – 271; Leonard Gershe, *Fluturii sunt liberi*, în vol. *Butterflies are Free*, Samuel French, Inc., 1969, pp. 18 – 19, traducere din limba engleză de Monica Halasz.

Imagini

* Pentru indicarea localizării în pagină, au fost folosite următoarele prescurtări, individual sau asociate: (st) = stânga; (d) = dreapta; (s) = sus; (c) = centru; (j) = jos.

- p. 9:** Dreamstime/© Jacek Chabraszewski; **p. 10 – a:** Dreamstime/© Splendens; b: Dreamtime/© Nomadsoul1; c: Dreamtime/© Voraphong Pirawd; d: Dreamtime/© Tapichar; (j) © Lucian Niculescu; **p. 14:** Dreamtime/© Supertrooper; © GoogleMaps; **p. 15 – a:** Dreamtime/© Typhoonski; b: Dreamtime/© Clineweaver; c: Shutterstock / © Miks Mihails Ignats; **p. 17:** © Grupul Editorial Art; **p. 18 – a:** Wikipedia Commons; b: Dreamtime/© Chon Kit Leong; **p. 19:** (s) Wikimedia Commons; (j) © Muséum National d'Histoire Naturelle – Bibliothèque centrale; **p. 20:** (s) Dreamtime/© Abdulsatirid; (j) Dreamtime/© Valerii Honcharuk; **p. 21** (s): Dreamtime/© Aartwork; (j) Dreamtime/© Julioalda; **p. 23:** (s) © Editura Humanitas; (jd) © Grupul Editorial Art; **p. 24 – (s) Ionuț Popa;** a: ©TVR http://szekelyderzs.com; b: © arhiva TVR; c: © arhiva TVR; d: © arhiva TVR; **p. 25 – a:** © Opiniu Timișoarei; b: © AGERPRESS; **p. 27:** Dreamtime/© Tatiana Stublo; **p. 29:** Dreamtime/© Jhangjan; **p. 30 – a:** Dreamtime/© Galina Onishchenko; b: Dreamtime/© Kelikeli; c: Dreamtime/© Bubbersbb; d: Shutterstock/© PHOTO BY LOLA; **p. 31 – a:** Dreamtime/© Gunbold; b: Dreamtime/© Meepoohya; c: Dreamtime/© Anatoly Samara; d: Dreamtime/© Valerii Honcharuk; (j) Dreamtime/© Monkey Business Images; **p. 32:** Dreamtime/© Monkey Business Images; **p. 33:** Shutterstock/© gomolach; **p. 34:** Shutterstock/© Irina Voloshina; **p. 36:** Shutterstock/© Olga Savina; **p. 37:** Shutterstock/© Pressmaster; **p. 38:** Shutterstock/© Jacek Chabraszewski; **p. 39:** Shutterstock/© Pressmaster; **p. 40:** a: © www.ziarulmetrolis.ro; b: ©revistacititordeproza.wordpress.com; c: © www.vacante.net; **p. 42:** Shutterstock/© lynea; **p. 45:** Shutterstock/© Len44ik; **p. 46:** Shutterstock/© Arak Rattanawijitakorn; (j) photo Ioan Slavici @MNLR; **p. 49:** Ion Tuculescu, *Margine de sat* MNAR; **p. 51:** (s) © Micaela Eleuteriade, *Grădina de zarzavat*; (d) © Aurel Ciupe, *Grădină*; **p. 54 – a:** © Dorin Apresutei, *Vedere sat Silisteia - Gumești*, ulei pe pânză; colecție particulară; b: © Ion Grigore, *Peisaj 9*; **p. 55:** © ro.wikipedia.org; **p. 56 – a:** Dreamtime/© Kseniya Polishchuk; b: Shutterstock/© Inspiring; **p. 57:** Bernardino Licinio, *Întoarcerea fului risipitor* MNAR; **p. 59 (st, dj)** © Grupul Editorial Art; **p. 61:** Dreamtime/© Valerii Honcharuk; **p. 62:** Dreamtime/© Katie Nestling; **p. 63:** (s) Dreamtime/© Dmytro Klymenchyk; (j) Dreamtime/© Radu Razvan Gheorghe; **p. 65:** Dreamtime/© Candybox Images; **p. 65:** Dreamtime/© Patrick Marcel Pelz; **p. 68:** Dreamtime/© PAVEL IARUNICHEV; **p. 69:** © Ionuț Popa; **p. 70:** Dreamtime/© Valerii Honcharuk; **p. 73:** Shutterstock/© Tyler Olson; **p. 74:** (sc) www.tested.com/© Harvey Ball; (ds) Shutterstock/© fotogestoer; **p. 75:** © Grupul Editorial Art; **p. 75:** Shutterstock/© Maksim Prochan; **p. 76:** © PRO TV; **p. 76:** Shutterstock/© Pressmaster; **p. 78:** Dreamtime/© Maksim Prochan; **p. 79:** Shutterstock/© sirtraveler; **p. 80:** Shutterstock/© Vera Petruk; **p. 81:** Shutterstock/© Cristina Conti; **p. 83:** Dreamtime/© Artrimp; **p. 84:** (s) wikipedia.org; (j) © MNLR; **p. 85:** (sts) Dreamtime/© Anthony Baggett; (sc) Dreamtime/© James Steidl; (ds) Wikipedia Commons; (j) Shutterstock/© Marcin Shutterstock; **p. 87:** Dreamtime/© Izanbar; **p. 89 – a:** c: Dreamtime/© Economica20; b: Dreamtime/© Radub85; **p. 90:** Ion Tuculescu, *Deplasare* MNAR; **p. 91:** (c) ro.wikipedia.org; (stj) © Editura Humanitas; (dj) © Editura Hyperion; **p. 92:** Dreamtime/© Yarruta; **p. 93:** © huff.ro; **p. 95 – a:** Dreamtime/© David Pereiras Vilagra; **p. 97:** © Tetiana Soares; (j) Dreamtime/© Danil Chepkov; **p. 97:** © Warner Bros., distribuit de Vertical Entertainment; **p. 98:** Shutterstock/© Sokolova Maryna; **p. 104:** Shutterstock/© Just dance; **p. 105:** Shutterstock/© Maksim Shmeliov; **p. 106:** (s) Shutterstock/© Iakov Filimonov; (j) Dreamtime/© Milkos; **p. 107:** Dreamtime/© Lightfieldstudiosprod; **p. 108:** © Constantin Lecca, *Portretul Ecaterinei Manu*, Muzeul de Artă din Ploiești; **p. 109:** © Camil Ressu, *Portret de fată*; **p. 110:** Shutterstock/© Georgios Kritotsakis; **p. 111:** Shutterstock/© Dragos Iliescu; **p. 113:** Shutterstock/© Yulia Starostina; **p. 114:** © MNLR; **p. 119:** Dreamtime/© Melkor3d; **p. 120:** Dreamtime Hannator92; **p. 122:** Wikipedia Commons; **p. 123:** (ss) en.wikipedia.org; (sj) en.wikipedia.org; (d) Wikipedia Commons; **p. 125:** © Wikipedia, consultat la 6.09.2018; **p. 127:** © Gabriel Motică; **p. 128:** en.wikipedia.org; **p. 129:** (stj) © Grupul Editorial Art; (dj) © Cătălin D. Constantini; **p. 130:** Dreamtime/© Ekaterina Pokrovsky; **p. 131:** © Banca Națională a Moldovei; **p. 132:** Dreamtime/© Konstantin Yuganov; **p. 133:** Dreamtime/© Pressmaster; **p. 134:** Dreamtime/© Marcel De Grijis; **p. 136:** Dreamtime/© Anna Hristova; **p. 140:** Dreamtime/© Mikhal Kokhanchikov; **p. 141:** Shutterstock/© Tatiana Vyc; **p. 142:** Shutterstock/© Dmitry Laudin; **p. 143:** Shutterstock/© Jan H Andersen; **p. 144:** Shutterstock/© elbul; **p. 145:** Shutterstock/© Jacek Chabraszewski; **p. 146:** Dreamtime/© Parinya Suwanpitch; **p. 147:** Dreamtime/© Valery Rybakov; **p. 148:** Dreamtime/© Sabelskaya; **p. 149:** Dreamtime/© Olcagancals; **p. 150 – a, b:** © Grupul Editorial Art; **p. 151:** Shutterstock/© Syda Productions; **p. 153:** Dreamtime/© Scott Griessel; **p. 154:** © Dreamtime/© Songquan Deng; (j) © Răzvan Socol; **p. 155, 156, 157, 158, 162 (j, s):** © Marius Aliu Rus, Karina Wechter Ciurăș; **p. 159:** (s) Dreamtime/© Syda Productions; (j) © Grupul Editorial Art; **p. 160:** Shutterstock/© Elena Sherengovskaya; **p. 162 (s):** Dreamtime/© Gostudioimagen; **p. 163 (j):** Shutterstock/© Iorisvo; **p. 164 (s):** Shutterstock/© A_Lesik; (j) Dreamtime/© Burt Johnson; **p. 165:** Dreamtime/© Richard Van Der Woude; **p. 167 (c):** © Digi24; (j) Dreamtime/© Heydar Jafarli; **p. 169:** www.rsc.org.uk/© Reg Wilson; **p. 170:** (stj) © Grupul Editorial Art; (dj) © Editura Hoffman; **p. 171:** Dreamtime/© Pressfoto; **p. 172:** Dreamtime/© Yuliia Riasna; **p. 173:** Wikipedia Commons; **p. 174:** Dreamtime/© Lunamarina; **p. 175:** Shutterstock/© Iakov Filimonov; **p. 176:** Dreamtime/© Maria Demyova; **p. 177:** Dreamtime/© Razvan Nitoi; **p. 178 – a – b:** Dreamtime/© Brett Critchley; c: Dreamtime/© Anatolii Gagarinov; d: Dreamtime/© Sergion777; **p. 179 – a, b, c, d:** Dreamtime/© Sam Wordley; **p. 180:** © facebook/Teatral Metropolis; **p. 182:** © EuropaCorp Distribution; **p. 183:** Dreamtime/© Pressmaster; **p. 185:** Shutterstock/© Fresnel; **p. 186:** (s) en.wikipedia.org; (j) © Grupul Editorial Art; **p. 187:** Dreamtime/© Agsdraw; **p. 188, 189:** en.wikipedia.org; **p. 190:** Ion Tuculescu, *Autopretret cu frunză*, © Muzeul de Artă Craiova; **p. 191:** Dreamtime/© Natalia Cernecea; **p. 192:** (stj) © Editura Minerva; **p. 193:** (s) Dreamtime/© Mn88; Dreamtime/© Amphaiwan; Dreamtime/© Hein Teh; Dreamtime/© Akimshin; (c) © Ionuț Popa; (j) Dreamtime/© Valeriono; **p. 194:** (s) Shutterstock/© alexandralarina; (c) Dreamtime/© Antonchakalov; (j) Shutterstock/© Reimar; **p. 195:** (c) Dreamtime/© Anna Todero; (j) Shutterstock/© andrey_l.; **p. 196:** Shutterstock/© Iakov Filimonov; **p. 197:** Shutterstock/© Aquir; **p. 199:** Shutterstock/© Kiselev Andrey Valerevich; **p. 200:** Dreamtime/© Pressmaster; **p. 201:** Shutterstock/© Tatiana Chekryzova; **p. 202:** (ds) Dreamtime/© Uliana19970; (c) Shutterstock/© Studio Barcelona; **p. 203:** Dreamtime/© Dmitry Bruskov; **p. 205:** Dreamtime/© Nadezhda1906; **p. 206:** Shutterstock/© herjua; **p. 207:** Shutterstock/© Sergey Novikov.

Programa școlară poate fi accesată la adresa: <http://programe.ise.ro>.

Limba
și literatura română

Clasa a VII-a